

ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତୀ

ସେବା ପାଦପଥ
କାନ୍ତିକାଳୀ

ଅତ୍ୟନ୍ତ

ଭୋଗ୍

ପଢୁବାନନ୍ଦ

ଲେଖକ : ମହାପାତ୍ର ଏଣ୍ଟ୍ କୋ
ଭ୍ରଷ୍ଟାକୋଷ ଲେନ୍, କଟକ-୨

ଭୋଟ

ଲେଖକ—ଫତୁରାନନ୍ଦ

ପ୍ରକାଶକ—ଜେ : ମହାପାତ୍ର ଏଣ୍ଟ୍, କୋ

ଭାଷାକୋଷ ଲେନ୍, କଟକ-୨

ମୁଦ୍ରାକର—ଗମଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର

ଡଗର ପ୍ରେସ୍, ପିଠାୟର, କଟକ-୧

ପ୍ରଥମ ମୁଦ୍ରଣ—ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ୧୯୮୦

ସଂଖ୍ୟା—୧୦୦୦

ମୂଲ୍ୟ—ଟ ୧୪-୦୦

ଏହି ବହିର ମୁଦ୍ରଣ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଗଜ

ରିହାତି ଦରରେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଠାରୁ ମିଳିଥାଇଛି ।

VOTE

Author—Faturananda

Publisher—J. Mahapatra & Co

Bhasakosa lane, Cuttack-2

Printer—Ramachandra Mishra

Dagaro Press, Pithapur, Cuttack-1

1st edition—Dolapurnami 1980

Price—Rs 14.00

Paper used for the printing of this book was made available by the Govt. of India at the Concession rate.

ଉତ୍ତର

ଓଡ଼ିଆ ପାଠ୍ୟ ଶାଖାକୁ ଗୋପନୀଥ ମହାନ୍ତି କରକମଳେଷୁ

ମହାଶୟ- ଆଧୁନିକ ଉପନ୍ୟାସ ଜଗତରେ ଆପଣ ଏପ୍ରେସନ୍‌ଟ
ଉଚ୍ଛ୍ଵଲତମ ଜ୍ୟୋତିଷ୍କରୁପେ ପ୍ରତିଭାବ ହୋଇ ଆସୁଅଛନ୍ତି । ଏଥିଲାଗି
ଆପଣ ଓଡ଼ିଶା ଓ କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମି ତଥା ଜ୍ଞାନପୀଠ ଦାରା
ସମ୍ମାନିତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । ରଜତ ଜୟନ୍ତୀ ଉତ୍ସବ ବେଳେ ଉଗର
ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତିଭା ପୁଜା କରି ନିଜକୁ ଗୌରବାନ୍ତି ମନେ କରିଥିଲା ।
ଆପଣଙ୍କ କରକମଳରେ ଏହି ‘ଭୋଟ’ ପୁଣ୍ଡକଟି ଅପରାଧ କରୁଛି ।
ଆଦରରେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ବାଧିତ ହେବି ।

ଆପଣଙ୍କର ଗୁଣମୁଗ୍ଧ

ଫତ୍ତିରାନ୍ତି

ଉପହାର

ଶ୍ରୀ/ଶ୍ରୀମତୀ .... କୁ

ସ୍ନେହ/ଶ୍ରୀ/ଉକ୍ତିର ନିଦଶ'ନ ସ୍ଵରୂପ ଉପହାର ଦେଲି

ସ୍ଥା: ....

କା: ....

ମୋ ମତଚର

ଫତ୍ତୁରାନନ୍ଦ ଜଣେ ବ୍ୟଙ୍କକାର ହିସାବରେ ଖ୍ୟତିଲ୍ଲାଭ କରିଛନ୍ତି । କାନ୍ତକବଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ‘ଡଗର’ ପରିକାର ଦାୟୀଙ୍କ ନେବା ଦିନୁ ହାସ୍ୟରସ ତାଙ୍କର ନିତିଦିନିଆ ବେଉସା ହୋଇଛି । କାନ୍ତକବି ତଥା ତାଙ୍କ ସୁଯୋଗ୍ୟ ପୁସ୍ତ ନିଷ୍ୟାନନ୍ଦ ମହାପାସଙ୍କ ଡାଗରିକ ଭାଷା ସୃତନ୍ତ । ଫତ୍ତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଶୈଳୀ ଓ ଭାଷା ଡାଗରିକ ଭାଷାଗାରୁ ଭିନ୍ନ । ହାସ୍ୟରସ ପରିବେଶକ କରିବାରେ ଫତ୍ତୁରାନନ୍ଦ ଗୋଟିଏ ନବୟୁଗ ସ୍ମୃତି କରିଛନ୍ତି ବୋଲି କହିଲେ ଅଞ୍ଚୁକୁ ହେବ ନାହିଁ ।

‘ଘୋଟ’ ଗୋଟିଏ ରମ୍ୟ ରତନା । ଏଥରେ ଫତ୍ତୁରାନନ୍ଦୀୟ ଶୈଳୀ ବିଶେଷ ଭାବରେ ପ୍ରଷ୍ଟୁତିତ । ବ୍ୟଙ୍କକାର ଓ ହାସ୍ୟରସିଳ ସାଧାରଣତଃ ବହିଦୃଷ୍ଟି ସାହାଯ୍ୟରେ ରଙ୍ଗରସ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜାବନକୁ ଉପଭୋଗ କରନ୍ତି । ‘ଘୋଟ’ ପୁସ୍ତକରେ ଫତ୍ତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ବହିଦୃଷ୍ଟି ସହିତ ଗଭୀର ଅନ୍ତଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରତିପଳିତ ହୋଇଛି ।

ଭାରତୀୟ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଘୋଟ-ସଙ୍ଗ୍ସ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଘୋଟ ଦେବା ନେବାରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଦଶନ ନିହିତ ବୋଲି ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ଧାରଣା । ପ୍ରତିଦିନୀ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବେଶୀ ଘୋଟ ପାଇଥିବା ଲୋକ ନିବାଚିତ ହୁଏ । ଯେଉଁ ଦଳର ଲୋକେ ବେଶୀ ସଂଖ୍ୟାରେ ଘୋଟ ପାଥାନ୍ତି ସେମାନେ ସରକାର ଚଢ଼ନ୍ତି ଏବଂ ପାଞ୍ଚବଷ୍ଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁଖ ସୁଦିଧା ଘୋଗ କରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆରେ ଗୋଟିଏ ତଳ ଅଛି, “ଚଣ କି ଜାଣେ ପଣାର କଥା” । ଅର୍ଥାତ ରୁଣୀ ରୁଣ କାମରେ ଏପରି ମନ ପ୍ରାଣ ତାଳି ଦିଏ ଯେ, ପଣା ଖେଳିବା ଲାଗି ତାହାର ଆଦୋି ଅବସର ନଥାଏ । ଘୋଟ ମାଗୁଥିବା ଲୋକେ ଘୋଟ କାରବାର ବିଷୟରେ ଅଭିଜ୍ଞ । ଘୋଟ ଯୋଗାଡ଼ିଆମାନଙ୍କୁ ଟାଉଠର କହନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ବି ଘୋଟ

କାରବାରର ଗୁମର କଥା ଜଣା ଅଛି । ଭୋଟ、ବେପାରରେ ଫତ୍ତୁରାନନ୍ଦ ଜଣେ ରଖା । ଯେଉଁ ରାଜମାନିଙ୍କମାନେ ଭୋଟ、ପଣା ଖେଳନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଗହନ କଥା ସେ କିପରି ଜାଣିଲେ ଏହାହିଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ।

୧୯୭୭ ରୁ ୧୯୮୦ ଭିତରେ ଭରତବର୍ଷ'ରେ ଯାହା ସବୁ ଉଠିଗଲା ସେଥି ପ୍ରତି କେତେଜଣଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ଅଛି, ଆଉ-କେତେଜଣ ତାହାର ସମାଲୋଚକ । ଫତ୍ତୁରାନନ୍ଦ କୌଣସି ଦଳର ହୃଦୟ । ତେଣୁ ସେ ମୁହଁ ଉପ୍ରୋଧ ନରଜି କଥା ଗୁଡ଼ାକ ସପା ପିଟାଇ କହି ଦେଇଛନ୍ତି ।

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାପୁରୁ ଜଣା ପଡ଼ୁଛି ନିଷାଚନ ପାଣି ଆଦାୟ କଥା ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଜଣା ଅଛି । ପାଣି ଚୁଲ କରିବା ବେଳେ ବିଭିନ୍ନ କିମମର ଲୋକେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପଛା ଧରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ନିଷାଚନ ପାଣି ଯେ, ସବୁ ଦୁମା'ର ମୁଲକାରଣ ଏକଥା 'ନୋଟ、ନେଇ ଭୋଟ,' ଦେଉଥିବା ଲୋକେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଲେଖକ ଭୋଟରଙ୍କ ଆଖିରେ ଆଜୁଟ୍ ଗେଞ୍ଜ ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି ରହସ୍ୟ ଜଣାଇ ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରାଜମାନିକ ଦଳ-ମାନଙ୍କ ଗୁମର ପଂଚାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଭୋଟର ତାଲିକାରେ କେତେ କାରସାଦି ହୋଇ ପାରେ ତାହା ୧୯୮୦ ମସିହା ଭୋଟ ବେଳେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି । ଭୋଟର ତାଲିକାରେ ନାଁ ନଥିବାରୁ ବା ନାମ ଭୁଲ、ଥିବାରୁ ବିଭୁ ଲୋକ ଏଥରକ ଭୋଟ、ଦେଇ ପାର ନାହାନ୍ତି । ତାହା ତାଲିକା ତିଆରି କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ଦୋଷ ହୋଇପାରେ ବା ଗୁପାଖାନାରେ କାମ କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ କାରସାଦି ହୋଇ ପାରେ । ପ୍ରତି ଦଶ ବର୍ଷ'ରେ ଥରେ ନିଷାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ-ପୁନର୍ଗ୍ରଂଥ ବେଳେ ଷମତାସୀନ ଦଳ ପରି ନିଜର ବିବେଧୀ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ସେମାନଙ୍କୁ କାବୁ କରି ଦିଅନ୍ତି, ସେହିପରି ଷମତାଧାରୀ ଲୋକେ ଭୋଟର ତାଲିକାକୁ ବି ଏପଟ ସେପଟ କରି ଜିତାପଟ、ମାରି ନିଅନ୍ତି । ସେହିପରି ନିଷାଚନ ସଙ୍କେତକୁ ବି ଅନ୍ୟାୟ ଭୋଟ ଲୁଗି ବେଳେ ପ୍ରଗ୍ରହ କରିଯାଏ । ତଥା

ଦଳଧର ଥିଲ ବଳଭଦ୍ରଙ୍କ ସଙ୍କେତ । ଗାଉ ବାହୁଶ କୁଆଡ଼େ ନାଶ-
ମାନକୁ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରୁଥିଲ । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କ ମନ ନେବା ଲାଗି
ଫରୁଗନନ୍ଦ ଗୋଟିଏ ଗୁଲୁଗୁଲିଆ ପୁଅର ସଙ୍କେତ କଥା ସୁପାରିଶ
କରିଅଛନ୍ତି ।

ଭୋଟ ପ୍ରଶ୍ନର କେତେ ଚଳକୁ ଗଲଣି ସେ ବିଷୟରେ ବି
ପରୁଗନନ୍ଦ ଆଜୁଠୁଟି ଦେଖାଇବାକୁ ଛୁଟି ନାହାନ୍ତି । ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେବାକୁ ବେଳେ
ସ୍ଵାଧୀନ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନେ କଣା ବିକା ହୋଇ ପ୍ରାର୍ଥୀପତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି
ନେଉଥିବା କଥା ଶୁଣାଯାଏ । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେବାକୁ ବାହାରିବା
ମାସକେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଟାଉଟରମାନେ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ।
ନିଷାତନ ଖକ୍ ‘ପାଇଁ ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ତାଲିକା ବାଢ଼ନ୍ତି । ଏହି ଘାଟି
ପାର ହେଲେ ପ୍ରାର୍ଥୀର ପ୍ରଶ୍ନକମାନେ ଅପରପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ଗୋଇ
ଶୋକିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କିପରି କଦରରେ ତାଙ୍କ ଭୋଟକୁ ନେଇ
ଆସନ୍ତି ତାହା ‘ଉକୁଆ ପ୍ରଶ୍ନକ ଦଳ’, ‘କାଦୁଆ ପାଂଜା ଦରବାର’
ଓ ‘ଭୋଟ、ଉକ୍ତା’ରେ ବଞ୍ଚିନା କର ଯାଇଛି ।

ବେଳେ ବେଳେ ଶୁଣାଯାଏ ଯେ ଜଣେ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ଗର୍ଭବତୀ
ସ୍ତ୍ରୀକୁ କହେ, ତାର ପୁଅ ହେବ ଏବଂ ତାହାର ସ୍ଵାମୀକୁ କହେ, ତାହାର
ହିଅ ହେବ । ଉଭୟଙ୍କୁ ସେ ରଣ ପକାଇ କହିଥାଏ ଯେ, କେବି କାହା
ଆଗରେ ଏହି ଗୁପ୍ତକଥା କହିବେ ନାହିଁ । ସନ୍ତାନଟି ପୁଅ ହେବ,
ନଚେତ ହିଅ ହେବ । ଯାହା ହେଲେବ ଜ୍ୟୋତିଷୀକଥା ସତ ।
ନିଷାତନ ବେଳେ ଏହି ରାଜମନ୍ତିକ ଜ୍ୟୋତିଷୀମାନେ କିପରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ
୩କାଇ ବୈଜଗାର କରନ୍ତି ତାହା “ଘେଟୁଲ ବାବାଙ୍କ ଘେଟ୍
କମିଆ”ରେ ଚିତ୍ରକର୍ତ୍ତଙ୍କ ଭବରେ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଛି । ଜାଲ、ଘେଟ୍
ବିଷୟ ମଧ୍ୟ ଫରୁଗନନ୍ଦଙ୍କୁ ଅଜଣା ନାହିଁ । ତାହା ସେ ‘ପଲୀ ଘେଟ୍
ଗ୍ରହଣ କେନ୍ଦ୍ର’ରେ ବଞ୍ଚିନା କରିଛନ୍ତି ।

ଲୋକେ ଘେଟ୍、ଦେଲେ, ପ୍ରାର୍ଥୀ ନିଷାତତ ହୁଅନ୍ତି । ନିଷାତନ
ପରେ ଘେଟ୍କୁ କୌଣସି ଗୁରୁତ୍ବ ନ ଦେଇ ନିଷାତତ ସଭ୍ୟମାନେ
ବୁକାକଣା ହୋଇ ସରକାର ଉଙ୍ଗା ଗଡ଼ାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।

“ଭେଟ କେପାର” ଅଧ୍ୟାୟୁଚେ ଫରୁଗନନ୍ଦ ଏ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ସରକାର ଗଡ଼ି ମନ୍ଦୀ ହୃଦୟ ସେମାନେ ଜନସେବା କରିବେ କଥା, ଆର ନିଷ୍ଠାଚନରେ କିପରି ଭେଟ、ମିଳିକ ସେଥିପାଇଁ ଭେଟ、ରୂପ ଆରମ୍ଭ କରିବିଅନ୍ତି । ସରକାର କୌଣସି କାରଣ ନଥାଇ ନୁଆ ନୁଆ ସମସ୍ୟା ଲୋକମାନଙ୍କ ଆଶର ଥୋଇ ପ୍ରମାଣ କରି ଦିଅନ୍ତି ଯେ, ପୁଣ୍ୟ ସରକାର କିଛି କରିପାର ନଥିଲେ, ସେମାନେ ସବୁକଥା କରି ପକାଇବେ । ମନ୍ଦୀମାନେ ପାଗ ବାନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧୁ କରେଣା କରଣାପ୍ରତି ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ସାନି ନିଷ୍ଠାଚନରେ ସେମାନେ ଗାନ୍ଧି ଛୁଡ଼ିବାକୁ ବାଧ ହୃଦୟ । ଭେଟ、ଆସେ ଓ ଯାଏ । ସେହିପରି ମନ୍ଦୀମଣ୍ଡଳ ମଧ୍ୟ ଆସେ ଓ ଯାଏ । ଲୋକେ ଯେଉଁ ତମିରେ ସେଇ ତମିରେ ରହିଥାଆନ୍ତି । ଏହାହିଁ ଭେଟର ଦୁର୍ଗତି । ଯାହା ଭାବିତବେଷ୍ଟରେ ରହିଲାଛି, ତାହା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦେଶରେ ନାହିଁ ବୋଲି ଦେଖ ଅଧ୍ୟାୟୁ “ଅପାର୍ଥିବ ନିଷ୍ଠାଚନ”ରେ କୁହାଯାଇଲା ।

ଘରମାତ୍ର ବିଜ୍ଞାନ ଶାସ୍ତ୍ର ବେଶୀ ଲୋକେ ପଡ଼ିନ୍ତି ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ରାଜମାତ୍ରକ ତଥ୍ୟାବଳୀ ସମସ୍ତେ ଜାଣିବାକୁ ବ୍ୟାପ୍ତି । ‘ଭେଟ’ ପୁସ୍ତକଟି ଯେପରି ଶେଳୀରେ ଲେଖାଯାଇଛି ତାହାକୁ ମନ ଦେଇ ପଡ଼ିଲେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଓ ଭେଟର କାଣ୍ଡେ ପାଠ ଶିଖିପିବେ । ଏହି ପୁସ୍ତକର ବହୁଳ ପ୍ରକୃତ ରାଜମାତ୍ରକ ଶିକ୍ଷାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ବୋଲି ମୋର ଦୃଢ଼ ଆଶା ।

ଡକ୍ଟର ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦାଶ

ମୋଆଡ଼ୁ ପଠନ

ଆମେ ୧୯୪୭ ଠାରୁ ସ୍ଥାଧୀନତା ପାଇଲୁଣି । ଏହା ଭିତରେ ଗଢ଼ି ସାଧାରଣ ନିବାରନ ରାଜମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଷ୍ଟିତ ହୋଇ ସାରିଲୁଣି । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଭୋଟ୍ କହିଲେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଓ ଭୋଟର୍ ମାନେ କଥା ବୁଝନ୍ତି ତାର ଏକ ମୋଟାମୋଟି ତିଥି ଏହି ପୁଷ୍ଟକରୁ ହିଁ ମିଳି ପାରିବ । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୋଟର୍, ରାଜମାନଙ୍କ, ଏବଂ ନିବାରନର ତତ୍ତ୍ଵା-ବଧାରକମାନେ, ନିର୍ମଳ ଭବରେ ଏକ ବିରାଟ ନିବାରନ ସଫଳତାର ସହିତ କରଇ ଦେଇ ପାରିଲେ ବୋଲି ଆମ୍ବପ୍ରସାଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିବେ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିବାରନରେ ସାଧୁତା, ଭଦ୍ରତା ଓ ମାନ୍ତ୍ରିତ ରୁଚିର ଆଭାସ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଦେବ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗଲ୍ଲରେ ପ୍ରାୟ ଅଧେ ସତ୍ୟ ଓ ଅଧେ କଲ୍ପନା ଅଛି । ପୃଥ୍ବୀରେ ସବ୍ ବୃଦ୍ଧତା ଗଣତାଙ୍କ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଭାରତବିଷ୍ଟକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭବନର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରଇବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରଥମେ ନିବାରନକୁ ନିର୍ମଳ କରିବାକୁ ହେବ । ରାଜମାନରେ ଅନୁଭବ ଏବଂ ଅସାଧୁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିବାରନ-ପ୍ରବେଶ ପଥ ରୁଦ୍ଧ କରି ଦେବାକୁ ହେବ । ଏବେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦଳ ଦେଶର ସ୍ଵାର୍ଥକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ସବ୍ ପ୍ରଥମେ ନିଜର ସ୍ଵାର୍ଥ, ତାପରେ ନିଜ ଦଳର ସ୍ଵାର୍ଥ ଦେଖୁନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଯଦି କିଛି ବଳେ ତେବେ ତାହା ଦେଶକୁ ମିଳେ, ନ ହେଲେ ନାହିଁ । ଏ କମ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ମୁଖୀ ନ ଓଳଟିଛି ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୃଥ୍ବୀ ଆଗରେ ଦନ୍ତ ଆଉ ଆମଦେଶ ସ୍ଵାନ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇ ରହିଥିବ ।

ଅବସର ପ୍ରାୟ ବିଶିଷ୍ଟ ରାଜମାନ ଅଧ୍ୟାପକ ଡକ୍ଟର ଶ୍ରୀମନ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାଶ ଆଡ଼ିଶ୍ରେକେଟ୍ ଏ ପୁଷ୍ଟକଟିର ଭୂମିକା ଲେଖି ଦେଇଥିବାକୁ ମୁଁ ତାଙ୍କଠାରେ ରଖାଯାଇଛା ।

ପାଣ୍ଡିତ୍ୟକୁ ଥରେ ସୁନ୍ଦର ନ ଦେଖି ଜେ, ମହାପାତ୍ର ଏଣ୍ଟ୍ରିକୋ ର ସ୍ବର୍ଗାଧିକାରୀ ଶ୍ରୀପୁନ୍ତ୍ର ନବ କିଶୋର ମହାପାତ୍ର ପୁଷ୍ଟକଟି ପ୍ରାୟଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ମୋ ଉପରେ ସମ୍ମୁଖୀ ଆସ୍ତା ରଖିଥିବାକୁ ମୁଁ ତାଙ୍କଠାରେ କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରୁଛି ।

ପୂର୍ବିପତ୍ର

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୧- ନିଦ୍ରାରନ ପାଣ୍ଡି	୧
୨- ଭୋଟର ତାଲିକା	୧୧
୩- ନିଦ୍ରାରନ ସଙ୍କେତ	୨୨
୪- ଭୋଟଲିନ୍ ବଟିକା	୩୧
୫- ଭକ୍ତୁଆ ପ୍ରଗ୍ରହକ ଦଳ	୪୦
୬- କାଦୁଆ ପାଣ୍ଡିଆ ଦରବାର	୪୯
୭- ଉଚେଇତି	୫୮
୮- ବିରାତିତ୍ତିକା ଭୋଟ୍	୬୭
୯- ଭୋଟ୍ରଭକ୍ତା	୭୮
୧୦- ଦେବ ପାଳ ବଣ୍ଣେଇ	୮୮
୧୧- ଭୋଟୁଳ୍ ବାକାଙ୍କ ଭୋଟ୍ କମିଆଁ	୯୭
୧୨- ପଞ୍ଜୀ ଭୋଟ୍ ଗ୍ରହଣ କେନ୍ଦ୍ର	୧୦୭
୧୩- ଶିକା ଛିଣ୍ଡିବ	୧୧୦
୧୪- ଠକାଠକ	୧୧୭
୧୫- ଭେଡ଼ ବେପାର	୧୩୪
୧୬- ଭୋଟ୍ରଭୁଷ	୧୪୪
୧୭- ଦ୍ଵିପ୍ରୋବିକାଦେ	୧୪୪
୧୮- ଅପାର୍ଥିବ ଭୋଟ୍	୧୪୮

॥ କର୍ବାଚନ ପାଣ୍ଡି ॥

ଗାଦିଆ ଦଳ ଏକ କବାଟକଳା ବୈଠକରେ ସମାଘୋଟ ମହିଣା
ଚଲେଇଲେ । ଆସନ୍ତା ନିଷାଚନଟା ଯେ ଅଛି ଶବ୍ଦ ଧୂମ୍-ଧଉାକ ଓ
ଅସମ୍ବବ ବ୍ୟୁଷାପେଷ ହେବ, ସେଥିରେ ସମସ୍ତେ ଏକମତ ଥିଲେ । ଗଲ୍ଲ
ନିଷାଚନରେ ଅଗାଦିଆ (ଗାଦିରେ ନ ଥିବା ଅର୍ଥାତ୍ ବିପକ୍ଷ) ଦଳମାନେ
ଅଗା, ବଗା, ଖଗାଙ୍କ ପରି ନିଷାଚନ ଲଜ୍ଜିଥିଲେ । ତଥାପି ଗାଦିଆଙ୍କର
ପଛରୁ ଦୋରୁଥ ପାଣି ନିକଳିଗଲୁ । ଗାଞ୍ଜିଆ ଶୂନ୍ୟାନ୍ ହୋଇଗଲୁ ।
ତା ଗର୍ଭ'ଟା ପଦାବ ବାହାର ପଡ଼ି ଲେଉଟି ପଡ଼ିଲା । ପାଦ ଓ ଅଣ୍ଟାର
ବଥା ମାରିବାକୁ ଟିଣେ ସୋରିଷ ଲେଲେ ଓ କିଲେ ପାକିଷ୍ଵାମ ଅଫିମ
ଖେଳୁ ହୋଇଗଲୁ । ଏଥରକ ପୁଣି ସବୁ ଅଗାଦିଆ ଦଳ ଏକପୁଟ ହୋଇ
ଲଢ଼ିବ ବୋଲି ଷ୍ଟାର କରି ସାରିଲେଣି । ଏଥର ଅବସ୍ଥା ଗାଆଣ
ଗାଇବ ନାହିଁ ! ଲୋକେ ଏମିତିଆ ଗିଲା ପଡ଼ିଲେଣି ଯେ ତାହା ବାସୁକୀ
ବି କହିପ ରିବ ନାହିଁ । ମୁହଁକୁ ପଜେଇ ବସି ରହିଛନ୍ତି, କଥା ପଦ
ପଦକେ ଆଣ ମଦ, ଆଣ କୁକୁଡ଼ା, ଆଣ ଟଙ୍କା, ଆଣ ଲୁଗା, ଆଣ
ଶାଢ଼ୀ । ସବୁ ଖାଲି ଆଣ । ପାଷାଣ୍ଟରୁଡ଼ାକ ସବ୍ଦଗିଲା ପାଲଟି ରାନ୍ଧେଣି ।
ଦେବା ଭିତରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଟିକି କାଗଜ, ଆଉ ଯଦି ରିମ ଦି ରିମ୍ କାଗଜ
ଦେବାକୁ ମଡ଼ୁଆନ୍ତା ତେବେ ତ କହନ୍ତେ—ତୋ ଯାନାସନ ସମ୍ପତ୍ତି
ବାଡ଼ି, ସରଦାର ସବୁକିଛି ଦେ, ଆଉ ଲେଙ୍ଗୁଟି ମାର ଯା ପଳା । ଏକାମ୍ବ
ବଣକୁ ।

ଜଣେ ବାଧା ଦେଇ କହିଲେ—“ସେମାନଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେବା
ଠିକ୍ ହେଉନି । ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଲାଞ୍ଚୁଆ କରିଦେଲୁ । ନୋଟ ନେ,
ଭେଟ ଦେ ଶିଖେଇଲୁ । ସେମାନଙ୍କର କି ଦୋଷ ?”

“ଦୋଷ ନୁହେଁ ? ଅନାୟଗୁଡ଼ାକୁ ଯୋଡ଼ିଏ ଯୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ସିନା ଦେଉଥିଲୁ । ସେମାନେ ସେଇ ଦୁଇଟି ଟଙ୍କାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଉ ନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ? ଅଛି ଲେଖା ପାଲଟିବାକୁ ଶିଖେଇଲା କିଏ ? ସବୁ ଅଗାଦିଆଜି ପିସାଦି, ଯୁଆଗେର । ସେ ଗୁଡ଼ାକ ତ ନଅଙ୍କିଆ, ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଟଙ୍କା ଆସିବ କୁଆଡ଼ୁ ? ଖାଲି ରବେଇ ଖବେଇ ହୋଇ; ଆମେ ଦୁଇ ଟଙ୍କା ଦେଲେ ସେମାନେ ହେଣ୍ଟାର ପିଟନ୍ତି—ଆମେ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଲେଖାଏଁ ଦିଦିଛୁ । ବୋକା ଲୋକଗୁଡ଼ାକ ବି ତାଙ୍କର କଥାରେ ମାତି ଯାଅନ୍ତି । କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ନ ନେଲେ ଭୋଟ ଦେବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଅଛି ବସନ୍ତ । ଲେଖା ଅଳକଣାଗୁଡ଼ାକୁ ନ ଦେଲେ ମହାବିପଦ । ଆମେ ନ କଣିଲେ ଭୋଟକୁ କଥାକାଞ୍ଜି କରିବେ ? ଯେଉଁ ଅଗାଦିଆ ମନେ ପଡ଼ିଲା ତାକୁଙ୍କ ଭୋଟ ଦେଇଦେବେ ବେଚର ଟଙ୍କାରେ । କିମ୍ବୋ ଭୋଟର ଦାମ ଯଦି କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ନ ହେଉଛି ତେବେ ଦୁଇ ଟଙ୍କାରେ ଦେଇଦିଅ । ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ ଅଗାଦିଆକୁ ଦେବ କିଆଁ ?

“ଆରେ କିଆଁ ପିଆଁ ପରୁରୁଛ ନା ? ମନରେ ଗୋଟାଏ ରିହ । ରୈରକୁ ମାନ କରି ଲୋକେ ପୁଣି ଖପରାରେ ଖାଆନ୍ତି ତ ! ମୋଟ ଉପରେ ଆମେ ମାଗଣାରେ ଦେବା ପଛକେ କୁଛୁ କୁଛିଆ, ଗାଞ୍ଜିଆ-କଣା ଗାଦିଆକୁ କେବେହେଲେ ଦେବା ନାହିଁ । ଭଲରେ ଭଲ, ନାହିଁ ନ ଥିବା ଟଙ୍କା ରୁଣ୍ଡେଇଛନ୍ତି; ଆମକୁ ଦେଲାବେଳକୁ ଟଙ୍କା କବଜ । ଆମେ କେତେ ରୁଣ୍ଡେଇଛୁ, ସେମାନଙ୍କ ପାଟିରେ କେତେ ସ୍ଵାହା କରୁଛୁ ଏବେ ହିସାବ ତ ସେମାନେ ଦେଖୁନାହାନ୍ତି । ସେ ଯାହା ହେଉ ଲୋକେ ତ ହାଉଁଆ ହୋଇଗଲେଣି, ଆଉ ଏ ହାଉଁଆପଣ ବି ଫି ନିର୍ବାଚନ ବେଳକୁ ବଢ଼ି ଲାଗିଲାଣି । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗଲୁ ନିର୍ବାଚନ ଅପେକ୍ଷା ଆହୁରି ବେଶି ଟଙ୍କା ଯୋଗାଡ଼ି କରିବାକୁ ହେବ ।”

ଏ କଥାଟା ସମସ୍ତଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଲା । ପୁରୁଣା ନଥିପଦ ଘଣା ହୋଇ ଜଣାପଡ଼ିଲ ଯେ ରଜ୍ୟ ପାଇଁ ଦୁଇ କୋଟିରୁ କିଛି ଅଧିକ ଖର୍ଚୁ ହୋଇଛୁ । ଏଥର ହିରଣ୍ୟଗଭ୍ରା ଭୋଟର୍ ମାନଙ୍କ ପେଟରେ ଛଥ ସାରି

କୋଟି ଟଙ୍କା ଦୁସ୍ତ ହୋଇଯିବ । ଦୁଇ କୋଟି ଟଙ୍କା ଉଠେଇବାକୁ ତନାକରୁ ବୁଢ଼ାଶିଙ୍ଗାଣି ବାହାରି ପଡ଼ିଥିଲା । ଏଥର ପୁଣି ତାର କୋଟି !!

ଜଣେ ପୁରୁଣା ଗାଦିଆ କହିଲେ—“ପୁରୁଣା ପଛାରେ ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ ଧନ ସାବୁଦ୍ଧ କରିବେବ ନି । ବ୍ୟକ୍ତିଯାପୀ, କଣ୍ଠାକ୍ରମାନେ ରୂପାମାଡ଼ିଆ ହୋଇଗଲେଣି । ଆଗେ ସିନା ସବୁ ଗୁରୁ ଆମେ ପାଉଥିଲୁ । ଏବେ କନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତିଯାପୀ ଓ କଣ୍ଠାକ୍ରମାନେ ତରକା ପଡ଼ି ଅଗାଦିଆମାନଙ୍କୁ ବି ସେଥିରୁ ପଣ୍ଡି ଦେଲେଣି । ସେମାନେ ତ ଡାକ ପୁକାର ବାହାରେ କହିଲେଣି—କୋଉଁ ସବ୍ଦଗିଳାଟା କେତେବେଳେ ଗାଦିରେ ବହିଯିବ ତାହା ସ୍ଵପ୍ନ ନାଗପୁଣଙ୍କୁ ଥଗୋଚର । ଏଣୁ ସବୁ ସବ୍ଦଗିଳାକ ପାହିର କିଛି କିଛି ପକେଇଦେବା ବିଜ୍ଞତାର କାର୍ଯ୍ୟ । ଆମେ ଯାହା ପାଉଥିଲୁ ତାକୁ ଏବେ ସମସ୍ତେ ବାଣୀ ଦେଲେଣି । ଆଉକୁ ନୂଆ ନୂଆ ଉପାୟ ଓ ଥାନ ଖୋଜି କାଢିବାକୁ ହେବ । ଏଇଟା କିଛି ଅଳ୍ପକିଆ କଥା ନୁହେଁ । ଏଇଟା କଣ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଶିଆ କଥା ହେଇଛି ଯେ—ଧର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପକା ପାହିରେ, ଦେ ରୈବେଇ, ଠେଲ୍ ପେଟକୁ । ଏଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ କମିଟି ଗଡ଼ିବାକୁ ହେବ । କମିଟିର ମାଞ୍ଜଣ ବସି ମୁଣ୍ଡର ଦହି ମଜ୍ଜିବେ, ତେବେ ଯାଇଁ ଉପାୟ-ଲହୁଣୀ ବାହାରିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପାୟର ଭଲମନ ବିଶୁର କରିବାକୁ ହେବ । ଭେଲକୁ ଫିଙ୍ଗି ଭଲକୁ ଆଦରିବାକୁ ହେବ । ଏଥିପାଇଁ ବହୁତ ସମୟ ଲାଗିବା । ସେ କାମକୁ ଏବେଠୁଁ ଆରମ୍ଭ କରିଯାଉ” । ଶେଷରେ ତାଙ୍କର କଥା ରହିଲା । ଦିନ କେଇଟାରେ ଗୋଟିଏ ଟାଣୁଆ କମିଟି ଗଡ଼ା ହୋଇଗଲା । ଦହିମଜ୍ଜା ଦିନ ରାତି ଲାଗିଲା । ହେଲେ ଗୁଣ୍ଡବୁଧର ଦହି କି କଅଣ, ଲହୁଣୀର ଦେଖା ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଜଣେ ସଭ୍ୟ କହିଲେ “ଆମେ ତ ନିଜ କଟୁରାରେ ନିଜ ଖୋଡ଼କୁ ହାଣି ପକେଇଲୁ, ଅସଲ ଜିନିଷ କେନ୍ଦ୍ର ପରିଷାକୁ ଯାହା କାଣ୍ଡପୁକରଣ କରି ତାର ବ୍ୟକ୍ତିଯାପୀକୁ କର୍ପାରସନ ଦାତରେ ଛୁଡ଼ିଦେଲୁ । ଏଇଟା କଅଣ ହେଲା ନା, ଏଇତା ମରୁ ପଛକେ ସହିତୁଣୀ ରାଣ୍ଡ ହେଲା । ଅଗାଦିଆ ଦଲ ଯେମିତି ଏଥିରୁ କିଛି ନ ପାଇବେ ଆମେ ସେଇ ବ୍ୟକ୍ତିଯାଟା କରିବେଲୁ । ଅଗାଦିଆଙ୍କ ସଂକଳନ

ଆମର ବି ଅମାଲୁଣିଆ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ଏବେ ଅମାଲୁଣିଆ କୋଉ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଛି ? କର୍ମରୂପୀଏ କେଶ, ଅମାଲୁଣିଆରେ ଲାଗି ପଡ଼ିବନ୍ତି, ଆମ ପାଇଁ ଅଛି ଜୁବୁ ।”

ଆଉ ଜଣେ କୁଚ୍ଛେଇ କୁଚ୍ଛେଇ କହିଲେ—“ଏକାବେଳେକେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବାର କାରଣ ନାହିଁ, ଏଣିକି ନିରାପଦରେ ଆମେ ତହିଁରୁ ଟଙ୍କା ପାଇପାରିବା । କପୋ’ରେସନର କର୍ମରୂପୀମାନେ ନିଜ ପକେଟକୁ ନିରାପଦ କରିବା ପାଇଁ ଆମ ପକେଟରେ ଗୋଟାଏ ମୋଟା ଅଂଶ ପୂରେଇବେ । ଏ ପଛାରୁ ଏକାବେଳେକେ ଆଶା ଛୁଟିଦେବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଏବେ ଆଉ ଅନ୍ୟ କାଟ ଖୋଜ ।”

ଜଣେ କହିଲେ—“ବ୍ୟକସାୟୀମାନଙ୍କ ଠାରୁ ରୁଦା...ଏଇଠା ତ ଆମର ଏକପ୍ରକାର ଯଜମାନା । ଏଥର ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଆହୁରି ବେଣୀ ରୁଦା ଜୋରପୁଲମ ଦେଇ ଆଦାୟ କରିବାକୁ ହେବ ।” ଆଉ ଜଣେ ବାଧାଦେଇ କହିଲେ—“ସେଇଠା ଆଉ ଏକା ଆମର ଯଜମାନା ହୋଇ ରହି ନାହିଁ । ଅଗାଦିଆ ଦଳମାନେ ସେଠି ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଜୁଠି ପୂରେଇ ବାହା ପୂରେଇ ସାରିଲେଣି । ଆଗେ ବ୍ୟକସାୟୀମାନେ କି ସୁନ୍ଦର ଦାତାକର୍ଷ ପରି ଯାହା ମାଗୁଥିଲୁ ତାହା ସାଥେସାଥ ଦେଇ ଦେଉଥିଲା । ଏବେ କେତେ ସେ ପେଣନା ଦେଖାଉଛନ୍ତି ତାର ସୀମା ନାହିଁ । ରଜମାତି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପୂରାପୂରି ପଣିଗଲଣି । ସେମାନେ ବି ବି ପାଙ୍କ ହୋଇଗଲେଣି, ପାଙ୍କେ ଅଗାଦିଆଙ୍କ ବୋଲରେ ପଡ଼ି ଆମ ଆଡ଼ିକୁ ରୁହୁଁନାହାନ୍ତି । ଅଗାଦିଆଙ୍କୁ ଲକ୍ଷେ ଦେଲେ ଖାମକୁ ଦେଉଛନ୍ତି ଶହେ । ଆମ ତରଫ ବାଲୀଏ ବି ଲୁଚେଇ ଲୁଚେଇ ଅଗାଦିଆଙ୍କୁ ଦେଉଛନ୍ତି । ଜଣେ ଇନିତିଆ ବ୍ୟକସାୟୀଙ୍କୁ ତାର ଏକ ସାଙ୍ଗ ମୁହଁରିଲା—ହଇଏ, ଦିଆଡ଼େ ଟଙ୍କା ଦେଉଛ କାହିଁକି ? ସେ ସାଧି କହିଦେଲା—ଆରେ କୋଉ ଶଳାଟା କେତେବେଳେ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଯିବ କିଏ ଜାଣୁଛି । ତେଣୁ ଦିଆଡ଼େ ପକାଇବା ଭଲ । ଯିଏ ବି ଆୟୁ ତା ପାଠି ବନ୍ଦ । ଆମ ଟଙ୍କା ତ ତା ପାଠି ର ପଣିଥିବ, ଆଉ ସେ କହିବ

କରୁ । ଏକଥା ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ମୋ କାନ ହେଁ ହେଁ ଡାକ ଦେଲା । ଏମାନଙ୍କ ଠାରୁ କିଛି ମିଳିବ ହେଲେ ଆଗ ପରି ନୂହେଁ । ଏ ପଚ୍ଛା ଥାଉ କିନ୍ତୁ ଆଉ ଅନ୍ୟ ନୁଆ ପଚ୍ଛା ନିଷାତ ଦରକାର ।”

ଜଣେ କହିଲେ—“ପକ୍ଷା, ପରମିଟ, ଲଇସେନ୍ସ ପାଇଁ ଆଉକୁ ଉତ୍ତବଳ ରୁଦ୍ଧ ଆଦାୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ପଚ୍ଛାଟା ପୁରୁଣା ହେଲେ ବି ପଇସା ଅଧିକ ମିଳିବ । ଆଉ ବି ଏ ପଇସାଟା ଏକାବେଳେକେ ନିରୁତ୍ତା । ଅଗାଦିଆଙ୍କ ହାତରେ ପଟା ପାହୁଲଟାଏ ବି ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଗାଦିଆଙ୍କ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଏ ସେଗୁଡ଼ାକ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଇପାରିବ ସେ ସେମାନେ ଟଙ୍କା ଗାଞ୍ଜିଆରୁ ଗଣିଦେବେ । ଉଥାପି ଏତିକରେ କାମ ଚଲିବନି ଆଉ ଅନ୍ୟ ପଚ୍ଛା ଖୋଜ ।”

ଜଣେ କହିଲୁ—“ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀମାନେ ଉଣା କିଳା-ପୋତେଇ କରୁ ନାହାନ୍ତି । ସେଇ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଆମର ପଣୀ ଆଦାୟ ଟିକିଏ ଜୋରୁସେ ରରେ କଲେ ସେ ବାଟରେ ଗୋଟାଏ ମୋଟା ଟଙ୍କା ଆଦାୟ ହୋଇପାରିବ । କଣ୍ଠାରେ କଣ୍ଠା କାଢିଲୁ ପରି ସେଇ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ କର୍ମଚାରୀଙ୍କଠାରୁ ପଣୀ ଆଦାୟ ହୋଇପାରିବ ।”

ସବୁରେ ଗୁଣ୍ଠ ଗୁଣ୍ଠ ରୋଳ ଭିଟିଲୁ—ଏ କପରି ଏକ ଅଜଗବ କଥା ! ଭାଇତୁ ଭାଇ ତଣ୍ଟ ତପି ଅଣିବ, ସେ ଆମକୁ ତାହା ଦେବ କାହିଁକି ?

ପୂର୍ବ ଜଣକ କହିଲେ—“ଆରେ ଏତିକି ଟିକିଏ ଦହି ମୁଣ୍ଡରେ ନାହିଁ, ଗାଦିର ଉପ୍ରମରର ପକ୍ଷା କରିବ କପରି ? କଥା ହେଉଛି ତିରେକ୍ଟର ଓ ଚିପ୍‌ରଙ୍ଗିନିଅରମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ବିଭାଗରେ ଘନ ଘନ ବଦଳ କରିବାକୁ କୁହାଯିବ । ଭଲ ଭଲ ଥାନରେ ଥିବା କର୍ମଚାରୀମାନେ ବଦଳ ନ ହେବାକୁ ଆଉ ଖରପ ଥାନରେ ଥିବା କର୍ମଚାରୀମାନେ ବଦଳ ହେବାକୁ ବଦଳ କରିଥିବା କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ

କଳା ଗାଞ୍ଜିଆରେ ଆଗରୁ କଳାପୋତେଇ କରିଥିବା ଧନ ପୂରେଇବେ । ତହିଁରୁ ଆମ ପାଖକୁ ପଣୀ ସିଧାସଳଗ ଆସିବ ! ବହୁକ୍ଷେତ୍ରର ପୂର୍ବ ଟଙ୍କାଟା ମଧ୍ୟ ଆମ ପାଖକୁ ରୁଳିଆସିବ । କିଛି ହେଲେ ତ ଟଙ୍କା ଏ ବାଟେ ଆସିଯିବ ।”

କଥାଟାକୁ ଆଉ ଜଣେ ନାପସନ୍ଦ କରି କହିଲ, “ହେଁ ! ଏଇଟା ଗୁହଦାଣି ପଇସା ଗୋଟିରବା ପରି ହେବ । ହାତ ଗନ୍ଧେଇବ ସିନା ଫଳ ଭଲ ହେବ ନାହିଁ । ଏମାନେ ବାଧହୋଇ ଟଙ୍କା ଦେବେ, ତହଲେ ଅପିସ ଉଚରେ ଥିବା ଆମ ଶୁମର ସବୁ ନେଇ ଖବରକାଗଜବାଲଙ୍କ କାନରେ ପୂରେଇବେ । ଏ ବାଟରେ ଟଙ୍କା ଅପେକ୍ଷା ବଦନାମ ବହୁତ ବେଶି ମିଳିବ । ମୋ ମତରେ ଏ ବାଟଟା ଗୁଡ଼ିଦେବା ଉଚିତ ।”

ଜଣେ ପୁରୁଷା ଧଳାମୁଣ୍ଡିଆ ସର୍ବ୍ୟ କହିଲେ— “ଆହୁ ଆମର କୋଡ଼ି ସୁନାମଟା ଅଛି ଯେ ଆମେ ବଦନାମଟାକୁ ଉଚିତିରୁ ? ଲୋକେ ତ ଗଲ ଗଲିବରୁ ହେଲୁ ହେଇ ମାରିନେଲେ, ହେଇ ଖାଇଲେ, ଖେଇ ଅଚଳାଚଳ ସମ୍ପତ୍ତି କରିଗଲେ ବୋଲି ଚିଲେଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ଚିଲେଇ ଚିଲେଇ ସେମାନଙ୍କ ପାଟିରୁ ବର ବାହାର ପଡ଼ିଲଣି, ତଥାପି ଆମକୁ ଭେଟ ବିକିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଗାନ୍ଧି ଆମର ବଜାଏ ରହିଲେ ଗଲ । ବଦନାମକୁ ପରୁରେ କିଏ । ଆମ ଦେଶଟା କଅଣ ଆମେରିକା ହୋଇଛି ଯେ ସାମାନ୍ୟ ଟିକିଏ ବଦନାମ ପାଇଁ ସର୍ବପତି ବିଗନ୍ଧିରୁ ଝଢିପଡ଼ନ୍ତି । ବଦନାମକୁ ଉଚିତ ଏ ବାଟଟା ଗୁଡ଼ିଦେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ତେବେ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉପୁଜାତ ଶୁବ୍ର କମ ଥିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର ଖୋଜିବା ଦରକାର ।”

ଅନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର ଖୋଜା ନୁହିଲା । ଖୋଜି ଖୋଜି ସମସ୍ତେ ଝାଲ ନାଲ ହେଲେ । ହେଲେ କ୍ଷେତ୍ର ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ କାହିଁ ?

ହତାଶାର ସମ୍ବନ୍ଧ ମଧ୍ୟରେ ବୁଡ଼ି ଯାଉଥିବାବେଳେ ହଠାତ୍ ଏକ ଉଦ୍ଧାର-ତର୍ଫ ଦେଖାଗଲ । ମୁକ୍ତିଦସା ଦେଇ ଶାଷ୍ଟିନେତା

କହିଲେ—“ମା ରେ, ମା ରେ । ଏକ ଅତି ଗୁଡ଼ ଅଭିନବ ଶେତର ସନ୍ଧାନ କେନ୍ଦ୍ରରୁ ଆସିଛି । ସଂସାଧାରଣକ ହିତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାହା ପଦାରେ ପ୍ରକାଶ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ସେ ଶେତର ମହିମା ଦେବତାଙ୍କୁ ଅଗୋଚର । ଆମେ ଦି'ଗୋଡ଼ିଆ ମଣିଷ କି ବା ଗୁର ! ଏତିକ ମାତ୍ର ସୂଚନା ମୁଁ ଦେଇପାରେ ଯେ ସେହି ଶେତର ଏକ ସଙ୍ଗେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଫଳାବସଲ ବାହାରିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ତୁମେ ଧାନ ବୁଣିଲେ ସେଥିରୁ ଉଭୟ ଧାନ ଓ ଗହମ ଫଳିବ । ଆମେ ଦିନବେଳା ଭାତ ରାତିବେଳା ରୁଟି ଖାଇବୁ । ତହିଁରେ ଯଦି ଆମ୍ବ ଗଛଟିଏ ବୈଜନ୍ଦିବେଳେ କେବେ ସେ ଗଛର ଗୋଟିଏ ଡାଳରେ ଆମ୍ବ ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଡାଳରେ କଦଳୀ ଫଳିବ ।”

ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଖି ଡିମା ଓ ପାଟି ମେଲୁ ହୋଇଗଲା । କେତେ ଜଣ ହସିଉଠିଲ । ଆଉ କେତେ ଜଣ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇଯାଇ କହିଲେ—“ଆମର ଜୀବନ ମରଣ ସମସ୍ୟା ଆଲୋଚନାବେଳେ ଏପରି ଲାଗୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା ଠିକ୍ ହେଉନି ।”

ପୁଣ୍ଡ ବକ୍ତା କହିଲେ—“ମୋଟେ କୁହିଁ, ମୋ କହିବାର ଉଦ୍ଦର୍ଘ୍ୟ ହେଉଛି ଯେ ଯେଉଁ ଗୁଡ଼ପଲ୍ଲାର ନିକେଣା କେନ୍ଦ୍ରରୁ ଆସିଛି ତାହା ଏକା ଗୁଲିକେ ଦୁଇଟି ଚକ୍ରର ଶିକାର ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଧନକୁ ଧନ ମିଳିବତା’ ସହିତ ଲୋକ-ସମର୍ଥନ ବି ମିଳିବ । ଏଣୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠତକ ନିଶ୍ଚିତଭବତରେ ଆମର । ଏ ପଲ୍ଲାଟି କିନ୍ତୁ ପଦାରେ ପ୍ରୟୟଟ କରି ହେବନି । ଆମ ଗାନ୍ଧିଆ ଦଳର ଲୋକେ ଫରମେ ଏ ପଲ୍ଲାର ସ୍ଵରୂପ ଜାଣିପାରିବେ । ସମସ୍ତଙ୍କର ଧୌର୍ଯ୍ୟ ଧରିବା ଉଚିତ ।”

ଗାନ୍ଧିଆ ଦଳର କର୍ମୀମାନେ ସିନେମାର ନିଜୀବ ଧଳା ପରଦାକୁ ଉଛଣ୍ଟାର ସହ ରୂପୀ ରହିଲେ, କେତେବେଳେ ଅଭିନବ ନୃଆ ପଲ୍ଲାର ଦୃଗ୍ୟ ନିଜୀବ ଧଳା ପରଦାକୁ ସମାବ କରିବ । ବହୁ ଦିନର ଅପେକ୍ଷା ପରେ ରୂପିଆନ୍ତ ଆଲ୍ଲାଅ ଲିଭିଗଲ । ଧଳାପରଦା

ସମୀକ୍ଷାର ହୋଇ ଉଠିଲା । ଅନୁଦେହି, ଅନୁଦେହି ଚିକାରରେ ରୂପିତାତ୍ମି କଂପି ଯାଉଥାଏ । ସରକାର ଇନ୍ଦ୍ରାହାର ଉପରେ ଇନ୍ଦ୍ରାହାର କୁଡ଼େଇ ପକାଉଥାନ୍ତି । ଲୋକେ ଯଦି ଗାନ୍ଧିପରି କାଗଜଗୁଡ଼ାକ ରୈବାଇ ଖାଇ ପାରୁଥାନ୍ତେ ତେବେ ଅନୁଦେହି ଚିକାର ପବନରେ କୁଆଡ଼େ ମିଳେଇ ପାଇଥାନ୍ତା । ତେଣେ ଲୋକଙ୍କ ଚିତ୍ତକାରକୁ ଏଣେ ସରକାରଙ୍କ ଚିତ୍ତକାର—ଖାଦ୍ୟ ଦଥେଷ୍ଟ ଅଛି । ଏ କଳାବକାଶ, କଳାପୋତିଆ, ଲୁଭଣୋର, ରୈରବେପାଶମାନଙ୍କୁ ସ କାର ଦୃଢ଼ହୃଦୟରେ ଦମନ କରିବେ । ନିକଟତମ ବିଶ୍ୱାଶୁଣରେ ଝୁଲୁଳଇ ଦେବେ । ମିସା ଆଇନ ବଳରେ ଏମାନଙ୍କୁ ହାତ୍ତିରେ ପୂରେ ପାଣ୍ଡିକୁ ନେଇପିବେ । ସରକାରଙ୍କ ଚିକାରରେ ଲୋକଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ବୁଦ୍ଧିଗଲା । ଚିକାର ପଦ୍ଧତରେ କାମ-ପଦ୍ଧତି ଆଚନ୍ତେ ହୋଇଲେ । ପୁଲିଶଙ୍କ ହାତରେ ‘ମିସା’ ନାଗପାଶ ଧରେଇ ଦେଇ ସରକାର ହୁକୁମ ଦେଲେ—“ଧ-ଧ-ଭଣ୍ଟାରିଆକୁ ଧ”, ଆଉ ଦେଖ, ସେମାନଙ୍କୁ ଶିଳକୁଳ, ଶୁଦ୍ଧିକ ନାହିଁ । ବିରତି ଆଗରେ ଶୁଣୁଆ ହଲେଇଲା ପରି ସେମାନେ ତମ ଆଗରେ ନୋଟବିହାର ହଲେଇବେ । ବେରବାର ତା’ ଅଡ଼ିକୁ ଶୁଦ୍ଧିକ ନାହିଁ । ତୁମ କାମ ହେଲା—ଧର କାନ୍ଦି, ଜେଲକୁ ଘୋଷାଡ଼ି ଦିଅ, ଗାରଦରେ ତାଙ୍କୁ ଠୁଂକଦିଆ । ଆଉ ଦେଖ, ବେଶି ଜୋରରେ ଘୋଷାଡ଼ି ନେବନି । ଖଣ୍ଡିଆ ମଣ୍ଡିଆ ଯେମିତି ନ ହୁଅନ୍ତି ।”

ବାସ୍, ମୁହଁରୁ କଥା ସବୁ ନ ସବୁଶୁ ହନ୍ତମନ୍ତ୍ର ସତେ ଯେମିତି ମଧୁବନରେ ପଣିଗଲା । ମୁଖ ଉପରକୁ ବିରତି ଝାମ ମାରିଲ ପରି ପୁଲିଶ ରୈରବେପାଶ, କଳାପୋତିଆଙ୍କ ଉପରକୁ ଖପ୍ ଖପ୍ କୁଦି ଗୋଟା ଗୋଟା କରି ଜେଲ ଖୁଆଡ଼ିକୁ ବୋହି ନେଇଗଲେ । ବଦମାସିଆ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ହାଉଳି ଖାଇଗଲେ । ସେମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ କାଉଦା ହୋଇଗଲା । ଏତେ ପ୍ରୀତି, ଏତେ ବନ୍ଧୁତ୍ଵ, ଏତେ ଦିହଦଶା, ଏତେ ନୋଟ ଖସା କିଛି କାମ କଲାନି ! ସତେ କଅଣ ପ୍ରିୟତମ ରାଗିଗଲେ !

ତେଣେ ଲୋକଙ୍କୁ ଆଉ ସମ୍ବାଲେ କିଏ । “ଆଗୁ ହେଇଛି, ଭଲ ହେଇଛି, ଆହୁରି କାନ୍ଦି, ଶଳାଙ୍କ ବିଶ୍ୱାଶୁଣରେ ନଟକେଇ ଦିଅ”

ରହି ଦେଇ ସେମାନେ ଶ୍ରେକ ଶୋଷ ଭୁଲିଗଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ
ଗୋଟିଏ କଥା—ଏତେ ସରକାର ଦେଖିଛୁ ହେଲେ ଏମିତିଆ ଟାଣୁଆ
ସରକାର ଆମେ କମ୍ପି ନକାଲେ ଦେଖିନ୍ତା । କୋଟିପତି, ଅବ୍ଧୁପତି-
ଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ବାନ୍ଧ ଜେଳରେ ପୂରେଇ ଦେଲା ନା ! ‘ଅନୁଂ ଦେହି’ ଡାକ
ଧରେଇଗଲା ।

ତେମ୍ବରବାଲୀଏ ହାଉଳିଖିଆ ବ୍ୟକସାୟୀମାନଙ୍କୁ ଜେଳରେ
ଗୋପନରେ ଭେଟି ପ୍ରବୋଧ ଦେଲେ—“ଫେରି ମର କରେ, ଏଥରେ
ଆମର ଦବିଯିବାର କିଛି ନାହିଁ । ଆସର ଲୋଡା ରୁପିଯୁ ଏତକ ଠିକ୍
ଥିଲେ ହେଲା । ତେଣିକ ହାତ କଡ଼ି, ଗୋଡ଼ କଡ଼ି, ମୁହଁ କଡ଼ି, ନାକ କଡ଼ି
ଆଦି ଯେତେ କଡ଼ି ହେଉଛି ହେଉ । ସରକାର ଏପରି କରି ଆମକୁ
ବରଂ ବଞ୍ଚେଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଲୋକ ଯେମିତି ହାଉ ହାଉ କରି
ଆସୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଥମୁକରି ଦେଇ ନ ଥିଲେ କଅଣ ନାହିଁ କଅଣ
ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତା । ଲୋକେ ବୁଝିଗଲେ ଯାହାରେଉ ସରକାର
ଗୋଟାଏ ହାତ ଦେଖେଇଲେ । ଆମେ ବି ବୁଝିଗଲୁଣି ଆମର କଅଣ
ଅଣେଇ ହୋଇଯାଇଛି । ଆମେ ଗାଦିଆଙ୍କୁ ଦଶପଣ ଓ ଅଗାଦିଆଙ୍କୁ
ଛଅପଣ ଦେଉଥିଲୁ ଏଥର ଗାଦିଆଙ୍କୁ ପନ୍ଦରପଣ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।
ଏଠି କିଛିଦିନ ଛୁଟିରେ କଟାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଘରେଥିଲେ ଲୋକେ
କେତେବେଳେ ହୃଦୟ ଚଢ଼ିଉକରି ମାର ଧର କରିଥାନ୍ତେ । ଏଠି ସେ
ଉପୁ ନାହିଁ । ଏଠି କୋଡ଼ି ଜିନିଷର ଅଭାବ ନାହିଁ । ଶୋଦ୍ ଜେଳରେ
ସାହାବ ଦିନକୁ ଦଶଥର ସଲାମ ବଜାଇଛି । ତେଣି ବେଉସା ପୁରୁଷର
ଗୁଲିଛି ଆଉ ଗୁଲିବ ।”

ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟା ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ ବ୍ୟକସାୟୀ ଏକଦମ୍ ଭଙ୍ଗ-
ପଡ଼ିଥିଲେ । ସେମାନେ ଏହାଣୁଣି ମରକାରଙ୍କ ପ୍ରଶଂସା ନ କରି
ରହିପ ରିଲେ ନାହିଁ ।

ଗାଦିଆଦଳର ନିବାଚନ ପାଣ୍ଡି ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଯେତେ
ପୁଲ ନ ଥିଲ ଏଇ ଦିନ କେଇଟାରେ ତାର ଦଶଗୁଣ ପୁଲଗଲା ।
ପାଣ୍ଡି ପାଇଁ ପନ୍ଥା ଏତକରେ ଯେ ସରିଗଲା ତା ନୁହିଁ । କଡ଼ାକଡ଼ି

ପୁଲିଶ ଲଗାଇ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ସୁନା ରୂପା ଓ ବିଦେଶୀ ଜିନିଷ
ଜବତ ହୋଇଥିଲା । ତାକୁ ଦେଖି ଗାଦିଆ ଦଳଙ୍କର ପାଟିରୁ ଲାଳ
ଗଡ଼ିଲା । ତାକୁ ହଜମ କରିବା କିଣ୍ଠି ସହଜ କଥା ନୁହେଁ । ଏତେ ଲୋକଙ୍କ
ଆଗରେ ସେଗୁଡ଼ାକ ଜବଦ ହୋଇଛି । ସିଧାସଳଖ ଚିଲିଦେଲେ ପେଟ
ପାଟିବା ହିଁ ସାର ହେବ । ନ ଖାଇ ପାରିଲେ ଜୀବନଭର ଗୋଟିଏ
ଅବଶୋଷ ରହିଯିବ । ପ୍ରାଣଟା ଖାଲି ଉତ୍ତଳ ବିକଳ ହୋଇଯିବ ।
ଏମିତିଆ ଦ୍ୱାରେ ପଡ଼ି ଗାଦିଆ ଦଳ ଦାଣ୍ଡି ହୋଇଗଲେ । ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା
ବ ଟ ଖୋଲିଦିଏ ବୋଲି ପଣ୍ଡିତମାନେ କହେନ୍ତି । ଗାଦିଆଙ୍କ ଅତି
ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ବାଟକୁ ପେଲି ଖୋଲିଦେଲା ।

ସରକାର ଏକ ପ୍ରେସ୍ ରିପୋର୍ଟରେ ଜଣାଇଦେଲେ ଯେ
ଯେଉଁପରି ରୈର ରୂପା ଓ ସୁନା ଧରିପଡ଼ିଛି ସେଗୁଡ଼ାକ ଭୁଲ୍ଲା ଚିଲଟି,
ସରକାର ସେଗୁଡ଼ାକ ନଷ୍ଟ କରିଦେବେ । ଗାଦିଆଦଳଙ୍କ କୁରୁକୁରିଆ
ହସ ଆଉ ଦେଖେ କିଏ ! ନିର୍ବାଚନ ପାଣ୍ଡିର ଯେଉଁକି ଅଟକଳ
କେବ୍ୟାଇଥିଲା ତାର ତିନିଉଚଲ ମିଳିଗଲା । ଶୀର୍ଷନେତା ଗୋଡ଼
ଉପରେ ଗୋଡ଼ ରଖି ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କୁ କହିଲୁ—“ଏଥର ବୁଝିପାରିଲ ତ
ଗୋଟିଏ ଗଛରେ ଉଭୟ ଧାନ ଓ ଗହମ କେମିତି ଫଳେଇଦେଲୁ,
ଏ ନୃଥା ପଛାରେ ଲୋକେ ଖୁସ୍ ଆଉ ଆମ ନିର୍ବାଚନ ପାଣ୍ଡ
ଛୁମାଟୁମ । ଏଥରକ କୋଉଁ ବାପୁଡ଼ା ନିର୍ବାଚନ ଫଳକାକୁ ଆସୁଛି
ଆସୁ ।”

॥ ଭୋଟର ତାଳିକା ॥

ଘଣ୍ଡପୁର ନିବାଚନମଣ୍ଡଳୀରେ ଧନୁଶର, ଚକଳଙ୍ଗଳ, କୁଡ଼ିଆ,
ତାର ଓ ଆପର ନେତାମାନେ ସେ ଦିନ ଏକଜୁଟ୍ ହୋଇଗଲେ ।
ଘଣ୍ଡପୁରରେ ଗାନ୍ଧିବାହୁରୁ ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍ସମଗ୍ରର ପଟା କରିଥାଏ ।
ଗାନ୍ଧିବାହୁରୁର ଏପରି ଅନ୍ୟାୟ ଦଶଳରେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ହତାଶ
ହୋଇ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି, କହିଲେ ଚଳେ । ଡାକବଙ୍ଗଳାରେ ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ
ନେତା ଏକଜୁଟ୍ ହୋଇଛନ୍ତି । ଲେକମାନେ ଥାଟପଟାଳ ଭାଙ୍ଗଥିଲେ ।
ହୈତେରେ ଥାନଟା ଉଠୁଆନ୍ତା, ପଡ଼ୁଆନ୍ତା । କିନ୍ତୁ କାହିଁ ? ଲେକ
କୋଡ଼ିଏ କି ପରିଷି । ଥାନଟା ବିଲ୍‌କୁଳ ଶୂନ୍‌ଶାନ୍‌ । ଗାନ୍ଧିବାହୁରିଆ
ଗୁଡ଼ାକ ଏକବାରେ ଏକବାରିଆ । ସେମାନେ ଭଲ କି ଗାନ୍ଧିବାହୁରୁ
ଭଲ । ଗାନ୍ଧି ପରେ ନାହୋଇ ହେଉ, ବାହୁରୁ ମରେ ହୃଦୟରୁ ଆଖିର
ସେଇ ତାଙ୍କୁ ଭଲ । ଆଉ କେହି ସେମାନଙ୍କୁ ଭଲ ଦିଶିବେ ନାହିଁ କି
କାହା କଥା ଶୁଣିଯିବେ ନାହିଁ ।

ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଡପୁରିଆକୁ ଡାକ ଚକଳଙ୍ଗଳ ନେତା ପରୁରିଲେ
କି ହୋ ଗାଣ୍ଡୁସାମଲେ ତୁମେ ବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ ମେଣ୍ଟା ଗାନ୍ଧିବାହୁରାଆଙ୍କୁ
ବୁଝେଇ ଶୁଣେଇ ଡାକିଥିଲାଟି ? ସେମାନେ କହିଲେ କଥା ?

“ଆଜ୍ଞା ସେ କଥା କାହିଁକି ପରୁରୁଛନ୍ତି ? ଯାହା ତ ଉଣ୍ଟୁସଣ୍ଟୁ
କହିବାର କହିଲେ ପ୍ରତିବାଦ କଲାରୁ ଉପରକୁ ଉତ୍ତରକୁ ଆସିଲେ ।
ମାରନ୍ତି ନ ମାରନ୍ତି । ଶଳା ସେ ଗୋଖା ଗୋଛେଇତ କହିଲି—“ଆବେ
ତୁ ଆମକୁ କି ବୁଦ୍ଧି ଶିଖେଇବୁ ବେ, ଆମେ ତ ଗାନ୍ଧିବାହୁରାକୁ
ଧରିଛୁ । ଦୁଧକୁ ଦୁଧ ପିଉଛୁ । ଖତକୁ କିଆରେ ଲଗଉଛୁ । ଏ ମଜା

ପୁଣିଦେଇ ତୋ ଚକଳଙ୍କି, ଐନୁଶିର, ତାର, କୁଡ଼ିଆ ଭିତରେ ପଣିବୁ କିଅଁ ? ଘେଠି ପାଣି ଲେଟାଏ ମିଳିବ ନା ? ତୁ ଶଳାଟା ଯାଆ-ଚକଳଙ୍କି ପଛଆଡ଼ୁ ଦୁଧ ରୂପିବୁ । ହଇରେ ଶଳା କି ଚଟକଟା ପାଇଛୁ ସେ ଗାଈ-ବାହୁଶାକୁ ମୁଢ଼ି ଚକଳଙ୍କି ପଛରେ ଗୋଡ଼େଇଛୁ । ଆବେ ତୁ ତ ତୁ, ତୋ ନେତାମାନେ ହଜାରେ ରେଣ୍ଟା କଲେ ବି ଭଣ୍ଡପୁରରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ପରେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ସେ ଶଳା ଖଗାଙ୍କୁ ବୁଝେଇ ଲାଭ ନାହିଁ । ମେଣ୍ଟ ମେଣ୍ଟ ଗାଈବାହୁଶାକାମାନେ ଏମିତିଥା ଖଗା ଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ଟଙ୍କାରେ ପୋତି ପକାଉଛନ୍ତି । ନଣ୍ଟି ହଲୁନି, ଅଥବା ଗାଞ୍ଜିଆ ସବୁବେଳେ ହମ ହମ । ଶଳେ ତ ବୁଝିଲେ ନାହିଁ, କିଏ ଟଙ୍କା ଦେଉଛି, କୋଉଁଠୁଆଣି ଦଉଛି । ଗୋଟାଏ ଟଙ୍କା ନେଇ ସେମାନେ କେତେ ଟଙ୍କା ହଗୁଛନ୍ତି । ମନ ହଜନି ସେ ଗୋବାକ ସାଙ୍ଗେ ଆଉ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ।”

“କଅଣ କହୁଛ ଗାଣ୍ଟୁ ସାମଳେ, ଏ ଭଣ୍ଡପୁର ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ଗୋଟାଯାକ ଗାଈବାହୁଶାକ ? ଅନ୍ୟ କେବୁ ଅଣ ଗାଈ ବାହୁଶାକ ନାହାନ୍ତି : ଏ ତ ବଡ଼ ଅଜଗବି କଥା ।”

“ନା ଅଜ୍ଞା ତା ନୁହେଁ ଯେ, ଆମ ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳୀରେ ଯେଉଁ ଅବୁଝାପୁର ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତଟି ରହିଛି, ସେହି ଗୋଟିକ ଯୋଗୁ ସବୁ ଭଣ୍ଟର ହୋଇ ଯାଉଛି । ସେହି ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତର ଭୋଟର ସଂଖ୍ୟା ହେଉଛି ୫୭୭୮ । ଆଉ ଅନ୍ୟ ସବୁ ପଞ୍ଚାୟତରେ ଆମ ତରଫ ଅଜଗବି ଗାଈବାହୁଶାକ ଚରପର ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ପଞ୍ଚାୟତରେ ସବୁଯାକ ଗାଈବାହୁଶାକ । ଯାହା କିଛି ଅଣଗାଈବାହୁଶାକ ଅଛନ୍ତି ସେମାନେ ‘ଅଣ’ ବୋଲି ପଦାରେ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଭରି ଭୟ, ଜଣା ଦଢ଼ିଗଲେ ସେମାନଙ୍କ ଚୁଟିମାଟି ଏକ ହୋଇଯିବ । ଅନ୍ୟ ସବୁ ପଞ୍ଚାୟତରେ ଆମକୁ ଅଧା ଅଧ ମିଳିଲ । ହେଲେ ଏହି ଅବୁଝାପୁର ପଞ୍ଚାୟତର ଭୋଟର ଭଳ ବିରାଜି ଛୁଆଁ ଆରମ୍ଭ କରି ବୁଡ଼ା ହଡ଼ାପାଏ ସମସ୍ତେ ଗାଈ-ବାହୁଶା ଉପରେ ଆଉକି ପଡ଼ନ୍ତି । କେବଳ ଏଇ ପଞ୍ଚାୟତ ଯୋଗୁ ଏ ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳୀଟା ଗାଈବାହୁଶାକର

ଗୁଡ଼ାଳ ହୋଇ ଆଜିଯାଏ ତିଷ୍ଠେ ରହିଛି । ଏ ଅବୁଝା ଶ୍ରେଷ୍ଠମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆଉ ସେ କେତେକାଳ ରହିବ ତାହା କହି ହେବ ନାହିଁ । ଗାନ୍ଧି ବାହୁଦ୍ଧାରୀ ହୃଦୟର ହୃଦୟରେ ଆମେ ଅକିଗଲୁଣି । ଟାଣୁଆ ଗୁଡ଼ାଳ-ଟାଏ ତ ତିଆରି ହୋଇ ସାରିଛି । ଯେତେ ହେଉ ତୋପାନ ବୋହିଲେ କୁଟାଖୀଏ ବି ସେ ଗୁଡ଼ାଳରୁ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘ ନାହିଁ । ଗାନ୍ଧି-ବାହୁଦ୍ଧା ତା ଭିତରେ ବେଶ、ଆଶମରେ ଶୋଇ ପାକୁଳ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ।”

ଚକଳଙ୍ଗର ଜଣେ ନେତା ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଜହିଲେ—
“ନା-ନା-ଏହା ବରତାସ୍ତ କରଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଆମକୁ ସେ କୌଣସି ମତେ ଗାନ୍ଧିବାହୁଦ୍ଧାରୀ ସେ ଗୁଡ଼ାଳରୁ ଘୋଷାତି ନେଇ କାଞ୍ଜିଆ ଗଦାରେ ପକେଇ ଦେବାକୁ ଦେବ । ସେ ଗୁଡ଼ାଳକୁ ଭଙ୍ଗ, ଲଙ୍ଗଲରେ ସେ ଥାନକୁ ଚଷି ସେଠି ଧାନଗୁଷ କରିବା । ଆସନ୍ତା ନିଷ୍ଠାଚନରେ ସେମାନଙ୍କ ଦଶଳ ଉଚ୍ଛ୍ଵସ କରିବାକୁ ହବଇ ହବ । ସେମାନଙ୍କୁ ସୁଚେଇ ଦେବାକୁ ଦେବ ସେ ଆମେ ନାମଙ୍କା ନୋହୁ କି ଆଠମାସିଆ ଛୁଆ ହୋଇ ଜନମ ହୋଇନୁ । କିଛି ନ ହେଲା ବେଳକୁ ତାଙ୍କର ଯିଏ ମେଣା ତା ଉପରକୁ କୁଦିପଡ଼ି ବିଧା ଶୁଣୁଡ଼ା ନାହିଦେବୁ । ରମ୍ପୁଡ଼ ଲହୁ ଲୁହାଣ କରିଦେବୁ । ଗଞ୍ଜ କମିଜ ତର ଅଧା ଲଙ୍ଗଳା କରିଦେବୁ । ମେଣାର ଏ ଅବସ୍ଥା ଦେଖିଲେ, ବାଜାତକ ଗାନ୍ଧିବାହୁଦ୍ଧା ଗୁଡ଼ାଳ ଶୁଣି ପାଲିବେ । ମାଡ଼କୁ ମହାଦେବ ଡରନ୍ତି ।”

ତାର ବାଲଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ଡେଙ୍ଗାଳିଆ ନେତା ବାଧା ଦେଇ କହିଲେ—“ନା-ନା-ନା-ସେ କଥା କୁଣ୍ଡର ଧରନା, ସେଥିରେ ଠିକ୍ ବିପରୀତ ଫଳ ମିଳିବ । ପାକଳା ପାକଳ କଟେ ସେମାନଙ୍କ ବିପଦ ଆପଦ ବେଳକୁ ଆଗତୁର ଯାଇ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଠିଆ ହେଲେ କିଛି ଲୋକଙ୍କର ମନ ବଦଳ ଯାଆନ୍ତା । କେତେବେଳେ ହେଲେ ଆମ ଆଡ଼କୁ ଢଳି ପଡ଼ିନେ । ଏ କାମ କଲେ ସେ ସମ୍ବାଦନା ଆଉ ବିଲ୍ କୁଳ୍ ରହିବ ନାହିଁ । ଓଲଟି ସେମାନଙ୍କ ରହ ବଢ଼ିବ । ସେମାନେ ଅଧିକ ଟାଣମଣ ଦେଖାଇବେ । ସେ ସବୁ ଧୂମ୍, ଧର୍ତ୍ତାଳ କାରବାର ମୁଖ୍ୟରେ ପୁରେଇବ'ର ନୁହିଁ ।

କଥାଟା ସମସ୍ତଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଲା । ଭଣ୍ଡପୁର ନିବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀଟା ଯେ କେବଳ ଅବୁଝାପୁର ପଞ୍ଚାୟତ ପାଇଁ ଗାନ୍ଧିବାହୁଶାଆଙ୍କ ଅଭେଦ୍ୟ ଦୁର୍ଗ ହୋଇ ରହିଛି ସେ ବିଷ୍ଣୁରେ ଆଉ କାହାର ସନ୍ଦେହ ରହିଲା ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଠିକ୍ କଲେ ଯେ, ଏଇ ଅବୁଝା ଗ୍ରାମ ପଞ୍ଚାୟତରେ ପୃଷ୍ଠା ଟଙ୍କି ଖଟଇ ତାକୁ ଫଟେଇ ଦେବାକୁ ହେବ । ସେବା ଓ ସହାନୁଭୂତି ବୋମାରେ ଗାନ୍ଧିବାହୁଶାଆଙ୍କ ଅଭେଦ୍ୟ ଦୁର୍ଗକୁ ଉଠେଇ ଦେବାକୁ ହେବ । ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ଏ କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ସେତେ ମଙ୍ଗଳ । ମହାନେଣ୍ଠର ପୋଖର କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଅବୁଝା ଗ୍ରାମ ପଞ୍ଚାୟତରେ ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରେବାକୁ ନିଶ୍ଚିର ଦିଆଗଲା ।

କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ଦୈବ ଶିପତ୍ରି ନ ପଡ଼ିଲେ ସେବା କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେବ କିପରି ? କର୍ମୀମାନେ ମନେ ଭଗବାନଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ— ‘ହେ ଭଗବାନ ଶୀଘ୍ର ଗୋଟାଏ ପ୍ରଳୟକଷ୍ମୀ ବାତ୍ୟା କିମ୍ବା ବନ୍ୟାଟାଏ ପଠାଅ । ନରେଇ ଆମର ସେବା କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେବାରେ ଗୁରୁତର ସଙ୍କଟ ଦେଖା ଦେଉଛି । ନିହାତି ଯଦି ବନ୍ୟା ବାତ୍ୟା ପଠାଇ ନ ପାରୁଛ ତେବେ ଅନ୍ତରେ ହଇଜା ବୁଢ଼ିକୁ ପଠାଅ ।

ସତେ ଯେପରି ଭଗବ ନ ଏମାନଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନାକୁ କାନଢ଼େଇ ରହିଥିଲେ ! ବିରାତି କପାଳକୁ ଶିକା ଛିଣ୍ଟିଲ ପର କୁଆଡ଼ୁ ମାଡ଼ ଆସିଲ ଅଣରୁଣ ପବନ । ଦ୍ଵିତୀୟ ପର ମହାମହା ଦ୍ରୁମମାନଙ୍କୁ ଫୁଲୁ ପାଠ ଓ ପାଠ ପକେଇଲା । ମଣିଷ ଗାନ୍ଧିବାହୁଶାମାନଙ୍କୁ ଉଠେଇ ନେଇ ଗଛ ଅଗରେ ଲଟକେଇ ଦେଲା । ରୂଲ ସବୁ ଉଦ୍ଧିଯାଇ କୁଆଡ଼େ ପଡ଼ିଲ ତାର କିନ୍ତୁ ଠକଣା ରହିଲା ନାହିଁ । ଲୁହାଆରଣାର ତାର ଖୁଣ୍ଡି ସବୁକୁ ତାର ମୋଡ଼ିଲ ପର ବଙ୍ଗା କରି ଦେଲା । ଅଧ ଘଣ୍ଟାଳ ମଧ୍ୟରେ ସବୁ ଧ୍ୟାପ ପାଇଗଲା ।

‘କର୍ମୀ ଓ ନେତାମାନଙ୍କୁ ଆଉ ସମ୍ବାଲେ କିଏ ! ଆସନ୍ତା ନିବାଚନ ପାଇଁ ଭୋଟ ଖରେଦି ଲାଗି ବହିନା ଦେବାର ଏହାହିଁ ହେଉଛି

ସବୋଜୁଣ୍ଡ ସମୟ । ଚୁଡ଼ା, ରୁଦ୍ରଳ, ବିଷ୍ଣୁଟ, ପାଉଁରୁଟୀ, ଲୁଗ୍ନା କମ୍ବଳ ଧରି କର୍ମୀମାନେ ହଗାମୁତା ହୋଇ ଧାଇଁଲେ । କାହାକୁ ମାଉସୀ, କାହାକୁ ପିଉସୀ, କାହାକୁ ଭରନା, କାହାକୁ ବା ଅଜା, ଦଦା, କକା ଡାକ ପଞ୍ଚାୟୁତ ଗୋଟାଯାକ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବର୍ଜୁତା ଦଉଡ଼ରେ ବାନ୍ଧି ପକାଇଲେ ।

“ଆରେ ମହାମେଣିଆ ସବୁ ପଶିଗଲେରେ” କହି ଗାନ୍ଧି ବାହୁଣ୍ଡାମାନେ ବିପଦ ଶିଥା ବଜେଇ ଦେଲେ । ଗଜଧାମରୁ ବଜନ୍ତକାଷରୁ ସାହାଯ୍ୟର ସୁଅ ଛୁଟିଲ । ଆଡ଼ୁ ମହାମେଣି ସୁଅ, ସାଉ ଗାନ୍ଧିବାହୁଣ୍ଡର ସୁଅ । ଲଗିଗଲୁ ମହିରେ ଧଳ୍କା ଗୋଟିଏ ଯାଏଁକୁ ଦୂଇ ପଣ୍ଡାଙ୍କର ଦି ଦଳ ଛଢିଦାର ଭେଟିଲେ ଠିକ୍ ଯାହା ହୃଦ । ଅବୁଝାମାନେ ଦି ଆଡ଼ୁ ଗ୍ରାସ ପକେଇ ଗଣ୍ଠ ଫୁଲେଇ ସାରିବା ପରେ ମହାମେଣିଆମାନଙ୍କୁ ବହୁତ ବହୁତ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଇ କହିଲେ—
 “ଘସର୍ ଘସର୍ ପାଣି, ତୁମେ ଯାହା ପାଇଁ ଲସର ପସର୍ ଆମେ ସେହି କଥା ଜାଣି । ନିଷ୍ଠାଚନ ବହୁତ ଦୂରରେ ଅଛି । ଯାହା ହେଉ ଆପଣମାନେ ବହୁତ ଆଗରୁ କାମ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲେଣି । ଫଳପ୍ରତ୍ଯେ ଆଖାନ ରଖି ଏମିତିଆ କାମ ସବୁ କରି ଯାଆନ୍ତୁ । କର୍ମୀଯାଗୀ ପାଲିଟି ଯାଆନ୍ତୁ । ଦେଖିବେ କେବେ ସନ୍ତୋଷ ଓ ଶାନ୍ତି ପାଇବେ । ପ୍ରେସ୍ରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ସୁଖ, ଶାନ୍ତି, ସନ୍ତୋଷ ତା ଆଗରେ ଅଛି ଭୁଲ୍କ, ହେୟ । ତର ଆଜ୍ଞା ନମସ୍କାର ।” ମହାମେଣିଆଙ୍କ ମୁହଁ ସରମରେ କଳାକାଠ ପଡ଼ିଗଲ । ଦିହ ରଗରେ ଜଳି ଉଠିଲ—“ଶଳା ଗୋଖାଗୁଡ଼ାର ନାହିଁ ମୁଣ୍ଡାରୁ କଥାତକ ଘୋଷାଡ଼ ନେଇଗଲେ । ଶଳେ କେଡ଼େ ରୁଲଖ, ସବୁତକ ସାହାଯ୍ୟ ନେଇସାରି ବେହିଆଙ୍କ ଭଳିଆ କହୁଛନ୍ତି କ'ଣ—ନା—ଆମେ ସେଇ କଥା ଜାଣି । ଆରେ ଶଳେ ! ଜାଣିଥୁଲ ତ ଆଗରୁ କହି ଦେଲନି, ଆମେ ଆମ ରସ୍ତାରେ ଯାଇ ଥାଆନ୍ତୁ ।”

ଗାନ୍ଧିବାହୁଣ୍ଡା ଜଣେ ସାଧ୍ୟ ସାଧ୍ୟ ହାଙ୍କିଦେଲ—“ଏଥର ଜାଣି ଗଲ ତ ବାବୁ ? ଏବେ ମେଣ ସୁମର ବାପଦର ଯିବ, ଅବୁଝା ଗାଆଁ ନାମ ନ ଧରିବ ।”

ମ । ମେଣ୍ଟର ପୁଣି ଏକ ଜରୁଗା ସବୁ ବସିଲା । ଅବୁଝା ଗ୍ରାମ-
ପଞ୍ଚାୟତର ଗାନ୍ଧିବାହୁଶାଆମାନେ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ପଟି ମାରିନେଇ
କଟର ଶେଷରେ ଠିଆଟିତା କାଟିଦେଲେ ତା'ର ଏକ ପରିଷାର ଚିତ୍ର
ସବୁ ଆଗରେ ଥୁଆଗଲା ।

ତାରକା ନେତା କହିଲେ—“ସେ ଗାଆଁର ଲୋକେ ଅଛି
ବିଚିତ୍ର । ସେମାନଙ୍କୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ଖର୍ବ ସମୟ ଲୋଡ଼ା । ପଇସା
ବା ବଳ ପ୍ରଫୋଗ ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ ଆୟୁର କରି ହେବନି । କାରଣ
ଗାନ୍ଧିବାହୁଶାଆଙ୍କର ଆମଠାରୁ ବେଣୀ ପରିସା । ବଳ ମଧ୍ୟ ବେଣୀ ।
ବହୁଦିନ ଧରି କ୍ଷମତା ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ରହିବାରୁ ଚଣ୍ଡା ଭେଣ୍ଡା,
ଶୁଣାମାନଙ୍କୁ ନାନା ପ୍ରକାର ସୁବିଧା କରେଇ ତେଇ ଅକିଆର କରି
ନେଇଛନ୍ତି । ଥରେ ତାଙ୍କ ହାତରୁ କ୍ଷମତା ଗଲେ ସବୁ ସୁଧରି ଯିବ ।
ଅବୁଝା ଗାଆଁରୁ ଗାନ୍ଧିବାହୁଶା ନିଷ୍ଠେହ ହୋଇଯିବ । ସେହି ଗାଆଁ
ଉପରେ ଆମର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଖରେଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏବେ ତା'ର
ଉପରେ ଆମର ଉଚ୍ଚତ ମହାତ ନିର୍ଭର କରୁଛି ଜାଣ । ସେ ଥାନ ଯାହା
ହାତରେ ପଡ଼ିବ ତା'ର ଉଚ୍ଚତ ଜାଣ ରହିବ । ଆର ପକ୍ଷର ଉଚ୍ଚତ
ଦି କଢ଼ାର ହେବ । ଏବେ ଆମ କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଟାଇବାହୁଶା କେଣେ
କରଇ ସେ ଗାଆଁରେ ଛୁଡ଼ିଦେବା । ସେମାନେ ତାଙ୍କ ଗୋଠରେ
ଚଣ୍ଡାଧୀରେ ଧୀରେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅସଂନ୍ଧାଷ୍ଟର ବିଷ ପୂରେଇବେ ।
ହେଠେ ଆମ ତରପ୍ରାୟ ଯେଉଁ କେତୋଟି ଲୋକ ଶେଉଳ ମାଛ ପରି
ପକ୍ଷରେ ଛପି ରହିଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଖୋଜି ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ
ସୃଷ୍ଟି ରଖି ଗୋଟାଏ ଗ୍ରେଟକାଟିଆ ମେଣ୍ଟ କରିବେ । ସେମାନଙ୍କୁ ସାଫ୍ୟ
ସାଫ୍ୟ ଜଣେଇଦେବେ ଯେ ଆମେ ଏତେ ଏତେ ନେତା ମେମାନଙ୍କ
ପଛେ ପଛେ ଜଣି ରହିଛୁ ।”

ଫୁଲ୍ଟାବଟି ସମସ୍ତଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଲ ଓ ଅବିଳମ୍ବେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ
ହୋଇଗଲା । ଚରମାନେ ଟାଇବାହୁଶାଆଙ୍କ ଭିତରେ ପଣି ମହା-
ମେଣ୍ଟିଆଙ୍କୁ ନିଷ୍ଠୁତିଆ ଶୋଧ ଲାଗିଲେ । ପୁଲିଶ୍ ଯଦି କାହାକୁ ବାନ୍ଧି
ପକେଇଲ ତେବେ ସେମାନେ ରହି ଛୁଡ଼ିଲେ ଦେଖ ହୋ ଏ ପୁଲିଶ୍ଟା

ମହାମେଣ୍ଡିଆ ଅଛି, ସାମାନ୍ୟ ଟିକିଏ ତୋଷରେ ଆମ ଗାଇ
ବାହୁଦ୍ରାଙ୍କ ବାନ୍ଧ ପକାଉଛି ହୋ । ମନୀଙ୍କ କହି ଏଇଟାକୁ ଏହୁ
ନିକାଲିବାକୁ ହେବ । ପୁଲିସ୍ ଯଦି ନ ବାନ୍ଧ ଚାପୁରୁଷ, ରହିଲେ
ତେବେ ତେଣୁ ଉଠିଲ—“ଦେଖ ଦେଖ ଏ ପୁଲିସ୍ କିପରି ଆମ ସର-
କାରଙ୍କ ନିରିତ କରିବାକୁ କିଛି ହେଲେ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ କରୁନି ।
ଲୋକେ ଅଳବତ ଭବିବେ ଯେ ସରକାର ପ୍ରିୟାପ୍ରୀତି କର ଆଇନ୍‌ର
ତଣ୍ଟି ଟିପି ଦେଲେ । ମିତ ଓ ଦୁଷ୍ମନ୍‌ପାଇଁ ସରକାର ଦୁଇ ରକମ୍
ଆଇନ୍, କରିଛନ୍ତି । ହଟାଅ ଏ ଦୋମୁହିଁ ସରକାରକୁ । ମନୀଙ୍କ
କହି ହଟାଅ ଏ ପୁଲିସ୍କୁ । ଦରଦାମର ଅତିରିକ୍ତ ବୃଦ୍ଧି ହେବା
ଫଳରେ ସମସ୍ତେ ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କ ସତରପୁରୁଷ ଯାଏ ଉଦ୍ଘାଲି
ସେମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅଣ୍ଟାଳ, ଅକଥ୍ୟ, ଅଣ୍ଟାବ୍ୟ ଗାଳିମାନ ବର୍ଷା
କରୁଥିବା ସମୟରେ ଜଣେ ଅସାବଧାନ ରର ମୁହଁରୁ ବାହାର ପଡ଼ିଲା -
“ବ୍ୟବସାୟୀ କରିବେ କଥଣ ? ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ମନୀଏ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ
ଟଙ୍କା ରୂପା ନେଉଛନ୍ତି । ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ କଥଣ ଟଙ୍କା ବେଉଛନ୍ତି ।
କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କାର ନିଶ୍ଚିତ ସମ୍ବାଦନା ନ ପାଇଲେ ସେମାନେ ଦଶଟଙ୍କା
ରୂପା ଦେବେନି । ଏଣୁ ସରକାର ସେମାନଙ୍କୁ ଦୁଇ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ମୁନାପା
ଉଠେଇବାକୁ ବାଟ ଛୁଡ଼ି ଦେଉଛନ୍ତି । ଏ ଲୋଭ ମନୀଗୁଡ଼ାକ ଥିବା
ଯାଏ ଦରଦାମ କମିକ ନାହିଁ ।

ଗାଇବାହୁଦ୍ରାଆ ତା ଆଉକୁ ଗାରଡ଼େଇ ରୁହିଁଲେ । ଜଣେ
ରାଗିଯାଇ କହିଲ—“କିହୋ ବ୍ୟବସାୟୀ ଟଙ୍କା ଯାତି ଦେଲ ମନୀଏ
ନ ନେବେ କାହିଁକି ? ଯାତିଲା ମାଲ ଗୁରୁତ୍ବ କିଏ ? ମନୀ ବ୍ୟବସାୟୀ
ମାନଙ୍କ କଥଣ ଦର ବଢ଼ାଇବାକୁ କହିଛନ୍ତି । କୋମ୍ପାନୀ ଅମକରେ
ଟଙ୍କାକୁ ମହିଶେ ରୁତିଲ ଥିଲ । ତାହା ତ ପୁଣି ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଟଙ୍କାରେ
ଛ'ସେଇ ଅଧେ ରୁତିଲ ହୋଇଗଲ ଓ ନଅଙ୍କ ଦୁଇକ୍ଷରେ ଲୋକେ
ଦେବାଲି ପୋକ ପରି ମରିଗଲେ । ସେତେବେଳେ ତ ଆମ ମନୀ
ନଥିଲେ । ଦର ବଢ଼ିଗଲ କାହିଁକି ? ଦର ବଢ଼ିଇରେ ମନୀଙ୍କ
ପୂରୁତ୍ତ କାହିଁକି ? ଦର ଯେମିତି ବଢ଼ୁଣ୍ଟ ମନୀଏ ସେମିତି ଦରମା

ବଡ଼େଇ ଦଉଛନ୍ତି । ଯୋଜି ପିଆନ ୧୦/୧୨୭ଟଙ୍କା ପାଉଥିଲ ସେ ଏବେ
ଦୁଇ ଶହ ଟଙ୍କା ପାଉଛି । ସେତକ ଆଖିରେ ପଡ଼ୁନି, ଆଖି ପୁଣିଯାଇଛି ।
ଦୁଇରେ ତମେ ସବୁ ଗାଞ୍ଜବାହୁଶାଆ ହୋଇ ମହୀଙ୍କୁ ନିନ୍ଦାଛୁ ! ତମ
ପାଟିରେ ପୋକ ପଡ଼ିବ, ଅଚିହ୍ନା ରେଗ ଧରିବ । ଆରେ ମହାମେଣିଆଙ୍କ
ଠାରୁ କିଛି ହାତଗୁଡ଼ା ପାଇଲଣି କିରେ ?

X   X   X   X

ଚକଳଙ୍କଳ ନେତା ତାର ନେତା ଉପରେ ବିଶିଷ୍ଟଯାଇ
କହିଲେ—“ତୁଙ୍କାଟାରେ ଗୋଟାଏ ଗାଁରେ ଏତେ ଶ୍ରମ ଏତେ ଧନ
ଖତ୍ତ’ କରିବା କି ଦରକାର । ଦେଖୁଛେ ତ ବଳଦ, ଟିକିଏ ଦୁହଁ,
କହି କି ଲାଭ । ସେ ଗୋଖା, ଅବୁଝା ଲୋକଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି, ଆଉ
ସବୁ ଗାଁ ପଞ୍ଚାୟତରେ ସମସ୍ତେ ଲାଗିପଡ଼ି ସଜାଡ଼, ମୁଁ ସେ ଅବୁଝା
ଗାଁକୁ ଭୁଆଁ ବୁଲେଇଦେବି । ଏମିତି ଭର୍ଜୁଆ ବନେଇ ଦେବ ଯେ
ସେମାନେ କଞ୍ଚଣ କରିବେ କିଛି ଯୁଗୀର କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଆଉସବୁ
ଗାଆଁର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସବୁ ତୁମେମାନେ ଆଣ । ମୁଁ ଅବୁଝା ଗାଁର ଶ୍ରେଷ୍ଠତକ
ଅକାମୀ କରିଦେବି ।

ଅନ୍ୟମାନେ ଶ୍ରେଷ୍ଠରମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସପର୍କ ସ୍ଥାପନ କଲେ ।
ଚକଳଙ୍କଳ ନେତା କିନ୍ତୁ ସପର୍କ ସ୍ଥାପନ କଲେ ଗାଁର ଶ୍ରେଷ୍ଠର ତାଲିକା
ଲେଖୁଥିବା ଗାଆଁ ମାଷ୍ଟରମାନଙ୍କ ସହିତ, ଆଉ ନାରୀ କର୍ମୀମାନଙ୍କ
ଜରିଆରେ ଅବୁଝା ଗାଁଆର ତିଲିମାନଙ୍କ ସହ । ନିର୍ବାଚନ ଅଫିସ,
ଆଉ ଶ୍ରେଷ୍ଠରଲିଷ୍ଟ ଶ୍ରୁତୁଥିବା ପ୍ରେସମାନଙ୍କ ସହ ମଧ୍ୟ ଘନଷ୍ଟ ସମ୍ପର୍କ
ରଖିଲେ । ନେତାଙ୍କର ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଆଦିଅନ୍ତ ପାଇଲେ
ନାହିଁ । ଶେଷରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଦେଲେ—“ତା ଇଚ୍ଛା ଯାହା
କରୁଛି କରୁ । ସେ ଗୋଲକଧନାରେ ମୁଣ୍ଡ ଉତ୍ତିକରି ଲାଭ ନାହିଁ ।
କାରଣ ସେ ଧନୀ ଭେଦ କରିବାକୁ ସମୟ ଦରକାର ।

ଗାଞ୍ଜବାହୁଶାଆ ଓ ମହାମେଣିଆଙ୍କ ପ୍ରଗ୍ରାମ ତାଉ ଟକମକ
ହୋଇ ପୁଣିଲା । ଶୋଧାଶୋଧିଟା କାଳେ କିଏ ଶୁଣି ପାରିବନ ସେଥିଲାଗି

ଅଛି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବଡ଼ପାଟିଆ (ମାଇକ୍) ରେ ଦୁହେଁ ଅଛି ଚମଜାର ଭବରେ ଶୋଧାଶୋଧ ହେଲେ । ବାଡ଼ିଆପିଟା ଗଣ୍ଡଗୋଲରେ ଗଣ୍ଡପୁର ନିଦ୍ଵାଚନମଣ୍ଡଳୀଟା ଭଠିଲ, ପଡ଼ିଲ । ଲେକେ ଅସ୍ତ୍ରବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ-ପଡ଼ିଲେ । ପୁଲିସ୍‌ବାଲଙ୍କ ନାକରୁ ବୁଢ଼ାଶିଶାଶି ବାହାରିଲା । ଅବୁଝା ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତ କିନ୍ତୁ ଧୀରଷ୍ଟିର । ସେଠି ଯେମିତି ଭୋଟ୍, ହେଉଛନ । ତାକୁ ଅଜେଯ ଗଡ଼ ଭବି ଗାଇବାକୁଣ୍ଣାଆମାନେ ତା ବିଷୟରେ ବିଲ୍‌କୁଳ୍ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳଇଲେ ନାହିଁ । ମହାମେଣ୍ଟୀଆମାନେ ସବୁ ପରିଶ୍ରମ ପାଶିରେ ପଡ଼ିବା ଭବି ସେଠାରେ ପାଦ ପକେଇଲେ ନାହିଁ । ଏମିତିଆ ବାଚା-ବରଣ ଭବରେ ଭୋଟଦାନର ଦିନଟି ଆସିଗଲା ।

ଅବୁଝା ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତର ଭୋଟ କେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କରେ କଥକଥୁରୁ ମହାମେଣ୍ଟୀଆ ପୋଲିଁ ଏଜେଣ୍ଟମାନେ ନିଶରେ ତାଉ ଦେଇ ବସିଥାଆନ୍ତି । ସେମାନନ ଭୋଟର ତ ଲଇ ଜାଲକୁ ଏମିତି କଢ଼ା ବସେଇ ଥାଆନ୍ତି ଯେ ଭୋଟର ତାଲିକାରେ ଟିକିଏମାସ ଏପାଖ ସେପାଖ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ଭୋଟରମାନଙ୍କୁ ଛୁଣି ପଦାକୁ ଫିଙ୍କି ଦେଉଥାନ୍ତି ।

କମଳା ବେଙ୍ଗ୍ରୋ-ସ୍ବାମୀ ନର ବିଶ୍ୱାଳ । ହେଁ ! ତା ବାପ ନାଁ ନର ବିଶ୍ୱାଳ, ସ୍ବାମୀ ନା ଅଳଗା । ତୁମର ଭୋଟ ନାକଚ ।

ହଗୁଣ ଦେଇ, ସ୍ବାମୀ ରେଣେଇ ଦେଇ । ହେବ ! ତୁମ ସ୍ବାମୀ କଥଣ ଗୋଟାଏ ତିଲ୍ ? ତୁମେ ଭୋଟ ଦେଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ଶେଷ ମଳିକ, ପିତା ବାସୁଆ ଦେଇ । ହଟ୍ ହଟ୍ ତୋ ବାପର ନାଁ ଠିକ୍ ନାହିଁ । ତୁ ତ ମଳିକ ତୋ ବାପ ଦେଇ ହେଲ କେମିତି ? ତୁ ଭୋଟ ଦେଇପାରିବୁନି ।

ସନେଇ ସେଠି, ପିତା ଦୁଲଣା ଦେଇ । ସାବାସ୍ ସେଠି ତିଲ୍ ଟାଏ ତୋ ବାପା ! ପଳା ପଳା, ତୁ ଭୋଟ ଦେଇ ପାରିବୁ ନି ।

ଅବୁଝା ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତର ବୁଥୁମାନଙ୍କରେ ଏମିତିଆ ପ୍ରମାଦପୃଷ୍ଠ ପ୍ରାୟ ଅଧା ଅଧ ଭୋଟରକୁ ଛୁଣି ଛୁଣି ପୋଲିଂ ଏଜେଣ୍ଟ-ମାନଙ୍କ ହାତ ବଥେଇଗଲା ।

ତିଲ୍ ‘ଭୋଟରମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଥିଲା । ଦଳ-ଦଳ ହୋଇ ତିଲ୍ ମାନେ ଭୋଟ୍ ଦେଇ ଘରକୁ ଫେରିଲାବେଳେ ତୁ ପି ତୁ ପି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥାଆନ୍ତି—“କଅଣ କରିବା ସଜାଇ, ଘରୁ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ ସେ ଯୋଗଣିଖାଇଟା କହୁଛି—ମାଉସି ! ତମ ପୁଅ ଶୁଣ ଚକଳଙ୍ଗଳରେ ଭୋଟ୍ ଦେବ ।” ସେ ତ ମୁଳୁରୁ ତାଗିଦିକ୍ କରି କହିଥିଲେ ଗାଇବାଛୁଣ୍ଟରେ ଦେବାକୁ । ମୋ ପୁଅ ଆଶନା କିଏ ଗୋଟାଏ ଅଜଣା ଲୋକ ଆଗ । କଅଣ କରିବ ନାହିଁ ର ହୋଇ ଚକ ଲଙ୍ଗଳରେ ଦେଲି । କହିଦେବି ଗାଇବାଛୁଣ୍ଟରେ ଦେଇଛନ୍ତି । ହଅବା ସେ କୋଉଁ ଖୋଜି ଯାଉଛନ୍ତି ।”

“ଇଲେ ମା ଟିକ୍ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ ସେ ଟୋକିଟା ଆଖି ଛୁଇଁ କହିଲୁ ଯେ-ଗାଇବାଛୁଣ୍ଟ ଓ ଚକ ଲଙ୍ଗଳିଆ ଦୁହେଁ ଚହି ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ବଦଳେଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ସେଇଥିଲୁଗି ପରା ମୁଁ ଗାଇବାଛୁଣ୍ଟରେ ନ ଦେଇ ଚକଳଙ୍ଗଳରେ ଦେଇଦେଲି । ଯାହା ତ ହେବାର ହେଲଣି ତାଙ୍କୁ କହିଦେବି ଗାଇବାଛୁଣ୍ଟରେ ଦେଇଛନ୍ତି ।”

“ଏ-ମା- ମୋ ଭୋଟ୍-ଟା ତେବେ ଅକାରଣ ହୋଇଗଲା ! ଛତରଖାଇଟା ମୋତେ ବୁଝେଇଦେଲ ଗାଇ ଉପରେ ମୋହର ମାରିଲେ ଗୋମାତାର ନିଶ୍ଚାସ ପଡ଼ିବ । ତେଣୁ ଗାଇବାଛୁଣ୍ଟ ଟିକ୍ କେଳକୁ ଯୋଉ ଗାର ଅଛି ତା’ର ଉପରେ ମାରିବୁ । ମୁଁ ତ ସେଇତା କଲି । ଯା ଆମ ତାଙ୍କୁ କହିଦେବି ଟିକ୍ ଗାଇ ଉପରେ ମାରିଛି ।”

ଭୋଟ ପରେ ଜଣେ ନାହିରେ ତେଳ ଦେଇ ଶୋଇଲା । ଆଉ
ଜଣେ ଦକ ଦକ ହୋଇ କାଳ କାଟିଲା । ଭୋଟ ଫଳ ବାହାର ପଡ଼ିବା
ପରେ ଅବସ୍ଥା ପୁରାପୁରି ଓଳଟିଗଲା ।

ଚକଳଙ୍କଳ ନେଟୋଙ୍କର ଅଭୂତପୂର୍ବ ସାଫଳ୍ୟ ଲାଗି ଗୁରୁଆଡ଼େ
ଜୟଜୟକାର ଖେଳିଗଲା । ସେ ମେଣ୍ଠର ଗୁପ୍ତସବରେ କହିଲେ—
“ଏଥରେ ମୋର କୃତିଷ୍ଠ ବିଶେଷ କିଛି ନାହିଁ । ସବୁ କିଛି ସାଫଳ୍ୟ
ପାଇଁ ଭୋଟର ତାଲିକାର ଲେଖକ, ମୁଦ୍ରାକର ଓ ଗାଆଁରେ ଥୁବା
ଆମ ନାଶ କମୀମାନେ ଦାୟୀ ।”

॥ ନିର୍ବାଚନ ସଂକେତ ॥

ଦଳମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମୁଖୀ ରୂପେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଯିବାକୁ ଠିକ୍ ଦଶମାସ
ଆଗ୍ରହ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନର ଦିନ ନିର୍ବାଚନ କମିଶନର ଘୋଷଣା
କରିଦେଲେ । ତା' ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରାର୍ଥୀପତ୍ର ଦାଖଲ, ତା'ର ପ୍ରତ୍ୟାହାରର
ଶେଷ ତାରିଖ ବି ଘୋଷିତ ହୋଇଗଲା । ଟାଇଁ ଟାଇଁ ବୈଶାଖର
ଶେଷ ଆତକୁ ଅସରଏ ଉଡ଼ିନା ବର୍ଷା ହୋଇଗଲେ ଗଛଲତାମାନେ
ଯେପରି କୁଳୁର ଉଠନ୍ତି, ଏ ନିର୍ବାଚନ ଘୋଷଣା ନିର୍ବାଚନସବ୍ୟ
ରଜନୈତିକ ନେତା ଓ ଧକ୍କାଧକା ଭେକିଲ ଟାଉଟରମାନଙ୍କ ଶୁଷ୍କ
ପାଣରେ ସେମିତିଆ ପୁଲକ ସଞ୍ଚାର କଲେ । ଉତ୍ତାଦ ଉଦ୍ଦୀପନାର ଦିନ
ଦ୍ରୁବଣ ସବୁ ସବୁ ଭିଟାମିନ୍ ସଂଯୋଗ କରି କିଏ ଯେମିତି ଗୋଟାଏ
ଗୋଟାଏ ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ ଫୋଡ଼ ଦେଇଗଲା ।

କ୍ଷମତାସୀନ ଦଳର ରୂପ ବର୍ଷା ଦୁଧପିଆରେ ଓ ମାଛଖିଆରେ
କଟିଗଲା । ସୁଖର ଦିନଗୁଡ଼ାକ ଏତେ ଚଞ୍ଚଳ ରୂପିତାଏ । କାଳ ସକାଳେ
ଯେମିତି କ୍ଷମତାକୁ ଆସିଥିଲେ ସେମିତି ତାଙ୍କୁ ଜଣାଗଲା । ମଞ୍ଜ
ମଜଳିସ୍‌ରେ ମାତରହି ଗଡ଼ର ସୂରଷା ଉପରେ ନଜର ଦେଇ ନଥିଲେ
ପୁଣି ଗୋଟାଏ ପୁତ୍ରର ଦିନ ଠିକ୍ ହୋଇଯିବାରୁ ଗଡ଼ର ନିରାପତ୍ତା ପାଇଁ
ରୂପିଆଢ଼କୁ ଥାଣି ପକେଇଲେ । କେଉଁଠି ପାଠ, କେଉଁଠି କଣା,
କେଉଁଠି ଗଡ଼ପାତେଶ୍ଵା ଏକାବେଳେକେ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିଛି ସେ ସବୁ ଥାନ
ଉପରେ ନଜର ପଡ଼ିଲା । ଡକା ପଚବକୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି କିଏ ?
ଟାଉଟରମାନେ ମିଶ୍ରୀ ସାଙ୍କ ଗଡ଼ ମରମତ ପାଇଁ ଅସି ହାଜର
ହୋଇଗଲେ । ସେମାନେ ନେତାମାନଙ୍କୁ କୁଳର ପାଠ, କଣା, ଭୁଷୁଡ଼ା
ପାତେଶ୍ଵା ସବୁ ଦେଖାଇ ତା'ର ଆଶ୍ଚୂ ମରମତ ଓ ତା' ପାଇଁ ଖର୍ବ

ହିସାବ ପର୍କମାନ ଗଡ଼ି ପକାଇଲେ । ଫାଟ, କଣା ଆଦିର ସଂଖ୍ୟା କିଛି ଉଣା ନ ଥିଲା । ଏ ସାହି ଠାକୁରଦ୍ଵାରର ଗୁଡ଼ଟା ଠବଣ୍ଡ ହେଲା ପଡ଼ିବ ପଡ଼ିବ ହୋଇ ପଡ଼ିପାରିନି । ସେ ସାହି ଯୁବକ ସଂଘ ବିରୁଦ୍ଧରେ ହୋଇଥିବା ଫୌଜଦାରୀ ମାମଲା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସରକାର ଉଠାଇ ନେଇ ନାହାନ୍ତି । ହୋ-ସେ ସାହିର ଗୁଡ଼ା ମର୍କାଇ ଗୋଟାଏ ଜନାକାରୀ ମନ୍ଦିରମାରେ ମଡ଼ି ଆଖର କେଳ୍‌ଗଲ, କେହି ବି ମନ୍ତ୍ରୀ ତାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ ନାହିଁ । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଚର ଜେଳ୍‌ରୁ ମୁକୁଳ ନାହିଁ । ଆଉ ସେ ସାହିର ସୁକୁଟା ସାହୁ ବିଲକ୍ (ବୁକ୍) କରୁ କରୁ ଧର ପଡ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତା'ର ଲଇସନ୍ କଟି ଯାଇଛି । ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇ ବାଡ଼େଇ ତା' ମୁଣ୍ଡରେ ବିଣ୍ଟିହେଇଗଲଣି । ତଥାପି ତାକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ସାନି ଲଇସନ୍ ମିଳୁନି, ଅମୁକ ସାହି ଅଧୁକାରୀ ପୁଅ ମେଟ୍‌ଲିକ୍ ପାଶ୍‌କରି ଯାଇଥାନ୍ତା ସେ ଦୋଗଲ ମାଣ୍ଡରଟ୍ ଅହନ୍ତା ରଖି ତାକୁ ଫେଲ୍‌କରିଦେଲା । ତାକୁ ମୋଟେ ପଡ଼େଇ ଦେଲାନାହିଁ । ପାଠ ହେଲା ନାହିଁ, ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ରୁକଣରେ ରଖାଇ ଦେବାକୁ ସବୁ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ କୁହାଗଲା । ବହୁତ ବହୁତ ହାକମଙ୍କୁ ଦହିଭାର, ନିରୁତା ଗୁଆ ଘିଅ ଉଣା ଦିଆପାରିନି, ହେଲେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାକୁ ଖଣ୍ଡେ ଯାହି ତାହି ହେଲେ ରୁକଣ ମିଳିଲା ନାହିଁ ।

ଏମିତିଆ ଅସଂଖ୍ୟ ଫାଟ ଟାଉଟରମାନେ ଦେଖାଇଦେଲେ । ନେତାମାନେ ବି ଅଣ୍ଟାଳି ଉଣା ଫାଟ ଦେଖିଲେ ନାହିଁ । ଘେଉରୁଗୁଡ଼ ଅଯାଚିତ ଭାବରେ ନିଷ୍ଠାଚନବେଳେ ଦଶହଜାର ଟଙ୍କା ଦେଇଥିଲା । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାକୁ ହୋଲ୍‌ସେଲ ରୈକଡ଼ ଏଜେନ୍‌ସିଟା ଦିଆଯାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଓଁ, ମଗନ୍ ଲଲଟା କେବୁପୁଷ୍ଟର ଏକରୁଟିଆ କାରବାର ପାଇଁ ତିନି ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଦେଲା । ଏକରୁଟିଆ ତେଣେ ଆଉ, ଏକାବେଳକେ ଜାଣ୍ଯୁକରଣ ହୋଇଗଲା । ମାରୁ ମାରୁ ଉଣ୍ଟାଇଆକୁ ମାରୁ ପରି ସମସ୍ତେ ଆଗପଛ ବିଶୁର କରି ରଢ଼ିଦିଲେ ଜାଣ୍ଯୁକରଣ ଦେଉ, ଜାଣ୍ଯୁକରଣ ଦେଉ । ଜାଣ୍ଯୁକରଣଟା ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ହୋଇଗଲା । ବିଚର ତା' ତିନି ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ପାଣିରେ ପଡ଼ିଗଲା । ଆଉ ସେ ଆମ ମୁହଁ ରୁହଁବନା ?

ଏମିତି ଏମିତି କାହାକୁ ଖଣି ପକ୍ଷା, କାହାକୁ ଜଙ୍ଗଳ ପକ୍ଷା, କାହାକୁ ଆମଦାନୀ-ରପ୍ତାନୀ ପରମିଟ୍, କାହାକୁ ଏକ ନ୍ଯୂଆ କାରଖାନା, କାହାକୁ ନ୍ଯୂଆ ସିନେମା ଘର ପାଇଁ ଲାଇସେନ୍ସ ଦେବାର ଅଙ୍ଗୀକାର ଭର୍ତ୍ତା, ଆଦି ଅସଂଖ୍ୟ ଫାଟ ଦେଖି ଦେତାମାନେ ଘାବରେଇ ଗଲେ । ଏତେ ଛୁଟ୍ଟୁ ଓ ଫାଟବଣିଷ୍ଟ ଗଡ଼ ଯେ ଆସନ୍ତା ସୁରକ୍ଷା ସମ୍ବାଦ ନେବ ସେ ବିଷୟରେ ଘୋର ସନ୍ଦେହ ଜାତ ହେଲା । ଯେଉଁ ଗଡ଼କୁ ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ ଗଡ଼ ଜୟକରି ଭୋଗ ଦଶଳ କରୁଛନ୍ତି, ସେ ଗଡ଼ଟି କାଳେ ହାତରୁ ଖସିପରି ସେହି ଭୟ ସବୁବେଳେ ସେମ ନକ୍ଷ୍ଟ ଦିନରାତି ଘାରିଲା । ଧନୀ ଯେପରି ତୁଣ୍ଡଇଥିବା ଧନକୁ କିପରି ନିରାପଦରେ ରୈରମାନଙ୍କଠାରୁ ଲୁଚେଇ ରଖିବ ସେହି ଭାବନାରେ ସବୁଦା ଆତର୍କିତ ହୋଇ ଚହିଆଏ, ଏମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଠିକ୍ ସେହିପରି ହେଲା । ନିର୍ଦ୍ଦର କିନ୍ତୁ ଚିନ୍ତା ଦକ କୋଉଁଥିକି ନାହିଁ । ପାଇବାର ରଙ୍ଗୀନ୍ କଳ୍ପନା କେବଳ ତା' ମୁଣ୍ଡରେ ଥାଏଁ ।

ବିରୁଦ୍ଧଦଳିଆମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଠିକ୍ ଏମିତିଆ ହେଲା । ସେମାନେ କୋଉଁ ଜୟ କରିଥିଲେ ଯେ, ହାରିଯିବାର ଭୟ ତାକୁ ଦାରିବ । କ୍ଷେତ୍ରରେ ଧୋବେଇପଟ୍ ମାରି ଷମତାସୀନ ଦଳକୁ ମାଙ୍କଡ଼ିତରୁ ମରେଇବେ ଓ ତାଙ୍କ ହାତରୁ ଷମତାକୁ ଜବରଦସ୍ତ ଛଡ଼େଇ ଆଣି ପାଞ୍ଚ ସାଲ୍‌କା ସୁଲ୍‌ତାନ ବନିବେ, ସେହି ରଙ୍ଗୀନ୍ କଳ୍ପନାରେ ସବୁବେଳେ ମଜ୍ଜି ରହିଲେ ।

ଅଗା ମହାନ୍ତି, ବଗା ମହାପାତ୍ର ଓ ଖଗା ମିଶ୍ର ପ୍ରମୁଖ ବିରୁଦ୍ଧ ଦଳନ ମେଣ୍ଟା ମେଣ୍ଟା ସେନାପତିମାନେ ମନେ ମନେ ତତ୍ତଳତାତଳ କରି ଦେଖିଲେ ଯେ ଗାନ୍ଧିନୀସୀନ ଦଳକୁ ହଟେଇବା କିନ୍ତୁ ସହଜ କଥା ନୁହେଁ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଅଲଗା ଅଲଗା ହୋଇ ଲଡ଼ିବାରୁ ତାକୁ ଜିତିବାକୁ ଭାବ ସହଜ ହେଉଛି । ଆମ ଭିତରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଫାନ୍-ଫିକରିଆ ଭାବୀ କରିଦେଇ ଯାବତ ଗଣ୍ଡଗୋଲ ସୁର୍ବୀକରି ଦେଉଛି । ତା'ର ଫାଇଦା ସେ ଉଠେଇ ନେଉଛି । ଆମେ ଯଦି ମର୍ମଣିଶିଙ୍ଗ ପରି ଗୋଟାଏ ହୋଇ ଲଡ଼ନ୍ତୁ ତେବେ ସେ କିଏରେ କିଏରେ ରଢ଼ିଦେଇ ପଲେଇବାକୁ ବାଟ ପାଆନ୍ତା ନାହିଁ । କଥାଟି ସମସ୍ତଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଲା ।

ପ୍ରସୁତିର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସୋପାନ ସ୍ଵରୂପ ସବୁ ବିଶେଷୀ ଦଳଙ୍କର ଗୋଟାଏ ମହାମେଣ ଗଡ଼ିବାକୁ ଏକ ସଭା ଉକାଗଲ । କୁମୁଦେଲାରେ ନାନା କିମ୍ବା ମର ସାଧୁ ଏକଜୁଟ ହେଲାପରି ନାନା ମତବାଦର ପଣ୍ଡମାନେ ଆସି ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ଭୋଟରୁମାନଙ୍କ ମତିଗତି ଜାଣିବା ପାଇଁ ବର୍ତ୍ତ ବର୍ତ୍ତ ଜାଗରି ଭୋଟରୁମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସଭକୁ ଉକା ଯାଇଥିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କର ଉତ୍ସାହ ଉଛୀପନା ଦେଖି ଅନୁମାନ ଦେଉଥାଏ ଏଥର ଗୋଟାଏ କିଛି ହେବ । ସଭାରେ ପ୍ରଥମେ ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ ହେଲା, କି ପେଞ୍ଚ କରି ଶାସକଦଳ ଥରକୁ ଥର ଗାନ୍ଧିଟା ମାରି ନେଉଛନ୍ତି । ହତାଶଭାବ କଣ୍ଠରେ ଜଣେ ସେନାପତି କହିଲେ—‘‘ଏତକ ଜାଣିବାକୁ ଆଉ ବାଜା ଅଛି ନା । ଆମ ଦେଶର ନବେ ଭାଗ ହେଲେ ମୁଖ୍ୟ, ଭୋଟ ଅର୍ଥ କଥଣ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଦୁଇଟିମାସ ଟଙ୍କା ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ନେଇ ତାଙ୍କର ଚିହ୍ନରେ ମୋହର ମାରି ଦେଉଛନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟଗୁଡ଼ାକ ବୁଝିପାରୁ ନାହାନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ଦୁଇ ଦୁଇ ଟଙ୍କାରେ ଭ୍ରେଟମାନ କଣି ସାରିବା ପରେ ଗାନ୍ଧିରେ ବସି ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଦର ବୁଦ୍ଧି ଜରିଆରେ ଗରେ କେତେ ଶୁନ ବସାଇ ଲୁଟି ନେଉଛନ୍ତି । ଏହି ମୁଖ୍ୟ ଦଳଙ୍କ ଲାଗି ତ ଆଜି ଦେଶର ଏ ଦୁଇ‘ଶା ।’’

ଜଣେ ଭୋଟର ଉଠିପଡ଼ି ମାର ନମାର ହୋଇ କହିଲ —
 “କେମତ । ଆମେ ସବୁ ମୁଖ୍ୟ, କିଛି ବୁଝନ୍ତି, ଆଉ ତୁମେମାନେ ଭାବ ବଡ଼ ପାଠୁଆ । ଲୋକେ ଶାସକ ଦଳ ସପକ୍ଷରେ ବେଶି ଭୋଟ ଦେଇଛନ୍ତି କି ବିପକ୍ଷରେ ବେଶି ଭୋଟ ଦେଇଛନ୍ତି ? ଯାବକ ଫୌଜିବିଗାଡ଼ ତୁମେ ବିରୁଦ୍ଧଦଳିଆତକ । ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ କାମୁଡ଼ା କାମୁଡ଼ ଲାଗି ଭ୍ରେଟ୍‌ଗୁଡ଼ାକ ତ ଖେଳେଇ ଦେଉଛି । ଫଳରେ ଶାସକର ବେଶି ଭ୍ରେଟ୍ ହୋଇଯାଉଛି । ତୁମେସମସ୍ତେ ତ ଏକ ହେଇପାରୁଛ, ‘ମୁଁ’ ପଦ ତ କେବି ଛୁଡ଼ିନ । ତୁମଙ୍କ ଶାସକ ଚିତା କାଟିବନି ତ ଆଉ କାହାକୁ କାଟିବ । ନିଜ ଦୋଷ ନ ଦେଖି ଆମ ମୁଣ୍ଡରେ ଦୋଷ ଲଦୁଛ । ରୁଲ ନ ଜାଣି ବାଟର ଦୋଷ । ଆହେ ଆମେ ଭୋଟରୁମାନେ ମୁଖ୍ୟ ନା ତମେ ଯେତକ ‘ମୁଁ’ ବାଲ ମୁଖ୍ୟ ? ଆମେ ଶାସକଠାରୁ ଟଙ୍କା ଖାଉଛୁ, ତମକୁ ଭ୍ରେଟ ଦେଉଛୁ । ତୁମେ ସବୁ ଏମିତିଆ ନିକୁଣ୍ଡିଆ, ନିକମା ଯେ ସେତକ

ଏକାଠ' ଠୁଳ କରିପାରୁନ । ତମ ମୁଖ'ମି ଯୋଗୁ ଶାସକ ଶାଦିରେ
ବସୁଛି—ଆମ ଯୋଗୁ ନୁହେଁ ।”

ଏମିତିଆ ଗୋଟାଏ କଡ଼କ୍ରୂର ବାଣ ପୁଣିକ ବୋଲି କେହି
ଆଶା କରି ନଥିଲେ । କଥାଗୁଡ଼ାକ ପିତା ପିତା ଲୁଗିଲେ ବି ହିତକର
ମନେ ହେଲା । ସମସ୍ତେ ଏକ ସ୍ଵରରେ କହିଲେ—“ନାହିଁ ଆମକୁ ଏକ
ହବାକୁ ପଡ଼ିବଇ ପଡ଼ିବ । ‘ମୁଁ’ ପଦ ଛୁଡ଼ିଦବାକୁ ପଡ଼ିବଇ ପଡ଼ିବ ।
ବାସ୍ତବକ୍ ଆମ ବୋକାମି ଯୋଗୁ ଶାସକ ଗୁଡ଼ମୁଆଁ ଶାଉଛି ।”

ଶାସକଦଳ ଆଉ କଥା କଥା ମନ୍ତ୍ର ପନ୍ଥର ରଖିଛି ତାହା
ପୁଣି ଖୋଜାଲେ । ଜଣେ କହିଲା, ଯାହା କୁହ ସେମାନଙ୍କର ଯେଉଁ
ନିବାଚନ ସଙ୍କେତଟି ରହିଛି ସେଇ ତାଙ୍କୁ ଜିତେଇ ଦେଉଛି । ଆମ
ଦେଶର ତିଲ'ମାନେ ତ ସଂଖ୍ୟାରେ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଶିଳିଦେବକୁ
କସିଲେଣି । ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ସଙ୍କେତଟା ଭାବି ବଢ଼ିଆ ଦେଖାଯାଉଛି ।
ଜଣେ ସୁଆଡ଼େ ପଣିଲେ ଅନ୍ୟମାନେ ଭଲମନ୍ଦ ନ ବିରୁଦ୍ଧ ସେଇଆଡ଼େ
ଠେଲଠେଲ ହୋଇ ପଣିଗଲେ । ଓଁ ! ଏ ତିଲ'ଗୁଡ଼ାକ ପୁଣି ଏମିତି
ଉଦ୍‌ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ ଗଲେଣି ତା'ର ଆଉ ସୀମା ନାହିଁ । କୁଆଡ଼େ ଗଲା ସେ
ସୁଗ, ପିଟି ପିଟି ମାରିଦେଲେ ସୁତା ସେମାନଙ୍କ ପାଟିରୁ କଥା ବାହାରୁ
ନଥିଲା । ଦଇତା, ନାକ ଘଷ୍ଟ ବୋଲି କହିଲେ ନାକ ଘଷ୍ଟ ଘଷ୍ଟ ଛୁଣେଇ
ଦେଉଥିଲେ । ଏବେ ଦଇତା ଯେବେ କହିଲୁଣି ହେ ତକଳଙ୍କଳରେ
ମୋହର ମାରିବୁ ତେବେ ସେ ଇସ୍ ନାହିଁ ତିସ୍, ବତେଇ ସାଫ୍ ସାଫ୍,
ଶୁଣେଇ ଦେଉଛି—ସେ ହୁକୁମ ଆଉ ଚଳବନି । ମୋ ଇଚ୍ଛା, ମୁଁ ଯାହା
ଚିହ୍ନରେ ମୋହର ଦେବ । ଆମକୁ ଯୋଉଟା ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବ ଆମେ
ସେଇଠି ମୋହର ଦେବୁ । ଅପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ାକ ଆଶିରେ ଅଞ୍ଜନ ପିନ୍ଧିଜନ୍ମି
କେଜାଣି ସେମାନଙ୍କୁ ସେଇ ଚିହ୍ନ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ଭଲ ଦିଶିବ ନାହିଁ ।
ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି ଆମ ଅଣ୍ଟିରମାନେ ଏଜଜୁଟ୍ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ପରୁ
ତଣିଆୟ ଲେଖାଏଁ ଦେଇ କ ନେ—“ଏ ମହାର” କାଳରେ ଆମେ
ଆଉ ଦର ଚଳେଇ ପାରିବୁନି । ଆମ ଅଣା ଭାଙ୍ଗିଗଲୁଣି । ଯାଅ,
ଯାହାକୁ ଭୋଟ୍ ଦେଇଛ ତାରିଠୁଁ ଶ୍ଵରାରେ ଖାଉଟି କିନିଷ ସବୁ ଆଣ;

ନ ହେଲେ ଗ୍ରେକ ଓପାସରେ ମର । ଗ୍ରେଟ、 ଦେଲାବେଳକୁ ତ ଆମ ଆଡ଼େ ଗୁହଁ ନ ଥିଲ ? ଏବେ ମହାର ହେଲାରୁ ଆମ ଆଡ଼େ ଗୁହଁଜ କାହିଁ ? ନିକଲେ—ନାହିଁ ତ ଏ ଠେଙ୍ଗା ।’

ଆଉ ଜଣେ ତାକୁ ବାଧା ଦେଇ କହିଲ—“ଆହେ ତିଲୁଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ସବୁ ଦୋଷ ଲଦି ଦେଲେ ଚଳିବ ନା । ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଭୁଲାଟାରେ ରାଣି କି ଲାଭ, ନିର୍ବାଚନ ସଙ୍କେତ ଗାନ୍ଧିବାହୁଶାସ୍ତି ପ୍ରକୃତରେ କ୍ଷେତ୍ରରାଜକ, ଆକଷଶୀୟ ଓ ଲୋଭମୀୟ ହୋଇଛି । ଆମେ ଯଦି ତା’ଠୁଁ ଅଧିକ ଆକଷଶୀୟ ସଙ୍କେତଟିଏ ଗ୍ରହଣ କରିଯିବା ତେବେ ଆମର ଜିତାପଟଟାଏ ହୋଇଯିବ । ମୋଟ ଉପରେ ଅମୋଘଅସ୍ତ୍ର ଛଡ଼ା ଆଉ ଅନ୍ୟସବୁଷ୍ଟ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କୁ ଯେ କୌଣସିନାହେ ଠପିବାକୁ ହେବ । ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଗୋଟାଏ ତହୁଁ ବଢ଼ିଆ ନିର୍ବାଚନ ସଙ୍କେତ ଗୁଲ ଆମେ ଠିକ କରିବା ।”

ଜଣେ କହିଲ—“ସଙ୍କେତ ତାଳିକାରେ ଗାନ୍ଧିବାହୁଶାସ୍ତି ଦୋଡ଼େଇ ଦେବା ଭଲ କୋଉଁ ସଙ୍କେତଟା ରହିଛି ଯେ ?”

“କାହିଁକି—ମାଛ, କୁକୁଡ଼ା, ବଢ଼ିଆ ପ୍ରୋଟିନ୍, ସବୁଦିନେ ଏଥରୁ କିଛି କିଛି ଖାଇଲେ ଦିହ ବମ୍ ବନିଯିବ । ତିଲୁଙ୍କମାନେ ବି ସବୁଦିନେ ଗେଟ୍‌ପ୍ରକୁ ବରତ କରନ୍ତି—ଆଜି ବଞ୍ଚି ରଲିଶି ଦେଖି ଥାଣିବ । ଆଜି ଭଲ କଟା ବେହି ଆଣିବ । ମାଛ ସଙ୍କେତଟା ଆମେ ରଖିଲେ ତିଲୁଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଯିବ ।”

ଆଉ ଜଣେ କହିଲ—“ହେ, ବହୁତ ତିଲୁଙ୍କ ମାଛ ମାଉଁସକୁ ଭରି ଘଣା କରନ୍ତି । ସବୁଯାକ ତିଲୁଙ୍କ ଗୁରୁବାର ଦିନ ଘରେ ମାଛ ମାଂସ କିଲକୁଳ ପୁରାନ୍ତି ନାହିଁ । ଦୈକ ଯୋଗକୁ ଗୁରୁବାର ଦିନ ଯଦି ଗ୍ରେଟ ଦେବା ଦିନ ପଡ଼େ ତେବେ ତ ଆମ ଦଳର ନାଲିବଣ୍ଣ ଜଳି-ଉଠିବ । ବରଂ ଗୋଲାପ ଫୁଲଟା ରଖିବା । ଫୁଲକୁ ତିଲୁଙ୍କମାନଙ୍କର ଭରି ଶରଧା—”

କଥାଟାକୁ ପରିକରି କାଟି ଦେଇ ଜଣେ କହିଲା—“ରଖ ରଖ ସେ ଫୁଲ, ନଳିପେଣ୍ଠିଆ ଓ ଲମ୍ବାକଳିଆଙ୍କ ଦାଉରେ ତିଲ୍ ‘ମାନେ ଗୋଲାପଫୁଲ ତ ଗୋଲାପଫୁଲ, କଣାରୁ ଫୁଲଟାଏ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଉ ନାହାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଫୁଲ ଉପରୁ ସମ୍ମୁଖୀରୂପେ ଆକଷିଶ ରୂପିଗଲାଣି । ଫୁଲ ଭିତରେ ସେମାନେ ନଳିପେଣ୍ଠିଆଙ୍କ ଦେଖି ହୁରୁଡ଼ିନ୍ତି । ଏଣୁ ତାକୁ ଛୁଡ଼ି ।”

ସଙ୍କେତ ମୁଣ୍ଡ ଝାଡ଼ି ଝୁଡ଼ି ହୋଇଲେ । ସମସ୍ତେ ଅଳଳ ସାଗରରେ ଭସିଲେ । ଜଣଙ୍କର ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ ଥାନରେ ଗୋଡ଼ ଲାଗିଗଲା । ସେ କହିଲା—“ଦେଖ ଆମକୁ ତାଲିକା ବାହାରୁ ଗୋଟାଏ ସଙ୍କେତ ବାଟୁକାକୁ ହେବ ।” ଆଉ ଜଣେ କହିଲା—“ତା’ ଠିକ୍ ଯେ, ନିବାଚନ କମିଶନର ଯଦି ଅନ୍ତରସେ ନା, ସେଇ ତାଲିକା ଭିତରୁ ଗୋଟାଏ ସଙ୍କେତକୁ ନେବାକୁ ହେବ, ତେବେ କଅଣ କରାଯିବ ?”

ଜଣେ ଘାଁ କରି ମାଡ଼ି ବସି କହିଲା—“ତେବେ ସେ କମିଶନରକୁ ପରିବା—“ବାପଧନ, ଗାନ୍ଧିକାଙ୍କୁ ଶିହାଟା କୋଉ ତାଲିକ ଭିତରେ ଥିଲା ? ଶାସକ ଦଳ ପାଇଁ ଯେଉଁଠା ହବ ସେଇଟା ଆମପାଇଁ ନ ହେବ କିଆଁ ? କମିଶନର କାଣ୍ଡୁଆ ହୋଇଯିବନି ? ସେ କେବେ ହେଲେ ନାସ୍ତି କରିବନି ।”

ଏଥର ତାଲିକା ବାହାରୁ ତିଲ୍ ‘କର ଆଦରଣୀୟ ଜନିଷ ଖୋଜାଗଲା । ଗୁଞ୍ଜିଣୀ ମୁଠା, ବେଳଣା କାଠି, ପିଠାଖଣ୍ଡିକା, ତାଉଆ, କରେଇ, ପାନ ବଟୁଆ, ପେଡ଼ି, ଗହଣା ଶାଢ଼ୀ ଆଦି ବହୁତ ବହୁତ ଜନିଷ ପସଦକୁ ଆସିଲ ନାହିଁ । ପୁଣି ସେହି ନେଇଶ୍ୟ । ଶେଷରେ ରାଧାନାଥ ରଥଙ୍କୁ ଡାକ ତାଙ୍କ ପରମର୍ଶନେବାକୁ ସବସମ୍ଭବମେ ସ୍ଥିର ହେଲା ।

ରାଧାନାଥ ରଥ ଆସିଲେ । ସମସ୍ତ୍ୟାଟାକୁ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରାଞ୍ଚିଳ ଭବରେ ବୁଝାଇ ଦେବାକୁ ଯାଇ ଜଣେ କହିଲେ—“ଦେଖନ୍ତୁ ଅଜ୍ଞା ଆମେ ମୁଣ୍ଡ ଜାଣି ପାରିଛୁ ଶାସକଦଳ ତିଲ୍ ‘ମାନଙ୍କ ଡ୍ରେସ୍-

ପୁଡ଼ାକୁ ଏକରୁଟିଆ କରି ନେଇଛନ୍ତି । ଫଳରେ ପିଣ୍ଡରେ ଥିଲା ଲଗାଇ ଗାଦି ଉପରେ ବସିଯାଇଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଯେଉଁ ଗାଇବାକୁଣ୍ଠ ଚିହ୍ନଟା ଆଦର ଯାଇଛନ୍ତି ସେଇଟା ତିଲ୍‌ମାନଙ୍କ ମନକୁ ବେଶ୍‌ପାଇୟାଇଛନ୍ତି । ଫଳରେ ଆଗ ପଛ ନ ବିରୁଦ୍ଧ ସେହି ଚିହ୍ନରେ ଛେଟ୍‌କୁଡ଼ିଇ ଦେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ଆମର ଏମିତି ଗୋଟାଏ ସଙ୍କେତ ବରକାର ଯାହାକୁ ଦେଖିଲେ ତିଲ୍‌ମାନେ ଗାଇବାକୁଣ୍ଠ ଗୁଡ଼ିଦେବେ । ଆପଣ ଭବ ଚିନ୍ତା ଗୋଟିଏ ସଙ୍କେତ ଆମକୁ ଦିଅନ୍ତି ।

ତନାମୁଣ୍ଡକୁ କୁଣ୍ଡର କୁଣ୍ଡର ରଥ ମହାଶୟ କହିଲେ, “ଦେଖନ୍ତୁ ଆଜ୍ଞା, କେବଳ ଗାଇବାକୁଣ୍ଠ ଯେ ତିଲ୍‌ମାନକୁ ଟାଣି ନେଉଛି ସେଇଟା ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ହେଉନି । ତେବେ ଆପଣମାନେ ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଅଧିକ ପ୍ରିୟ ବସ୍ତୁ ମୃଦୁଂଛନ୍ତି ସେଇଟା ମୁଁ ଦେଉଛି । ତିଲ୍‌ମାନେ ହେଲେ ମହା ପୁଅରକୁଣ୍ଠୀ । ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦରିଆ ପୁଅ ଦେଖିଲେ ସେମାନେ ସବୁକାମ ପଛକୁ ପଙ୍କେଇ କିଛି ସମୟ ତା’ ଆଡ଼କୁ ଗୁହଁ ରହିବେ । ପିଲାଙ୍କ ଗୁହକନାରୁ ସେମାନେ ତନନ ଗନ୍ଧ ପାଆନ୍ତି । ମୃତ କନା ଏବଂ ବାନ୍ତି କନାରୁ ମହମହ ହାସ୍‌ନା ହେନାର ଗନ୍ଧ ପାଆନ୍ତି । ଯାହାର ନାହିଁ ତା’ର ହେଇଆଉ ପଛକେ ଗୁଲୁଗୁଲିଆ ଛୁଆଟିଏ ଦେଖିଲେ କାଣେଇ ପକେଇ ଗେଲ ଉପରେ ଗେଲ କରିବାରେ ଲାଗିପାନ୍ତି । ତିଲ୍‌ମାଙ୍କୁ ଏଇ ଚିହ୍ନଟା ସବୁଠାରୁ ବେଶି ଆକର୍ଷଣୀୟ । ଏମିତି ଚିନ୍ତିଏ କରିବେ ଯେଉଁ ଥରେ ଗୁଲୁଗୁଲିଆ ଛୁଆଟିଏ ଗୁରୁଣ୍ଠିଥିବ । ଖଲଖଲିକରି ହସି ଦେଇଥିବ । ଗୋଟାଏ ହାତ ଉପରକୁ ଟେକି ଫେଇଥିବ । ସତେ ଯେମିତି ତା’ ବୋଉକୁ ଦେଖି ହାତ ବଢ଼େଇ ଦେଇଛନ୍ତି । କାସ୍, ଏଇ ଚିନ୍ତି ତିଲ୍‌ମାନଙ୍କର ସବୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆକର୍ଷଣ । ଏଣିକି ଆପଣମାନଙ୍କର ଯାହା କରିବାର କଥା କରନ୍ତି ।”

ଗୁପତ ମନ୍ତ୍ରଟା କିଏ କିଛିଦେବାରୁ ଆଲିବାବା ଆଗରେ ବିରାଟ ରହ ଭଣ୍ଡାରର ଦୁଆରଟା ସତେ ଯେପରି ପଟ୍‌କରି ଶୋଲିଗଲା । ସମସ୍ତେ ଆନନ୍ଦରେ ମଜ୍‌ଗୁଲ୍‌ହୋଇଗଲେ ।

ଜଣେ ସାପ୍ ସାପ୍ ଶୁଣେଇଦେଲ୍—“ତିଳ୍ ମାନେ ଛୁଆକୁ
ଟପି ଗାଇବାକୁଣ୍ଣ ଯାଏ ଆଉ ଯାଇପାଇବେ ନାହିଁ । ନିହାତି ପାଦ
ଦେଖିଲେ କହିଦେବା—“ମାଉସୀ ! ଛୁଆକୁ ତ ରୁହୁଁନ ଆଉ ଗାଇ
ବାକୁଣ୍ଣଯାଏ ଯାଉଛ କିଆ ? ଷୀର ଆଣି କାହାକୁ ପିଆଇବ । ଆଗ
ହେଉଛି ପୁଅ ତା'ପରେ ଆଉ ସବୁ । ମାଉସୀ, ଛୁଆଟା କେଡ଼େ
ସବଗରେ ହାତଟେକି ଡାକୁଛି ତା'କୁ ଗୁଡ଼ିଯିବାକୁ ମନ ବକ୍ତୁଳୁ ନା ?
ତିଳ୍ ଯଦି କେଣି ରାଗି ହୋଇଥିବ ଆଉ ବୋଲ ନ ଶୁଣିବ ତେବେ
ଅପାଳଟ ଅସ୍ତରାଏ ଗୁଡ଼ିଦେବାକୁ ହେବ । ହେ ମାଉସୀ, ପୁଅକୁ ଗୁଡ଼ି
ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ଯାଉଛୁ । ଯାଉଥା, ଦରକୁ ଫେରିଲେ ଆଉ ପୁଅକୁ ଦେଖିବୁ
ନାହିଁ । ଏ ପୁଅର ମା-ବାପ ନାହିଁ । ଏ ହେଉଛି ଭଗବାନଙ୍କ ପୁଅ,
ଏହାକୁ ଅନାଦର କଲେ ଭଗବାନଙ୍କ ଅଭିଶାପ ପଡ଼ିବ । ନିଜ ପୁଅକୁ
ହରେଇବୁ ମାଉସୀ । ବାସ୍ ସେତିକରେ ମାଉସୀ ଆଣ୍ଟେଇ ପଡ଼ିବ ।”

କଥାଗୁଡ଼ାକ ସମସ୍ତେ ତକ୍ ତକ୍ ପିଇ ତୃପ୍ତ ହୋଇଗଲେ ।
ଆସନ୍ତା ନିହାତନରେ ଯେ ଶାସକଦଳ ମାଙ୍କଡ଼ିଚତ୍ର ନିଶ୍ଚପୁ ମାରିବ
ଏଥରେ କାହାର ସନ୍ଦେହ ରହିଲା ନାହିଁ । ଆଉ ସେ ବିଷପୁରେ ମୁଣ୍ଡ
ନ ଖେଳେଇ କିଏ କେଉଁ ମନ୍ଦୀ ହେବ ସେହି ବିଷପୁରେ ମୁଣ୍ଡ
ଖେଳାଇଲେ ।

॥ ଭୋଟଲିଙ୍କ ବନ୍ତିକା ॥

ଗଦେଇ ବୁଢ଼ା ଭେଣ୍ଡା ଆ ପୁଅର ଗତି ଗୋତର ଦେଖି ପ୍ରମାଦ ଗଣିଲା । ସହରରେ ଯାଇ କି ମାଟିଲିଙ୍କ, ପାଠ ପଡ଼ିଲା ଯେ ଶେଷ କିଲୁସରେ ଛଅ ବଷ୍ଟ' ପାଠ ଚକଟିଲା, ଦିହତାତ ଦରଜ କଲା, ନାକରୁ ବୁଢ଼ାସିଙ୍ଗାଣି ବୁଢ଼ାଙ୍ଗାଣି, ହେଲେ ସେ କିଲୁସରୁ ଆଉ ପଦାକୁ ଡେଇ ପାଇଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଘରକୁ ଫେରିଆସି କହିଲା ଯେ ତା ମାଷ୍ଟର-ଗୁଡ଼ାକ ଖରପ, ହିଂସୁଳ, ପର ଶିଖ ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ତାକୁ ଜାଣି ଜାଣି ଶେଷ କିଲୁସ ଘରେ ଛଅ ବଷ୍ଟ' କାଳ ଅଟକେଇ ଦେଇ ରଖି-ଦେଲେ । ସେ କୁଆଡ଼ି ସେ କିଲୁସଟା ଡେଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ସବୁ ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ପାଠରେ ହଟେଇ ଦେଇଆଆନ୍ତା ।

ସାଙ୍ଗ ସୁଦେଇ ସବୁ କଥା ମନଯୋଗ ଦେଇ ଶୁଣି କହିଲ—
ହିଁ ହେଇଥିବ, ହେଇଥିବ । ଟୋକାଟା ମିଛ କହୁନି । ଗୁମର ପାଠ
କିଏ କାହାକୁ କାନ୍ଧା ପଡ଼େଇଲାଣି ! ଯୋଉ ପାଠ ଜାଣିଗଲେ ମୃଠ
ଅବଧାନକୁ ଟପିପିବାର ଭୟ ଥିବ ସେ ପାଠ ତ ଅବଧାନ କେଉଁ
ପଡ଼େଇବ ନାହିଁ । ଓଲଟି ଯଦି ରୁଟ ପୋଥିପତର ଯୋଗାଡ଼ିକର ସେ
ପାଠର ରଦ୍ଦଶେ କରିବ ଆଉ ଅବଧାନ ତାର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁଯିବ
ତେବେ ସେ କିଷ୍ଟ କଦରିର ତା ପାଠକୁ ଭଣ୍ଡିଲୁ କରିଦେବ । କିଛି
କୁଆଡ଼ି ନ ହେଲେ ତା ପୋଥିକୁ ରୈର କରି ନେଇ ଚାଲିରେ ପୂରେ
ଦେବ । ପୁରାଣରେ ଏହାର ବି ବହୁତ ନମ୍ବନା ଅଛି । ଭାରତ ଯୁଗରେ
ଶୁଣିନ ଗୁରୁତ୍ବୋଗି କେଡ଼େ କୁରୁରୁପେଞ୍ଚିଆ କାମ କରିଥିଲେ । ନିଜ
କଥା ଚାଲିକ ଗଲା ତାଙ୍କ ବଡ଼ରୁଟ ଅର୍ଜୁନକୁ ଟପିପିବାର ତର ହେବାରୁ

ସେ କେନିତି ଏକଳବ୍ୟର ବୁଡ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠି କଟାଇଦେଲେ । ସେ ମନେ ମନେ ଠିକ୍ କଲେ କେମିତି ଏକଳବ୍ୟ ଅଞ୍ଚୁନକୁ ନ ଟପୁ । ନିଜ କଥା ହୋଇଥିଲେ ସେ କଥଣ ନ କରି ଥାଆନ୍ତେ ! ଅବଧାନଗୁଡ଼ାକ କଥା କୁହନା ! ତୁମ ପୁଅ ମିଛ କଥା କହିନି । କିହୋ, ଗୋଟାଏ କିଲସ ପାଠରେ ମଣ ହେବାକୁ ଛାଅ ବର୍ଣ୍ଣ ଲାଗିବାନା । କି କଥା କହୁଛ । ବାହା ହୋଇନୁ ବୋଲି ଆମେ କଥଣ ବିଲ ପାଠରେ ମଣ ହୋଇନୁ । ମୋ ବାପା ଡଳ କରୁଥିଲ ବେଳେ ମୁଁ ଦିନେ କେବଳ ବାପା ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼େଇ ଏକା ଦିନକେ ଶିଖିଗଲି । ଦିନେ ଦ' ଦିନ କଣ୍ଠ ଉପରେ ହାତ ଥୋଇ ହଳ ଶିଖିଗଲି । ଧାନ କାଟିବା ଏକା ଏକା ଦିନକେ ଶିଖିଯାଇଥିଲି । ଏଇଟା କଥଣ ପାଠ ନୁହେଁ ? ଦିନ କେଇଟାରେ ଏ ପାଠରେ ମୁଁ ମଣ ହୋଇଗଲି । କିଲସ ପାଠ ଟିକିଏ କଡ଼ା ହୋଇଥିବ । ସେଥିପାଇଁ ଦିନେ ଜାଗାରେ ଦଶ ଦିନ ଲାଗୁ, ମାସେ ବି ହୋଇଯାଉ ! କି ଅପରଛନିଆ କଥା ! ଛାଅ ବରଷ ଲାଗିବନା । ସିଥିରେ ବି ପୁଣି ମଣ ହୋଇପାରିଲାନି । ଏ ଗୁଡ଼ାକ ଖାଲି ଅବଧାନଙ୍କ ଫେରିକାମି ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । ପଇସା ଲେଉରେ ଓକିଲ ଯେପରି ମକଦ୍ଦମାରେ ତାରିଖ ଉପରେ ତାରିଖ ଗଡ଼େଇ ପଇସା ଝୁଟିଲି ଏ ଅବଧାନଗୁଡ଼ାକ ଠିକ୍ ସେମିତି । ରୂଟମାନଙ୍କୁ ଫିଏଲେ ଫିଏଲେ କରେଇ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଦରମା ବାବଦରେ ପଇସା ଦିହାତିଆ ଦୁଇଁ ପକାନ୍ତି ।

ଗଦେଇ ବୁଡ଼ା ମନକୁ କଥାଟା ପାଇଗଲ । ସେ କହିଲ— “ଠିକ୍ କଥା କହିଛ । ସେ ଅବଧାନଗୁଡ଼ାକ ଟଙ୍କା ଲେଉରେ ତାକୁ ଫିଏଲ ଫିଏଲ କରି ସାରିଦେଲେ । ଆଉ ବି ତାର ଶିଖ ଦେଖିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଇଷ୍ଟକୁର ବଡ଼ ଅବଧାନ ପର ଗୋଟାଏ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ଛଠି ମୋ ପାଖକୁ ପଠେଇଥିଲ । ସେଗୁଡ଼ାକ ମୁଁ ଜଣକୁ ପଡ଼େଇ ବୁଝିଲି ସେ ମୋ ପୁଅ କୁଆଡ଼େ ଖରପ । କଥଣ ନ ଲେଖିଥିଲେ ! ସେ କୁଆଡ଼େ ପାଠ ପଡ଼ିଲି, ମଦ ପିଉଛି, ଦଙ୍ଗା ଜନାକାରୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ତିନି ରୂପିଥର ପୁଲିସ୍ ଦୋଷଡ଼ା ଖାଇଲଣି ।

ଶେଷ ଚିଠିରେ କୁଆଡ଼ି ଜଣେଇଥିଲେ ଯେ ତାକୁ ଇଷ୍ଟିଲାରୁ ତଡ଼ି ଦିଆଯାଇଛି । ହଉ ହେଲା ସେ ତଡ଼ା ଖାଇଲା—ଘରକୁ ତ ଏତେଦିନ ହେଲା ଆସିଲଣି, କାହିଁ ମୁଁ ତ କିଛି ହେଲେ ତାର ଅବଗୁଣ ଦେଖୁନି ।

ଗଦେଇ ଆଉ ସୁଦେଇ ଦୁଃଖୀ ବଢ଼ିଛ ନଥା ଖଣ୍ଡ' କରି ନିଷ୍ଠୀତ ହୋଇଗଲେ ଯେ ପୁଅ ନଟିଆ ବିଲ୍‌କୁଳ ଶୁଦ୍ଧ ସୁବର୍ଣ୍ଣ । ତା ନାଆଁରେ ଉଠିଥିବା ଦୁର୍ନାମଗୁଡ଼ିକ ମନ୍ଦରତିଷ୍ଠିତିଷ୍ଠ ଅବଧାନମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଶନ୍ୟରୁ ସୃଷ୍ଟି ।

ଗଦେଇ ସାମଲର ପୁଅ ଉପରେ ରଖିଥିବା ଆସ୍ତା ଦୋହଳି ଯିବାକୁ କେଣିଦିନ ଲାଗିଲାନି । ଦେଇ କହି ଘେରି ବିଲକୁ ରୂପିତାଏ । ନରମ ଖର ଟିକିଏ ଟାଣ ନ ହେବା ଯାଏ ନଟିଆ ନ ଉଠେ । ଦିନେ ସେ ପୁଅ ଉପରେ ଖପାହୋଇ ଗାଳି ଗୁଲଜ କରିବାରୁ ସେ ବାପା ନଥିବା ବେଳେ ବୋଉ ପାଖରେ ଫେରିଦ ହେଲା—“ବାପାର ଛେବେ ମୁଁ ଯାଇ ବିଲରେ ବାଉଶ କଣ୍ଠରଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ପିରିରୁ ଲୁଗା ଟେକି ଦେଇ ପାଣି କାଦୁରେ ଘାଣିଦେବ । ଏତେ ପଇସା ଖଣ୍ଡ' କରି ଏତେ ପାଠ ପଢ଼ିଲା, ଏତେ ବଷ' ଯାଏ ବାବୁ ଭାସ୍ତୁମାନଙ୍କ ହଙ୍ଗେ ଚଳି ଆସିଲା । ଆଜି ମଳିମୁଣ୍ଡିଆଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶିବ କିପରି ? ଏ ମଳି-ମୁଣ୍ଡିଆଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି ପାଣି କାଦୁଅରେ ଲଟ ପଟ ହେଉଥିଲା ବେଳେ ଯଦି ମୋର କେହି ସହଶ ସାଙ୍ଗ ଦେଖିବେ ତେବେ ମୋ ରଜ୍ଜତ ମହତ ଆଉ ରହିବନା ?”

ତା ବୋଉ ମନେ ମନେ ଗେରସ୍ତ ଉପରେ ବିଗିଡ଼ିଲ ଆଉ ଭାବିଲା ସତ କଥା ତ ! ଯିଏ ହାକିମ ହକ୍କୁମଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଚଳି ଆସିଲା ସେ ବାଉଶ, କଣ୍ଠରଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶିବ କେମିତି ! ରତ୍ନର ଗେରସ୍ତକୁ ବୁଝେଇଦେଲ । ଗଦେଇ ବି କଥାଟାକୁ ସମଝେ ଗଲା । ତଥାପି ତା ମନରେ ଗୋଟାଏ ‘କେବେଳା’ ରହିଗଲା । ଆଉ ଦିନ ପୁଅ ଉପରେ ବିଗିଡ଼ ଯାଇ ଗାଳି ଗୁଲଜ କଲା—“ଆରେ ସବୁବେଳେ ମାଦଳମୁଣ୍ଡା ପରି ଘରଟା ଭରରେ ପଡ଼ିଲୁ କାହିଁକରେ ? ଯାଉନୁ ଗାଆଁ ଭରରେ

ବୁଲାବୁଲି କରୁନ୍ତି । ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ ପାଠ ପଡ଼ିଲୁ, ଦେବି ପାଠ କଥା ଦଶ ଜଣ ଜାଣିବା ତ ଦରକାର । ତୋ ପାଠ କଥା ଜାଣିଗଲେ ଗାଆଁ ଲୋକେ ତୋତେ ଖୁବ ଖାତିର୍ବୀ କରନ୍ତେ । ମୋତେ ଗାଆଁ ବାଲାଏ ଯେଉଁ ହୃଦ୍ରା ‘ଗଦେଇ’ ବୋଲି ଡାକୁଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ମୁଁ ବି ରଷା ପାଇ-ପାଆନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଏତକ ତ ଭବନ୍ତେ ଯେ ମୁଁ ଯଦି ସତସତିଆ ହୃଦ୍ରା ତେବେ ମୋ ପୁଅ ଏଡ଼େବଡ଼ି ପାଠୁଆ ହେଲା କେମିତି ! ଯା ଗାଆଁ ଭିତରେ ବୁଲାବୁଲି କର ।”

ପୁଅ ବାପ କଥାରେ ଉିଁ ରୁଁ ନ କରି ସିଧା ସଳଖ ବୋଉ ଆଗରେ ଫେରିଦ ହେଲା—“ଦେଖିଲୁ ବୋଉ ଏ ନିପଟ ଓଲୁଁ ଗାଆଁ ବାଲାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ କଥାର କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବି ? ବାପା ମୋ ସାଗରେ ଲଗେଇଛନ୍ତି ଏ ଓଲୁ ଗାଆଁ ବାଲାଙ୍କ ସାଗରେ ବସାଉଠା କରିବ । କଥାର ବା ସେମାନଙ୍କ ସାଗରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବ ! ସେମାନେ ମୋ କଥ ରୁ କଥାର ବୁଝିବେ ? ପାଠୁଆଙ୍କ କଥା ପାଠୁଆ ସିନା ବୁଝିବେ, ନିପଟ ଓଲୁ ସେଥିରୁ ପାଇବେ କଥା ? ଚଷା କି ଜାଣେ ପଣାର କଥା, ପଡ଼ିଲେ ବୋଲିବେ ବାର । କାହା ପିଣ୍ଡାରେ ଯାଇ ବସି ବକର ବକର ହେବାକୁ ମୋତେ ମୋଟେ ଆରେଇବ ନାହିଁ ।”

ତା ବୋଉ ପୂର୍ବପରି ରତ୍ନରେ ଗେରସ୍ତକୁ ଭଲଭବରେ ବୁଝାଇଦେଲା—‘ଦେଖ ପୁଅ ଆମର ହାକିମ ହୁକୁମା ପାଠୁଆ ପଡ଼ିଛି । ସେ କେମିତି ମୁରୁଖ ଗାଉଁଲିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବ ଯେ ? ଜଜ୍, ମେଜେଷ୍ଟ୍ରରମାନଙ୍କୁ କେଉଁଠି ଦେଖିଛ ସେମାନେ ମୁରୁଖ ଗାଉଁଲିଆଙ୍କ ସାଗରେ ମିଳାମିଶା କରୁଛନ୍ତି ? ସେଥିରେ ପୁଅର ଇଚ୍ଛତ ମହତ ବୁଝିଯିବ । ସେ କଥା ତାକୁ ଆଉ କୁହନା ।

ଭରଜା କଥା କାଟିବାକୁ ଗଦେଇ ମୁଣ୍ଡକୁ କିଛି ପଇଟିଲା ନାହିଁ । ସେ ବି ମନେ ମନେ କହିଲା—ସତେ ତ ହାକିମ ହୁକୁମାମାନେ ଗାଉଁଲିଆଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳାମିଶା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତା ପୁଅ ହାକିମ ନ ହେଉ, କଥାର ହୋଇଗଲ, ହାକିମ ପାଠ ପଡ଼ିଛି ତ, କୋଉଁଦିନ ଯେ

ହାଜିମ ନ ଦେବ ସେଇଥା କିଏ କହିବ । ନ ମିଶୁ, ନ ବୁଲୁ, ଉଆଜିପ୍ କଥା । ଶ୍ରେଷ୍ଠଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶିଲେ ଇଚ୍ଛତ ମହତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇପିବ ।

ପୁଅର ଆଉ ଗୋଟାଏ ଗୁଣ ଗଦେଇବୁ ବଡ଼ ବିରକ୍ତ କଲା । ଗାଆଁ ଭିତରେ କାହାର ନକମିତି ଯଦି ପିଠାମଣା ହୁଏ ତେବେ ସେଠିକ ଯେତେ ଡାକିଲେ ବି ତା ପୁଅ ନ ଯାଏ । ଯନେ ସେ ପୁଅକୁ ଆକଟ କରି କହିଲ — “ତୁ’ର କାହାର ଘରେ ପଢ଼ି ପାଣି ପକେଇଲୁ ନାହିଁ । ତୋ ଘରକୁ କିଏ କାହିଁକି ଆସିବ ? ଆମେ ସମସ୍ତେ ତ ଛନ୍ଦାଇନ ହୋଇ ଗାଆଁରେ ରହିଛୁ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏମିତି ବେଶାତିର କଲେ ସମସ୍ତେ ଆମକୁ ବେଶାତିର କରିବେ । ଶେଷରେ ଏକଦଶିକାଆ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏ ଅଳ୍ପଣା ବୁଦ୍ଧି ଗୁଡ଼ ।”

ପୁଅ ପୃଷ୍ଠାପରି ବୋଉ ପାଖରେ ଫେରଦ ହୋଇ କହିଲ — “ସତ କହୁଛି ବୋଉ ସହିତ ଶିଆରେ ମୋ ଦିନ କଟିଲା । ବରା, ପିଆଜି, ପକୁଡ଼ି ମୋ ଦିହରେ ଭେଦିଯାଇଛୁ । ଏଠି ଗାଆଁରେ ଖାଇବ କଣ ? ଯୋଉଁମନେ ଖାଇବାକୁ ଡାକୁଛନ୍ତି ଦେମାନେ ଏ ସବୁର ନାଆଁ ଗନ୍ଧ ଧରୁ ନାହାନ୍ତି । ଯାହା ଘରେ ଦେଖିବ ଖାଲି ରୁଡ଼ା, ଦହି, ଗୁଡ଼, ଲୁଣ, ଲଙ୍କା । ଥରେ ଦିଅର ଯାଇ ଏହବୁ ଦେଖି ମନ ଥଣ୍ଡା । ମୋତେ ସେଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖିବାନ୍ତି ମାଡ଼ୁଛି, ମୁଁ ଯିବ କେମିତି ? ପୁର, ମାଉଁସ ତରକାଶା, ଚପ୍ଚ କଟ୍ଟିଲେଟ୍ରୁ ହେଲେ କହୁ ପ୍ରାଆନ୍ତା ! ସେଇଥିଲାଗି ମୁଁ କେଉଁଠିକ ଯାଏନି ।”

ଏ କଥାଗୁଡ଼ାକ ତା ବୋଉ କିନ୍ତୁ ପସନ୍ଦ କଲାନି । ସେବିନ ରାତରେ ଗେରଷ୍ଟ ଭାରିନା ଦୁହେଁ ଖୁବ୍ ଆଲେଚନା କରି ଦେଖିଲେ ଟୋକା ଯାହା କହୁଛି ସେ ସବୁ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ପୁଅଟା କେମିତି ପ୍ରକୃତି-ଛଡ଼ା ଧରିଛି । ସକାଳେ ଗଦେଇ ଗାଆଁ ଅବଧାନଙ୍କୁ ସବୁକଥା କହିଲା । ଅବଧାନେ ବହୁତ ଶେର ବିଶୁର କହିଲେ, ଏଇଟା ରୋଗର ଲକ୍ଷଣ । ଟୋକାର ଦିହ ଆଉ ମନରେ ରୋଗ ହେଉଛି । ସହରର ଖାନା ଖାଇ

ଦିହରେ ରୋଗ ହେଉଛି । ଅଳସୁଆ ହୋଇ ଯାଇଛି, ମାଉଁଲି ଖାଦ୍ୟରେ ଅରୁଚି ଧରିଛି । ଆଉ ସହରର ସବୁକେଳେ ଅକଥା ଅକାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ଦେଖି ମନଟା ବି ଖରାପ ହୋଇଯାଇଛି । ଏଥକୁ ଦରକାର ଓଷଦ । ଟୋକାର ବାରବୁଦ୍ଧିଲିଆ କଥା ଶୁଣୁଛ କାହିଁକି ?

ଗଦେଇ ମନକୁ ଅବଧାନଙ୍କ କଥାଟା ପାଇଲା । ଗାଆଁ ବଇଦକୁ ବୁଝିଲ, ସଜନାକୁଇଁ ଓ ସାରୁର ଗୋଟିଏ ଡାଲ ଦେଇ ମୁଦୁକ ନେଲା, ହେଲେ ସେଥିରେ ପାହୁଲକର ବି ଉପକାର ହେଲା ନାହିଁ । ବଇଦ ଆହୁରି କଡ଼ା କଡ଼ା ଓଷଦ ଦେଲା । ହେଲେ ସେ ବି ନଈସୁଅରେ କୁଆଡ଼େ ଭସିଗଲା । ଗଦେଇ ବଇଦକୁ ଛୁଡ଼ି ହୋମିଓପ୍ୟାଥ୍ ଡାକ୍ତର ପାଖକୁ ଗଲା । ସେ ବହୁ ଲକ୍ଷଣ ଛିତରୁ ସାର ସାର ଲକ୍ଷଣ ଟିପିଲେ । ଏକରେ ଅଳସୁଆମି ଦୁଇରେ ଗାଉଁଲି ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଘୃଣା, ତିନିରେ ଗାଉଁଲି ଖାଦ୍ୟ ଟତି ଘୃଣା, ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳାମିଶା କରିବାରେ ଅନିଛା, ଗାଉଁଲା ବେଶ ଭୂଷା ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଘୃଣା ଭାବ ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ଟିପି ବହି ଲେଉଠାଇଲେ । ଶେଷରେ ଓଷଦ ଦେଲେ । ରୋଗୀ ମାସେ ଯାଏ ହୋମିଓପ୍ୟାଥ୍ ଓଷଦ ଖାଇଲା । ହେଲେ ରୋଗ ଟିକିଏ କାହିଁକି । ଶୁଣନ୍ତା ଗଦେଇ ବଡ଼ ଚନ୍ଦ୍ର ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ଗଦେଇ ପୁଅର ଜଣେ ସହରିଆ ଲମ୍ବାକଲିଆ ସାଙ୍ଗ ଆସି ପଡ଼ିଥିଲା । ଗଦେଇ ତାକୁ ଡାକ ନେଇ ପୁଅର ସାଲହକିତ ସବୁ କହିଲା । ଏଠା ବଇଦ ଡାକ୍ତର ସବୁ ଥକ ଗଲେଣି । ଜଣେ ସହରା ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ କେମିତି ଦେଖାନ୍ତା ସେ ବିଷୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଚାକୁ ଅନୁରୋଧ ଜଣାଇଲା ।

ଲମ୍ବାକଲିଆ ରୋଗର ଲକ୍ଷଣ ସବୁ ଶୁଣି ମନେ ମନେ ଖୁବ୍ ହୁଯିଲା ଆଉ ଭବିଲା ବଡ଼ ଅଜବ ଏ ମଫଲିଆମାନେ । ନିଜ ଠାରୁ ଆଉ ଜଣେ ପାରକ, ହେଲେ ଚଟାପଟ, ଧରି ନେଉଛନ୍ତି ଯେ ତାକୁ କିଛି ଗୋଟାଏ ରୋଗ ଗ୍ରାସିଲାଣି । ଅବଶ୍ୟ ଏଇଟା ଗୋଟାଏ ମାନସିକ ରୋଗ କହିଲେ ଚାଲ । ଏଥପାଇଁ ଦେହକୁ ଓଷଦ ଦେଲେ କଥଣ ହେବ ! ନିନଟାକୁ ତେଜିକ ଦେଲେ କାମ ସରିଲା ।

ତା ପରେ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ସେ ଗଦେଇକୁ କହିଲ—“ହଁ ମଉସା ଗେଗ ଯାହା ହେଇଛି ମୁଁ ଜାଣିଗଲଣି । ତା ଉଷ୍ଣଦ ମୋତେ ଜଣା । ମୁଁ ନିର୍ଭର ଜବାବ ଦେଉଛି ଭଲ ହୋଇଯିବ । ଉଷ୍ଣଦ ସାଙ୍ଗକୁ ଗୋଟାଏ ପାଣିପାଗ ବି ଦରକାର । ସେ ପାଗ ଆଉ ଦୁଇ ମାସ ପରେ ଆସିଯିବ ! ତୁମେ ତରତର ହେଲେ ଚଳିବନ୍ତ । ଦୁଇ ମାସ ପରେ ଦେଖିବ ପୁଅ ୦'କୁ ଓଲଟି ଯାଇଛି । କିଛି, ହେଲେ ଏବର ଲକ୍ଷଣ ତାଠୀ ଦେଖା ଯିବନ୍ତ ।”

+

+

+

ଗଦେଇ ପୁଅକୁ ତା ଲମ୍ବାକଲିଆ ସାଙ୍ଗ ଏକାନ୍ତକୁ ଡାକ ନେଇ କହିଲ—“ଦେଖ ସାଙ୍ଗ, ସଙ୍ଗୀନ ବେଳ ଆସିଗଲ । ଖବର କାଗଜ ତ ପଡ଼ୁଥିବୁ । ଏ ସରକାର ଆଉ ତିଷ୍ଠିବ ନାହିଁ । ଦିନେ ଦିନ ଭିତରେ ଭାଙ୍ଗିବ । ନୂଆ ନିଷାରନ ଫେରୁ ହେବ । ଯିଏ ଯେଉଁଠୁ ସବୁ ଠିଆହେବେ ସେମାନେ ଇଆଡ଼ୁ କାମ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେବେ । ଯୋଉ ନୂଆ ପାର୍ଟି ଚଢ଼ାଯାଇଛି ମୁଁ ସେଥିରେ ଜଣେ କାରପଟ୍ଟିବାର । ତୁ ଏଠି ଠିଆହେବୁ ବୋଲି ମୁଁ ପଟିରେ କହିଛୁ । ସେମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଏଠି ଲୋକଙ୍କୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଝିବେ ତୋତେ ଠିଆ କରେଇଲେ ଚଳିବ କି ନାହିଁ । ତେଣୁ ତୁ ଆଜିଠାରୁ କାମରେ ଲାଗିଯା । ଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଳାମିଶା କର । ସେମାନଙ୍କର ହାନି ଲାଭ ବୁଝ । ଆଉ ଦେଖ ତୁମର ଏଠି ହରିଜନ ବହୁତ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ହାତରେ ରଖିନେ ।”

ଗଦେଇ ପୁଅ ଟିକିଏ ତଙ୍କା ହୋଇଯାଇ କହିଲ—“୨୫ ! ମୋତେ ସେଗୁଡ଼ା ମାଲୁମ୍ ଅଛି । ଅସଲ କଥା ହେଲ—ମୋତେ ସତରେ ଟିକଟ ଦେବେ ତ ? ସେତକ ଜାଣିପାରିଲେ ମୁଁ କାମରେ ଲାଗିଯାଆନ୍ତି ।”

“ଆରେ ମୁଁ ପର କହିଲ—ମୁଁ ତୋ ନାଆଁଟା ପ୍ରଣ୍ଟାବ କରିଛି । ସେମାନେ ତାକୁ ଟିପି ରଖିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏଠା ଲୋକ ଯଦି

ତୋତେ ନାପସନ୍ଦ କରିଦେବେ ତେବେ କଥା ଶେଷ । ତେଣୁ ତୁ
ଇଆଡ଼ୁ କାମରେ ଲାଗିଯା ।”

ସେବିନ ବିତରେ ଗଦେଇ ପୁଅକୁ ଆଉ କି ନିଦ ହୁଏ ।
କେବେ ଥର ସହରରେ ସେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କାମ କରିଛୁ । ଗାଡ଼ିରେ ବସି
ଚିଲେଇଛୁ । ବିପଞ୍ଚଦଳିଅଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଶୋଧିଛୁ । ଲଭିଆମାନେ କେମିତି
ଶ୍ରେଷ୍ଠରମାନଙ୍କ ପାଖରେ କାକୁତି ମିନତି ହୁଅନ୍ତି ସେଇଟା ଖୁବ୍
ଦେଖିଛୁ । ସେ କିଛି ଅପାଠୁଆ ନୁହେଁ, ମାଟିକ୍ ଯାଏ ପଡ଼ିଛୁ । ଆଗେ
ତ କେତେ ମାରନର୍ବାଲ ଏମ୍. ଏଲ୍. ଏ. ଓ ମନ୍ଦୀ ହୋଇଥିଲ ।
ଏବେ ବି କେତେଜଣ ଅଛନ୍ତି । ସେ ଅଳବତ୍ର ଏମ୍. ଏଲ୍. ଏ. ହେବ ।
ମହିଳାଏ ଯେ ନ ହେବ ତାହା କିଏ କହିବ । ଏଣୁ କାଳି ସକାଳୁ କାମ
ଆରମ୍ଭ କରିଦେବ । ଶୁଭ ଦିନଟା ବି ଅଛି ।

*

*

*

*

ଗାଆଁରେ ସମସ୍ତେ ଅବାକ୍ । ଗଦେଇ ପୁଅ ଚିତଳ ମାଛ ପରି
ଏମିତି କପରି ଲେଉଟି ପଡ଼ିଲ । ବଢ଼ିଭୋର୍ତ୍ତୁ ଉଠି ନିତ୍ୟକର୍ମ
ସାରିଦେଇ ଗାଆଁଟାଯାକ ଶେବି ଯାଉଛୁ । କାହାକୁ ମଉସା, କାହାକୁ
ଅଜା କାହାକୁ ଭାଇନା ବୋଲି କହି ନମସ୍କାର ଉପରେ ନମସ୍କାର
ଅଜାଡ଼ ପକାଉଛୁ । ସାନ ସାନ ପିଲଙ୍କ ପିଠିରେ, ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ
ମାରି ବାବୁରେ, ଧନରେ କହି ମୁହଁ କାହିଁକି ଶୁଣିଛୁ, ଖାଇନାହଁ
କରେ, ଉଷ୍ଣଲକୁ ନିତ ଯାଉଛୁ କି ନା ଉତ୍ସାହ ପରୁର ବହୁତ ଉତ୍ସାହ
ଦେଉଛୁ । ସମବ୍ୟୁଷ ଟୋକାମାନଙ୍କୁ ଧରି ଗୋଟାଏ ଦଙ୍ଗଳ କରି
ସାରିଲାଣି । ବେଳେ ବେଳେ ସେମନେ ରାତ୍ରାଘାଟରୁ ଅଳିଆ ଆଡ଼େଇ
ଦେଉଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଗଦେଇ ପୁଅ ନିମିତା କଲେ ବି ଘରକୁ ଆସୁ
ନଥିଲ ଓ ଚାହୁଡ଼ା ଉଷ୍ଣତାକୁ ନାକ ଟେକୁଥିଲ, ସେ ପୁଣି ମଉସା
ମାଉସୀ ଡାକି ଘରେ ପଣି ମାରି ମାରି ପଖାଳ ଓ ସଜନାଶାଗ ଖାଉଛୁ ।
କାହା ପିଣ୍ଡାରେ ନ ବସୁଛି ବୋଲି ନାହିଁ । ଅତି ଆଶ୍ଵାସ୍ୟର କଥା ସେ
ଅଧିକ ସମୟ ଆଡ଼ି ଯାହି ଓ ପାଣ ସାହିରେ କଟିଛୁ । ସେମାନଙ୍କ
ପିଣ୍ଡାରେ ଲଥୁକର ଯାଇ ବସି ପଡ଼ିଛୁ । ଆହୁର ଅଜବ କଥା ତାଙ୍କଠାରୁ

ଦିତି ମାତି ଖାଉଛି । ‘ମୋ ଚଷା ଭାଇରେ, ମୋ ଚଷା ଭାଇରେ’ ଡାକ ଦେଇ ଆଖି ଛଳଛଳ କରି ପକାଉଛି । ଖାଲ ସେତିକ ନୁହେଁ—“ରୂପୀମାନେ ହେଲେ ଏ ଦେଶର ମେରୁଦଣ୍ଡ । ହରିଜନମାନଙ୍କ ଉନ୍ନତି ବିନା ଦେଶର ଉନ୍ନତି ହୋଇ ପ ରିବନି” ବୋଲି ରୂପିଆଡ଼େ କହି ବୁଲୁଛି । ବାଟରେ ଘାଟର ଯାହାକୁ ଦେଖୁଛି ତାକୁ ଆଗରୁବା ନମସ୍କାରଟାଏ ପରିକର ଦେଇ ପରୁଛି—“‘ଭାଇ ସବୁ ଭଲ ? ବାପା ଭଲରେ ଅଛନ୍ତି ତ ? ମିଲପିଲି ସମସ୍ତେ ଭଲ ତ ? ତୁମ ଦିନ ସାମାନ୍ୟ ଝଞ୍ଜିଗଲ ପରି ଦିଶୁଛି । ଦିହ ପ୍ରତି ନଜର ଦିଅ । ଦିହର ଅବହେଳା କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଗୋଟାଏ ଟନିକ୍ ଶାଇନିଆ । କିଛି ଅସୁବିଧା ହେଲେ ତୁରନ୍ତ ମୋତେ ଖବର ଦେବ । ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ମୁଁ ଆନା ଅଫ୍ସର, ପୁଲିସ ସାହାବ, ହାକମ ହୁକୁମା, ମନୀ, ମୁଖ୍ୟମନ୍ୟାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ସବୁ ଠିକ୍ କରିଦେବ ।’”

ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘଟଣାରେ ତାର ନାଆଁ ଖବର କାଗଜରେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ଦିତି କତି ହେଉଥିବା ବେଳେ ଦୁଇଦଳ ରୂପୀଙ୍କ ଭିତରେ ବାଢ଼ିଆପିଟା ହୋଇଗଲା । ଦୁଇ ଦଳରେ ବାଉରି, କଣ୍ଠର, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଖଣ୍ଡିତ ସବୁ ବର୍ଣ୍ଣର ଲୋକ ଥିଲେ । ସେଥିରେ ସମସ୍ତେ ଖଣ୍ଡିଆ ମାଣ୍ଡିଆ ହେଲେ । ଗଦେଇ ପୁଅକୁ ଗୋଟାଏ ଖାଦ୍ୟ ମିଳିଗଲା । “ହରିଜନମାନଙ୍କ ଉପରେ ବଦର ଆକମଣ” ଶୀର୍ଷକ ଏକ ଲେଖା ଖବରକାଗଜକୁ ପଠେଇଦେଲା । ହରିଜନମାନଙ୍କ ଉପରେ ସବର୍ଣ୍ଣମାନେ ଅକଥମାୟ ଅତ୍ୟାବୃତ ଚଳାଇ ସେମାନଙ୍କ ଘରହାର ପୋଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି ବୋଲି ଖବର ଚଟାପଟ୍ କାଗଜରେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ଗଦେଇ ପୁଅ ଦିନ କେଇଟାରେ ନେତା ହୋଇଗଲା ।

ଦିନେ ଗଦେଇ ତା ପୁଅର ସାଙ୍ଗକୁ ପରୁରିଲା—“ହଇରେ କି ଓଷଦଟାଏ ଦେଲୁହାର ? ଭର କଢ଼ିଆ କାମ ଦେଖେଇଲାଣି ।”

ଲମ୍ବାକଳିଆ କହିଲା—ସେଇଟା ଭର ଦାମିକା ଓଷଦ । ତା ନାଆଁ ‘ଭୋଟଲିନ୍ ବଟିକା’ ।

॥ ଭକ୍ତୁଆ ପ୍ରଗ୍ଟରକ ଦଳ ॥

ନିଷାଚନ ଦସ୍ତରରୁ ଦୋଷଣା ପ୍ରକାଶ ପାଇଲ ଯେ ଆସନ୍ତା
ସାଧାରଣ ନିଷାଚନ ଫେବ୍ରୂଆରୀ ୨୩ ତାରିଖରେ ହେବ, ସଥା
ସମୟରେ ପ୍ରାର୍ଥୀପତ୍ର ଯାଞ୍ଚ, ପ୍ରାର୍ଥୀପତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟାହାର ଜତ୍ୟାଦିର ତାରିଖ
ବି ବାହାର ପଡ଼ିଲ । ବାସ୍ ଦେବୀ ଦୋଷଣାଟି ଯଃଥେଷ୍ଟ । ମ୍ୟାଲେରିଆ
ଜରରେ ଯେମିତି ଦିହଟା ପ୍ରଥମେ ଉଷ୍ଣମ୍ବନ୍, ତାପରେ କମ୍, ତାପରେ
ପ୍ରଖର ତାତି ଦୋଷିଯାଏ ଦୋଷଣା ପରେ ରାଜ୍ୟର ଅବସ୍ଥା ଠିକ୍
ସେମିତି ହୋଇଗଲ । ତିନି ଦାନାରୁ ପୁଲାଏ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ କୋଉ
ଅନ୍ଧସନ୍ଧି, ଗାତ ଓ ପାଟରୁ ଭୋକଲୁ ପିମ୍ପିମାନେ ଯେମିତି ତିନି-
ଦାନା ପାଶରେ ସାଲୁ ମାଲୁ ହୁଅନ୍ତି, ନିଷାଚନ ଶବରଟା ରାଜ୍ୟରେ
ଖେଳିଯିବାରୁ କୋଉ ଅନ୍ଧସନ୍ଧିରେ ମୁହଁମାଡ଼ି ଧକତିଥିବା ଭୋକଲୁ
ଟାଉଟରୁମାନେ ସାଜ ସାଜ ରଢ଼ି ଦେଇ ମନ୍ଦା ମନ୍ଦା ହୋଇ ବାହାରେ
ଆସି ବୁଲିଲେ । ମନର ବିରସତା, ଗ୍ଲାନି ଓ ଭୋକର ପୀଡ଼ା ମୁହଁତ୍ରିକ
ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ି କୁଆଟୁଡ଼ି ଉଭେଇ ଗଲ । ବହୁଦିନଯାଏ ପାଟି
ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇ ଥିବାରୁ ମୁହଁ ଭିତରେ ଏକ ପ୍ରକାର ବୋଲ ବସି
ଯାଇଥିଲ । ସମସ୍ତେ ମୁହଁ କୁ ସଫା । ସୁଭୁର କର ଦେଇ ପଜେଇ ନେଲେ,
ଠିକଣା ବେଳକୁ ଯେମିତି ଥକ ନ ପଡ଼ିବ । କେଉଁ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ପାଇଁ
କାମ କଲେ ପକେଟ୍ କେତେ ପୁଲିବାସେବା ଶିନ୍‌ଭିନ୍ ଆଲୋଚନାରେ
ସମସ୍ତେ ଲାଗି ପଡ଼ିଲେ । ଫଣ୍ଟାମାନେ ଯାତ୍ରୀ ପାଇବା ଆଶାରେ ଗାଡ଼ିକୁ
ଅପେକ୍ଷା କଲାପରି ଟାଉଟରୁମାନେ ନିଷାଚନ ଅପେକ୍ଷାତେ ପ୍ରାର୍ଥୀ-
ମାନଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକ ବକୁ ରୁହିଁ ରହିଲେ ।

ଯାତ୍ରୀଗାଡ଼ିକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବା ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କ ପଷ୍ଠରେ ଯେପରି ଉଦ୍‌ବେଗଜନକ, ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଆବିର୍ଭବକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ଚନ୍ଦ୍ରବା ପ୍ରଗୃହକରୂପୀ ଟାଉଟରମାନଙ୍କ ପଷ୍ଠରେ ସେହିପରି ଉଦ୍‌ବେଗଜନକ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ପଣ୍ଡାମାନେ ଯାତ୍ରୀ ସର୍ବତ୍ର ପାଇଁ ବେଳେବେଳେ ଯେପରି ଆଗ ଶ୍ଵେତମନ୍ତ୍ର ଖେଳ ଯାଆନ୍ତି ଏ ପ୍ରଗୃହକମାନେ ଠିକ୍ ମେମିତି ସମ୍ବାଲ ନ ପାରି ପ୍ରାର୍ଥୀପତ୍ର ଦାଖଲ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସମ୍ବାଦ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ରୁରିକଡ଼େ ଗୁଞ୍ଜନ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ; ଠିକ୍ ଯେପରି ମହୁଭର ଫୁଲ ନିକଟରେ ଲୋକୀ ମହୁମାଛିଗୁଡ଼ାକ ଗୁଣ୍ଠ ଗୁଣ୍ଠ କରିଥାଆନ୍ତି । ଯାହା ପାଖରେ ପ୍ରତ୍ଯେ ମହୁ ନଥାଏ ସେ ଆଜିକାଳିକା ନିର୍ବାଚନ ଫୁଲକାର ପାଇଦା ମାଡ଼କ କାହିଁକି ? ପ୍ରଗୃହକ ଉଠିରମାନେ ମଧ୍ୟ ଏପରି ନିର୍ଗାତୀ ମହୁଶାନ ଫୁଲର ପାଖ ମନ୍ତ୍ରବେ କାହିଁକି ?

ଠିକଣା ଠିକଣା ଉବିଷ୍ୟତର ଫୁଲ-ପାକଟିଆ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରଗୃହକମାନେ କାମ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ତେମେଇ ପାଣିକୁ ବେଢ଼ିଥିବା ପ୍ରଗୃହକମାନେ ଯୋଜନାର ଫଳ ମେଲିଦେଲେ । ତାଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର କହିଲେ—ଆଜ୍ଞା ଆମେ ଏଥରକ ଭଲଭବରେ ବୁଝି ଗଲୁଣି ଯେ, ଆପଣ ଏ ନିର୍ବାଚନରେ ଠିଆ ନନ୍ଦଲେ ଆମ ମୁଲକଟାର କିଛି ହେଲେ ଉନ୍ନତି ହେବନି । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ୍ୟାଶୀଳ ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ି ସାରା ମୁଲକଟା ଧ୍ୟାପ ପାଇଯିବ । ପ୍ରଗତି ପରପାହୀ, ନ୍ୟୟସ୍ଵାର୍ଥ ଲୋକେ ଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଶେଷ କରିଦେଲେଣି । ମୁନପାଶୋର, ସାନନ୍ଦବାଦୀ ଓ ଜନସ୍ଵାର୍ଥବିଶ୍ୱାସୀ ଲୋକେ ମୁଲକର ଶ୍ରୀ ନଷ୍ଟ କରିଦେଲେଣି । ମାମଲବାଜ, ସମ୍ବାଧାନର ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କରୁଥିବା ଲୋକେ ଜନତାକୁ ଧୋକାଦେଇ ବିଭ୍ରାନ୍ତ କରି ସାରିଲେଣି । ଗଣତନ୍ତ୍ର ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ବିପନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେଣି । ଏ ଅଞ୍ଚଳ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀମାନଙ୍କର ଖେଳ ପଡ଼ିଆ ହୋଇଗଲାଣି । ଏକଛୁଟିବାଦ ଧୀରେ ଧୀରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକୁହି । ପୁଣ୍ଡିବାଧୀର ଦଲଲମାନେ ସର୍ବତ୍ରରାଜୁ ଶୋଷି ଶୋଷି ଶେତା ପକାଇ ଦେଲେଣି । ଏ ଦେଶଦ୍ୱୋଷଗୁଡ଼ାକ ସମାଜବାଦ ଉପରେ ପଥର ମଡ଼େଇ ଦେଲେଣି । ଏପରି ବ୍ୟଭିନ୍ନର ଓ ବିକଳ ଅବସ୍ଥା ଦେଖିବାରୁ

ଆମର ଦେଶସେବା କରିବାକୁ ପ୍ରବଳ ଉଚ୍ଛା ହେଲା । ଭବିଲୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳପାଇଁ ଜଣେ ସମାଜବାଦୀ, ପ୍ରଗତିଶୀଳ ନିୟୁର୍ଧିପର ଲୋକ ନିହାତି ଦରକାର । ବହୁତ ଭବିତନ୍ତି ସ୍ଥିର କଲୁ ଏ ଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳରେ ଆପଣ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି । ଆପଣଙ୍କୁ ହିଁ ଆମେ ଏ ନିର୍ବାଚନରେ ଠିଆ କରଇବୁ । ଆପଣ ଖାଲି ଠିଆହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ତା'ପର କାମ ସବୁ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବନି, ଆପଣଙ୍କ ପଛରେ ତ ଲୋକସମର୍ଥନ ରହିଛି, ଆପଣଙ୍କର ଆଉ ଚିନ୍ତା କଅଣି ।”

ଚେମେଇ ପାଣି ଉତ୍ତପୁଣିତ ହୋଇ ଉଠି ପ୍ରଗୃହକ ଦଳକୁ ରୁହା ଜଳଣିଆରେ ଆପ୍ୟାୟୁତ କରି ବିଦାୟ ଫେଲେ । ବିଦାୟ ନେଇ ଆସୁ ଆସୁ ପ୍ରଗୃହକ ସଙ୍କାର ଦୁଆର ମୁହଁରୁ ପୁଣି ପେର ଆସି କହିଲେ — “ଆଜି ଆମ ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳୀ ପାଇଁ ଆମେ ସମସ୍ତେ ତ ପ୍ରଗୃହରେ ଲାଗି ପଡ଼ିବୁ । ଆଉ ବର୍ଷ ବର୍ଷ କୋଡ଼ିଏଟି ଟୋକାଙ୍କୁ ଏଇଆଡ଼ି ରଖି-ନେବାକୁ ହେବ । ଓଁ ! ପଟ୍ଟକେଇବା ପଣରେ ସେମାନେ ଧୂରନ୍ଧର । ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଗରୁ ଅଣ୍ଟିଆର କରି ନ ନେଲେ ଅନ୍ୟମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇପିବେ । ସେମାନେ ଆମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲୋକଙ୍କୁ ମତେଇଲେ ଆମେ କଢ଼ି ହଇରଣ ହେବା, ତାଙ୍କୁ ରୋକିବାଲାଗି ସେତେବେଳେ ବହୁତ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେଇ କୋଡ଼ିଏ ଜଣଙ୍କୁ ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କା ଦାଦନ ଦେଇ ଆମର କରି ରଖିନେବା ।”

ଚେମେଇ ପାଣି ରଠାପଟ୍ଟ ଅଙ୍କ କଷିନେଲେ—କୋଡ଼ିଏ ପଞ୍ଚ ଶହେ ଟଙ୍କା । କିଛି କୁଆଡ଼ିନ ହଉଣୁ ଠୋ ପଟାସ୍ ଶହେ ଟଙ୍କା । ଅପରେ କିଂ ଭବିଷ୍ୟତ ।

ତାଙ୍କର ଡିମା ଡିମା ଆଖି, ଜଳକୁ ଆକର୍ଷିତ ହେଉଥିବା ଛେଳି ପରି ଆଚରଣ ଦେଖି ପ୍ରଗୃହକ ସଙ୍କାର କଥାଟା ଠିରେଇ ନେଲେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗିବିଦିଲେ—“ହଉ ଏକେ ଟଙ୍କା ନାହିଁ ତ ଥାଉ । ଶିହେ ଟଙ୍କା ନ ହେଲା ନାହିଁ । କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଆଣନ୍ତି, ଟଙ୍କାଏ

ଟଙ୍କାଏ ଦେଇ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଇଆଡ଼ୁ ଆମ କାମପାଇଁ ମହିଜୁଡ଼ୁ କରିନାଏ ।”

ତଥାପି ଚେମେଇ ପାଣି ପୁଷ୍ଟିପରି ଜଳକୁ ଆକଷିତ ଛେଳିବଢ଼ି ବ୍ୟବହାର ଦେଖାନ୍ତେ ସତ୍ତାର ଚେମେଇ ପାଣିକୁ ଅସଦ, ବଂଶଜ ବୋଲି ଭାବି ମନେ ମନେ ଗାଳିଦେବାକୁ ଲାଗିଲା—“ଶଳା କାର୍ପି, ରୋଠା କୋଉଠିକାର ! ଶଳା ପାଞ୍ଚଟି ଟଙ୍କା କାଢ଼ିବାକୁ ଜୀବନ ଛୁଡ଼ିଯାଉଛି, ଶଳାର କେତେ ସାହସ, ନିର୍ବାଚନରେ ଲଢ଼ିବାକୁ ବାହାରିଛି । ରହ ଶଳା ତୁ ଯେତିକି ଯାକ ଯୁକ୍ତ ହବୁ ତୋତେ ସେତିକ ଖର୍ଚ୍ଚାନ୍ତ ଯଦି ମୁଁ ନ କରିଛୁ ତେବେ ମୋ ନାଆରେ କୁକୁରଟାଏ ପାଳିବୁ । ଶଳା କାର୍ପି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ସିନ୍ଧୁଜୁରେ ଭରି ରଖିଛି, ଶଳାଟା ଯେମିତି ମୁଣ୍ଡେଇ ସ୍ଵର୍ଗକୁ ନବ । ରହ ଶଳା ନିର୍ବାଚନ ସରଗରମ ହୋଇ ଆସିଲେ ତୋ ସାଙ୍ଗେ କଥାକାର୍ତ୍ତା ।”

ହେଲେ ପାଟି ଖୋଲି କହିଲା—“ଆଜ୍ଞା ଆପଣ ଭବନ୍ତ ନାହିଁ ଯେ ଆମେ ଏ ଟଙ୍କା ଖାଇଯିବୁ । ବରଂ ଆମେ ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ସମୟ ଶ୍ରମ ଓ ଧନ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବୁ । କାରଣ ଆମ ଧୂବକଷୟ ଆପଣଙ୍କୁ ଠିଆ କରେଇବାକୁ ଠିକ୍ କରି ସାରିଛୁ । ଆପଣ ଦଖିକେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷେ ବୋହିଗଲେ ଆପଣଙ୍କର ଶହେ ବି ବୁଝାଇ ଦେବୁନି । ମୋ ପାଖରେ ଟଙ୍କା ଥିଲେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ କହିଯାଇ ନଥାନ୍ତି । ମୋ ପାଖରେ ଟଙ୍କା ନଥିଲା ବେଳକୁ ତେଣେ ବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ ଟୋକାଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଅକ୍ରୂଆର କରିନେବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେଣି । ଠିକଣା ସମୟରେ ଟଙ୍କାଟିଏ ଖର୍ଚ୍ଚ କଲେ ଯେଉଁ ଫଳ ମିଳେ ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ହଜାରେ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କଲେ ବି ସେ ଫଳ ମିଳେନି । ପାଞ୍ଚଟା ଟଙ୍କା ଶୀଘ୍ର ଦିଅନ୍ତି । ମୋ ପାଖରେ ଟଙ୍କା ହେଲେ ମୁଁ ପଛେ ଫେରଇ ଦେଇଯିବି ।”

ଚେମେଇ ପାଣି ପଦ୍ମ ପଦ୍ମ ରୂଲିବା ଲୋକ । ଆଗରୁ ସେ ଦିଗୁରିଟା ନିର୍ବାଚନ ଭୋଗ କରି ଟାଉଠରୁମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ

କିଣିକିଣି ଅଭିଜ୍ଞତା ଅଜ୍ଞନ କରି ସାରିଥିଲେ । ଟାଉଟରଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ରଖିଲେ ସେମାନେ ସେ ତୁଳାଟାରେ ଦୁର୍ବାଗ୍ୟ କରି ବୁଲିବେ ସେ ବିଷୟରେ ସେ ବେଶ ସତେତନ ଥିଲେ ।

ବଡ଼ ବିବ୍ରାତ ହେଲାପରି ଦେଖାଇ ହୋଇ କହିଲେ—“ଓ ! କଥଣ କରିବି, କଡ଼ି ଅସୁବିଧା ହୋଇଗଲା । ଟଙ୍କାତକ ଗୋଟାଏ ଆମ୍ବତ୍ତ ମାଡ଼ ହୋଇଯାଇଛି । ମିଳୁ ମିଳୁ ଆଉ ଦଶବାର ଦିନ ଯାଏ । ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ପଇସା ନାହିଁ । ଆଉ ଦଶଟା ଦିନ ସମ୍ବାଲ ଯାଆ । ମୁଁ ଡାକ ଦେଇଦେବି ।”

ସର୍ଦୀର ପଥର ଚପି ପାଣି କାଢି ବା ଲୋକ । ସେ କି ସହଜେ ଗୁଡ଼େ ! ଜୋକ ପରି ଲୁଣି ରହିଲା, କନ୍ଧିଲ—“ସେଇଟା କଥଣ ମୁଁ ଜାଣିନି । ସତ କଥା, ଯେତେବେଳେ ପଇସାବାଲ ହେଲେ ବି ବେଳେ ବେଳେ ପକେଟ୍ ଶୁଣି ଖଡ଼ି ଖଡ଼ି ହୋଇଯାଏ । ବାନ୍ଧ ବାନ୍ଧେଇଲେ ପଇସାଟିଏ ବି ବାହାରେ ନାହିଁ । ଆପଣ କିନ୍ତୁ ମିଛ କଥା କହୁନାହାନ୍ତି । ଯୋଗ ଏମିତି ଦେଖନ୍ତୁ ମା ପଥକଟ ବି ଖୋଡ଼ିଖୁଡ଼ି, ନ ହେଲେ ମୁଁ କହନ୍ତି କିଆଁ, ମୁଁ ସିଆଡ଼େ ସିଆଡ଼େ ସବୁ କାମ ତୁଲେଇ ନେଇ ଥାଆନ୍ତି, ପରେ ଆପଣଙ୍କ ଠାରୁ ମାଗି ନେଇଥାଆନ୍ତି । ହଉ ଯାହା ହେବାର ହେଲଣି, ଟଙ୍କାଟିଏ କେଉଁଠୁ ହେଲେ ଯୋଗାଡ଼ କରି ଆଣନ୍ତି । ଆମ ଯୁବକ ଦଳର ମେଣାଟାକୁ ଦାଦନ ଦେଇ ହାତରୁ ପାଞ୍ଚ କରିନାଏ । ଆଣନ୍ତୁ ଶୀଘ୍ର ଆଣନ୍ତୁ । ତେଣେ କହୁତ କାମ କରିବାକୁ ବାକି ପଡ଼ିଛି ।”

ତେମେଇ ପାଣି ଦେଖିଲେ ଜୋକ ମୁହଁରେ ଲୁଣ ଦେଲ ପରି ଏ ଦିଗୋଡ଼ିଆ ଜୋକ ମୁହଁରେ ଟଙ୍କାଟିଏ ନ ମାଡ଼ିଲେ ଦିହରୁ ନ ଗୁଡ଼େ । ଶେଷରେ ସେ ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇ ଟଙ୍କାଟିଏ ଦେବାମାସେ ସର୍ଦୀର ସେ ଥାନ ଛାଡ଼ିଲ ।

ବାଟରେ ଫେରିଲବେଳ ସାଙ୍ଗ ପରୁରିଲା—“ହଇରେ ତୁ ସ୍ଵା ଭିତରେ ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ ପଲ୍ଟିକ୍ସ ଶଙ୍କ ହାସଲ କରିନେଲୁ କେବେରେ ? ନ୍ୟୁଷ୍ମାର୍ଥ, ପୁଞ୍ଜିବାପାର ଦଲଲ, ସାମ୍ବାନ୍ୟବାପା, ପ୍ରଗତି, ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ, ଏ ଶଙ୍କଗୁଡ଼ାକ ଆୟୁତ କଲୁ କେମିତିରେ ? ମୋ କାନ ତ ଏ ଗୁଡ଼ାକ ଶୁଣି ଘାଁ ଘାଁ ଡାକିଲା ।”

ହସି ହସି ସର୍କାର କହିଲ —“ଆଜର ପଲ୍ଟିକ୍ସ କଲେ ଏ ଶଙ୍କଗୁଡ଼ାକ ଘୋଷି ମୁଖସ୍ଥ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ନେତାମାନଙ୍କ ପଶିରେ ରୂପବୁଲ କରି ଏହି ଶଙ୍କ ସବୁ ଟିପାଖାତାରେ ଟିପି ରଖିଛୁ । ଘୋଷି ମୁଖସ୍ଥ କରିବାକୁ ଅବଶ୍ୟ କିଛି ସମୟ ଲାଗିଗଲା । ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ଏ ଶଙ୍କଗୁଡ଼ାକ ଗଡ଼ ଗଡ଼ କହି ରୂପିଗଲେ ସେମାନେ କିଛି ବୁଝି ପାରନ୍ତିନ ସତ, ହେଲେ ମନେ ମନେ ଭବନିଅନ୍ତି—ଆ ! ଟାଣୁଆ ପଲ୍ଟିକ୍ସବାଲଟାଏ ଏକା ! କେତେ କଥା ନ ଜାଣିଛୁ । ଚେମେଇ ପାଣି ଭଲିଆ ସୁଣ୍ଠାତାରୁ ଟଙ୍କାଟାଏ ଚିପି ଆଦାୟ କରିନେଇ ନା ? ଯେତିକି ହେଲା ସେତିକି ସତ । ଓଳିକର ଜଳଣିଆ, ପାନ-ବିଡ଼ ତ ହେଇଯିବ ।”

ପ୍ରାର୍ଥୀପତ୍ର ଦାଖଲ ପରେ ନାଁ । ସବୁ ଘୋଷିତ ହୋଇଗଲା । ଚେମେଇ ପାଣିକୁ ହରେଇବା ଲାଗି ବିରୁଦ୍ଧବଳିଆଏ ଗୋଟାଏ ମେଣ୍ଟ କରି ଜଣେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଠିଆ କବାଇଥିଲେ । ବେଶିଗୁଡ଼ାଏ ଲୋକ ଠିଆ ହେଲେ ଭୋଟଗୁଡ଼ାକ ବାଣ୍ଟ ହୋଇଯିବ ଏହି ଭୟରେ ବିରୁଦ୍ଧବଳିଆଏ ମେଣ୍ଟ ବାନ୍ଧି ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ । ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଭିତରେ ସିଧାସଳଖ ଲଢ଼େଇ । ଠିଆ ହେବାର କାମ ଛିଣ୍ଟିଗଲା । ପ୍ରାର୍ଥୀପତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟାହାରର ଦିନ ଯାହା ବାକି ଥାଏ । ଏଠି କିନ୍ତୁ କେବଳ ଦୁଇଜଣ ଲଢ଼ୁଆ ଥିବାରୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାରର ପ୍ରଶ୍ନ ନଥାଏ ।

ମାତ୍ର ଦୁଇ ଜଣ ଲଢ଼ୁଆ । ସିଧାସଳଖ ଲଢ଼େଇ । ଚେମେଇ ପାଣି ଟିକିଏ ଘାବରେଇ ଗଲା । ସବୁଥର ପର ୪/୭ ଜଣ ତା'ବିରୁଦ୍ଧରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ ସେ ପୁଟୁଙ୍କ ମାରି ସବୁ ଉଡ଼େଇ ଦେଇଥାନ୍ତା ।

୫/୭ ଜଣକ ଡ୍ରେଷ୍ ଜଣନ ମାସ ପାଇଁଯିବ । ହାରିବାଟା ସୂନିଷ୍ଠିତ କହିଲେ ଚଳେ । ଏଣେ ପୁଣି ପ୍ରଗ୍ରହକ ସର୍ଦ୍ଦାର ତାକୁ ଘେର ଯେଉଁ ଯୋଜନା ପଢ଼' ଧରଇ ଦେଲାଣି, ସେଥିରେ ତାର ପିଲେହିପାଣି ହୋଇ ଗଲାଣି । ଖର୍ଚ୍ଚ ଶୁକ୍ର କମରେ ଠଳକ୍ଷର ସେ ପାଖରେ । ପ୍ରଗ୍ରହକମାନେ ଯିମିତି ଡ୍ରେକିଲା ଅଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ପେଟରେ ତ ଦୁଇଲକ୍ଷ ମାଡ଼ି ହୋଇସିବ । କାମ ଆରମ୍ଭ ହେଉ ନ ହେଉଣୁ ପ୍ରଗ୍ରହକମାନଙ୍କର ‘ଆଣ ଟଙ୍କା, ଆଣ ଟଙ୍କା’ ରଡ଼ିରେ କାନ ତାବଦା ଉଡ଼ିଗଲାଣି । ଏମାନଙ୍କ ପାଟିରେ ନୋଟ୍‌ବିଡ଼ା ନ ଗୁଡ଼ିଲେ ଶଳେ ବିରୁଦ୍ଧ ପଟରେ ଆଉଜି ଯାଇ ଦପା-ପୋଟା ଚରିଦିବେ । ଏଣେ ପୁଅ ମୁଣ୍ଡ ତେଣେ ତେଲ ଘଡ଼ । ଚେମେଇ ପାଣି ଛଟପଟ ହୋଇଗଲ । ମନେ ମନେ ଇଣ୍ଟଦେବକୁ ସୁମରଣା କରୁଥାଏ ।

ଏଣେ ପ୍ରଗ୍ରହକ ସର୍ଦ୍ଦାର ଟଙ୍କାକଢ଼େଇ ଓଷଦରୁ ପାନେ ପାନେ ଦେବାରେ ଲଗିଛି । ପ୍ରଗ୍ରହକମାନେ ଏଥର ବଡ଼ ଆଖି ବାନିଛନ୍ତି । ଏତେ ଦିନେ ସୁଣ୍ଡା ଚେମେଇ ପାଣିକୁ ଖାଲେଇ ଭିତରେ ପାଇଛନ୍ତି । ସବୁଥର ଦଶ, ବାର ଠିଆ ହୋଇଯାଆନ୍ତି ସେ ଚେମେଇ ନିଶରେ ହାତ ମାରି ଡ୍ରେଷ୍‌ତକ ମାରିନିଏ । ଏଥିକେ ବରୁ ଯିବ କୁଆଡ଼େ ? ପୋତା ଲୁହା ସିନ୍ଧୁକୁର ବାର ଅଣା ଯଦି ଖାଙ୍କ ନ ହୋଇଯାଏ ତେବେ ସେମାନେ କି ପ୍ରଗ୍ରହକ !

‘ହିଁ କରିବା, ହିଁ ଦେଖିବା’ କହି ଚେମେଇ ଅଥୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ପ୍ରଗ୍ରହକମାନଙ୍କ ପିଠି ଥାପୁଡ଼ାଉ ଥାଏ । ତଥାପି ତା’ର ଟଙ୍କା ପାଞ୍ଚଶହରୁ ଅଧିକ ବୋହିଗଲାଣି । ପ୍ରଗ୍ରହକ ସର୍ଦ୍ଦାର ମନେ ମନେ ଠିକ୍‌କରିନେଇ—ଟଙ୍କା ମିଳିବଇ ମିଳିବ ତେବେ ଟିକିଏ ଡେଇ ହେବ । ଭାର ଇଚ୍ଛାଥିଲା ଗୋଟାଏ ସ୍କୁଟ୍ରର ଚଢ଼ିବାକୁ । ଦରବନ୍ଦା ଦେଇ ଚାରିହଜାର ଟଙ୍କା ନେଇ ଅସିଲା । ଦିହାତିଆ ସ୍କୁଟ୍ରର୍ଟାଏ କଣି ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳୀଯାକ ଖେଦ ପକେଇଲା । ଚେମେଇ ପାଣିକୁ କହିଲ—“ଦେଖ ଏସବୁ କାମରେ ଡେଇ କଲେ ଚଳେନି । ବିରୁଦ୍ଧ ଦଳ ତା’ର ସୁବିଧା ନିଏ । ମୁଁ ଦେଖିଲି ସ୍କୁଟ୍ରର୍ଟାଏ ନ ହେଲେ ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳାରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ସମ୍ପକ୍ଷ ହ୍ଲାପନ କରିବା କାଠିକର ପାଠ । ହାତରୁ

ଟଙ୍କା ଖଇଁ କରି ସ୍କୁଟରଟା କଣି ପଢ଼କଇଲି । ଏଇ ବି'ଦିନ ଭିତରେ ଯେତେ କାମ ଆଗେଇ ଗଲାଣି, ମାସକରେ ତାହା ହେଉଥାଆନ୍ତା କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ । ଆପଣ ଆଜି ନ ଦେଇ କାଳି ଦେବେ । ସ୍କୁଟର, ଯେ ନିହାତି ଦରକାର ତାହା ଆମଣ ଭଲଭାବେ ଜାଣନ୍ତି । କାମ କିପରି ଆଗ ହୋଇଯାଉ, ପଇସା କଥା ପଛ । ଦେଖନ୍ତୁ ଆମ ତରଫ୍ରୁ ଆମେ ଠିକ୍ ଅଛୁ । ଏତେବେଳେ ଆପଣ ଏମିତି ପଛେଇଗଲେ ସବୁକିଛି ଉଣ୍ଡୁର ହୋଇଯିବ । ମେଣ୍ଟିଆଙ୍କ ଦ୍ଵାରୀ ବାଜି ମାରିନେବା ହିଁ ସାର ହେବ ।”

ଯେତେ ହଲେଇଲେ ବି ଚେମେଇ ପାଣି ନ ହଲେ । ସେ ଯେ ଅଟଳ ମହାମେହୁ । ସେ ଦେଖିଲ କାମ ଆରମ୍ଭ ନ ହେଉଣୁ ଜଣେ ତ ରୂପିତକାର ଟଙ୍କାର ଥୋପ ପକାଇ ସାରିଲାଣି । ଏ ରୂପିତକାର ଉପରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଖଇଁ ପ୍ରାୟ ୮୦୧୦ ଗୁଣ । ଜଣକ ପିଣ୍ଡ ଏତେଟଙ୍କା ଖଇଁ । ଶୁକ୍ର, କମ୍ବରେ ୫୦୭୦ ପ୍ରଗ୍ରାମକ ଦରକାର । ଏମାନଙ୍କ ପିଣ୍ଡ ଲକ୍ଷାବଧି ଟଙ୍କା ଖଇଁ । ତା' ଉପରେ ପୁଣି ଛପାଇପି କାମ ରହିଛି । ଚେମେଇ ପାଣି ବିଚରା ଆଜଙ୍କଗ୍ରେସ୍ଟ ହୋଇ ଦିନରାତି ଶାହି ମଧୁସୂଦନ, ଶାହି ମଧୁସୂଦନ ଡାକ ଛୁଡ଼ିଲ । ଗୋଟାଏ ହାତୀ କିମ୍ବୀର ଧରିଥିବାରୁ ହାତୀ ଡାକରେ ମଧୁସୂଦନ ଚନ୍ଦ ପେଣି କିମ୍ବୀରକୁ କରିକାରି କାଟି ଦେଲେ । ଚେମେଇ ପାଣି ମଣିଷ, ତା' ଡାକ ଶୁଣିବେନି । ନିରାଶାର ଅତଳ ସମୁଦ୍ରର ଭାସ୍ବଭାସ୍ବ ହଠାତ୍ ତା' ଗୋଡ଼ ଟାପୁର ଲାଗିଗଲ । ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ସନ୍ନାମ ଆଲୁଅ ତାକୁ ଦେଖାଗଲ । ଶାତ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଥାନରେ ଗୋଟାଏ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କିଆ ନିଶ୍ଚିତ ବାଟ ଦେଖାଗଲ । ସେ ବାଟରେ ପଞ୍ଚଶିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ପ୍ରଗ୍ରାମକ ଦଳଙ୍କୁ ଥା-ଥା, ମା-ମା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ପ୍ରଗ୍ରାମକ ଦଳଙ୍କର ଧୌର୍ଯ୍ୟ ଭାଙ୍ଗିଗଲ । ସେମାନେ ଟିକିଏ ଉଞ୍ଚା ଗଲାରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଧମକ ବି ଦିଆଗଲ । ଚେଦେଇ ପାଣି କିନ୍ତୁ ସନ୍ନାମ ପାଇଥିବା ଆଲୁଅ ପାଖକୁ ପ୍ରତିଦିନ ରାତି ବାରଟାରେ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଫୋଧାନ ପ୍ରଗ୍ରାମକମ୍ବନେ ଚେମେଇ

ପାଣିକୁ ଚରମ ପତ୍ର ଦେଇ ମେଣ୍ଡ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । ମେଣ୍ଡା ପ୍ରାର୍ଥୀ ସାଫ୍ ସାଫ୍ ଶୁଣାଇଦେଲେ—“ବୃଥାରେ ମୋ ପାଖକୁ ଆୟୁର୍ବନ୍ଧ କଥାଁ : ପ୍ରାର୍ଥୀପତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନେବା ପାଇଁ ଆଜି ଥିଲୁ ଶେଷ ଦିନ । ମୁଁ ଶେଷ ମୁହଁର୍ବୁର୍ବୁରେ ମୋ ପ୍ରାର୍ଥୀପତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ଦେଇଛୁ ମୋ ପାଖ ମାଡ଼ିବା ଅନାବଣ୍ୟକ ।”

ବିଳୁଆତି ଛୁଟରେ ମାଡ଼ ଖାଇଲୁ ପରି ଛୁଟି ପିଟି ହୋଇ ସମସ୍ତେ ପଳାଇ ଆୟୁ ଆୟୁ ମେଣ୍ଡା ପ୍ରାର୍ଥୀର ଶଳା ସଙ୍ଗେ ବାଟରେ ଦେଖାଦେଲା । ତାକୁ ବେଡ଼ି ଯାଇ ତାଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥୀପତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନେବାର କାରଣ ପରୁରିଲେ । ସେ କହିଲ—“ତେମେଇ ପାଣି ଆଜକୁ ଖାଇ ଦିନ ହେଲା ଶତ ୧୨ଟାରେ ଆସି ତାକୁ ବହୁ ପ୍ରକାର ବୁଝା ସୁଖା କରି ଶେଷରେ ନଗବ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ଧରେଇ ଦେବାରୁ ସେ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନେଲେ । ସେ ପରିଷାର ଭିଣୋଇକୁ ବୁଝାଇଦେଲେ, ଦଦଶ ତୁମେ ଲକ୍ଷେ କି ଦିଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବ । ହାରିପାର, ଜିତପାର । ହାରିଲେ ଟଙ୍କାତକ ପାଣିରେ ପଡ଼ିଲା । ଜିତିଲେ ବି ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ଉଠେଇବା କାଠିକର ପାଠ ହେବ । ଆଜି କାଲି ସମସ୍ତେ ଯେପରି ଛକା ଛକ ହେଲେଣି ସେଥିରେ ଗୋଟାଏ କଳା ଟଙ୍କାରେ ହାତ ମାରୁ ମାରୁ କିଏରେ କିଏରେ ରଢ଼ି ରୂପିଆଢ଼ି କମ୍ପାଇ ଦେଉଛି । ମୁଁ ପ୍ରବୁର କାମଂର ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବି, କେତେ ହନ୍ତ ସନ୍ତ ହେବି । ସେଇ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ତୁମକୁ ଦେଉଛି । ତୁମେ ଓହୋରି ଯାଅ । ତୁମେ ପରିଶ୍ରମ ନ କରି ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ପାଇଲା । ମୁଁ ବି ପରିଶ୍ରମ ନ କରି, ଟାଉଟରମାନଙ୍କ ଖପରରେ ନ ପଡ଼ି ନିବାଚିତ ହୋଇଯିବି । ଏଥିରେ ଉଭୟଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ହେବ । କଥାଟା ବି ସତ । ଭିଣୋଇଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଗଲ । ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ପାଇ ସେ ପ୍ରାର୍ଥୀପତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନେଲେ । କଥାଟା ଖୁବ୍ ଗୋପନରେ ହୋଇଥିବାରୁ କେବି ତାର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଲେ ନାହିଁ କି ଭିଣୋଇଙ୍କ ଉପରେ ରୂପ ପକାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ।”

କଥାଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରବୁରକମାନଙ୍କ ଏ କାନରେ ପଣି ସେ କାନରେ ବାହାର ଯାଉଥିଲା । ମୁଣ୍ଡଗୁଡ଼ାକ ଘେଁ ଖୋଲିବାରେ କରୁଥିଲା ।

॥ କାନ୍ତୁଆପ୍ରିଙ୍ଗା ଦରବାର ॥

ବିଲୁଚ ଶ୍ରମିକଦଳର କର୍ମୀମାନେ ଫାଁ ଗାନ୍ ପଡ଼ିଗଲେ ।
ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କ ମୁହଁରୁ କଥା କାହାରିଲ ନାହିଁ । ଧକ୍କାର-ଜୁଆର
ଉଠାରେ ପରିଣତ ହେବା ପରେ ସମସ୍ତେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକ ମୁହଁ ରୂପୀଚୁକ୍କି
ହେଲେ । ପଣ୍ଡାମାନେ ଏକଠି ବସି ବିଶୁର କଲେ ସେମାନଙ୍କ
ନିଦାନନ ଇତ୍ତାହାର ଏତେ ପ୍ରଗତିମୁଳକ ହୋଇଥିଲେ ସୁନ୍ଦା ଲୋକେ
ରକ୍ଷଣଣୀଳ ଜାଠଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ପସନ୍ଦ କଲେ । ଜାଠ ଦଳର ନିଦାନନ
ଇତ୍ତାହାର ସେମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଯେ କେଡ଼େ ତୁଳ୍ଳ ତାହା ଯେ
କୌଣସି ଭୋଟର ଆଖି ବୁଲେଇ ଦେଲେ ଜାଣି ପାରିବ । ତଥାପି
ଲୋକେ ଜାଠମାନଙ୍କ ହାତରେ ଷମତା ଦେଲେ । ଲୋକେ ଯେ ନିପଟ
ବୋକା, ସେ କଥା କହିଦେବନି । ତାହା କହିବା ଅର୍ଥ ଗୋଟାଏ
ଭେଜାଳ, ଆମୁସନ୍ତୋଷ ଜୋରଜବରଦଷ୍ଟ ମନ ଭିତରେ ପୁଣ୍ଯରଙ୍ଗବା ।
ଭୋଟର ମାନେ ସମସ୍ତେ ଶିକ୍ଷିତ ଓ ସତେନନ । ସେମାନଙ୍କୁ ଭଣ୍ଡେଇ
ଭେଟ୍ ମାରିନେବା ସହଜ କଥା ନୁହେଁ । ନିଦାନର ଯଥେଷ୍ଟ ପୂର୍ବରୁ
ସବୁ ଷମତା ତ ଧର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ହାତକୁ ଗଲା । ଏଣୁ ସରକାରୀ କଳର
ସାହାଯ୍ୟ ନେବା କାହାର ପକ୍ଷରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ନୁହେଁ । ତଥାପି ଶ୍ରମିକ
ଦଳର ଏ ବିପର୍ଯ୍ୟ ଘଟିଲ କିଆଁ ? ଲୋକେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ
ବିଚିତ୍ରଲେ କାହିଁକି ? ଜାଠ ଦଳର ଇତ୍ତାହାରରେ ଡଳ ପଡ଼ିବା ଭଲ
କିଛି ତ ନ ଥିଲା । ନିଶ୍ଚୟକିତ୍ତ ଗୁରୁରିପେଞ୍ଚ ନିଦାନନ କେଳେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
କରିଯାଇଛି । ତା ନ ହୋଇଥିଲେ ଜାଠଦଳ କେବେହେଲେ ଜିତାପଟ
ମାରିନେଇ ପାର ନ ଥାନେ । ବର୍ଷମାନର କାମ ହେଉଛି ସେ ଗୁରୁ-

ପେଞ୍ଚର ସୁରୂପ ଓ ତାହା କିମ୍ବର ପ୍ରାୟାଗ କରାଯାଏ ତାହା ଖୋଜି କାହାର କରିବାକୁ ହେବ ।

ଭରତରୁ ନିକଟରେ ଫେରିଥିବା ଜଣେ ସାହାବ କହିଲେ ଯେ, ସେ ଭରତର ଥିଲିବେଳେ ଦେଖିଥିଲେ ଯେ ‘ନୋଟ୍ ନିଅ ଭୋଟ୍ ଦିଅ’ ପଛାଟା ମନ୍ଦକାମ ଦେଖାଏ ନାହିଁ । ଲୋକେ ବି ଦି ଦି ଟଙ୍କାରେ ନିଜ ଭୋଟ୍ ବିକାନ୍ତି । ଜାତମାନେ ବୋଧହୃଦୟ ସେହି ପେଞ୍ଚଟାକୁ ଏଇଠି ଲଗେଇଦେଲୁ ।

ଭୋଟ୍ ବିକା କଥା ଶୁଣି ସମସ୍ତେ ହୋ ହୋ ହୋଇ ହସି ଉଠିଲେ । ଜଣେ କହିଲେ ଏ କାମଟା ଟିକ୍ ତଣିକଟାକୁ ଛୁର ବିଷ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ଭୋଟ୍ ବିକାକଣା ସିନା ଭରତରେ ହେବ, ବିଲାତରେ ସମ୍ବବ .ନୁହେଁ । ଜାତଦଳିଆ ଏପରି କରିଥିଲେ ଓଳଟି ମାଙ୍କଡ଼ିଚିତ୍ର ମାରିଥାନ୍ତେ ।

ଅଉ ଜଣେ କହିଲେ ଯେ, ଜାତ ବଡ଼ିଣ୍ଡାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନିର୍ମାନେ ପୃଷ୍ଠାରୁ ବିଜୟବାବୁକର ଦେଖା ହୋଇଥିଲୁ । ସେ ଗୋଟାଏ କଥଣ ‘ଅମୋଦ ଅସ୍ତି’ ଚଲେଇ ଜାଣନ୍ତି । ବୋଧହୃଦୟ ସେ ସେହି ଅସ୍ତି ଜାର ବଡ଼ିଣ୍ଡାଙ୍କୁ ଧରେଇ ଦେଲେ ।

ଆଲୋଚନାରେ ଏସବୁ କର୍ କାର୍ କଟିଗଲା । ଅମୋଦ ଅସ୍ତି ଓ ଟଙ୍କାର ଅଭିନନ୍ଦା ଜଣେ ପ୍ରାଞ୍ଚିଲ ଭାବରେ ବୁଝାଇଦେଲେ । ଭରତ ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ଜଣେ ଶ୍ରମିକ ନେତା କହିଲେ ଯେ ସେମାନେ ଭରତକୁ ଯେଉଁ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଦେଇ ଗୁଲି ଆସିଲେ ସେ ଗଣତନ୍ତ୍ରରେ ନୋଟ୍ ଓ ଭୋଟ୍ର ଅଭେଦପ୍ରୀତି ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବ । ଲୋକେ ଶିକ୍ଷିତ ହୋଇଗଲେ ଏହି ପ୍ରୀତିଟା ବିକାଦରେ ପରିଣତ ହେବ । ଅର୍ଥାତ୍ ନୋଟ୍ ଦେଲେ ଭୋଟ୍ ନ ଆସି ପଲେଇବ । ଅନ୍ୟ କଥାରେ କହିବାକୁ ଚଲେ ଜଣେ ଯାହାଠୁଁ ନୋଟ୍ ପାଇବ ତାକୁ ଚିତାକାଟି ଅନ୍ୟକୁ ଭୋଟ୍ ଦେଇ ଦେବ । ଏଇଟା ଗୋଟାଏ ମାମୁଲି କଥା । ଭରଣ୍ୟ ଗଣତନ୍ତ୍ରରେ ଏହା ଏକ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିବା ବିଷୟ ।

ଜଣେ ପଣ୍ଡା ମୁଖ ବିକୃତ କରି କହିଲେ ଯେ ଗଣତନ୍ତ୍ରକୁ ଛୋଟ
କରିଦେବା ଉଚିତ ନୁହଁ । ଆଶ୍ରମକା ଗଣତନ୍ତ୍ର କେବଳ ତାଙ୍କର
ପାଶରେ । ସେମାନେ ତାକୁ ଖାଇ ଖାଣ୍ଡି କରିଛନ୍ତି । ଭରତବର୍ଷରେ
ତାକୁ ହରିଦେଇ ରୂପ ଆସିଛନ୍ତି । ଭରତର କଂଗରୀ ବଞ୍ଚିପଣ୍ଡାମାନେ
ସେହି ଗୁହକୁ ଟେଳାଉଛନ୍ତି । ତେଣିକି ଗୁହ ଖେଳାଇଲେ ଯାହାହୁଏ ।
ହମ ହମ ହୋଇ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଗୁହକୁ ଆବୋରି ବସିଲେ । ଏବେ ଗନ୍ଧ
ଶୁଣ୍ଡୁ ଥାନ୍ତି । ଶୁଣ୍ଡ ସେମାନେ କଥାଣ କଲେ ନ କଲେ ସେ ବିଷପୁରେ
ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଇବା ଠକ୍ ନୁହଁ । ଯାହାକୁ ପରିତ୍ୟଗ କରାଯାଇଛି ତାକୁ
ଆଉ ଫେରି ଗୁହିବା ଉଚିତ ନୁହଁ । ବିରାଜ ଓ କୃପଣ ହୁଡ଼ା ଅନ୍ୟ
କେବି ହରିସାରି ଗୁହକୁ ନୁହଁ ନାହିଁ । ନିଜ କଥା ନିଜକୁ ବଳନ୍ତରୁ ।
ପରକଥା ପରୁରେ କିଏ ? ଆସନ୍ତା ନିଷାତନରେ ଜାତମାନଙ୍କ ହାତରୁ
ଷମତା ଯେମିତି ହେଲେ ତୋଇ ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେତିକି ବିଷପୁରେ
ଯାହାକିଛି ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଇବାକୁ ହେବ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଷପୁରେ
ନୁହଁ ।

ବୁଝୁ ଘାଣକଟ, ତର୍କ-ବିତର୍କ ପରେ ଛାଇ ହେଲୁ ଯେ
ସେହେତୁ ଭରତବର୍ଷ ନିଷାତନରେ ହଟଚମଟ ଦେଖାଇବାରେ
ସବୁଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଯେ କୌଣସି ବଜନୈତିକ ସମ୍ବାଦନକୁ ଓଲଟ ପାଲଟ
କରିଦେବାରେ ମିଛହସ୍ତ, ସେହେତୁ ଭରତର ଓଡ଼ିଶାରେ ହେବାକୁ
ଯାଉଥିବା ନିଷାତନକୁ ଜଣେ ସୁଦଷ ପର୍ଯ୍ୟବେଷକକୁ ପଠାଯିବ ।
ବୁଟେନ୍ ଭରତକୁ ବହୁତ କିମ୍ବ ଶିଖାଇଛି ସତ; କିମ୍ବ ନିଷାତନ
ବିଷପୁରେ ଭରତଠାରୁ ବହୁତ କିମ୍ବ ଶିଖିବାର ଅଛି । ବୁଟେନ୍ ଭରତ
ଛୁଡ଼ିବାର ମାତ୍ର ୨୫୮ ବର୍ଷରେ ଭରତ ଏ ଦିଗରେ କେତେ ପ୍ରଗତି
ନ କରିଛି !

ଜଣେ ଭଲ ଓଡ଼ିଆ ଜାଣିଥିବା ଦକ୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟବେଷକ ଶେଷରେ
ମିଳିଲେ । କଥାଟାର ଗୁରୁତ୍ୱ ତାକୁ ବୁଝାଇ ଦିଆଗଲା । ନିଷାତନ
ଇତ୍ତାହାରଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସଭାୟମିତି, ଭ୍ରାମ୍ୟମାଗ ପ୍ରଭୁର, ପ୍ରାଚୀର-
ପନ୍ଥ, ପ୍ରଦଶନୀ, ଚେତ୍ତିଓ ପ୍ରଭୁର, ଶେଷରେ ଭେଟ୍ ପ୍ରଦାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

ସମୟ ବିଷୟ ତନୁଚନ୍ଦ୍ର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରି ଅଭିଜ୍ଞତାର ବୋଲି
ମୁଣ୍ଡେଇ ସେ ଅବଶ୍ୟ ଫେରିବେ ବୋଲି ଅଙ୍ଗୀକ'ର କଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ
ହେବାକୁ ଯାଉଥିବା ନିବାଚନର ଠିକ୍ ମାସକ ପୂର୍ବରୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ
ଗେବିଏଳି ପେଡ଼ି ପୁଟୁଳା ଧରି କଟକ ଷ୍ଣେଷନରେ ଓହେଲିଲେ ।
ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଓହେଲିଥିଲେ ରହିବା ସୁବିଧାଟା ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା;
କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ନଗର କଟକରେ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଲେ
ଅଭିଜ୍ଞତାଟା ଚମାକସ ହେବ ବୋଲି ସେ ସେଇଁ ଓହେଲିଲେ ।

କଟକର ନିବାଚନ ଜର ସେତେବେଳକୁ ୧୧୦ ଡରୀ ହୋଇ
ସାରିଥାଏ । ଦୁଇ ମୁଖ୍ୟପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ବଡ଼ପାଟିଆ (ମାଇକ୍) ରଡ଼ିରେ କାନ
ପାଟେ କି ନପାଟେ । ସମୟ ଅସମୟ ନାହିଁ । ପାଟି ଘୋଲେଇ
ହୋଇଯାଉଥିବା ପ୍ରଗ୍ରହକ ବା ପ୍ରତାରକମାନେ ହାଲିଆ ହୋଇ ଶୋଇ
ଦଢ଼ିବା ସମୟକୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ସମୟ ସମୟ କୋଳାହଳ, ଘୋର ଗର୍ଜନ
ବିଶେଷ କରି ଦୁଇପକ୍ଷର ବଡ଼ପାଟିଆ (ମାଇକ୍) ଯେତେବେଳେ
ମୁହଁମୁହଁ ହୋଇଯାଉଥିଲେ ସେତେବେଳେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା
ଅସମ୍ଭବ ହୋଇଜାଏ । ଗେତୁଏଲ ହୋଟେଲ ବାରଣ୍ଟାରୁ ସବୁ କିଛି
ଦେଖି ଶୁଣିପାରୁଥିଲେ । ବଡ଼ପାଟିଆ ଗୁଡ଼ିକର କଥା ଦୁଇବା ତାଙ୍କ
ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା ।

ସେ ଜଣେ ହୋଟେଲ୍ ସଙ୍ଗୀ ମଙ୍ଗୁର ସାହି ଯ୍ୟ ନେଲେ । ମଙ୍ଗ
ସାପ୍ ସାପ୍ ବୁଝେଇ ଦେଲେ, “ଏ ଯେଉଁ ବୋକା ଲୋକଗୁଡ଼ାକ
ବଡ଼ପାଟିଆରେ ରହି ଛାଡ଼ିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ବିଲ୍ କୁଲ୍ ଭୁଲି ଯାଉଛନ୍ତି
ସେ ସେମାନେ ବଡ଼ପାଟିଆରେ କହୁଛନ୍ତି । ବଡ଼ପାଟିଆର କାନ
ଭିତରେ ମୁହଁକୁ ମାଡ଼ି ରହି ଛାଡ଼ିଛନ୍ତି । ସେଥିରେ ପରିଷାର ଶୁଭ୍ରବ
କୁଆଡ଼ି ? ଘାଉଁ ଘାଉଁ ଶବ୍ଦ ବାହାରିବା ସ୍ଥାବିକ । ସେହି ଘାଉଁ
ଘାଉଁ କେବୁ ଗୋଟାଏ ଦିଟା କଥା ଧରିପାରିଲେ ରହି ଛାଡ଼ିଲା-
କାଲ କଥଣ କହୁଛି ଠରିରେଇ ହୁଏ । ଆମର ଆଡ଼ିକା ନିବାଚନରେ
ବେଶି ଭାଗ ଗୀତ ବୋଲିଯାଏ ।”

ଗେବୁଏଲ୍ ପରୁରିଲେ “ଏହି ଗୀତମାନଙ୍କରେ କଥଣ ଦଳର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବା ନିଷ୍ଠାଚନ ଇଷ୍ଟାହାର୍ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ହୋଇଥାଏ ?”

“ଏ-ହେ-ସେଗୁଡ଼ାକ କଥଣ ଗୀତରେ କହିବା କଥା ! ଗୀତରେ ବିରୁଦ୍ଧ ପ୍ରାର୍ଥୀକୁ ଆଣ୍ଟେଇ ପକେଇବାକୁ ତାର ଗୋଇସବୁ ଖୋଲା ହୋଇଥାଏ । ତାକୁ ଛିଗୁଲ, ଟାପର କରିଥାଏ । ଟିକିଏ ଆଗରୁ ଯେଉଁ କିପ୍-ଟା ଗଲ ସେଥିରେ ବୋଲି ହେଉଥିଲା ।

‘ଦିଲ୍ଲୀ ଫେର ଯାଆଲେ ନାମ ଦିଲ୍ଲୀ ଫେରିଯା, ଇନ୍ଦ୍ର ଘରେ ଆୟା ବନ ହେଜୁ ଶୁଦ୍ଧିଥା ।’ ତା ପଛେ ପଛେ ଯେଉଁ କିପ୍-ଟି ଟିକକ ଅଗରୁ ରୂଲଗଲ ସେଥିରେ ବୋଲି ହେଉଥିଲା ‘ଦିଲ୍ଲୀଯିବ ନାହିଁରେ ଭାଇ ଦିଲ୍ଲୀ ଯିବିନାହିଁ, ଏଇଠି ତମକୁ ତିତା କାଟିବି ସଭିଏଁ ଥୁବ ରୁହିଁ ।’ ଦୁଇ କିପ୍ ଯେତେବେଳେ ମୁହଁମୁହଁ ହୋଇଯାଆନ୍ତି ସେତେବେଳେ ମାରୁଆଡ଼ିପଟି-ଷେଣୁ ଲାଢ଼ିଇ ଏକ ରକମର ଲାଗିଯାଏ । ମାରୁଆଡ଼ି ପଟିରେ ଦୁଇଷେଣୁ ମୁହଁମୁହଁ ହୋଇଗଲେ ଲାଗିଯାଏ ଶିଙ୍ଗରେ ଶିଙ୍ଗ, ଠେଲୁ ଠେଲୁ, ପେଲୁ ପେଲୁ । ରାଷ୍ଟ୍ରାଧାର ବନ୍ଦ । ଲୋକେ ବାଡ଼ିଏପିନ୍ନା କରି ନ ଛାଡ଼ିଲାଲ କେହି କାହାକୁ ନ ଗୁଡ଼ିନ୍ତି । ଠିକ୍ ସେମିତି ପୁଲିସ୍ ଆସି ଦୁଇ କିପ୍-କୁ ଚଟାପଟ୍ ଅଲଗା କଲେ ଶୋଧା ଶୋଧିବା, ତେଲ ଫୋଟା ପିଟାପିଟି, ଛୁରି ଭୁଷା ଭୁଷିରେ ପରିଶତ ହୁଏ ।’

ମୁରୁକିହସା ଦେଇ ଗେବୁଏଲ୍ କହିଲେ— ‘ଏଥରେ ତ ମାରପିଟ ଶୋଧା ଶୋଧୁ ଗୁଲେ । ତେବେ ନିଷ୍ଠାଚନ ଇଷ୍ଟାହାର ପ୍ରକାଶ କରିଯାଏ କେଉଁଠି ? କେଉଁ ଦଳ କି କି କାମ କରିବ ତା ତ ପୁଣି ଭୋଟରମାନଙ୍କୁ ଜଣାଉଥିବେ । ଏ ଜଣେଇବା କାମ କେଉଁଠି ହୁଏ ?’

ହୃଦାତ୍ମାହ ହୋଇ ମଙ୍ଗୁ କହିଲେ—ହେଲେ ହେଉଥିବ ସବରେ । ମୋ ହେତୁ ହେଲା ଦିନଠୁଁ ମୁଁ ଏମିତିଆ ଜଣାଣ ଶୁଣିବା ଭଲ ମନେ ହୁଅନି । ଏଠି କାହାର ତ କିଛି ପରୁରିବାର ନାହିଁ । ସ୍ଵାଧୀନତା ପଂଗ୍ରାମରେ ଜେଲ ଯାଇଥିଲେ ବୋଲି ଏବେ ସେ, ତାଙ୍କ ପୁଅ

ନାତିମାନେ ତାକୁର ଆଲକରି ଲାଭ ଉଠେଇବା କାମରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । କେଜାଣି ସଦି କିଏ ଦେଶର କଥା କେଷ୍ଟ ପକେଇବା ପାଇଁ କଥା କରି ପକେଇବାକୁ ଇତ୍ୟାହାର ଦେଇଥିବ ତେବେ ତାହା ସବ୍ବରେ ବଣା ଦେଉଥିବ, ସେଠିକି ଗଲେ ମିଳିବ ।'

ଗେବ୍ରେଲ୍ ଓ ମଙ୍ଗୁ ରିକ୍ସାରେ ବସି ଗୋପବନ୍ଧୁ ପାକ୍ଷର ହେଉଥିବା ସବୁକୁ ଗଲେ । ବାଟର ଗେବ୍ରେଲ୍ କହିଲେ—“ସେହି ସବ୍ବରେ ଦୁଇଦଳର ନନ୍ଦାଙ୍କ ବକ୍ତ୍ରବ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିବ ।”

ପାଟିଟା ମେଲ୍ କରିଦେଇ ଓ ଆଖି ଦୁଇଟା ଡିମା ଡିମା କରି ମଙ୍ଗୁ କହିଲେ “ଏ କି କଥା କହୁଛ କହୋ ! ତମର ସେଠି କେମିତିଆ ନିଦ୍ଵାଚନ ହୁଏ କି ?”

“ଆମର ସେଠି ଗୋଟିଏ ପାର୍କରେ ଦୁଇଦଳର ଦୁଇନେତା ଏକାଠି ବସନ୍ତ । ଜଣକର ବଜ୍ରତା । ରିଲେ ଆଉ ଜଣେ ବଜ୍ରତା ଦିଏ । ଦୁଇଁଙ୍କ ବଜ୍ରତା ଦୁହେଁ ଶୁଣନ୍ତି । କେଉଁଠି ଟିକିଏ ହେଲେ ପାଟି ଶୁଭେ ନାହିଁ । ଲୋକେ ବି ଧର ହୁଏ ହୋଇ ଶୁଣନ୍ତି । ସବ୍ବ ଶେଷରେ ଦୁଇ ନେତା କରମର୍ଦ୍ଦନ କରି ବିଦାୟ ନଅନ୍ତି ।

ମଙ୍ଗୁତାଙ୍କ କଥାଟାକୁ ନାପସନ୍ଦ କରି କହିଲେ—“ହେଁ ! ସେ ସବୁ ଭଣ୍ଡାଭଣ୍ଡି କାମ ଏଠି ଚଳ ପାରିବନି । କହୋ ଲଢ଼େଇ ହବ ତ ମୁହଁରେ, ହାତରେ ମନରେ ସବୁଥିରେ ହବ । ମନ ଭିତରେ ରହୁଥିବ ପ୍ରତିହୃଦୀ କେମିତି ମାଙ୍କ ଭିତରୁ ମାରୁ ବା ମରୁ, କଞ୍ଚିଲିଆ କଥା ମୁହଁରେ କହି ହସ ଶୁସି ହେଉଥିବ । ଏଗୁଡ଼ାକ ଭଣ୍ଡେଇବା କଥା ନୁହଁତ ଆଉ କେଣ ? ଆମ ଭାଟଣୀଯ ସଂସ୍କୃତରେ ଏପବୁ ଚଳିବନି । ଆମର ଭିତରେ ଯାହା ବାହାରେ ଠିକ୍ ସେଇଆ ।”

ଦୁରରୁ ବଡ଼ପାଠିଆର ଗର୍ଜନ ଶୁଭିଲ । ସବ୍ବ ଆରମ୍ଭ ହେଇ-ଯାଇଛି ଜାଣି ଦୁହେଁ ଶୁସି ହେଲେ । ବକ୍ସିବଜାର ଛକଠାରୁ ରିକ୍ସାକୁ ବିଦାୟ ଦେଇ ଦୁହେଁ ଭିଡ଼ ଭିତରେ ଠେଲି ପେଲି ଆଗେଇଲେ ।

ଜଣେ ମୋଟା ସୋଟା ନେତା ବିରୁଦ୍ଧ ଦଳ ଉପରେ ଖରୁ ମୌଖିକ ଆନ୍ଦମଣ ଚଲାଇଥାନ୍ତି । ବେଳେ ବେଳେ ଜନତା ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଟିପ୍ପଣୀ ଦେବା ମାତ୍ର ପାଠିବୁଣ୍ଡ ଦଶଗୁଣ ବନ୍ଦିଯାଉଥାଏ । ବନ୍ଦିତା ଦେଉଥିବା ନେତା ଜଣକ ଉତ୍ତରପ୍ରତି ହୋଇ ଉଠୁଥାନ୍ତି । ହଠାତ୍ ଜନତା ଭିତରୁ ଗୋଟାଏ ତେଲ ଯାଇ ନେତାଙ୍କ ନାକ ଦଣ୍ଡରେ ବସିଗଲା । ନେତାଙ୍କ ନାକରୁ ଝର ଝର ହୋଇ ରକତ ବୋହିଲା ।

ଗେବୁଏଲ୍, ହତବାକ୍ ହୋଇ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ—ନିବାଚନ ସଭରେ ଏ କି କାଣ୍ଟ । ନେତାଙ୍କର ଲେକପ୍ରିୟତାର ଏହା ଏକ ଉତ୍ସମ୍ମ ନିରଦ୍ଶନ । ହଠାତ୍ ଠେଙ୍ଗାବାଢ଼ି ଓ ତେଲ ବୋଲୁଆର ଅବାଧ ପ୍ରସ୍ତୁଗରେ ପ୍ଲାନଟି ଗରମାଗରମ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଗେବୁଏଲ୍ ଓ ମଙ୍ଗୁ ଏକ ନିରପଦ ପ୍ଲାନକୁ ଯିବାକୁ ଷେଷ୍ଟା କ୍ରୂଚନ୍ତି ୦'କ୍, ଏତକ ବେଳେ ଗୋଟିଏ ସୌକାର ବୋଲୁଆ ଗେବୁଏଲ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଦାଳକରି ପଡ଼ିଲା । ସେ ଅଧା ବକହୋସ ହୋଇ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ । ପୋଲିସ୍ ଧାଇଁ ଆସିଲେ । ମୃଦୁ ଲାଠିରୁଲନା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଶ୍ରୋତା, ବକ୍ତା ଛିନ୍ନକର ହୋଇ ପଳେଇଲେ । ମଙ୍ଗୁ କହୁ କଷ୍ଟରେ ଗେବୁଏଲ୍କୁ ପୋଲିସ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ରିକସାରେ ବସେଇ ଡାକ୍ତରଗାନାକୁ ନେଇ ଗଲେ । ଘ'ଟା ବଢ଼ି ଥିବାରୁ ସେ ସେଠାରେ ରହିବାକୁ ବାଘୁହେଲୁ । ଏକ ନୁଆଧରଣ ନିବାଚନସଭର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅଭିଜ୍ଞତା ତାକୁ ଅଭିଭୂତ କରି ପକେଇଲେ । ମଙ୍ଗୁ ସେ ଅନୁରୋଧକରି କହିଲେ— “ଦେଖ ବନ୍ଦୁ ମୁଁ ନିବାଚନ ଇନ୍ଦ୍ରାହାରସବୁ ଦେଖିବାଲାଗି ସଭକୁ ଯାଇଥିଲା । ଦୁଇର୍ଗ୍ୟ ଦେଖିପାରିଲି ନାହିଁ । ଯଦି କୌଣସି ପରାରରେ ଦୁଇଦଳର ଦୁଇ ଇନ୍ଦ୍ରାହାର ସରବର କରିଦିଅନ୍ତି ତେବେ ମୁଁ ତେ ଉପକୃତ ହୁଅନ୍ତି । ଏତକ ବିନା ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅପର୍ଣ୍ଣ ରହିପିବ । ଅପର୍ଣ୍ଣ ଅଭିଜ୍ଞତା ନିଇ ମୋ ଦେଶକୁ ଫେରିଗଲେ ମୋ ଶ୍ରମିନ ଦଳକୁ କଥଣ କହିବି ।”

ମଙ୍ଗୁ ପ୍ରବୋଧ ଦେଇ କହିଲେ, “ଏଇନଥା ତ ? ଏଥରେ ଏତେ ଜନାର ପ୍ରସ୍ତୁତାର ନାହିଁ । ମୁଁ କାଲ ଦୁଇ ପାଠୀର ସବୁ ନୋଟିସ ଇନ୍ଦ୍ରାହାର, ପ୍ଲାରୀରପତ୍ର ଆଣି ତମକୁ ଯୋଗାଇ ଦେବି ।

ପରଦିନ ମଙ୍ଗ ଦୁଇ ତାତୀ କାଗଜ ଗେବୁଏଲ୍‌କୁ ଧରଇ-
ଦେଇ କହିଲେ— ଏ ଦୁଇତାତୀ କାଗଜ ଦୁ ଏ ପାଟିର । ସଥିରେ ଦୁଇ
ଦଳର ନିଷ୍ଠା'ଚନ ଇତ୍ତାହା'ର ଅଛି ।

ଗେବୁଏଲ୍ ଅଛି ଆଗ୍ରହର ସହିତ ଇତ୍ତାହାର ଦୁଇଟି କାଢି
ପଡ଼ିରେ । ଗୋଟିକରେ ଲେଖାଥିଲ— ଭାଇମାନେ ଆମୁମାନଙ୍କ ଲୋକ-
ପ୍ରିୟତାରେ ଆତକ୍ତିତ ହୋଇ ଚେଙ୍ଗ ଦଳ ଆଜି ବାଟ ଅବାଟ ନ ମାନି
ଆମ ସଙ୍ଗେ ଲାଗୁବାକୁ ତିଆର ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି । ଏ ଶଳା ବଦମାସ
ହାରମ ଦଳଙ୍କ ମୁଖୀ ଆମେ ଦପାଡ୍ରୁାର ଖୋଲ ଦେଉଛୁ । (୧) ଏ
ତାକୁ ଦଳ ଦେଶର ଧନ, ଗରିବଙ୍କର ଝାଳବୁଦ୍ଧା ଧନକୁ ଦିନରାତି
ଦି ହାତିଆ ଲୁଟି ଆସିଛନ୍ତି । ଯେ ଉ ଶଳା କାଳ ସକାଳେ ବର, ଗୁଲୁଗୁଲୁ
ବିକୁଥିଲ ସେ ଶଳା ଆଜି କୋଟିପତି, ଦୁଇ ଦୁଇଟା ମିଲ୍‌ର ମାଲିକ ।
(୨) ଏଇ ଶଳେ ଆମର ସରଳମତି ଛୁଷମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଆୟୁଧ ରୂପେ
ବ୍ୟବହାର କରି ସେମାନଙ୍କୁ ନଷ୍ଟ ଭ୍ରଷ୍ଟ କରିଦେଲେ । (୩) ଆମ
ଦେଶରେ ଆଗରୁ କିଳାପୋତେଇର ନାମସୁନ୍ଦା କେହି ଶୁଣି ବଥୁଲେ ।
ଏହିଶଳା ହାରମଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଆମ ଦେଶରେ କିଳାପୋତେଇ ଡକ୍ଟା
ସର୍ବଜନବିଦିତ ହୋଇଅଛି । ଗୋଟିଏ ଛୁଆ ବି ତାହା ବୁଝି ପାରୁଛି ।
(୪) ଏହି ଶଳା ବେଇମାନଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀମାନେ ଟିକସ
ଭଳି ଦୂଷି, ଆଦ୍ୟ ବୁଝନ୍ତି । ସେହି ଦୋଗୋଲ ଗୁଡ଼ାଙ୍କ ଯୋଗୁ
ସରକାରୀ କଳ ଆଜି ଭୁବୁଦ୍ଧି ପଡ଼ିଛୁ । (୫) ଏହି ଦୋଗୁମୁହଁ ଟାଉଟର-
ମାନେ ଆମ ରାଜ୍ୟର ସମ୍ପଦକୁ ଶାଗ ମୁଲ୍ୟରେ ବିଦେଶୀମାନଙ୍କୁ ବିକ
ନିଜ ନିଜ ହାତ ତିକଣେଇ ନେଇଛନ୍ତି । ଖଣ୍ଡିପଟା ଦେଇ କୋଟି କୋଟି
ଟଙ୍କା ଲୁଟିଛନ୍ତି । (୬) ଏହି ଛତର ବାରବୁଲ ଦଳ ସରକାରୀ
ବୁକିରିରେ ଦକ୍ଷଲୋକମାନଙ୍କୁ ବାଦଦେଇ ନିଜ ନିଜର ପୁଅ, ପୁତୁର ଓ
ଉଣଜାମାନଙ୍କୁ ପୁରେଇଛନ୍ତି, ଫଳରେ ସରକାରୀ ଜଳର କାର୍ଯ୍ୟଦର୍ଶକା
କମିଶନରୀ । ଏଣୁ ଭାଇମାନେ ସାକଧାନ ଏ ଶଳା କାଙ୍ଗାଳିଆ ଛତର
ଟାଉଟର ଗୁଡ଼ାଙ୍କ ବିଲକୁଲ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଦେଲେ ପଛରେ
ପ୍ରସ୍ତେଇବାହିଁ ସାରହେବ ।

ଗେବୁଏଲ୍ ପହିଲେ ଭାବିଲେ ଏଇଟା ଇନ୍ଦ୍ରାହାର ନୁହଁ କାଥାର ! ଉପରେ କିନ୍ତୁ ଲେଖା ହୋଇଛି ବେଙ୍ଗ ଦଳର ନିଷାନେ ଇନ୍ଦ୍ରାହାର । ୨୫ ବଷ୍ଟି ହେଲୁ ନିଷାନ ଲାଗୁଲେ ବି ଏମାନେ ନିଷାନ ଇନ୍ଦ୍ରାହାର କ'ଣ ଜାଣିଲେନି । ଗେବୁଏଲ୍ ତାପରେ ଚେଙ୍ଗ ଦଳର ଇନ୍ଦ୍ରାହାର ଖୋଲି ପଡ଼ିଲେ । ସେଥିରେ ଲେଖାଥିଲୁ-ଭାଇମାନେ ଆମକୁ ଯଦି ଭୋଟ୍ ଦେଇ କ୍ଷମତାକୁ ଆଣିବ ତେବେ ଆମେ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ବେଙ୍ଗଦଳିଆଙ୍କ ଶଙ୍କି ଚପି ଦେବୁ । କେଳ କୁ ସିଧାଯଳଙ୍ଗ ଜେଳ ଭିତରେ ପୁରେଇ ଦେବୁ, ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ପିଲୁ ପିଚକାମାନେ ସରକାରି ରୂପରେ ଭିତରେ ପଣି ଯାଇଛନ୍ତି ସେମାନକୁ ଦିନ୍ଦିବାଢ଼ିଆ ଘୋଷାଢ଼ି ଆଣି ଡିପ୍ମିସ୍ କରିଦେବୁ । ଯେଉଁ କଣ୍ଠୁକୁଠର ମାନଙ୍କଠାରୁ ପଇସା ଖାଇ ସେମାନେ ହେଣ୍ଟି ମାରୁଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର କଣ୍ଠୁକୁଠ ରହ କରିଦେବୁ । ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ଗାଆଁରେ ଯେଉଁସବ ସ୍କୁର କଲେଜ ବରସେଇ ଟାଉଟର କ୍ଷାରି କରୁଛନ୍ତି ସେ ସ୍କୁଲ କଲେଜଗୁଡ଼ାକୁ ତାଢ଼ିଦେବୁ । ମୋଟ ଉପରେ ବେଙ୍ଗ ଦଳିଆଙ୍କ ନିଷ୍ଠୁର କରିଦେବୁ । ଆମକୁ ଭୋଟ୍ ଦେଇ ଥରେ ଦେଖନ୍ତୁ ।

ହତାଶ ହୋଇ ଗେବୁଏଲ୍ ଅନ୍ୟ କାଗଜଗୁଡ଼ିକ ଓଳଟେଇଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକଟିରେ ପ୍ରତିଦିନୀର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କୁହା । କିଏ ଗୈରିକଲୁ କିଏ ନାଶ କଲୁ, କିଏ କେଉଁ ଯୁବଜ୍ଞର ସଂଶୋଭ ଦରଣ କଲୁ, କାହାର ଠଟା ଭାରିଜା, କିଏ ଗଣି । ଲୁଗେଇ ବଡ଼ ବଡ଼ କର୍ମବୃଶଙ୍କୁ କାରୁ କରୁଛି ତାର ପଟୋ ସହ ବର୍ଣ୍ଣନା । ଗେବୁଏଲ୍ ବିଲାତରେ ନିଜଦଳକୁ ଏପବୁ ବିଚିତ୍ର ନିଷାନ ଇନ୍ଦ୍ରାହାର ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖଇବା ଲାଗି ଦେ ଗୁଡ଼ିକ ଯହର ସହିତ ସୁଟ୍ଟିକେଶରେ ରଖିଲେ । ମନେ ମନେ ଭାବି ଲାଗିଲେ— ଏ ଗୁଡ଼ାକ ନିଷାନ ଇନ୍ଦ୍ରାହାର ନା କାଦୁଆ ପିଙ୍ଗା ଦରବାର ।

॥ ତତ୍କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ॥

ପଧାନ ଦରର ପୁରିଦୂତୁଥିବା ଶିର ଦେଖି ଆଖପାଖର
ଲୋକମାନେ ଅଥୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ଖାଲ ହାଇ
ହାଇ । କାହାର ଛୁଟି କରନ୍ତି ନ ହେଉଛି, ଏମିତି ଜଣେ ପାଇବନ୍ତି ।
ବୁରିପାଞ୍ଜଣ ଏକାଠି ଦେଲେ ଉଠିଲ ତାର କଥା । ଦିନେ କହୁ କହୁ
ଶଙ୍କର କହିଲ “ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମଣିଲବେଳେ ଏମିତି ପେଲ ପଶନ୍ତି । କୋଉଁ
ଶିର ଦେଇ ନଦିଆରେ ପାଖି ପଶୁଛି କିଏ କାଣେ ? ସେମିତି ପଧାନ
ଘରେ କୋଉବାଟେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପଶୁଛନ୍ତି କିଏ କହିବ ?” ଏହା ଶୁଣି ବନା
କହିଲ ମୁଁ କହିବ, ଗୋଟିଏ ବାଟ ନୁହଁ, ଯେତେ ବାଟ ଅଛି ସବୁ
କେହିବ । କାନ୍ତରୁଷି କେନ୍ଦ୍ରପତ୍ର ଠିକ୍‌ଯାଦାରି, କଳା ବେ-୧୯, ମହାଜନି
ଆଦି ଏତେ ବାଟ । ସବୁ ବାଟରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଧର୍ମ ସର୍ବ ହୋଇ ପଶୁଛନ୍ତି ।
ବେଳୁନ ପରି ତା ଘରଟା ଫୁଲିବାରେ ଲାଗିଛି । ଜଣେ କହିଲ “ବେଶି
ଫୁଲିଲେ ଠୋକ୍ ହୋଇଯିବ ।” ବନା କହିଲ “ରମ୍ ବୋଲ—
ପାଠିବାର କିଛି ଲକ୍ଷଣ ଦିଶୁନାହିଁ । ଆମ ପିଲାଏ ଥବା ତା ଠୋକ୍ କୁ
ଦେଖିବ । ଏଷଣି ତାର ଫୁଲିବାର ସମୟ । ଆଉ ଜଣେ କହିଲ “ସେ
ବୁଝ ଶୋଷା ପଧାନ ଗଇଣା ପାଉଁସ ପରି ବୁରିଆଡ଼ର ଧମସକୁ
ଶୋଷି ଯିଠା କରିଦେଲାଣି ।” ଶଙ୍କର କହିଲ—ସେ କଥଣ ଖାଲ
ଗାଁଠ ପାଉଁଶ, ସେ ଗୋଟାଏ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପନ୍ଥା । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ତା ଘରକୁ ପଣି
ଯାଆନ୍ତି କନ୍ତୁ ବାହାର ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆଗୁ କାହାକୁ ସେ ହାତ ଟେକ
ପଇସାଟାଏ ଦେବାର କିଏ ଦେଖିଛ ? ସମସ୍ତେ ଏକାବେଳେକେ କହି
ଉଠିଲେ ‘ଆରେ ଯା ଯା କାଣି କବ୍ରିଟାଏ ତ ବାହାରିବ ନାହିଁ ।

ପଇସା ତ ଦୂରେ କଥା । ଆଉ ବି ତା ପଇସା ହଉଛି ଗୋବର ଲେଣ୍ଡା; ଅକସ୍ମାତ ଯେଉଁଠି ପଡ଼ିବ, ସେଠୁମାଟି ନେଇ ଉଠିବ ।

କେତେଜଣ ଅଛି ଅସହଶି ଟୋକା କହିଲେ, “ଶଳାର ଘରେ ଡକେଇତ ପୁରେଇଦେବା । ଡକେଇତଙ୍କୁ ଖୋଜି ପାଇବା ବଡ଼ କଷ୍ଟକର ବୋଲି ମତ ପ୍ରକାଶ ପାଇବାରୁ ଜଣେ ମୁହଁକ ହସା ଦେଇ କହିଲ—“ଡକେଇତଙ୍କୁ ପାଇବା ସିନା ପୋଲିସ୍ ପରେ କଷ୍ଟ । ଟିକିଏ ଇସାବ ଦେଲାମାଟେ ଦଶ, ପଚିଶ ଯେତେ ରୁହିଁବ ସେତେ ଆସି ହାଜର ହେବେ ।” ସମସ୍ତେ ଠିକ୍ କଲେ ପଧାନ ଘରେ ଡକେଇତ ପୂରଇବେ । ଖୋଜି ବସିଲେ ସବୁ କଥାକୁ ଧୁକ୍ତ ମିଳିଯାଏ । ଏମାନଙ୍କର ଧୁକ୍ତ ହେଲା, ଯେତେବେଳେ ଏବୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଶୋଷିବେ । ଯେବାକୁ ତେମା ନ ହେଲେ ଏ ଦୁନିଆରୁ ନିପାଇଲା ଲେବେକ ପୋତ୍ର ହୋଇଯିବେ । କଥାଟା ପଚା ହୋଇଗଲା । ଡକେଇତଙ୍କୁ ନିମିତା କରିବାର ଭାବ ଜଣକୁ ଦିଆଗଲା ।

ବନା ଯେତେବେଳେ ଜାଣିଲା ସତକୁ ସତ ଡକେଇତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଉଛି ସେ କାନରେ ହାତ ଦେଲ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଡାକ କହିଲା, “ଆରେ ଏ କି କଥା, ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ବିଚିତ୍ର ଗଲଣି ନା କଥଣ ମ ? ଏମିତିଆ ମୁଖୀମି କ ମୁଁ କୋଉଠି ଦେଖିନି । କଥଣ ତୁମ ମୁଣ୍ଡରେ ପଶିଛି ମୁ ବୁଝି ପାରୁନି ।” ଜଣେ କହିଲ “ଫେର ବୁଝେଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ? ସବୁ ବାଟରେ ଆମକୁ ଶୋଷି ସେ ଗଣ୍ଡି ବଢ଼େଇଛି । ଆମେ ତାକୁ ଯଦି କୋଉ ବାଟରେ ଶୋଷି ପାଇଲୁ ତେବେ କ ମୁଷ୍ଟିଲ ହୋଇଗଲା—”

“ସେ ଯେମିତି ରୁଲଣ୍ଡରେ ଶୋଷୁଛି ତମେ ଯେମିତି ରୁଲଣ୍ଡ କର ଶୋଷୁନ—”

“ଶଳାଠ ପଇସାଟାଏ ବି ନେଇ ହେଲନାହିଁ । ସବୁ ଉପାୟରେ ବିପଳ ହେବାର ସିନା ଏ ବାଟ ଧରିଲୁ ।”

“ଖବରଦାରୁ ଏ ବାଟ ୦୯୯୮୪୨୩୦୧ । ଠିକ୍ ବାଟ ମୋତେ ଜଣା । ତମର ଖାଲି ଶୋଷିବା ଯଦି ଲେଡ଼ା ତେବେ ମୋ ବାଟରେ ରହିଲ । ଟିକିଏ ଖାଲି ସମୟ ଦରକାର । ଦେଖିବ ସେ ଛୁଏଁ ଛୁଏଁ ଆସି ତୁମନାନକୁ ତା ଦେହରେ ଥଣ୍ଡ ଲଗାଇ ଶୋଷିବା ଲାଗି କାକୁତ ମିଳନି ହେବ । ଏଇଟା ସୁବିଧା ହେବ ନା ଡକା ଏତି ସୁବିଧା ହେବ ? ସେଥିରେ ପୁଲସ୍ ବର୍କୁକ, ଗୋଷର, ମକଦମା, ତା ଉପରକୁ ଓଲଟି ଓକଳ ଶୋଷା । ଶୋଷିବାକୁ ପାଇ ଓଲଟି ଶୋଷିତ ହେବ ।

ସମସ୍ତେ ଗୁଣ୍ଗୁନ୍ଦରେ ଉଠିଲେ ଗୁଡ଼ାକ ଖାଲି ମନଗଡ଼ା କଥା । ବରଜୁ ପଧାନ ଏଡ଼ି ଓଲୁ ନୁହେଁ ।

ଜାଣିଥାଏ ବନାବି ଓଲୁ ନୁହେଁ । ପଧାନକୁ ସତର ଘଣାରେ ପାଣି ପିଆଇଲାବାଲ ମୁଁ । ମୋତେ ଦୁଇଟି ମାସ ସମୟ ଦିଆ । ଯଦି କିଛି ଫଳ ନ ହୁଏ ତେବେ ତୁମ ଦେଖିଲ କାମ ତୁମେ କରିବ । ଆଉ ଦେଖ ମୋ କଥା ଅନୁସାରେ ସମସ୍ତେ ଚଳିବ । ମୋତେ ସଙ୍କାର ବୋଲି ଭବିବ । ବେଶି ନାହିଁ ମୋଟେ ଦୁଇଟା ମାସ; ସାତକୁ ପର୍ବତିଲେ ପର୍ବତିଲେ, ନ ପର୍ବତିଲେ ନାହିଁ ।

ଏମିତିଆ କଥାରେ କିଏ ବା ବଜି ନ ହେବ । ପୁଲସ, ବର୍କୁକ, ଓକଳ କଥା ଶୁଣି କେତେଜଣ ଘାବରେଇ ଯ ରଥିଲେ । ସେମାନେ ବି ଟିକିଏ ନେଇସାବ ମାରିଲେ । ସବ୍ସେମନ୍ତିନ୍ଦ୍ରମ ପ୍ରତ୍ବାବଟି ବୃଦ୍ଧାତ ହୋଇଗଲା । ବନଯାଳୀ ବରଜୁ ପଧାନକର କାନକୁଡ଼ା ସାଜିଲେ ।

ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବାରେ ଯେ ଏତେ ଲଭ ତାହା ପଧାନେ ଭବିପାରି ନ ଥିଲେ; ବନା ତାଙ୍କ ଆଖି ଝଲିପେଇ ଦେଲୁ । ତାହାର ହୃଦୟର ଆୟୁକ୍ୟପୁ ତାଙ୍କକା ଫେଣି ପଧାନେ ଏକାବେଳେକେ ଘେଲ । ପ୍ରଥମେ ମାସ ରୂପିତା ଖର୍ଚ୍ଚ । ଗୋଟିଏ କଂଗ୍ରେସ ମେମ୍ବର ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । କିନ୍ତୁ ଓ ପ୍ରାଦେଶିକ ମେମ୍ବରଙ୍କ ମୁହଁ ଚକରେଇବାରେ ହଜାରେ ଦୁଇ ହଜାର ଯିବ । ଟିକଟ ପାଇବାକୁ ଗୁଞ୍ଜାଗୁଞ୍ଜରେ ଦି ହଜାର, ଖେଟ

ଲଡ଼େଇରେ ଅଛି କମରେ ଦଶହଜାର, ଗାସମୋଟ ଚଉଦ ବା ପନ୍ଦର ହଜାର ଶତ । ମନ୍ତ୍ରୀ ଦେବା ପରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଥୋପରେ ୩୦।୪୦ ହଜାରରୁ କମ ମିଳିବ ନାହିଁ । ତା ଉପରେ ପୁଣି ଦରମା ୫ ରଷ୍ଟକୁ ମୋଟାମୋଟି ଦେଡ଼ିଲାଷ । ତା ଉପରକୁ ପୁଣି ଗସ୍ତଖକା ୪ ଅଛି । ପଧାନଙ୍କ ଆଖି ଖୋସି ହୋଇଗଲା । ସେ ବନାକୁ ଜନଟି ମନ୍ତ୍ର ଧରିଲା । ତଳିପା ଅଡ଼ି ଦିନ ଉଲୁସି ଉଠିଲା । ଅଛି ବଣ୍ଣାସରେ ବନାକୁ ପରୁଇଲା—“ଆଗ୍ରା ମୁଁ ତ ପାଠଶାଳ ସେମିତି କିଛି ପଡ଼େନି । ବନା ଖେଂ ଖେଂ ହୋଇ ବରେ ହସି ସାରିବା ପରେ କହିଲା “ସେଥିପାଇଁ ତ ପାଠ ବିଲ୍‌କୁଳ୍‌ ଦରକାର ନାହିଁ । ସବୁ କାମ ସେହେତେଶ୍ଵର, କିରନିମାନେ କରିଦେବେ । ତୁମେ ଖାଲି ଝଞ୍ଜୁର କରି ଲେଖି ଦସ୍ତଖତ-ମାରି ପାଇବ ନି ?”

“ହଁ ହଁ ତା ପାଇବ । ଇଂରେଜିରେ ବି ଦସ୍ତଖତ କରିଦେଇ ପାରିବ ।”

“ଏ ତମେ ପୁଣି ଭିତରେ ଇଂରେଜିରେ ଦସ୍ତଖତ କରି ଶିଖିଗଲାଣି ?”

“ହଁ ହଁ, କେକ୍‌ପେକ୍‌ରେ ବହୁତ ଦସ୍ତଖତ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ବହୁତ ପରିଶ୍ରମ କରି ସେଇଟା ଶିଖିନେଲା । ସେତିକି ନୁହେଁ, ଗୁରଣିଆ ଉଆଡ଼ିବୁକ୍‌ଟା ଦୋଷ ମୁଖୟ କରି ଦେଇଛୁ ।”

ତେବେ ତ କିମ୍ବାର । ଆଉ ତିନ୍ତାନାହିଁ ! ସେଠି ଖାଲି ଟଙ୍କା କାରବାର । ହିସାବ କିତାବରେ ତୁମକୁ କେବୁ ବଳପିବେ ନାହିଁ ।”

“ସେଥିରେ ପୁଣି ମୋତେ କିଏ ପାଇବ ? କେବେ ଇନ୍‌କମ୍‌ ଟିକସ ଅଫିସର, କେତେ ସେଲ୍‌ଟିକସ ଅଫିସରଙ୍କୁ ଭୁଆଁ ବୁଲେଇ ଦେଇଛୁ । ପୁଅମାନେସମସ୍ତ କାନମୁଣ୍ଡା ଆଉଁସି ଫେର ଯାଇଛନ୍ତି ।”

“ବାସ୍, ବାସ୍, ଆଉକିନ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ର ନାହିଁ । ଆଉ ଦେଖ ମୁଁ
କାମରେ ଲଗିଲି । ତୁମେ ତ ଜାଣ ବେପାରରେ କେମିତି ଠଙ୍କା
ଲଗେଇବାକୁ ହୁଏ । ବଖତ ବେଳକୁ ଗାଞ୍ଜିଆ ଶପିଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ ।
ରୁଳିଲି ମୁଁ କଂଗ୍ରେସ ଅଫିସ ।” ତାତାଏ ବାଘୁଆ ନୋଟ୍, ତା
ହାତରେ ଗୁଞ୍ଜିଦେଇ ପଥାନ ତାକୁ ବିଦୟୁ ଦେଲା ।

*

*

*

କନାକ ସଦଳବଳ ଅଫିସରେ ଦେଖିବାମାତ୍ରେ ସମ୍ପାଦକ
ତଥା ସମ୍ବନ୍ଧି କୋବେଳେକେ ଆନନ୍ଦରେ ଅଥୟୁ । ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ପ୍ରଶ୍ନ—
ଆଜ୍ଞା କେମିତି ଅଛନ୍ତି, ପିଲାପିଲି ଭଲ ତ । ଆମୁମାନଙ୍କୁ ଭୁଲିଗଲ କି,
ଆଜଙ୍କ ଥାନାର ହାଲଗୁଲ କ'ଣ—ଏହୁବେଳ ଉପରେ ଅବୁବେଳ—
ଏଠି କିନ୍ତୁଦିନ ରହିଲା । କିନ୍ତୁ ଜଳଦୋଗ ନକରଇ ଘୁଡ଼ବୁ ନାହିଁ ।
ଏଇଠା ଆପଣଙ୍କ ଦର, ଏଇଠି ରହିଲୁ, କାହିଁକି ଆଉ କାହା ଦରକୁ
ଯିବେ, ଖାପିଆ ଦନ୍ଦବୋପ୍ରଟା ଏଇଠି ହେଉ ଇତ୍ୟାଦି । ଛଢିଦାରମହ
ପଣ୍ଡାଏ ଯାଏଁକୁ ପାକଲେଇବାଠାରୁ ଏମାନଙ୍କର ପାକଳାପାକଳି
ତେର ତେର ବଳିଗଲା । ବନା ଓ ତା ସଙ୍ଗୀମାନେ ମନେମନେ ଭବୁଥାନ୍ତି
ଆ-ହା-ହା-ହା କେତେ ଦରଦ, ଅଲୁଜୁକୁଙ୍କ ଦରଦ ମୁଣି ପାଟି
ଯାଇଛୁ । ବଷେ’ ଦ ବଷେ’ ତଳେ ଯୁାଙ୍କଠି ତେଲ ଲଗେଇ
ହାତ ବନ୍ଧିଲ ପଛେ ଦୃଷ୍ଟି ଟିକିଏ ପଡ଼ି ନଥିଲ । ବେହିଆ ଥୋବର
ଭବିଷ୍ୟତ ନିର୍ବାଚନ ଦୁଇମାସ ରହିଲ କୋଲ ଆମେ ଜାଣିଲୁ । ସୀମା
ଆଦୋଳନ ବେଳର ପୋଲିସ ଠେଙ୍ଗୁଣି ଆମେ ଭୁଲି ଯାଇଛୁ । ବରୁ
ତୁମେ ଡାଳେ ଡାଳେ ଗଲେ ଆମେ ପଦେପଦେ ଯିବୁ । ପାଞ୍ଚବଷ
ଅତ୍ୟାରୁରେ ବଢ଼ିଲ ଏଇ ଦୁଇ ମାସରେ ନେବୁ । ମନକଥା ମନରେ
କିନ୍ତୁ ବାହାର କଥାଟା ଠିକ୍ ଓଲଟା ।

+

+

+

ବହୁ ବୁଝାବୁଝି ପରେ ସୁଜା ସଭାନ୍ତି ଟିକିଏ କୁଛିକୁଛି
ହେବାରୁ ବନା ତାଙ୍କୁ କଢ଼ି ଘରକୁ ଡାଳିନେଇ ସାଫ୍, ସାଫ୍ କହିଦେଲ
—ଦେଖ ପଥାନକୁ ଟିକଟ ନ ଦେଲେ ସେ ସ୍ଵାଧୀନ ଭବରେ ଠିଆ

ହେବ । ଟଙ୍କା ଦେଇ ଭୋଟ କଣିବା ପାଇଁ ତାର ଅକଳନ୍ତି ଟଙ୍କା ଅଛି । ତୁମେ ଶୁଭ ଦେଲେ ଛ ହଜାର ଦେବ । ତୁମେ କିଛି ନ ଦେଲେବି ସେ ଛ'ର ଛଅ ଗୁଣ ଖକ୍ କରି ପାରିବ । ତୁମେ ଟିକଟ ଦିଅ । ସେ ଛ ହଜାର ଛୁଡ଼ିଦେବ । ମୋତେ ହଜାରେ ଦେଇ ତୁମେ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ବାଣିନେବ । ଏତକ ନ କଲେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ପଧାନ ପାଇଁ କାମ କରବି । ସବୁପତି ଏକାବେଳେକେ ପାଣି ହୋଇଗଲେ । ଗଡ଼ ଗଡ଼ିନାଯୁକ୍ତ କରି ବନା ସଦଳବଳ ଫେରିଲ ।

ଭୋଟ ଲଢ଼ିଲ ଯହୁଁ ଯହୁଁ ଗରମ ହେଉଥାଏ, ପଧାନ ତହୁଁ ତହୁଁ ବନାକୁ ବେଶି ଜକଟି ମଜଟି ଧରୁଥାଏ । ଏଇ ବନା ଲଗି ସିନା ତା'ର ଉନ୍ନତି । ଆଜି ମୁତ୍ତପକା କର୍ମୀଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପ୍ରଧାନମର୍ଦ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା ଘରେ ଥିଲୁ । ନିତ ତା' ଘର ବାହାଦୁର ମଞ୍ଜଳିବ ।

ବନା ଏକାବେଳେକେ ଦୁଇ ପାଳ । ଗୋଟିଏ ପାଳ ପଧାନକୁ କହି ଲାଗେ—ଖୋଲ ମୁଣି ଶୋଲ । ମନେ ରଖ ଖାଲି ଦରମା ଦେଇ ଲକ୍ଷ, ପ୍ରାର ବହୁଗୁଣ ଉପୁର । ଆଉ ଆର ପାଳଟା ଯୁସ୍‌ଗ୍ରୂପ୍ କରି ଲୋକଙ୍କ କାନରେ କହେ—ମେଘ ବରଷୁତ୍ତ ପିଇଯାଅ ପାଣି । ମେଘ ତୁମର ପରି ହୃଦ, ପୋଖରୀ, ଗଡ଼ିଆ ଟୁବୁରୁ ପାଣି ଶୋଷି ଶୋଷି ନେଇଥିଲ; ମୁଁ ତାକୁ କାଳୁଆ କରିବୁ । ତେବେ ବରଷୁତ୍ତ । ପାଣି ଯେଉଁଠୁଁ ଯାଇଥିଲ, ଠିକ୍ ସେହିଠାକୁ ଫେର ଆସିବ । ହୃସିଆର ହୋଇ ପିଇଯାଅ । କିନ୍ତୁ ବେରଦାର, ପଇସା ଖାଇ କେବଳ ବିକନା, ବୁଝି ସମଝି ଭୋଟ ଦିଅ । ପଇସା ଲେଉରେ ଯେମିତି ମା ଭଉଁଠିକୁ ନ ବିକ ।

ଏ ବେପାରରେ ୪୦ ହଜାର ଟଙ୍କା ଖଟେଇ ସାରିବା ପରେ ପଧାନ ବନାମୁହଁକୁ ରହିଲ । ବନା ଆଶ୍ଵାସନା ଦେଇ କହିଲୁ ଭୟ ନାହିଁ ଭୋଟର ସଂଖ୍ୟା ଯେତେ ଆମର କର୍ମୀ ତାର ପାଗାପାଣି । ବେପାରରେ ଟଙ୍କା ଲଗାଣ ମୁଁ କଅଣ ତୁମକୁ ଶିଖେଇବ । ଲାଭକୁ ମନରେ ରଖି ଟଙ୍କା ଲଗାଅ । ଏତେବେଳେ ଟିକିଏ ପଛେଇଲେ ଏ ଚାଲିଶି ହଜାର

ପାଣିରେ ପଡ଼ିବ । ଖବରତାର ! ପଧାନ ଉଚ୍ଚଯାଇ ଟ୍ରେଜେର ମେଲ
କରିଦେଲା । ପାଗଭୁତି ଶୋଲି ଦେଲେ ଯେପରି ପାଗଗୁଡ଼ିକ ପଡ଼ୁପାଡ଼ୁ
ହୋଇ ଏହାକୁ ଉଡ଼ି ଆସନ୍ତି, ଟ୍ରେଜେର ଟୋଲ ହୋଇଯିବାରୁ
ଅବରୁଦ୍ଧ ନୋଟ୍‌ଗୁଡ଼ାକ ପଡ଼ୁ ପାଡ଼ୁ ଏହାକୁ ଉଡ଼ି ଆସିଲେ । ବନା
ଦଳିଆ ଟୋକାମାନେ କୁରୁଳି ଉଠିଲେ ।

କାଳେ କେବି ବିରୁଦ୍ଧ ଦଳିଆ ପଧାନ କାନରେ ଫୋଡ଼ିଦେବ
ଯେ ସେ ତାକୁ ଭଣ୍ଡେଇ ପଇସା ଲୁଟିବାରେ ଲଗିଛି, ସେଥିଲାଗି ବନା
ଆଗ୍ରା ସତକ' ହୋଇ ପଧାନକୁ ଜଣେଇଦେଲା “ଦେଖ ବିରୁଦ୍ଧ ବାଲ
ଏକାବେଳେକେ ଆଣେଇ ପଡ଼ିଲେଣି । ତାଙ୍କର ଭୟ ହେଲେଣି ଯେ
ଡିପାର୍ଟ୍‌ଟଙ୍କା ବି ଉଡ଼ିଯିବ । ସିଧା ବାଟରେ ନ ପାର ସେମାନେ ବଙ୍କା
ବାଟ ଧରିବେ ବୋଲି ମୁଁ ଶୁଣି ପାରୁଛି । ମୁଁ ଭୂମ ଟଙ୍କାଗୁଡ଼ାକ
ବିନବ୍ୟୟ କରି ଦେଉଛୁ ବୋଲି କହି ତୁମକୁ ବିଗିଡ଼େଇ ଦେବାକୁ
ବସିଲେଣି । କିଏ କେଉଁ ଉଚ୍ଚଦେଶ୍ୟ ରେଖି କଥଣ କହୁଛୁ ସେଥିପ୍ରତି ଟିକିଏ
ଢୁପିଆର ରହିବ ।

ଏତିକି ବେଳକୁ ଆଉ ଜଣେ ନସର ପସର ହୋଇ ଧାଇଁ ଆସି
କହି ପକେଇଲା—“କାଲି ଆର ପାଖର ମୁଣ୍ଡିଆମାନେ ମନ୍ତ୍ରଣା
କରୁଥିଲେ, କେମିତି ବନାକୁ ପଧାନଠାରୁ ଛଡ଼େଇ ନେବେ । ଜଣେ
ହେଲା ବନା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଲଗେଇ ଯୁଟେଇ କହିଲେ ତା’ର
ନିଶ୍ଚପୁ ଅବଶ୍ୟାସ ଜାତ ହେବ । ଆଉ ବନା ଯେପରି ଖାଣି ଲୋକ, ସେ
ପଧାନର ଟିକିଏ ଅବଶ୍ୟାସ ଦେଖିଲେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଲଗା ହୋଇ-
ଯିବ । ବନା ଅଲଗା ହେଲେ କାମ ପାରେ ।”

ଶୁଣିଲମାସେ ପଧାନ ବନାକୁ ଜାବୁଡ଼ିଧର, ମୁରକ ହସା ଦେଇ
କହିଲ—“ଓହୋ ! ମୋତେ କେଡ଼େ ଓଲୁ ବୋଲି ବିରୁଦ୍ଧକୁ । ବନୁକୁ
ପୁଣି ମୋଠାରୁ ଛଡ଼େଇ ନେବେ । ଦେଖି କାହାର ଦଉଡ଼ କେତେ ।

ଭୋଟ ଦିଆରେବା ଦିନ, ପଧାନ ଗୁମୁଡ଼ିଆ ତଳେ ସବୁ ଭୋଟର
ତକ ହାଜର । ବିରୁଦ୍ଧ ଦଳିଆଙ୍କ ଥାନରେ କୁଆ ଉଡ଼ୁଆଏ । ସବୁ

ଭୋଟନିଆ ଜାଗାରେ ଏକା କଥା । ବନା ସବୁ ଥାନରେ ଶେଷ ଖିଆ-
ପିଆର ଧୂମ୍, ଲିଟେର ହେଇଥାଏ । ବେଳେବେଳେ ଜଣ ଜଣକୁ
ଆଖିତାର ମାରି ଫୁସ ଫୁସ, କରି କହି ଦେଉଥାଏ । ଭଲକରି ଖାଅ,
ଖୁଆଅ, ଏଇ ଶେଷଖିଆ ।

+

+

+

ନିବାଚନ ଫଳ ବାହାରିଲା । ପଧାନ ଘର ଶୁନ୍ଦରାନ ପଡ଼ିଗଲା ।
ପଧାନ ବିତର କତର ଧରିଲା । କିନ୍ତୁ ଆଉ ଏକ ଗାଁରେ ଥିବା ଏକ
ଘରେ ବନାକୁ ସମ୍ରକ୍ଷନା କରିବାକୁ ଦଳେ ଟୋକା ଜମିଆଆନ୍ତି । ବନା
ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲା—ତୁମେ ଯେଉଁ ଡକେଇତି କରିବ ବୋଲି ବସିଥିଲୁ
ସେଇଟା ଭଲ ନା ଏଇଟା ଭଲ । ପଧାନ ଡାକିଡୁଇ ତୁମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ
ନେଲା, ଡକେଇତି କରିବାକୁ ଟ୍ରେଜେଞ୍ଚ ଖୋଲିଦେଲା । ଡକେଇତି
ସରିବା ପରେ ଦିବ୍ୟ ରଜାଘର ଖାନା ଦେଇ ବିଦା କଲା ।
ଏଥରେ ପୁଲି ସର ବଡ଼ିବାପା ବି କିଛି କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ସବୁଠାରୁ
ବଡ଼ ଭୟ ଥିଲା ଇଚ୍ଛିତ । ତାହା ବି ଆମ ଗାଁ' ଲୋକେ ବଜାଏ ରଖିଛନ୍ତି ।
ପଇସା ଲୋଭରେ ନିଜନିଜର ମାରପ ବିକି ନାହାନ୍ତି ।

ଆନନ୍ଦର କୋଳାହଳ ଭିତରେ ବନାର କଥାଗୁଡ଼ାକ
ଲୁଚିଗଲା ।

॥ କରୁଡ଼ିଛିଙ୍କା । ତ୍ରୈଠ ॥

ନେଉଳି ଦାସ ନିଜ ମୁଣ୍ଡର ଦହିକୁ ଦୁଇମାସ କାଳ ମଞ୍ଚିବା
ପରେ ଲହୁଣୀ ପାଇଲେ । ନିଷାଚନ ପାଇଁ ସେ ଅଳବତ୍ର ପ୍ରାର୍ଥୀପୟ
ଦାଖଲ କରିବେ । ନିରୁତୀ ଟାଇଟର ଗୁଡ଼ାକ, ଦିନେହେଲେ ଲୋକଙ୍କ
ପାଇଦା ନ ମାଢି ନିଷାଚନରେ ଠିଆ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି, ଜିତ ବି
ଯାଉଛନ୍ତି । କେବଳ ସେତିକି ନୂହେଁ ମନ୍ତ୍ରୀ ବି ବନ୍ଦିଯାଇ ତିତାଳ୍ପ ଚଉତାଳ୍ପ
କୋଠୀ ବାଟେଇ ଦେଖିଛନ୍ତି । ସେ ତ ଲୋକଙ୍କ ସୁଖ ଦୁଃଖରେ
ସବୁବେଳେ ଭାଗୀ ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ସବୁବେଳେ
ରେହି ଆସିଛନ୍ତି । ସେ କାହିଁକି ଠିଆ ନ ହେବେ । ଦୁଡ଼ିଗୁଡ଼ିଆ ମନଟାକୁ
ଦୃଢ଼ କରିବାକୁ ସେ ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ପରମଣ୍ଠ କଲେ ।

ଜଣେ ସାଙ୍ଗ ଆବାକାବା ହୋଇଯାଇ କହିଲେ—“ହଇରେ
ତୋ ମୁଣ୍ଡରେ ବି ନିଷାଚନ ଭୂତ ପଣିଗଲୁଣି । ଆରେ ନିଜକୁ ଆଗ
ଦମ୍ବାଳ; ତାପରେ ନିଷାଚନରେ ପଣିବୁ । ଆରେ ଅମାନତ ଟଙ୍କା
କେଉଁଠୁ ପାଇବୁ ?”

“ଆରେ କୋଉଁଠୁ ପାଇବୁ ପରୁରୁଛୁ କଅଣ ? ତୋଠୁଁ ତାଠୁଁ
ଟଙ୍କେ ଦିଟଙ୍କା କରି ସଂଗ୍ରହ କରିନେବି । ପୁଞ୍ଜିପତିଙ୍କ ପାଖ ତ ମୁଁ
ମାଡ଼ିବନି । ତୋଉଳି ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କଠାରୁ ଆଦାୟ କରିବି ବୋଲି ଠିକ୍
କରିଛି ।”

“ସବୁନାଶ ! ହଇରେ ଆମେ ଟଙ୍କା ପାଇବୁ କୁଆଡ଼ି ?
ନିଷାଚନରେ କେତେ ଖତ୍ତ ହୁଏ ମାଲୁମ, ନାହିଁ କିରେ ! ଖାଲି

ଅମାନତ ଟଙ୍କାଟା ଯୋଗାଡ଼ କରିଦିଲେ କଥଣ କାମ ସରପିବ ? ଖୁବ୍ କମ୍ବରେ ୨ ମାସ ମାର୍କ ଦରମାଣି ଗ୍ରହିଣୀରେ ୫୦/୭୦ ଜଣ, ୪/୪ ହଜାର ପୋଷ୍ଟର, ୧୦/୧୨ ହଜାର ଉପ୍ତାହାର ପତ୍ର, ବିଶେଷୀ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ଗୋଇଶାଳା ପତ୍ର, ୧୦/୧୨ ହଜାର, ଭେଟରୁ ଟିକଟ୍ ୫୦ ହଜାର, ମତ ୨/୩ ଡିମ୍, ଛେଳି ୧୦/୧୫, ମାରପିଟ, ପାଇଁ ଖୁବ୍ କମ୍ବରେ ୨୦/୩୦ ଗୁଡ଼ା, ମାଣି କର୍ମୀ ୧୦/୧୨ ଜଣ, ପାଲବାଲ ୨ ଦଳ ମାଣିରାଆ ନାରଟୋକା ୮/୧୦ ଜଣ, ଠାକୁର କରୁଣା ପାଇଁ ୨/୪ ଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଶାଢ଼ୀ, ଧୋତି, ଗେଞ୍ଜି, ଛତାରୁ ୪୦୦/୫୦୦ ଲେଖାଏଁ, ମାରକ୍ ଓ କିପ୍ ଗ୍ରାମ ଲେଖାଏଁ ନିହାତି ଦରକାର । ସବାନଶେ ରୁଚି ପାଇଁ ଅମୋଦ ଅସ୍ତ୍ର ସ୍ଵରୂପ ୧୦/୨୦ ହଜାର ଟଙ୍କା । ଏ ଟଙ୍କା ଲକ୍ଷେ ପାଖାପାଣି ଛୁଇପାରେ । ଆରେ ତୋର ଦିଲ୍ ଅଛି ଏତେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ପାରିବୁ ?”

ହୁଁ କି ହୁଁ ନ ଶୁଭିବାରୁ ବନ୍ଧୁଜଣକ ନେଉଳି ଦାସ ମୁହଁକୁ ରୁଦ୍ଧିଲା । ତା ଦିଦି ଚିହ୍ନିକି ଉଠିଲା । ଆରେ ଏ କଥଣ, ନେଉଳି ଆଖି ବୁଜି ଦେଇ ବଥଣ ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇଯାଇଛି । ଖର୍ଚ୍ଚ କଥା ଶୁଣି ହାଟପେଲ୍ ହୋଇଗଲୁକି ଆଉ ! ନା-ନା ଗ୍ରେବ ଖାଇଯାଇଛି ।

ବନ୍ଦୁ ଆଉ ସମ୍ବାଦି ନ ପାରି ପାଣି ପୋଷେ ଆଣି ନେଉଳି ମୁହଁକୁ ଛୁଟି ଦେଲା । ନେଉଳି ଆଁ କରି ନିଶ୍ଚାସ ଟାଣିନେଲା ଥାଉ ଅନ୍ତ୍ର ବିରକ୍ତ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲ—“ହେଉ ପାଣି ଛୁଟ କାହିଁକି ମାରିଲୁ, ମୁଁ କଥଣ ବେହୋସ ହୋଇ ଯାଇଥିଲି ?”

“ହୁଁ ଥମ ମୁଁ ତ ସେଇଆ ଭବିଲି । ମୁଁ ଭବିଲ ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କା କଥା ଶୁଣି ଭୁ ଛୋବ ଖାଇଗଲୁ ।”

“ତା ବୁଝେଁ ଯେ, ତୋର ତାଲିକା ଶୁଣି ମୁଁ ମନେ ମନେ ଭବୁଥିଲି, କଥଣ କଥଣ ମୁଁ କରିପାରିବ । ପୁଞ୍ଜି ଘନନାନ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିଥାନ୍ତି, ସେଇଥିଲୁଗି ଲୋକଙ୍କୁ ଭଣ୍ଟିବା ପାଇଁ ଏମିତି

ଦିହାତିଆ ପଇସା ଖଳ୍କ କରନ୍ତି । ନ କରିବେ ବା କାହିଁକି ? ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭଗ ସେମାନଙ୍କୁ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ସେମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଅଜାଡ଼ିଛୁ । ମୋ କଥା କିନ୍ତୁ ନିଆର । ମୁଁ ସବୁକେଳେ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ଥାଏ । ମୋତେ ସମସ୍ତେ ଶିହୁନ୍ତି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖରେ ଭାଗୀ ହୋଇଥାଏ ।”

“ତୁ’ ତୁ’ ଲୋକଙ୍କ ସୁଖ ଦୁଃଖରେ ତୋର ଭାଗୀ ହେବା କଥା ଆମକୁ ଜଣା । ଲୋକଙ୍କର ବାହାଘର, ବ୍ରୁତ୍ତଘର, ଏକୋଇଶା ଆଦି ଶୁଭ କାମରେ, ଭ୍ରମିତରେ ତୋତେ ସମସ୍ତେ ଦେଖନ୍ତି । ଆଉ ମଲଗଲ ବେଳଚ ଶୁଭ ଫିୟାରେ ଯେଉଁ ପତର ପାଣି ପଡ଼େ ସେଥରେ ବି ଦେଖନ୍ତି । ଏମିତିଆ ସୁଖ ଦୁଃଖରେ ସାଥ୍ ହେବା ଛଡ଼ା ଆଉ କିନ୍ତୁ ତୋର ନାହିଁ । ନିଷ୍ଠାଚନ ବେଳେ ଏଇଟା କି କାମ ଦେଖେଇବ ।”

ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣେ ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭଗ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବୁଝିଆଡ଼େ ପ୍ରଗ୍ରହ କରିଦେଇଛି । ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖିରେ ମୋତେ କୁୟନ କରଇ ପ୍ରଗ୍ରହ କରି ଦେଇଛି । ସେଇଥୁ ଲଗି ସମସ୍ତେ ମୋତେ ନିପାରିଲୁ ବୋଲି ମନେ କରୁଛନ୍ତି । ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭଗ ବନ୍ଦ ଚତୁର । ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଚୂର ଅର୍ଥ ଯୋଗେଇ ଦେଇଛି । ସେମାନେ ଗୁଡ଼ାଏ ଗୁଡ଼ାଏ ଖେଳେ କରିବେ, ଫଳରେ ମୁଁ ହାରିଯିବି । ମୋର ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ କର୍ମୀ କରିବ । ମୁଁ ନିଜେ ସାଇକେଲ୍‌ରେ ନିଷ୍ଠାଚନମଣ୍ଡଳୀ ଗୋଟାଯାକ ବୁଲିବି । ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଜଣ ଜଣ କରି କହିବି । ମୋର ମାଇକ୍ ଲେଡ଼ା ନାହିଁ କି ନିପ୍ ଲେଡ଼ା ନାହିଁ । ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭଗକୁ ମୁଁ ଭୁଆଁ ବୁଲଇ ଦେବି । ମୋ ସାଇକେଲକୁ ସେ ନିଅଣ । ତାକୁ ପୁସ୍ କରି ଉଡ଼େଇ ଦେବି । ତୁ ମୋତେ ସାହାୟ କରିବୁ କି ନାହିଁ କହିଲୁ ।”

“ସାହାୟ କରିବ ଯେ ହେଲେ ପଇସାପଥ ମୁଁ ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଯେତେ ଯାହା କଲେ ବି ନିହାତି ପକ୍ଷେ ଗାଣ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦରକାର । ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭଗ ଦେଉଛି ବୋଲି

କହୁଛୁ । ତୁ ଗୋଟାଏ କାମ କର । ତୁ ଯାଇ ରୁଷିଆ ଗୁରୁନା ବିଶ୍ଵଗରୁ ଏତକ ଟଙ୍କା ଯୋଗାଡ଼ି କରିନେ । ମୁଁ ପଛେ ତୋ ପାଇଁ କିଛି ପରିଶ୍ରମ କରିବ । କଥଣ କହୁଛୁ, ଯୋଗାଡ଼ି କରିବୁଟି ?”

ହଁ ହଁ ସେତକ କରି ପାରିବ । ରୁଷ ଗୋରନା ଟଙ୍କା ବଢ଼ି ପରିଷ୍କାର । ସେଥିରେ ସୁତା ଲାଗିବନି । ସେ ଗୁଡ଼ିକ ପବିଷ । ପବିଷ ମନରେ ସେମାନେ ଦେଇଥାନ୍ତି ।

“ହଉ ତେବେ ତୁ ଯାଆ, ମନୋନୟନ ପଥ ଦାଖଲ କରିବାକୁ ଆଉ ଦି ଦିନ ମାତ୍ର ରହିଲା । ତୋ ଦି ଚକିଆ ଜିପ୍ଟାକୁ ମରିମତି କରି ନୁଆ ଟାପ୍ଯାର ଟ୍ୟୁକ୍ ପକାଇନେ । ଏବେ କାମରେ ଲାଗିଯା । ମୁଁ ତୋ ପଛେ ପଛେ ଜଣ୍ଠ ରହିଛୁ ।”

X   X   X

ମନୋନୟନ ପଥ ଦାଖଲ ଦି - ସକାଳୁ ନେଉଳି ଦାସେ ନୂଆ ଟ ପ୍ଲାର ଟ୍ୟୁକ୍ ଲଗା ସାଇକେଲ୍‌ରେ ଚଢ଼ି, କାଗଜ ପଥ ଧରି ଆସି ବର୍ଜୁଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସାଇକେଲ୍‌ଟା ପାହାର କଡ଼କୁ ତେରି ଦେଇ ଆଗରୁ ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବା ବନ୍ଧୁ ପାଖରେ ବସିଲେ । ଅଧ ଉଣ୍ଡାଏ ଆଲୋଚନା ରୁଲିଛି କି ନାହିଁ, ହଠାତ ତୋଃ କରି ଗୋଟାଏ ଆବାଜ୍ ହେଲା । ଦୁହେଁ ତମକ ପଡ଼ିଲେ । ବନ୍ଧୁଟି ପ୍ରତ୍ୟେକିନୀ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କହିଲେ—“ଗ୍ରେଟକାଟିଆ ହାତ ବୋମା-ଟାଏ କିଏ ପକାଇଲ ପରା ।”

ନେଉଳି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଯୋଗିଦେଲେ—“ନଶ୍ତି ଭବରେ ହାତବୋମା । ମୁଁ ଜାଣେ ପରା ଆମେରିକା ଗୋରନା ବିଭାଗ ମୋ ପିଣ୍ଡ ଧରିଛୁ । ଭାବିଛୁ ଏମିତି କଲେ ମୁଁ ଡରିଯାଇ ନିବାଚନରୁ ଓଡ଼ହାରି ଯିବି । ତା ହେଇ ପାରିବନି । ନେଉଳି ଦାସ ଡରିଲବାଲ ନୁହେଁ । କଂସାର ଦର ପାରକୁ କୁଳ ତାଉଁ ତ ଉଁ କର କି ଲଭ ମିଳିବ । ମୁଁ କିଛି ଏମିତି ସେମିତି ଲୋକ ନୁହେଁ ଯେ କୁନି ହାତବୋମାଟାଏ ଛିକ୍ ଦେଲେ ଲୁଗାପଟା ଖରାପ କରି ପକେଲବି ।”

ଦୁହେଁ ବୋମାର ଅଂଶବିଶେଷ ଆଶ୍ଵାର କରିବାକୁ ପଦାକୁ
ରୁଳି ଆସିଲେ । ରୁରିଆଡ଼େ ଅଣି ବୁଲଉ ବୁଲଉ ପ୍ରଥମେ ବନ୍ଧୁଙ୍କର
ଦୃଷ୍ଟିକଣା ଥାନରେ ଅଟକି ଗଲ । ସେ ଚିଲେଇ ଉଠିଲେ—“ହାୟ
ହାୟ ସବନାଶ ! ଅଜ୍ଞା ତୁ ସାଇକେଳରେ ନୁଆ ଟାୟୁରଟାଏ
ପକେଇ ଥିଲୁ ନା ? ଯା ହେଲୁ କେମିତି ?”

ସେତେବେଳକୁ ନେଉଳି ଦାସେ ସାଇକେଳର ଆଗରକକୁ
ରୁହିଁ ଶିଷ୍ଟୋରଣ୍ଟର କାରଣ ଜାଣି ସାରଥୁଲେ । ନିଜ ବାଁ ପାପୁଳିରେ
ତାହାର ମୁଠା ବାଡ଼ିରଦେଇ ବିଳ୍କ ବିଳେଇଲେ—“ମୁଁ ଜାଣ ପର
ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭଗ ମୋ ପିଛୁ ଧରିଛୁ । କିଷ୍ଟ କଦରରେ
ସେ ଜାଣିଯାଇଛୁ ମୁଁ ଗ୍ରେକାର ମଙ୍ଗ ଦୋକାନରୁ ଟାୟୁର କିଣିବ ।
ଆରୁ ଯାଇ ତାକୁ ଶିଖେଇ ଦେଇ—ମୋତେ ଏମିତିଆ ସଡ଼ା
ଟାୟୁର ବିନ୍ଦି କରିବ, ଯାହାକି ଟାଣ ପବନ ଦେଲେ ତୋଃ ହୋଇପିବ ।
ମୁଁ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଅସି ପାରିବିନ କି ମନୋକୟନପଦ ଟିକ୍ ସମୟରେ
ଧାଖଲ କରିପାରିବିନ ।”

ବନ୍ଧୁନଶ୍କ ହସି ହସି ହିଲେ—“ଏତେ ବଡ଼ ବଡ଼ କମ୍ବୁନିଷ୍ଟ
ନେତାଙ୍କ ଡଙ୍ଗରେ ନ ଲାଗି ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭାଗ ତୋ
ପଛରେ ଏମିତି ଲାଗିଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ତୋତେ ତ ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚିଷ୍ଟ
ଦେଖିଛୁ । କାରଣ କଥା ?”

“ଉରିବେନି ? ସେମାନେ ଭଲକରି ଜାଣନ୍ତି ଯେ ସମସ୍ତକୁ
ସେମାନେ ପଢ଼ିକେଇ ଦେଇ ପାରିବେ କିନ୍ତୁ ମୋତେ ପାରିବେ ନାହିଁ ।
ତାଙ୍କ ଡୋଲାର ମୋତେ କୋରିଆ କରି ପାରିବିନ । ମୁଁ ଯଦି ନିଷାଚିତ
ହୋଇ ରୁଳିଆସେ ତେବେ ତାଙ୍କ ପିଲେଛି ପାଣି ହୋଇପିବ । ସେ
ଯାହାହେଉ ଆଗ କେମିତି ସାଇକେଳଟା ସଜାଦିବ ।”

ଧାଖରେ ଥିବା ଗୋଟାଏ ସାଇକେଳ ମରମତି ଦୋକାନରେ
ସାଇକେଳଟା ଦେଇ ନେଉଳି ଦାସେ କହିଲେ—“ଦେଖ

ସାଇକେଲଟା ମୋର ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଦରକାର । ଶୀଘ୍ର ମରମତି କରିଦିଅ ।”

ଦରଦାମ କଷାକଷି ଶେଷରେ ମିସ୍ତୀ ଘଣାକ ପରେ ମରମତି କରି ସାଇକେଲଟି ଦେବବୋଲି କହିଲା । ଘଣାକ ପରେ ନେଉଳି ଦାସ ଆମି ଦେଖିଲେ, ମିସ୍ତୀ ସାଇକେଲରେ ହାତ ଦେଇନି । ଆଉ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନେ କିଏ ? ବିଳ୍‌ବିଳେଇଲେ—

“ତୁମେ ଭବନ ଏହାର ରହସ୍ୟ ମୁଁ ଜାଣେନି । ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଦ୍ରଗ ତୁମକୁ ବି ହାତ କରିନେଇଛୁ । ତୁମେ ଜାଣି ଜାଣି ମୋ ସାଇକେଲଟାକୁ ସଜାତି ନାହିଁ ।”

‘ବାବୁ ସେଇଟା କିଏ ? ତା’ ନାଁ ବି ମୁଁ ଆଜିଯାଏ ଶୁଣିନି । ସେ ଏଠିକ ଆସିବ କାହିଁକି, ମୋତେ ବା ହାତ କରିବ କାହିଁକି ? ଦଶଟା କାମ ଧରିଛୁ । ଗୋଟାଏ ଅଧେ ନିଶ୍ଚୟ ତେର ହୋଇଯିବ ।’

“ବାବୁ ବାବୁ ମୋର କାମଟା ତେର ହୋଇଯିବ । ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଦ୍ରଗ ବତେଇ ନ ଦେଇଥିଲେ ତୁମେ ମୋର ସାଇକେଲକୁ ପଛକୁ ରଖିଥାଆନ୍ତ କାହିଁକି ?”

“ବାବୁ ଦିଅଁକୁ ହାତ ବଡ଼େଇ କହିବି, ମୁଁ ସେ ଲୋକକୁ କେବେ ଦେଖିନି କି ଚାହିଁନି । ସେ କେଉଁ ପାହିନ ଲୋକ ତା ବି ଜାଣେନି । ଆପଣ ଅଧିକାରୀ ବସନ୍ତ ମୁଁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କରି ଦେଉଛୁ ।”

“ଆଉ ବେଳ ନାହିଁ । ତୁମେ କରୁଆଅ ମୁଁ କରଚଣାରୁ ଫେର ନେଇଯିବ । ମୁଁ ରିକ୍ସାରେ କରେଗାକୁ ଯାଉଛୁ ।”

ବନ୍ଦିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ନେଉଳି ଦାସ ରିକ୍ସାରେ ନତେଶ୍ଵର ଗଲେ । ବାଟରେ ଦୁର୍ଗାଗ୍ରହ ଆଉ ଗେଟିଏ ରିକ୍ସା ସହ ଧକ୍କା

ଲାଗିଗଲା । ନେଉଳି ରିକ୍ସାରୁ ଗଡ଼ି ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ ରଷା ପାଇଗଲେ । ଅନ୍ୟ ରିକ୍ସା ରୂଳକ ଉପରେ ରାଗିଯାଇ କହିଲେ—“ଦଇରେ ବଦମାସ, ଆମେରିକା ଗୋଛା ବିଭାଗରୁ ପଇସା ଖାଇ ମୋତେ ଜଖମ କରିଦେବୁ ବୋଲି ଭବିଷୁ । ବୃଥା ଚେଷ୍ଟା । କହିବୁ ଆମେରିକା ଗୋଛାବାଲଙ୍କୁ । ନେଉଳି ଧାସକୁ ସେମାନେ ପାରିବେନି । ସତର ଘାଟରେ ପାଣି ପିଇଲାବାଲ ସେ ।”

ତେଲେଙ୍ଗା ରିକ୍ସାବାଲଟା ଖଣ୍ଡିଓଡ଼ିଆରେ କହିଲା—
“ଆମେରି ଗେନା ଲେଦୁ ବାବୁ ଲେଦୁ । ସେ ସେ ଏକଡ଼ିକେ ଅଛି,
ମୁଁ ଝାଣିଲ ନାହିଁ ।” ଏତକ କହି ସେ ରିକ୍ସାବାଲ ରୂଳିଗଲା ।

ବିରୁଜଣକ କହିଲେ—“ଆଜ୍ଞା, ନେଉଳି ଆମେରିକା ଗୋଛା
ବିଭାଗ ତୋତେ ତ ମଟରକାରରେ ଧକ୍କାଟାଏ ଖୁଆଇ ପାରି-
ଆଅନ୍ତା, ସେ ରିକ୍ସା ଧକ୍କାଟାଏ ଖୁଆଇଲ କାହିଁକି ?”

“ଏତିକ ତୁ ବୁଝିପାରୁନ୍ତୁ । ଆରେ ରିକ୍ସାଧକ୍କା ହେଲେ
କେହି ସନ୍ଦେହ କରିବେନି, ମଟରକାର ଧକ୍କା ହେଲେ ଲୋକେ
ଜାଣିପାକିବେ । ଆମେରିକା ଗୋଛା ବିଭାଗ ମହା ଚତୁର ।”

ଦୁହେଁ କରେଶରେ ପହଞ୍ଚିଲ । ଯେଉଁ ସମର୍ଥକମାନଙ୍କୁ ଟିକ୍
ସମୟରେ କରେଶରେ ପହଞ୍ଚି ମନୋନୟନ ପଥରେ ଦସ୍ତଖତ କରିବାକୁ
କୁହାଯାଇଥିଲ, ସେମାନଙ୍କର ଦେଖାନାହିଁ । ନେଉଳି ଧାସ ବିବୁତ
ହୋଇ ପଡ଼ି ପୁଣି ବିଲବିଲେଇଲା—“ଏ ସବୁ ଆମେରିକା ଗୋଛା
ବିଭାଗର କାମ । ମୋ ସମର୍ଥକମାନଙ୍କୁ ଲଞ୍ଚ ଦେଇ ହାତକରି ନେଇଛୁ ।
ମୁଁ ଯେମିତି ମନୋନୟନପଥ ଦାଖଲ କରି ନ ପାରିବି ତାର ଏକ
ପଡ଼ିଯନ୍ତି ।”

“ଆରେ ତୁ ଏତିକବେଳୁ ଗୁନିଆଁ ହେଉଛୁ କାହିଁକି ? ଧଟା
ବେଳ ଯାଏ ସମୟ ଅଛି । ସେମାନେ କେହି ନ ଆସିଲେ ବି ଏଇତୁ
କାହାକୁ ଧରି ନେଇ କାମ ଚଲେଇ ନେବା । ତୁ ଆଉ ଆମେରିକା
ଗୋଛା ବିଭାଗ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାନା ।”

“ତୁ ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭାଗର ଜାଳ ଭେଦ କରି-
ପାରିବୁନି । ସମର୍ଥକ ସିନା ମିଲିବ, ହେଲେ ଶୁଭ ମୁହଁର୍ତ୍ତି ଗଡ଼ିଗଲେ
ଆଉ ମିଲିବ ? ମୁଁ କୋନ୍ଧିରୁର ପାଞ୍ଜି ଦେଖି ଶୁଭ ମୁହଁର୍ତ୍ତି ଠକଣା
କରିଥିବା କଥା ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭାଗ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜାଣି
ନେଇଛୁ । କୋନ୍ଧିରୁର ପାଞ୍ଜିଟାଏ ତାକୁ କଣ ଅଗ୍ରାହୀ । ସେଥିରୁ ସେ
ସମୟଟା ଜାଣି ନେଇଛୁ । ସେହି ସମୟଟାକୁ ଗଡ଼େଇ ଦେବାକୁ
ସମର୍ଥକମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ କେଉଁ ଆଡ଼କୁ ହଟେଇ ଦେଇଛୁ । ଆମେରିକା
ଗୋଇନା ବିଭାଗ କେତେ ସେଣାରେ ପାଣି ଉଠେଇଦେବ ।”

ଶୁଭ ମୁହଁର୍ତ୍ତି ଗଡ଼ିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ସମର୍ଥକ ଦେବାକୁ ଜଣେ
ମିଲିଗଲେ । ଅନ୍ତ୍ର ସମୟ ବାଜା । ହାକିମଙ୍କ ଦେଖା ନାହିଁ । ନେଉଳି
ଦାସେ ପଟ୍ଟିକରି ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭାଗର କାରସାଫ ସେଠି
ବି ଦେଖି ପକେଇଲେ । ଠକଣା ସମୟକୁ ଗୋଇନାମାନେ ହାକିମକୁ
ସେ ଅନ୍ୟତଃ ଅଟକାଇ ଦେବେ ତାହା ସେ ଆଗରୁ ସନ୍ଦେହ କରିଥିଲେ
ବୋଲି ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ । ବନ୍ଧୁଙ୍କଣକ, ହାକିମ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛନ୍ତି
ବୋଲି ପିଅନକୁ ପରୁରିବାରୁ ସେ ଜାଣିନି ବୋଲି କହିଲା । ନେଉଳି
ଦାସ ସତେ ସଙ୍ଗେ ବିଳବିଲେଇ ଉଠିଲେ—“ଯେଉଁ ଆମେରିକା
ଗୋଇନା ବିଭାଗ ହାକିମକୁ ଅକ୍ଷ୍ଯାର କରିନେଇ ସେ କି ପିଅନକୁ
ବାଦିଦେବ ।”

ବନ୍ଧୁଙ୍କଣକ ନେଉଳି ଦାସଙ୍କୁ ବୁଝେଇଦେଲେ—“ଦେଖ-
ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭାଗ ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍‌ସବୁ କାମ କରି ଯାଉଛନ୍ତି ।
ତୁ ସେମିତି ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍‌ସବୁ କାମ କରିଯା । ପାଟିଭୁଣ୍ଡ କରୁଛୁ କିଆଁ ?
ସେମାନେ ଡାଳେ ଡାଳେ ତୁ ପତରେ ପତରେ ଯା ।”

“ତୁ କଥା ଘବରୁ ମୁଁ ବହୁ ଜାଗାରେ ଚୁପ୍‌ ରହୁନି । ଘରୁ
ବାହାରିଲ ବେଳେ ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାରେ ଗୋଟାଏ ବିଶ୍ଵତ ଛିକିଦେଲା ।
ମୁଁ ଭଲକରି ଦେଖିଛୁ ସେ ବିରତ୍ତିଟା ଆମ ସାହିର ବିରତ୍ତ ନୁହେଁ । ଆଉ
ବିରତ୍ତ ନାକ ଆଗରେ କଳା କଳା ହୋଇ ଚାନ୍ଦା ଲୁଗିଥିଲା । ଏ ନିଶ୍ଚପୁ

ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭଗର କାମ । ଗୋଟାଏ ବିଶ୍ୱାସ ନାକରେ ନାଶ ମାରି ଦେଇ ସେଇଠେ ଛୁଡ଼ି ଦେଇ ଖସି ପାର । ଡାର କାଟ ପାଣି ମତେ ଜଣା । କିନ୍ତୁ କାହାଙ୍କୁ ନ କହି ପଛକୁ ଫେରିଗଲା । ଖଟ ଉପରେ ଟିକିଏ ବସିପଡ଼ି ପୁଣି ‘ଦୁର୍ଗା’ ଦୁର୍ଗା କହି ଚାଲି ଆସିଲି । ସେମାନେ ଡାଳେ ଡାଳେ ଚଲେ, ମୁଁ ପଢ଼ର ପଢ଼ରେ ଚାଲି ଆସିଲନା !”

“ହଁ ହଁ ତୁ ଆଉକୁ ସେମିତି କର । ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭଗ ପେଡ଼ି ପୁଟୁଳା ଧରି ଏ ଦେଶ ଛୁଡ଼ି ପଳେଇବ ।”

*

*

*

*

ଆଉକୁ ଛପାଇପି କାମ ଆଚନ୍ତ । କାଗଜ ଦୋକାମା ପାଖରେ ନେଉନି ଦାମର ତୁଣ୍ଡ ସ୍ଵୟମ ବନ୍ଧଟା ଭୁସ୍‌କରି ଭଙ୍ଗିଗଲା । ସେ ଚିଲେଇ ଉଠିଲେ—“କଥା ହେଲା, ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭଗ କଥାରେ ପଡ଼ି ତୁମେ ଏକାବେଳେକେ ଆମ ମୁଣ୍ଡ କାଟିଦେବ ? ରମେ କାଗଜ କାହିଁ ୩୦/୩୫କୁ ଏକାବେଳେକେ ୧୧୦/୧୧୫ । ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭଗ କଥାରେ ତୁମେ ନିଆଁ ଗିଲିଯାଉଛ ?”

ଦୋକାମଟି ଆବାକାବା ହୋଇଯାଇ କହିଲା—“ଆପଣ ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭଗ କଥା କହୁଛନ୍ତି ନା ଆମ ଗୋଇନା ବିଭଗ କଥା କହୁଛନ୍ତି ମୁଁ ବୁଝିପାରୁନି । ଆମେ ବିକଳବାଲ । ମିଲ୍‌ବାଲମାନେ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ନିର୍ବାଚନ ପାଇଁ ଦେଇଛନ୍ତି । କାଗଜ ଉପରେ ସେ ଟଙ୍କାକୁ କଷି କାଗଜ ଦାମ ବସେଇଛନ୍ତି । ଫଳରେ ଦାମ ବଢ଼ିଛି । ଆମେ ମଞ୍ଚରେ ଦିପଇସା ପାଇବା ଲୋକ । ଆପଣ ମିଲ୍‌ବାଲଙ୍କୁ ପରୁରୁ ନାହାନ୍ତି ।”

ମୁଁ ଜାଣି, ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭଗ ଏମିତି କହିବାକୁ ଶିଖେଛି । କେମିତି ମୁଁ କାଗଜ ନ ପାଏ କି ନିର୍ବାଚନ ଇନ୍ଦ୍ରାହାର ନ ଛୁଟେ । ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭାଗକୁ ମୁଁ ବାଟ ଛୁଡ଼ି ଦେବନି । ତ ରମ୍ କାଗଜ ନେଇ ଥାଅନ୍ତି । ନ ହେଲା, ରମ୍ଭାଏ ନେବି । ମୋର

ଖଣ୍ଡି ଏ ରତ୍ନାହାର ପାଦା କାମ ଦେଖେଇବ ଆମେରିକା ଗୋଇନା
ବିଭାଗର ଦଲମ୍‌ମାନଙ୍କ ହଜାର ଟଣ୍ଡ ରତ୍ନାହାର ପତ୍ର ସେ କାମ
ଦେଖେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ହଉ ପତ୍ରେ ୧୧୦ ମୋତେ ରିମ୍ କାଗଜ
ଦିଅ ।”

*   *   *   *

ପ୍ରେସ୍‌ରେ ଶୁଣିବାକୁ ଗଲବେଳକୁ ସେଠେ ବି ଆମେରିକା
ଗୋଇନା ବିଭାଗର ବାସନା ପାଇ ନେଉଳ ଦାସ ନାକ ଟେକଲେ ।
ଶୁଣାରେ ବିଲମ୍‌ କରିବା କାମ କୌଣସି ଶୁଣାଖାନାକୁ ମାଲୁମ୍‌ ନାହିଁ ।
ଏ ପ୍ରେସ୍‌ ଯେତେବେଳ ଏତେ ବଡ଼ ଅପସନ୍ଧିଆ କଥାଟା କରୁଛି
ତେବେ ଏହା ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭାଗଙ୍କ କାମ ଛଡ଼ା ଆଉ କ'ଣ
ହୋଇପାରେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ପରି ଏଠି ମଧ୍ୟ ତାକୁ ହରେଇବାକୁ
ନେଉଳ ଦାସ ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପ । ତେରି ହେଉ ପତ୍ରେ ଏଇଠି ଶୁଣି
ନେବେ, ନେବେ, ନେବେ ।

ଶୁଣାଖାନାବାଲୁଟି ନେଉଳ ଦାସ ଓ ତାଙ୍କଦାର ଶୁଣାଖାନା
ଭିତରକୁ ନିଷ୍ଠିପ୍ତ ଅତୁଳ୍ୟ ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭାଗ ଦାର ବ୍ୟକ୍ତି-
ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ସେମାନେ ଯେ ସଥାଶୀଘ୍ର ଶୁଣିଦେବେ ତା’ର
ପ୍ରମାଣ ସୁରୁପ ପ୍ରଥମ ବା ଗେଲି ପ୍ରୁଫ୍‌ଟି କାଢ଼ି ଧରେଇଦିଲେ ।
ନେଉଳ ଦାସ ଦି ରୁଚି ଧାଡ଼ି ପଡ଼ିଛି କି ନାହିଁ ତିହିଙ୍କେ ଉଠିଲେ ।
“ଏ କଥଣ ! ଏହାକୁ ଯିଏ ଖଞ୍ଜିଛି ସେ ନିଶ୍ଚିପ୍ର ଆମେରିକା ଗୋଇନା
ବିଭାଗର ଲୋକ । ମୁଁ ଲେଖିଥିଲି ପୁଞ୍ଜିପତିଙ୍କ ପାଖରେ ମୁଁ ମୁଣ୍ଡ
ଦୁଆଇଁବ ନାହିଁ । ସେ ଖଞ୍ଜିଛି ନୁଆଇଁବ । ସାରିଥିଲା ତ ମୋତେ ।
ଦେଖ ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭାଗ ମୋତେ ପାରିବ ନାହିଁ । ତାକୁ
କହିଦେବ ନେଉଳ ଦାସ ଗମାର ନୁହେଁ ।”

ଶୁଣାଖାନାବାଲୁଟି ବିବ୍ରତ ହେଲାଗଡ଼ ବୃଦ୍ଧେଇ ଦେଲା—
“ଆଜ୍ଞା ସଂଶୋଧୁତ ହୋଇନି । ଥରେ ନୁହେଁ ଗ ଥର ସଂଶୋଧୁତ

ହେବ । ପ୍ରଥମ ଏମିତି ଭୁଲ ରହେ । କେବଳ ଖଞ୍ଜା ହେଲଣି ବୋଲି ଜଣେଇବାକୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଏଇଟା ଦେଖେଇଦେଲି । ଆପଣ ବିବୃତ ନ ହୋଇଥିଲେ ମୁଁ ଏଇଟା ଦେଖେଇ ନ ଥାନ୍ତି । ସଂଶୋଧନ ଶେଷ ପଦ୍ଧତି ଦେଖି ଛପେଇ ଆଦେଶ ଦେଲେ ଆମେ ଛୁପିବୁ, ତା ଆଗରୁ ନୁହେଁ ।

X

X

X

ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭାଗକୁ ହଟେଇ ଦେଇ ନେଉଳି ଦାସ ଛୁପା ସରଞ୍ଜାମତକ ଧରି ଘରକୁ ଫେରିଲେ ।

ଘରଟି ନେଉଳି ଦାସଙ୍କର ନିଷ୍ଠାଚନ ଅପ୍ରସ ହୋଇଥାଏ । ତାଙ୍କ ବର୍ତ୍ତକ ଆନ୍ଦରିକ ଦେଶ୍ଶା ଫଳରେ ଆଉ ଜଣେ ବର୍ତ୍ତ ଆସିଲେ । ଦୁଃଖେଁ ଅପ୍ରସ କାମ କଲେ ଆଉ ନେଉଳି ଦାସ ଦି ଚକିଆ କିପ୍ ଓ ମୁଖ ମାଇଦାର ପ୍ରରୂର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଲେ ।

ଦୁଇ ବର୍ତ୍ତକୁ ପାଇଁ ଭୋଟର ଟିକେଟରେ ନାମ ଲେଖିବା ଛଢା ଅନ୍ୟ କିଛି କାମ ନ ଥାଏ । ତେଣୁ ଯେଉଁ ସବୁ ନୂଆ ନୂଆ ଆନରେ ନେଉଳି ଦାସ ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭାଗକୁ ଭେଟି ତାଙ୍କ ଆଗରେ କହୁଥିଲେ ଦୁଃଖେଁ ତାକୁ ଟିପି ରଖୁଥିଲେ ।

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିକା କଣା ସରିଲ । ସରକାର ନେଉଳି ଦାସଙ୍କ ଅମାନତ ଟଙ୍କା ଫେରେଇଲେ ନାହିଁ । ନେଉଳି ଦାସ ସଫେଇ ଦେଲେ —“ମୁଁ ଯେତେ ଲୋକଙ୍କୁ କହିଥିଲି ସେମାନ ସମସ୍ତେ ମୋତେ ନିଶ୍ଚିତ ଭବରେ ଭେଟ ଦେବେ ବୋଲି ଅଜୀକାର କରିଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ମୋତେ ଭେଟ ଦେଇଛନ୍ତି ମଧ୍ୟ । ଯହା ସବୁ ଏବେ ହେଲା ତାହା ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭାଗର କାମ ।”

ଏଥିପାଇଁ ଦୁଇ ବର୍ତ୍ତ ନେଉଳି ଦାସଙ୍କୁ ନେଇ ଗୋଟାଏ ତିନି ଜଣିଆ ନମିନେ ବସିଲା । ଟିପା କାଗଜ କତାଗଲା । ସେଥିରୁ ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭାଗର କହୁଥିବା ଶତ୍ରୁପନ୍ଥ ମିଳିଲା । ଯଥା—

(୧) ରଜପଥ୍ ଉପରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ କଣା ପକାଇବାରୁ ସାଇକଲ ମଞ୍ଚରେ ମଞ୍ଚରେ କଣା ହୋଇ ପ୍ରଗ୍ରହରେ ବାଧା ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତ କଲା ।

(୨) ପ୍ରଗ୍ରହ ପଦ ସବୁ ନ ପଡ଼ି ସେଥିରେ ଗୁଆ, ଗୁଣ୍ଡି ଆଦି ବାନ୍ଧବା ପାଇଁ ଭୋଟର ମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକର୍ତ୍ତାଇଲା ।

(୩) ତାର ପ୍ରଗ୍ରହନାରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନେ ବଡ଼ ବଡ଼ ବଢ଼ିପାଟିଆ ସାହାୟ୍ୟରେ ଏତେ ହଳ କଲେ ଯେ ଦାସଙ୍କ ସ୍ଵର ତତ୍ତ୍ଵରେ ବୁଝିଗଲା ।

(୪) ତାର ପ୍ରଗ୍ରହନାରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନେ ବେଳେ-ବେଳେ ମାର୍ପିଟ୍ ଓ ତେଲ ଫୋପଡ଼ା ଅଭିନୟୁ କରି ଦାସଙ୍କ ଉପରକୁ ଦୂଇ ରୁରି ତେଲ ଫୋପାଡ଼ିଲେ ।

(୫) ଭୋଟରମାନଙ୍କୁ ଲାଞ୍ଚୁଆ କରିଦେଲା । ଫଳରେ ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଟଙ୍କା ମାଗିଲେ । ଏମିତିଆ ବହୁତ ଗୁରୁତର କାରଣ ବାହାରିଲା ।

ଦାସେ ଏକ କରିବାକୁ ପଦାକୁ ଗଲେ । ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଅନ୍ୟକୁ କହିଲା—ରକ୍ଷା ହୋଇଛି, ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭାଗ ମୁଣ୍ଡରେ ସବୁ ଯାଇଛି । ତା ନ ହୋଇଥିଲେ ଆମର ଭୋଟରମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ସବୁ ଯାଇଥାନ୍ତା । ନେଉଳି ଘର ଜଣ ଜଣ କରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନକ୍କୁ ପଠାଇ-ଆନ୍ତା । ଶେଷରେ ଆମେରିକା ଗୋଇନା ବିଭାଗ ଆମ ମୁଣ୍ଡ ବିଗାଡ଼ି ଦେଇଛି ବୋଲି କହିଥାଆନ୍ତା ।

***

॥ ଭ୍ରାଟଭକ୍ତା ॥

ଚେଙ୍ଗ ଦାସୁଡ଼ି ବେଙ୍ଗ ଦାସଙ୍କ ଉତ୍ତରେ ଯେଉଁ ନିଷାଚନଟା
ହୋଇଗଲୁ ତାର ପଟାନ୍ତର ନାହିଁ କହିଲେ ତଳ, ମାସେକାଳ ହଶା-
ମୂଳା ପରିଶ୍ରମ ଦଣ୍ଡା ଚକଟା ପରେ ନିଷାଚନଟା ସୁରଖୁରୁରେ ସରଗଲ ।
ଦୁହେଁ ରୁରିକାଳ ମେଲେଇ ପଡ଼ିଗଲେ । କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ଦୁହେଁ
ଟିକିଏ ନିଶ୍ଚାସ ମାରିଲେ । ଗୁମାସ୍ତାମାନେ ଉତ୍ସପୁଙ୍କ ଉତ୍ତରେ ଟିକ
ପରି ଲାଗି ଉତ୍ସାହବାଣୀ ନ ଶୁଣାଉଥିଲେ ଦୁହେଁ ଏକାବେଳେକେ
ହାଲିଆ ହୋଇଯାଇ କତର ଧରି ଥାଆନ୍ତି ।

ଚେଙ୍ଗ ଦାସଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଗୁମାସ୍ତା ଶୁଣାଉଥାଏ “ଆଜ୍ଞା ! ବେଙ୍ଗ
ଦାସର ଅମାନତ ଟଙ୍କା ଉଡ଼ିପିବ । ଆମ ଭାଗ୍ୟ ଭଲ, କେଙ୍ଗ ଦାସ
ଗୁଡ଼ାଏ ଜଣାଶୁଣା ଟାଉଟରଙ୍କ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଗଲ । ଲୋକେ ଆଜି-
କାଳ ଯେମିତି ଗୁଲଖ ବନିଲେଣି, ସେଥିରେ ସେମାନେ କେବେହେଲେ
ଟାଉଟରଙ୍କ ପାଖ ମାଡ଼ିବେ ନାହିଁ । ମୁଁ ପର ନିଜେ ଶୁଣିଛୁ ଲୋକେ ଦଳ-
ଦଳ ହୋଇ କଥାକାରୀ ହେଉଥାନ୍ତି—ଏ ଟାଉଟରଗୁଡ଼ାକ ଯେ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ଦେଶରୁ ପୋଛୁ ହୋଇ ନ ଯାଇଛନ୍ତି, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଉନ୍ନତି ହେବନାହିଁ । ସଙ୍ଗଗିଳାଗୁଡ଼ାକ ସବୁ ପାଟିରେ ପକେଇ
ଦେବେ । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଏପରି ଧାରଣା ସେମାନେ କେବେହେଲେ
ବେଙ୍ଗ ଦାସର ଟାଉଟରମାନଙ୍କ ପାଲରେ ପଡ଼ିଥିବେନା ! ମନେ ମନେ
ଗୁଡ଼ମୁଆଁ ଶାଉଥାଆନ୍ତି । ଆଉ ତ ଗୋଟାଏ ଦିନ ମହିରେ । ପଅରଦିନ
ଏତିକବେଳକୁ ଘୂର ମୁହଁ ଆମିଲା କରି ଘନର ଲୁଚିବେ ଯେ ।”

ମୁଣ୍ଡ ଗୁମାନ୍ତା ବକି ବକି ହାଲିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲ ବେଳକୁ
ସହକାଶ ମୁଣ୍ଡ ଗୁମାନ୍ତା ଯୋଗି ଦଉଥାଏ “ସେ ଟାଉଟରଗୁଡ଼ାକ
କଅଣ କମ ଛେରଣ ଖାଇଛନ୍ତି । ଖୁବ୍ କମ୍ବରେ ମୁଁ କୋଡ଼ିଏ ତିରଣି
ଜାଗାରେ ଦେଖିଛୁ ଲୋକେ ସେମାନଙ୍କୁ ଘେର ଯାଇ ଅଦା ଛେତିଲ
ପରି ଛେରୁ ଥାଆନ୍ତି ଆଉ କହୁଆଆନ୍ତି—‘ହଇରେ ଶଳେ ! ବେଙ୍ଗ
ଦାସକୁ ଶୋଷି ଶୋଷି ତ ଦେବାଳିଆ କରି ସାରିଲଣି । ତାର ଖାଉଛି
ତାରି ବି ଦୁର୍ଗୁଣ ଗାଉଛି । ତୁମେ ଶଳେ ଚେଙ୍ଗ ଦାସଙ୍କ ନାମ ଧରିବାକୁ
କିଏବେ ? ଶଳେ ଭାବିଛ ଚେଙ୍ଗଦାସ ବାପ ମା ଛେଉଣ୍ଡ, ତା’ର କେହି
ନାହାନ୍ତି । ହଇରେ ଶଳେ ଭାବିଥିଲ ପରା ଆମେ ସମସ୍ତେ ମରିଗଲୁଣି !
ହଇରେ ଶଳେ କାହା ନାଆଁ ପାଟିରେ ଧରୁଛ ଜାଣିଛ ? କାହିଁ
ଚେଙ୍ଗ ଦାସ, କାହିଁ ବେଙ୍ଗ ଦାସ । କାହିଁ ବନତଦୟ, ମହାରଜା, କାହିଁ
ରାମପାଣ ! ଫେରବାର, ଚେଙ୍ଗ ଦାସଙ୍କ ନାଆଁରେ କିଛି କହିବ ତ ତମ
ମୁହଁରେ ମଣିଷ ଗୋବନ ପୂରେଇବୁ । ତମ ପିଠିରୁ ଛୁଲ ଉତାରି
ଦେବୁ । ତମ ବେଙ୍ଗକୁ ନେଇ ସାପ ଆଗରେ ପକାଇଦେବୁ । ଆରେ
ସେ ଶଳୀ । ବେଙ୍ଗାର ସାତ ଜନମ ଗଲେ ଆମ ଚେଙ୍ଗ ବାବୁଙ୍କ ପାଦକୁ
ସରି ହେବନା ।”

ତାକୁ ଅଟକାଇ ତା ତଳ ଗୁମାନ୍ତା କହିଲ —“ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ତ
ବେଙ୍ଗ ଦାସର ଆଠ ଦଶଟା ଟାଉଟରଙ୍କ ପାଟି ରୁଷ ହୋଇଗଲ ।
ସେମାନଙ୍କର ମୁହଁ ଆଉ ଦେଖାଗଲ ନାହିଁ । ଆମ ଶହଶତ କର୍ମୀଙ୍କ
ତୋଡ଼ରେ ଶଳେ କୁଆଡ଼େ ଛିନ୍ତିର ହୋଇଗଲେ । ଭେଟରମାନେ
ତ ଆମର କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଠେଲପେଲ ହେଲେ । ଆମର ଚିହ୍ନରେ
ଦୁମ୍ଭାନ୍ମ ମୋହର କୁଟିଦେଇଗଲେ । ବେଙ୍ଗ ଦାସ ଜାନଭରୁ ଆଉ
କେବେ ଆମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଠିଆ ହେବାକୁ ସାହସ କରିବ ନାହିଁ ।

ଆଉ ଜଣେ କସି ଗୁମାନ୍ତା କହିଲ —“ମୁଁ ପର ରିକ୍ସା
ବୋହେଇରୁ ଆମ ଜିତାପଟଟା ଠଞ୍ଚରେଇ ନେଇଛି । ବେଙ୍ଗଦାସ
ରିକ୍ସା ପାଖେ ପାଖେ ଆମ ରିକ୍ସା ଜଣି ରହିଥାଏ । ହବୁବୁରୁଁ ମୁଁ
ଦେଖିଛୁ ଭେଟରମାନେ ଯେମିତି ରିକ୍ସା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିନ୍ତି ସେମିତି

ପରୁ ର ଦିଅନ୍ତି “କାହା ରିକ୍ସା ?” ବେଙ୍ଗ ଦାସଙ୍କ ରିକ୍ସା ଶୁଣିବାମାସେ ମୁଁ ମୋଡ଼ିଦିଅନ୍ତି । ଚେଙ୍ଗ ଦାସଙ୍କ ରିକ୍ସା ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ଦେଖ କି ଖୁସି ! ନିଜ ରିକ୍ସାରେ ଚଢ଼ିଲ ପରି ଏକା ଉଠାଁ କେ ଯାଇ ବସିଯାଆନ୍ତି । ଏହାପରେ ଆଉ ବୁଝିବାକୁ ବାକୀ ରହିବନା । ମୁଁ ଗଣି ଗଣି ଶହେକେ ୨ କି ୩ ଜଣ କାଙ୍ଗାଳିଆ ଭିକଟଟା ଅଲୁଜୁକ, ଥୋବର ବେଙ୍ଗ ଦାସଙ୍କ ରିକ୍ସାରେ ବସିଛନ୍ତି । ବାକୀତଳ ସବୁ ଆମ ରିକ୍ସାରେ । ବେଙ୍ଗଦାସର ଅମାନତ ଟଙ୍କା ଉଠିଯିବ, ଯିବ, ଯିବ । ମୁଁ ଏମିତି କହୁଛୁ । ମୁଁ ଅଗରୁଧ କହିଦେଉଛୁ, ଲେଖିନିଅ, ଅଣୀହକାର ଭୋଟରୁ ବେଙ୍ଗଦାସ ଖୁବ୍ରେଲେ ସାତଣେ ପାଇବ । ଅସଲ ଘାଟିଆନ ରିକ୍ସା ଚଢାଇ ମୁଁ ଧରି ନଇଛୁ । ଆମ ଲୋକେ ବାସ୍ତବିକ୍ ଭାରି ଘୋକ୍ତୋକ୍ । ଯାହାକୁ ନାପସନ୍ଦ କରିବେ ତାର କୁକୁର ବିରାଞ୍ଜନ୍ମ ମଧ୍ୟ ନାପସନ୍ଦ କରିବେ । ରିକ୍ସା ତ ଦୂରର କଥା ।

ଶେଷରେ ବେଙ୍ଗ ଦାସେ ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରି କହିଲେ—ପ୍ରକୃତରେ ଆମ ଲୋକେ ବଡ଼ ମାତ୍ରିବାସୀ, ରାଜନୈତିକ ତେବେନା ସେମାନଙ୍କର ଖୁବ୍ ଅଛି । ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ତରେ ଭରଷା ଥିଲୁ ବୋଲି ସିନା ମୁଁ ଠିଆ-ହୋଇଥିଲା । ଫଳାଫଳଟା ଘୋଷଣା ହୋଇଯାଉ; ଗୋପବନ୍ଧୁ କାଗରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ସଭା କରି ଭୋଟର ଭାଇମାନଙ୍କୁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇ ଦେବା ।”

କସି ଗୁମାନ୍ତା ଜଣକ ବ୍ୟଧି ହୋଇଦିଲୁ କହିଲା—“ଆଉ ପୁଣି ସନ୍ଦେହ ଅଛି ନା ? ଫଳାଫଳ ଘୋଷଣାଯାଏ ଅପେକ୍ଷା କରିବା । ଘୋଷଣାରେ ଅଳକତ ଶୁଣିବ—ବେଙ୍ଗ ଦାସ ତେଙ୍ଗ ଦାସଙ୍କ ଟଣ ହଜାର ଦ୍ଵାରରେ ହରଇ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ । ଆମର ଯାହା କରିବାର କଥା ଆଜିଠୁଁ କରିଯିବା । ଗଣ୍ଠରପୁରରେ ମୁଁ ଦଶଟା ଖାସି ଯୋଗାଡ଼-କରି ରଖିଛୁ । ବରଦ ହେଲମାସେ ଅନ୍ତେଇ ନେଇ ଆସିବ । ଭଲ କାମରେ ଡେରି ନ କରିବାକୁ ବେଦରେ ଲେଖାଅଛି ।

ତେଙ୍ଗ ଦାସଙ୍କ, ପାଣିକୁ ଟଣା ଛେଳି ହେଲା ପରି ହେଉଥିବାର ଦେଖି ମୁଣ୍ଡ ଗୁମାନ୍ତା କଥାଟାକୁ ବଙ୍ଗେଇ ଦେଇ କହିଲା—“ନାହିଁ

ନାହିଁ ଫଳ ଯୋଷଣା । ପର ବଡ଼ ଭୋକଟା ପରିଲେ ଦେବ । ସେଥିରେ ସବୁ କର୍ମୀ ଆଉ ବଗ୍ରା ବଗ୍ରା ଭୋଟରୁଙ୍କୁ ଉକାପିବ । ଗୋଟାଏ ଝମାଲ କାମ ହେବ । ଏବେ ସମସ୍ତେ ହାଲିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଛୁ । ସେଥିକୁ ପାରିବା ନାହିଁ । ଆଜି ଗୋଟାଏ ଚାରୁଁ ଭୋକ କରିଦେବା । ଆମେ ଯେତେ ଜଣ ପାଖଲୋକ ଅଛୁ ସେହିମାନିଆ ଭୋକଟାଏ କରିଦେବା । ବେଣି ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଶାସି, ଦଶକିଲେ ମଇଦା, ଠକ୍କଲେ ମଇଁଷି ଘାଅ ହେଲେ କାମ ପାତେ । ଆମେ ତ ମୋଟ ୩୦ ୩୫ ଲୋକ ଅଛୁ । ଦିଅନ୍ତୁ ଆଜ୍ଞା ଦେଉଶବ୍ଦ ଟଙ୍କା ଦେବେଟି । ଏତିକର ମୁଁ କାମ ତୁଳେଇ ଦେବ । ଦିଅନ୍ତୁ ଶୀଘ୍ର ଦିଅନ୍ତୁ । ସମସ୍ତଙ୍କର ଯେତେବେଳେ ଗୋଟାଏ ଝୁଙ୍କ ଉଠିଲୁ ସେଇଟାକୁ ରେନ୍କିଦେବା ଭଲହେବନି । ଆଣନ୍ତୁ ଆଣନ୍ତୁ ଦେଉଶ ଟଙ୍କା ଆଣନ୍ତୁ ।”

ପ୍ରାଣ ଭୟରେ ଉକାଏଇକ ହାତର ଗୃହସ୍ତ ଟଙ୍କାପଇସା କଢ଼େଇ ଦେଲୁ ପରି ତେଜ ଦାସେ ଲୁହା ସିନ୍ଧୁକରୁ ଦେଉଶବ୍ଦ ଟଙ୍କା କାଢ଼ି ମୁଣ୍ଡି ଗୁମାଟ୍ଟାଙ୍କ ହାତରେ ଗୁଞ୍ଜି ଦେଲେ । ମୁଣ୍ଡି ଗୁମାଟ୍ଟା ଆଉ ଦି ରୂରିଜଣଙ୍କୁ ଧରି ସଜଦା କରିବାକୁ ବାହାରିଗଲେ ।

ତେଣେ ବେଙ୍ଗ ଦାସ ପାଖରେ ତା ଗୁମାଟ୍ଟାମନେ ପୁଡ଼ିଆ ଜମାଇବାରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଆନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡି ଗୁମାଟ୍ଟା ହାତ ହଲଇ କହିଲ—“ଆଜ୍ଞା ତେଜ ଦାସ ତା ଜୀବନରୁ ଆଉ କେବେ ଠିଆ ହବନି । ଏଇଥିରେ ଦେବାଳିଆ ହୋଇଗଲା । କୋଠାକୁ ବନ୍ଦା ପକେଇ ଦେଇଲୁ । ଆଉ ପୁଅ ମୁକୁଳେଇବ ନା କୋଠା ଦେଖିବ । ସତ କହୁଛି, ଆପଣଙ୍କ ପଛରେ ଏତେ ଭୋଟର ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ ସ୍ଵପ୍ନରେ ସୁନ୍ଦା ଭାବ ନଥିଲି । ଆଜ୍ଞା, ପନ୍ଦରଥଣା ଭୋଟର ତେଜ ଠାରୁ ପରସା ଖାଇଛନ୍ତି ଆଉ ଆମକୁ ଭୋଟ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏଥର ଭୋଟରମାନେ ଖାକୁ ରୁଲଙ୍ଗ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଆମ ଭୋଟର୍ଯ୍ୟାକ ସମସ୍ତେ ତେଜ ରିକ୍ସାରେ ଯାଇଛନ୍ତି ଆଉ ମୋହର ମାରିଲନ୍ତି ଆମ ଚିହ୍ନରେ । ମୁଁ ଯେତେ ଭୋଟରୁଙ୍କୁ ପରୁରିଛି ସମସ୍ତେ ସେଇ ଗୋଟାଏ ଉତ୍ତର ଦେଇଛନ୍ତି—“ଆମେ ବେଙ୍ଗ ଦାସଙ୍କ ପଇସା ଖରଚ କରିବା କିଅଁ ? ସେ'ତ ଆମ

ଲେବ । ତେଣୁ ଖର୍ଚ୍ଛାନ୍ତ କରିବା; ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମ ନିଜ ଲେକକୁ ଭୋଟ ଦେବା । ଯାକୁ କହନ୍ତି ପଳିଟିକସ । ଆଉ ବି ଡାକ-ପୁକାର ତା ସଙ୍ଗେ ଅପଡ଼ ହେବା କିଆଁ ? ବେଙ୍ଗ ଦାସଙ୍କ ରିକ୍ସାରେ ଯାଇଥିଲେ ତେଣ ଜାଣି ଯାଇଥାନ୍ତା ଆମେ ବେଙ୍ଗ ତାସଙ୍କୁ ଭୋଟ ଦେଲୁ । ସେଇଠୁସେ ଗୋଟାଏ ଅହନ୍ତା ମନରେ ରଖିଥାଆନ୍ତା । ଏଗୁଡ଼ାକ ମୋଚିଙ୍କ ପଳିଟିକସ ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ଆମେ ଏମିତିଆ ପଳିଟିକସ ଖେଳିଛୁ ଯେ ତେଣ ମନେ ମନେ ଖୁସି । ବେଙ୍ଗ ଦାସ ସହଜେ ତ ଖୁସି ହେବେଇ ହେବେ । କାରଣ ଆମେ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁଲ ଭୋଟ ଦେଇଛୁ ।

“ଆମ ଭୋଟରମାନେ କେଡ଼େ ବୁଝିଆ ଦେଖିଲ ! ଖାଇଲେ ତେଗର, ଗାଇଲେ ବେଙ୍ଗ ବାବୁଙ୍କର । ଭୋଟ୍ ଗଣତିଟା ହେବାର କଥା ହେବ । ଶେଷରେ ସମସ୍ତେ ଶୁଣିବେ ବେଙ୍ଗ ଦାସେ ତେଣ ଦାସଙ୍କୁ ଅଂସ୍ତର ହଜାର ଭୋଟ୍ରେ ହରେଇ ନିବାଚିତ ହେଲେ । ଏକେ ଗୋଟାଏ ମାତବରିଆ ଭୋଜିର ଘୋଗାଡ଼ କରିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ହିସାବକିତାପ କରି ଠିକ୍ କରି ଦେଇଛୁ । ପୁରୀ ‘ହ’ଟିଏ ଖର୍ଚ୍ଛ ହୋଇଯିବ । ସବୁ ସାହିର ମୁରବ୍ବ ଆଉ ଭୋଟରମାନଙ୍କୁ ଉକାଯିବ ତା’ ଉପରେ ଆମ କର୍ମୀମାନେ ସହଜେ ଅଛନ୍ତି । ପଥରଦିନ ଭୋକିଟା ଅଳବଡ଼ କରିବାକୁ ହେବ । ଏଣୁ ଆଜି ଟଙ୍କା ନ ଦେଲେ ନ ଚଳେ ।”

ବେଙ୍ଗ ଦାସେ ମହା ହୃସିଆର । ଟଙ୍କା ନାଆଁ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ କାଟପାଣି ଲଗେଇଲେ—“ନା ନା, ପଳାପଳ ନ କାହାରିବା ଯାଏ କିଛି ବି ହୋଇପାଇବ ନାହିଁ । କଥାରେ ଅଛି—ଭୋଟ, ମରଣ, ବରଷା—କହି ନ ପାରନ୍ତି ପୁରୁଷା । କଅଣ ହେବ କିଛି ନଜାଣି ଆଗେଇବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ବିର୍ଦ୍ଦ ଦାଣ୍ଡରେ ଖଣ୍ଡିଆ ହେବା ହିଁ ସାର ହେବ । ବର୍ଣ୍ଣମାନ ପାଇଁ ସେ ଭୋକିର ନାଁ । ଧରନା ।”

ବେଙ୍ଗ ଦାସଙ୍କ ଠାରୁ ନିରଶବାଣୀ ଶୁଣି ତାଙ୍କ ଗୁମାସ୍ତାମାନେ ସେଠାରୁ ରୁଲିଯାଇ ତେଣ ଦାସଙ୍କ ଗୁମାସ୍ତାମାନଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ । ଦି ଦକଙ୍କର ଗୋଟାଏ ଗୁଡ଼ ମିଳିତ କୌଠକ ହେଲ । ସମୟ

ପ୍ରାୟ ଏକମତ ହୋଇଗଲେ ଯେ ପୁଣ୍ୟ ଶୁଳ୍କପତ୍ର ବୁଲିଗଲା । ଦୁଇ କିଳାପୋତିଆଙ୍କ ୩୦ ମନରଙ୍ଗା ଝର୍ଣ୍ଣିଲା । ନୋଟ୍ ଖାମ୍ପି ଖାମ୍ପି ହାତ ବଥେଇଗଲା । ଶାଇ ଶାଇ ଗଣ୍ଡି ଦୋହଳିଗଲା । ମନ ହଉଥିଲା ନିଷାଚନଟା ଆଉ ତିନି ମାସ ଘୁମ୍ବ ଯାଇଥାନ୍ତା କି, ପୂଣ୍ୟମୀ ତତ୍ତ୍ଵ ଅଧାବାଟରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଦେଇ ଥାଆନ୍ତେ । ସବୁ କିନ୍ତୁ ସରିଗଲା । ଯାହାକୁ ଆଣ ବୋଲି କହିଲେ ଶହୁ ଶହୁ ଟଙ୍କା ହରି ପକାଉଥିଲା ସେ ଏବେ ଟଙ୍କାଟିଏ ଦେବାକୁ କି କୁଛିକୁଛି ! ଏଇ ଦିନକ ମଧ୍ୟରେ ଯାହା କିଛି ଆଦାୟ କଲେ ରକ୍ଷା । ତେଣିକ ଜଣେ ଗାଇରେ ଲୁଚୁବ ତ ଆଉ ଜଣେ ଆକାଶରେ ଉଡ଼ିବ; ସେତେବେଳେ କାହାର ଭେଟ ମିଳିବ ନାହିଁ । ମିଳିଲେବ ତିନ୍ଦିପାରିବେ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଏଇ ଶେଷ ଦିନ ପାଇଁ ଯେତିକି ମିଳିଲ ସେତିକି ସଇ । ତେଙ୍କ ତ ଦେଉଣହୁ ଦେଇଛି । ବେଙ୍ଗ ନ ଦେଲେ ନ ଦେଉ । ଏଇ ଦେଉଣହୁରେ ସମସ୍ତେ ପାଣି ସୁଆଦ କରିନେବା । ଦିନକ ପରେ ଯିଏ ହେଲେତ ଜଣେ ଜିତିବ । ସେତେବେଳେ ତା ଟଙ୍କାରେ ସେମିତି ପାଟି ସୁଆଦ କରୁଥିବ । ପ୍ରସ୍ତାବଟି ମଧ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଗଲା ।

* * *

ପରଦିନ ଭେଟ ଗଣନ୍ତି ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ତେଙ୍ଗ ଦାସେ ସକାଳୁ କାଳୀ ୩୦ କୁରଣୀଙ୍କ ପଟୋ ଆଗରେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ପଡ଼ି ‘ମା-ମା’ ବୋବାଇବାରେ ଲାଗିଲେ । ଆଉ ବେଙ୍ଗଦାସ ବି ଟଙ୍କାଟିଏ ମହାଦେବଙ୍କ ପଟୋ ଆଗରେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ପଡ଼ି ‘ବାବା-ବାବା’ ରଡ଼ି ଛୁଟିଲେ ।

ପ୍ରତି ଅଧ୍ୟାତ୍ମରେ ଗଣନ୍ତି ଥାନରୁ ଲୋକ ଧାଇଁ ଆସି ଖବର ଜଣାଉଥାନ୍ତି । ସନ୍ଧାନକେଳକୁ ତେଙ୍ଗ ଦାସ ଓ ବେଙ୍ଗଦାସଙ୍କ ମିଳିତ ପଞ୍ଜି ଆସି ଖବର ଦେଲେ ଯେ ତେଙ୍ଗ ଦାସେ ୫୭ ଭେଟରେ ବେଙ୍ଗଦାସଙ୍କ ପରାନିତ କରି ନିଷାଚନଟ ହୋଇଗଲେ । ତେଙ୍ଗ ଦାସେ କାଳୀଙ୍କ ପଟକୁ କୁଣ୍ଡଳ ଧରି ଆନନ୍ଦରେ ଗଡ଼ିଗଲେ । ଧୂଳଚନ୍ଦନରେ

ପଟ୍ଟୋଟାକୁ ବୁଡ଼େଇ ଦେଇ ସେ ଘର ଉଚରେ ଗୋଟାଏ ଧୂପକାଠି ପ୍ର୍ୟାକେଟ ଲାଗେଇ ଦେଲେ । ଘର ଆଖ ପାଖ ରୁରିଆନ୍ତି ମହିକଗଲ ।

ତେଣେ ବେଙ୍ଗ ଦାସଙ୍କ ଘର ଶୁନ୍ନାନ୍ । ହାରିଲ ଲୋକ ପାଖକୁ କିଏ ବା ଯିବ ! ସାନ୍ତୁନା ଦେଲେ ଓଳଟି କୋହ ଉବୁକ ଉଠିବ । ବେଙ୍ଗ ଦାସେ ଖବର ପାଇବା ମାତ୍ରେ ମହାଦେବଙ୍କ ଫଟ ଆଡ଼େ ରୁହିଲେ । ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ିଆଡ଼ୁ ସିରୁ ସିରୁ ହୋଇ ରାଗ ଉଠି ମୁଣ୍ଡକୁ ଉଚରେ ଦେଲ । ବାଡ଼ିଟାଏ ଆଣି ଫଟୋ ଉପରେ କାଠେ ଦେଲେ । କାତଚକ ଟୁକୁରା ଟୁକୁରା ହୋଇ ଝଣଖାଣ ତଳେ ଅଜାଡ଼ ହୋଇ ପଡ଼ିଲ । ନିଜଳା ଫଟଟାକୁ କାହାରୁ ଘୋଷାଡ଼ି ନେଇ ବାଡ଼ିଆଡ଼କୁ ଛୁଟିଦେଲେ ।

+   +   +

ଶତ ତତ୍ତ୍ଵ ଲୋକ ତେଙ୍ଗ ଦାସଙ୍କୁ ଝୁଲୁବା ପାଇଁ ଧାଇଁ ଆସିଲେ; ବେକରେ ପୁଲମାଳ ପିରେଇ ଦେଲେ । ତେଙ୍ଗ ଦାସେ ସରକାରୀ ଘୋଷଣା ଯାଏ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ କହୁଥିଲେ । ହେଲେ ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣୁଛୁ କିଏ ? ଭଲକାମରେ ମୁହଁର୍ଭୀ ବି ଅଃପକ୍ଷା କରିବାର ନୁହେଁ । ସରଙ୍ଗ ସଙ୍ଗେ ଶୋଭଯାସା, ବାଣ ରୋସଣୀର, ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଗଲ । ତାଙ୍କ ସମ୍ମର୍ଦ୍ଦନାରେ ବେଙ୍ଗ ଦାସଙ୍କ କମ୍ବୀ ଦେଖି ତେଙ୍ଗ ଦାସେ ଜିମା ଜିମା ଆଖିରେ ରୁହିବାରୁ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡି ଗୁମାନ୍ତା ପୁସୁ ପୁସୁ କରି କାନରେ କହିଲେ—“ଆଜ୍ଞା, ଏଇମାନେ ବେଙ୍ଗଦାସର ଖାଇ ଆପଣଙ୍କର ଗାଇବାରୁ ଆପଣ ଜିତିଲେ । ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ଆମେ ପଛ, ସେମାନେ ଆଗ । ସେମାନଙ୍କୁ ଅନାଦର କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଏ ସବୁ ଗୁଡ଼ କଥା । ଆମେ ନେବଳ ଜାଣିଛୁ । ଅନ୍ୟ କେହି ପ୍ଲାର ସୁରାକ୍ ବି ପାଇନାହାନ୍ତି ।”

ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇପଡ଼ି ତେଙ୍ଗ ଦାସେ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଃ ଜଣ କରି କୁଣ୍ଡାଇ ପକାଇଲେ । ବୋମ୍ବାଜି ତୋଢ଼ା ହୋଇ ଫୁଟି

କାନ ଅତିଥି ପଡ଼ିଲା । କେତେକ ଅତି ଉତ୍ସାହୀ ପୁବକ ଚେଙ୍ଗ ଦାସଙ୍କୁ କାନ୍ଧରେ ବିପେଇ ଥୋଡ଼ା ଏ ବାଟ ବୁଲେଇ ଆଣିଲେ । ଜମିଯାଇଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଚେଙ୍ଗ ଦାସେ ଆମ୍ବୁଦ୍ଧରୀ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଭାଷଣ ଦେଲେ — “++ ଯେଉଁ ବିଦେଶୀ ଲୋକେ କହନ୍ତି ଯେ ଆମ ଶ୍ରେଷ୍ଠରମାନେ ନିରକ୍ଷର, ବୋକା, ଲଞ୍ଚୁଆ ଓ ବିବେକଗ୍ନାନ, ସେଇ ବିଦେଶୀ ଲୋକେ ଅସଲ ଖୁଲୁଙ୍କ ବୋକୁଗୁଡ଼ା । ପ୍ରକୃତରେ ଆମ ଶ୍ରେଷ୍ଠରମାନଙ୍କ ନୌଭିକ ଚରିତ୍ର ପୃଥିବୀର ଯେ କୌଣସି ସଭ୍ୟ ରଷ୍ଟ୍ରର ଶ୍ରେଷ୍ଠରମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ଉନ୍ନତ । ଆମ ଶ୍ରେଷ୍ଠରମାନେ ସକୋଟ ଲୋକଙ୍କୁ ଚିହ୍ନପାରନ୍ତି, ଭଲ ଭେଲ୍ ବାରପାରନ୍ତି । ଗନ୍ଧାର ଅନ୍ତରୁ ଷ୍ଟି଱େ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ଜାଣି ପାରନ୍ତି । ସେମାନେ ନିଜ ନିଜର ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ମେରୁ ପରି ଅଟଳ ରହନ୍ତି । ଧନକ ତନକ ବା ପ୍ରଲୋଭନରେ ଯୋଗୀପରି ଅବିଚଳିତ ରହନ୍ତି । ଜିତେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପରି କାନ୍ମା କାଞ୍ଚନଙ୍କୁ ଦୂରତ୍ଵ ବଜ୍ରନ କରନ୍ତି । ଏହିପରି ଶ୍ରେଷ୍ଠରମାନେ କେବଳ ଆମର ରଜ୍ୟ ନୁହେଁ, ସାବ ଭାରତର ସମ୍ବାନ୍ଧକୁ ସାବ ପୃଥିବୀରେ ଅତି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵକୁ ଉଠାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ବେଙ୍ଗଦାସେ ଯେପରି ଭାବରେ ଟଙ୍କାର ସୁଅ ଛୁଟାଇଥିଲେ ସେଥିରେ ମୋର ଅନେକ ବନ୍ଧୁ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଦେଇଥିଲି—ତୁମମାନଙ୍କ ଆଶଙ୍କା ଅମୂଳକ । ଆମ ବିବେକୀ ଓ ଜାଗତ ଶ୍ରେଷ୍ଠର ଭାଇମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଭଲଭାବରେ ଚିହ୍ନିଛୁ । ସେମାନେ ଧନକୁ ବଜ୍ରନ କର ଯୋଗ୍ୟଜନଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚପୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେବେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଆଶ୍ୱାସନା ମୁଁ ଦେଇଥିଲି ତାବା ଆଜି ମୋର ନମସ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠର ଭାଇମାନଙ୍କ ଦାବ ନିର୍ବନ୍ଧ ସତ୍ୟ ରୂପ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି । ଏ ବିଜୟ ଆଜି ମୋର ବିଜୟ ନୁହେଁ, ଏ ବିଜୟ ମୋର ନମସ୍ୟ ଉତ୍ସବକୋଟୀର ନୌଭିକତାବିଶ୍ଵ ବିବେକୀ ଭୋଟର ଭାଇମାନଙ୍କ ବିଜୟ କେଉଁ ପାଷାଣୀ, ମୁଖୀ ଅବିବେକୀ କହେ ଯେ ଆମ ଭୋଟର ଭାଇ ମାନେ ନିର୍ବିଦ୍ଧା ଓ ନିରକ୍ଷର ? ଏପରି ପାଷାଣୀମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ବଜ୍ର ଗମ୍ଭୀର କଣ୍ଠରେ କହିବି—ଆମ ଭୋଟର ଭାଇମାନେ ସିନା ବିଦେଶୀଶାସକମାନଙ୍କ ଦାବ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସ୍ତଳ କଲେଜରେ ପଡ଼ିନାହାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ନୌଭିକତା ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ସ୍ତଳରେ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷାଲଭ କରିଛନ୍ତି

ତାହା ସେ କେଡ଼େ ମହାନ ତାହା କଥାରେ କହିଦେବନି । ସେ ଶିକ୍ଷା ବୁଲନାରେ ମାମୁଳ ସ୍କୁଲ କଲେଜର ଶିକ୍ଷା ସେ କେଡ଼େ ତୁଳ ତାହା କଥାରେ କହି ଦେବନି । ଆଜି ମୁଁ ଭୋଟରୁ ଭାଇମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଆଖାବନ ରଣୀ । ମୁଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି କହୁଛି ଆପଣମାନଙ୍କ ସେବାରେ ମୁଁ ମୋର ସମସ୍ତ ସାମର୍ଥ୍ୟ, ସମସ୍ତ ଶ୍ରମ ନିଯୋଜନ କରିବ ।”

ଦତ୍ତାତ୍ରେ ଚେଙ୍ଗ ଦାସଙ୍କ ପାଠି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ମୁହଁ ତ୍ରୀକ ମଧ୍ୟରେ ସବୁ କିଛି ଓଲଟପାଲଟ ହୋଇଗଲା । ଚଳକି ସର ଦୃଶ୍ୟ ପଟ୍ଟ କରି ବଦଳି ଗଲା ପରି ସେ ଥାନର ଦୃଶ୍ୟ ନିମିଷକ ମଧ୍ୟରେ ବଦଳିଗଲା । ସେହି ବାଟ ଦେଇ ଦଳେ ଲୋକ ‘ବେଙ୍ଗ ଦାସ ଜିନ୍ଦାବାଦ, ଆମର ନେତା ଜିନ୍ଦାବାଦ, ଜିନ୍ଦାବାଦ, ଜିନ୍ଦାବାଦ, ଗାନ୍ଧି ବାହୁଦ୍ଧ ଜିନ୍ଦାବାଦ, ଜିନ୍ଦାବାଦ, ଜିନ୍ଦାବାଦ’ ଆଦି କାନପଟା ଧୂନି ଦେଇ ଗୁଲିଗଲେ । ବୁଝ୍ ବୁଝ୍—ଭୁଲ୍‌ରେ ଗୋଟାଏ ବିଡ଼ା ଗଣତ ହୋଇ ପାରି ନଥିଲା । ସେହି ବିଡ଼ା ଗଣତରେ ବେଙ୍ଗ ଦାସ ଚେଙ୍ଗ ଦାସର ୯୭ ଭୋଟକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଅଧିକ ୧୪୦ ଭୋଟରେ ଜୟନ୍ତ କଲେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏହା ସରକାରୀ ଭାବରେ ଯୋଗିତ ହୋଇଗଲା । ଚେଙ୍ଗ ଦାସେ ସେଇଠି ଲାଥୁ କରି ବସି ପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ କଥା ବାହାରିଲ ବେଳକୁ ଅନୁରଙ୍ଗ ଶାଖ ଜଣ ବନ୍ଦୁକ ଛଡ଼ା ଆଉ ସମସ୍ତେ ବେଙ୍ଗ ଦାସଙ୍କ ଉରାଆଡ଼େ ଧାଇଁ ଯାଇଥିଲେ ।

ମନ ଦୁଃଖରେ ଘରକୁ ଫେରୁ ଫେରୁ ଚେଙ୍ଗ ଦାସେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗୀକୁ କହିଲେ—“ଓଁ ! ଏ ଟାଉଟର ଭୋଟରୁଗୁଡ଼ାକୁ ଯିଏ ଚିହ୍ନ ନଥିବ ଯେ ନିଜ ବାପକୁ ବି ଚିହ୍ନ ପାରିବନ । ଭାଗ୍ଚଟା ଭୋଟରୁ-ଗୁଡ଼ାକ ସାପଠୁଁ ବଳ ଅବଶ୍ୟାସୀ, ବାଘଠୁଁ ବଳ ଭପୁଙ୍କର ରୈରଙ୍କଠାରୁ ବଳ ଚତୁର । ପାଠଶାଳ ତ ପଡ଼ିଲେନ ; ଦିନରାତ ରୈର, ଡାକୁଗିରି ଓ ଠକେଇ କାମରେ ମାତିଲେ; ଏଗୁଡ଼ା ଭଲକାମ କରିବେ ବୁଆଡ଼ୁ ଯାକୁ ଦୟା ମାଯା ନାହିଁ । ଛତରଶିଆଏ ଯେତେବେଳେ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଥିବେ ସେତିକିବେଳେ ତାଙ୍କ ଉପରେ କୋରଡ଼ା ମାଡ଼

ଦେବା ଦରକାର । ମାତ୍ର କୁଳର ତ ଜନ୍ମ ହେଲେ, ତାଙ୍କର ବିବେକ ଆସିବ କୁଆଡ଼ୁ ? ଏଗୁଡ଼ା ପଇସା ପାଇଲେ ବିଷ୍ଵାକୁ ବି ପାଠିର ପୂରେଇ ଦେବ । କୁଷ୍ଟିତ ଜାନୁଆରଗୁଡ଼ାକ ଶାନ୍ତିର ‘ର’ ଅଷର ବି ଜାଣି ନାହାନ୍ତି, ଆଉ ମଣିଷ ଚିହ୍ନିବେ କୁଆଡ଼ୁ ? ଜାନୁଆର ତି ଯିଏ ଆଗରେ ଘାସ ହଲେଇଲ ତାର ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ିଇବେ । ଏଇ ନିରଷର ଭେଟରମାନଙ୍କ ଲାଗି ଆମ ଦେଶ ସାବ ପୃଥିବୀରେ ନିନିତ ହେଉଛି— ଭାରତୀୟମାନେ ନୋଟ୍ ନେଇ ଭେଟ୍ ବିକନ୍ତି । ଇସ୍ କି ଦୁର୍ଲାମ ! ଦରଜା ବସନ୍ତରେ ଏ ଗୁଡ଼ାକ ପୋଛୁ ହୋଇଯିବା ଦରକାର ।”

ବନ୍ଧୁମାନେ ‘ହୁ ହୁ’ ମାରି ରୁଳିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପାଠି ଭିତରେ ସତେ ଯେପରି କିଏ ଜଣେ ‘ହୁ’ର ଗୋଟାଏ ରେକର୍ଡ ଖଞ୍ଜି ଦେଇଛୁ । ତେଣୁ ଦାସେ ତରବର ହୋଇ ନିଜ ଘର ଭିତରକୁ ପଣିଲୋବେଳେ ପଢ଼ିଲେ କାଳୀଙ୍କ ପଟ ଉପରେ ନଜର ପଡ଼ିଗଲା । ଫୋଧରେ ପଟଟାକୁ କାହୁରୁ ଝଙ୍କି ଆଣି ତଳେ କଚି ଦେଲେ । କାଚଟା ଚାନ୍ଦା ହୋଇଯାଇ ଦରପାକ ବିଛେଇ ହୋଇଗଲା । ବନ୍ଧୁ-ଜଣକ ବହୁତ ବହୁତ ପ୍ରବୋଧ ଦେଇ ବିଦାୟ ଦେବା ପରେ ତେଣୁ-ଦାସେ ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡି ଗୁମାୟାକୁ ଖୋଜିଲେ । ହେଲେ ସେ ଆଖି-ପାଖରେ କେଉଁଠି ନଥିଲା । ସେ ଅନ୍ୟ ଗୁମାୟାମାନଙ୍କ ସହ ବେଙ୍ଗ ଦାସଙ୍କର ତାରିଧି କରିବାରେ ଓ ଖୋଦି ବେଙ୍ଗ ଦାସଙ୍କ ସହ ଖରଦାକୁ ପୋପଡ଼ା ହୋଇଥିବା ମହାଦେବ ପଟଟିକୁ ଅତି ଉଦ୍‌ବେଗର ସହିତ ଖୋଜୁଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ବୁଲ ଗୋରୁ ସେ ପଟଟିକୁ ରୈବାଇ ଗର୍ଭସାତ୍ କରିଥିବା କଥା କାହାକୁ ଜଣା ନଥିଲା ।

॥ ଦେବପାଳ ବଣଶ୍ଵର ॥

ନିଷାଚନ ପ୍ରାର୍ଥପତ୍ର ତନଶି ଦିନ ବହୁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଝିମା କୁକୁଡ଼ାଙ୍କ
ପରି ପଟ୍ଟପାଠ୍ ପଡ଼ିଗଲେ । ବାଙ୍ମ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଓଡ଼ିଶିଯିବାର
ଶେଷ ତାରିଖ ଦିନ ଆକସ୍ମୀକ ବୈରାଗ୍ୟର ଉଦୟ ଯୋଗୁ ଜଣେ
ଲେଞ୍ଜୁଟି ମାରି ରଣଭୂମି ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ । ବୈରାଗ୍ୟଟା ଯେ
ଆଗ୍ନିମାର୍କୀ ନିରୁତା ଏଥରେ ସନ୍ଦେହ ନଥିଲା । ବୈରାଗୀମାନେ
ସେତେବେଳେ ଦେଖନ୍ତି ଯେ ଘରକରଣ ସୁଖ ବହୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମିଳୁଛି
ଆଉ ଗେରୁଆ ପିନ୍ଧା ବୈରାଗୀ ସାଜିଲେ ବେଶ ଆସମ ମିଳୁଛି, ଖାଇବା
ପିଇବାର ଶିଳ୍ପୀ ଆଉ ଚଢ଼ନି, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଲେଞ୍ଜୁଟି
ମାରି ଗେରୁଆ ପିନ୍ଧା ବୈରାଗ୍ୟକୁ ହାତରେ ଧରି ଘର ଛୁଡ଼ି ପଳାନ୍ତି ।
ନିଷାଚନ ବୈରାଗୀମାନେ ପରିଷାର ଦେଖିଲେ—ନିଷାଚନ ରଣ-
ଭୂର୍ଜକୁ ଡେଇଁବା ଅର୍ଥ ବହୁ ଜ୍ଞାନ ଓ ଅର୍ଥହାନିକୁ କେବଳ ନିମନ୍ତ୍ରଣ
କରିବା ମୁହଁ; ବହୁ ଟାଉଠରଙ୍କ ଖପରରେ ପଡ଼ିବାକୁ ହେବ,
ବିଷୟଦଳ ହାର ତାର ସବୁ ଗେଇ ଦାଣ୍ଡରେ ଖୋଲା ହେବା କଥାକୁ
ବରଦାସ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ । ଏତେ ଝିନ୍ମେଟରେ ସେ ପଣିବ କାହିଁକି ?
ନିଷାପୁ ଯେ ଜିତିବ ତାର କିଛି ପୁଣିରତା ଅଛି ? ଏହା ଅପେକ୍ଷା ଓହରି
ଯିବା ପାଇଁ ଭାଲୁଆର ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଟଙ୍କାୟଚୁଟା ନିଷାପୁ ଅଧିକ
ସୁଖତାପୁକ । ବାସ୍ ଏତିକରେ ବୈରାଗ୍ୟ ତା ଉପରକୁ ବାତ କୁଦିଲ
ପରି କୁଦି ପଡ଼ିଲ ଆଉ ତାକୁ ଘୋଷାଡ଼ ଘୋଷାଡ଼ ରେଭୂର୍ଜିରୁ ନେଇ
ଗଲା । ସବୁଶେଷରେ ଇହିଲେ ରଣଭୂର୍ଜିରେ ଦୁଇ ଜଣ । ଭାଲୁ ଦାସ
ଓ ହନୁ ତିହାଡ଼ି । ଦୁହଁ ଟାଣୁଆ ଯୋଜା । କେହି କାହାକୁ ଜଣା
ନୁହନ୍ତି । ଦୁହଁଙ୍କ ଲୁହା ସିନ୍ଦୁକରେ ତାଡ଼ା ତାଡ଼ା ଶହେ ଟଙ୍କିଆ ନୋଟ୍

ସବୁ ଶୁଣି ହୋଇ ଅଣନିଶ୍ଚାସୀ ହେଉଥାନ୍ତି । ଦୁର୍ବିଜ ପାଖରେ ଦୁଇଟା ଜକର ଟାଉଟର ଗୋଠ । ଧରୁ କହିଲେ କାମୁଡ଼ ପକେଇବେ, ଉଠ କହିଲେ ତାଳଗଛ ଉପରେ ଚଢ଼ିଯିବେ । ପଡ଼ି କହିଲେ କୁଆକୁ ଢେଇଁ ପଡ଼ିବେ । ଏଣୁ ଲଢ଼େଇଟା ଯେ ଦାନକୁ ଦାନ; ନଶକୁ ନଶରେ ଲାଗିବ, ସେଇଟା ମରଣ ପରି ନିଶ୍ଚିତ । ଭୋଟ୍ ଦେବା ଦିନ ଆଉ ମାତ୍ର ମାସଟାଏ । ଏହାର ଭିତରେ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଲଢ଼େଇର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ହେବ । ମଣ୍ଡଳୀ ତମାମ ଗ୍ରେଟ ବଡ଼ ହୋଇ ଅନେକ ଅଫିସ ଖୋଲଗଲ । ଦୁଇ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କର ଦୁଇଟା ବଡ଼ ଶିବର ଖୋଲଗଲ । ଏ ଦୁଇ ଶିବରରେ ମଣିଷଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଛେଳି କୁକୁଡ଼ାଙ୍କ ରଡ଼ି ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲ । ଭଲୁ ଓ ହନୁଙ୍କ ସେନାପତିରୁରେ ଦୁଇ ଶିବରରୁ ଯୁଦ୍ଧ ନିଯୁନଣ କରଗଲ ।

ଭଲୁ ଦାସ ଶିବରରେ ଟିକିନିଖି ଯୋଜନା ହୋଇ ବିଶ୍ଵଗମାନ ସୃଷ୍ଟିକରି ଦିଆଗଲ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଶ୍ଵଗରେ ଜଣେ ମୁଖିଆ ଶଜଣ ଉପ-ମୁଖିଆ ଆଉ ୧୦ ଜଣ ବୋଲକରା ହାତ ମୁହଁ ପଜେଇ ରହିଗଲେ । କାମ ଏକାବେଳେକେ ଜର୍ମିଆ ମେସିନ ପରି କାମ କଲ ।

ଶିଆଣ ବିଶ୍ଵଗର ମୁଖିଆ ନିବାଚନମଣ୍ଡଳୀପୁ ୪୦ ଗାଆଁରେ ପାଳିକର କେଉଁ କେଉଁ ଦିନ ଭୋକି ଭାତର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବ ତାହା ଆଗଭୂରା ଠିକଣା କରି ଟିପାଖାତାରେ ଟିପି ପକେଇଲେ । କଣ୍ଠାରୁ ଓ ସାରୁରେ ଶିବରର ଗୋଟାଏ ବଡ଼ଦର ପରିଗଲ । ଭଲୁ ଦାସେ ମୁଖିଆକୁ ନିଜିନ ସ୍ଥାନକୁ ଡାକି ନେଇ ଗୁଡ଼ ମନ୍ଦ ଦେଲେ—“ଦେଖ, ଗାଆଁ ଲୋକଗୁଡ଼ାକ ଭାରି ତିଆଣ ରଙ୍ଗୁଣା । ମାଗଣା ପାଇଲେ— ଜଣେ ଜଣେ ଲେକ ହାଣ୍ଡିଏ ତିଆଣ ଗେପି ଦେବେ । ତିଆଣରେ ଜହର ଲକ୍ଷା ଆଛା । କରି ବାଟି ଗୋଲେଇ ଦେବ । ଭାତରେ ଟିକିଏ ହଳଦୀ ପକେଇଦେବ । ପ୍ରତି ୨୦ କଙ୍ଗେ ରୁଭଳ ପିଣ୍ଡ ଅଧକଲେ ତିନି ଗୁଡ଼ିଦେବ । ପତର ପାଣି ପକେଇବା ପୁରୁଷରୁ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହିଦେବ ଯେ ଲଣ୍ଡନର ଜଣେ ବଡ଼ ଡାକ୍ତର ଏବଂ ଗବେଷଣା କରି କହିଛନ୍ତି ଯେ

ଓଡ଼ିଶା ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କର ବହୁମୁଖ ବେଗ ପ୍ରତିରୋଧଶକ୍ତି ସମେ
ଦ୍ରୁଷ୍ଟ ପାଞ୍ଚିଛି । ଭିତରେ ବେଣି ଚନ୍ଦ ମିଶେଇ ଖାଇଲେ ବହୁମୁଖ
ବେଗ ଖାପୁ କରି ମାଡ଼ି ବସୁଛି ।

ବହୁମୁଖ ବେଗର ଭୟାବହତା ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ
ବକ୍ତୃତା ଦେଇଦେବ । କିଏ କେମିତି ଟାହୁଳି କରି ଦି ରୂପିତ କହି
ଦେଇପାରେ । ଖବରଦାର ତା' ଉପରେ ରଖିବ ନାହିଁ । ବରେ ଦସି
ଦସି ଦି'ପଦ ରୁଟୁକୁଥା ତାକୁ କହିବ । ଟିପାଖାତାରେ ତା ନାଆଁ ଟିପିସି
ରଖିବ । ଭୋଟପରେ ସୁଧ କଳନ୍ତର ସହ ତାର ବଦଳ ନେବା ।
ଉପଦେଶଗୁଡ଼ାକ ଗିଲି ପକାଇ ମୁଖିଆ ଉପମୁଖିଆ ଓ କେତେକ
ବୋଲକରାକ ସଙ୍ଗେ କର୍ମେଷେଷକୁ ରୁଳିଗଲା ।

ଅବକାଶ ବିଭାଗରେ ନବନିୟମ ମୁଖିଆକୁ ଭଲହ୍ରାସ
ଉପଦେଶ ଦେଲେ “ଦେଖ, ଏ ଜୟୟାମୁଖାଳୀ ମାଲ ଖରିବ କଳେ ଆମକୁ
ପୋତରେବ ନାହିଁ । ଖାଣ୍ଡି ଗଡ଼ିଜାତ ରକା ମହିଲା ଓ ହାଣ୍ଡିଆ ମୁଁ
ଯୋଗାଡ଼ି କରିଛି । ଆଉ ଦିନେ ଦି ଦିନେ ଧାନ ଟୁକ ଭିତରେ ଆସିବ ।
ଷ୍ଟୋକୁ ଷ୍ଟୋ, କିନ୍ତୁ ନିଶା କଞ୍ଚକଚାରୁ । ଅଧେ ମାଲକୁ ଅଧେ ପାଣି ।
ତେବେ ଦି ନିଶା ହେବ । ନିଶା ହେଲାନି ବୋଲି ସବ କେହି କହେ
ତେବେ ତାକୁ ବୁଝାଇଦେବ—କଢ଼ା ମାଲରେ ଯକୃତ (ଲିଭର)
ବେଗ ବେଣି ହେବାରୁ ସରକାର ମାଲକୁ ଟିକିଏ କାଉଦା କରି
ଦେଇଛନ୍ତି । ମାଲ ପିଇବ ମଉଜ କରିବାକୁ । ବେଗ କଣିବାକୁ ନୁହେଁ ।
ଓଠି ! କଢ଼ିକଚାରୁ ମାଲ ଯେତେଜଣ ପିଉଛନ୍ତି, ସମସ୍ତଙ୍କ ଯକୃତରେ
କକ୍ଷୀୟ ବେଗ (ଲିଭର କ୍ୟାନସର) ବସା ବାନ୍ଧୁଛି । ରୈର ଖଟି
ମାନଙ୍କରେ ମାଲ ସାଇତି ରଖିବ । ସେଇଠିକୁ ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ଡାକ ନେଇ
ମାଲ ପିଲେଇବ । ସବୁ ଗୁରୀ ଠାକୁର ଘର ପଞ୍ଚାନନ ମେଲା ଆରମ୍ଭ
କରି ଦେଇ ଗଞ୍ଜିଲ, ଚିଲମ ଯୋଗେଇ ଦେବ । ଆପଣି ରୈର
ଗଞ୍ଜିଲକଲିର ଓଳିଆ ତିଆରି କରି ଆଗରୁ ରଖିଛି । ଗଞ୍ଜିଲ କଲି
ଦେବାରେ ଛିଶା କରିବନି । ଖୁବ୍ କମ୍ ଦାମରେ ମୁଁ ସେତକ ସଂଗ୍ରହ

କରିଛି । ଆଉ ଦେଖ, ଭଲ ପାକିଷ୍ତାନ ରେଗୁ ଅଫ୍ଟିମ ଦିକଲେ ରଖିଛି । ଆଗ ଆଗ ଆପୁଆ ଗୋଲିଅରମାନଙ୍କୁ ଠାବ କରି ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରି ପକାଇବ । ଫିଲେକ ଯେତିକ ଖାଏ ତାକୁ ସେତିକ ଦକ, ମଝିରେ ମଝିରେ ଦିନେ ଗପ, ମାର୍ଯ୍ୟିକ, ଆପୁଆ, ଗୋଲିଅରମାନେ ଡକଳ ବିକଳ ହୋଇଯିବେ । ପରଦିନ ଦେଇ କହିବ—ତମ ବିକଳ ଦେଖି ପରମୁଁ ଭଲୁ ଦାସଙ୍କୁ ଯାଇ କହିଲି । ସେ ଦୟାବହୁ ଆପୁ କଣି ମୋ ହାତରେ ପଠାଇ ଦେଲେ । ଦେଖ, ତାଙ୍କୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦବଟି, ସେ ଶ୍ରେଷ୍ଠରେ ଜିତିଲେ ତୁମର ଆପୁ ଚିନ୍ତା ଆଉ ରଖେଇ ଦେବେନାହିଁ । ଦେଖ ଆପୁଆମାନଙ୍କୁ ଲୁଗ ରହିଥିବ । ସନ୍ଧାନକେ ସେମାନଙ୍କ ନାକରୁ ପାଣି ବୋହିବା ଆରମ୍ଭ ହେଲେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପଦ୍ମଞ୍ଜ ଆପୁ ଦେବ ।

ଅବକାର ବିଭାଗର କର୍ମୀମାନେ ଗୁଲିଯିବା ପରେ ଭଲୁ ଦାସେ ପ୍ରରୂର ବିଭାଗର କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ବିଶେଷ ତାଲିମ ଦେଇ କହିଲେ— “ଦେଖ ଆମେ କଅଣ କରିବା କଅଣ ନ କରିବା, ସେସବୁ ବିଷପୁରେ ଉଠି ଉଠି କହିବ ନାହିଁ । କଲା ଲୋକ ଉପରେ ଥାଇ କରୁଛି । ଆମେ ସବୁ ନିମିତ୍ତ ମାପ । ତେଣୁ ଆମେ ଏସା କରେଇବା ତେବେ କରେଇବା ମୁଖୀମୀର ପରିବୁପୁକ । କହିଦେଇ କରି ନ ପାରିଲେ ଲୋକ ବସେଇ ଉଠେଇ ଦେବେନି । ଶବରକାଗଜବାଲଙ୍କୁ ଟାହୁଲି କରିବାକୁ ଖୋରାକ ମିଳିବ । ବିଜୁବାବୁ ଟାଇଲି ଘର ପାଇଁ ଯେଉଁ ହୁନଅବସ୍ଥା ଦ୍ରୋହିଛନ୍ତି ତୁମେ କଅଣ ଜାଣିନ । ଏଣୁ କରିବା ନ କରିବା କଥା ଗାତରେ ପୋତ । ହନ୍ତୁ ତହାଡ଼ିର ସବୁ ଗୁମର କଥା ମୁଁ ଟପି ରଖିଛି । ସେ ଯୋଉ ଘୁକରକୁ ତଡ଼ିଦେଇ ଥିଲ ତା’ରଠାରୁ ସମସ୍ତ ଗୁଡ଼ ଖକର ସାଗର କରିଛି । ଜନାକାଶ ମକଦମାରେ ଜେଲ୍ ଯାଇଛି । ଦୁଇ ଦୁଇଥର ତହବିଲ୍ ତୋଷରପରେ ଜେଲ୍ ଜୋରିମାନା ହୋଇଛୁ ସବୁ କେସିର ନମ୍ବର ତାରିଖ ମୁଁ ଟପି ରଖିଛି । ଖାଲି ଯେତିକ ନୁହେଁ, ତାର କେତେଠା ନାଶ ଧର୍ଷଣର ଗୁଡ଼ ପଟୋ ମଧ୍ୟ ରଖିଛି ।

ସେଗୁଡ଼ିକ ଛୁପି ଦେବି । ପ୍ରଗୁରବେଳେ ସବୁ ଶୁମର କଥା କହି ଫଟୋଲୁ ଖଣ୍ଡିଏ ବାଣିଦେବି । ପୁଅ ସେଇଠି ଖତମ ପାଇଯିବ । ପଦାକୁ ବାହାରିବ, ନା ମୁହଁ ଦେଖେଇବ ।”

ପ୍ରଗୁରବିଷ୍ଣୁଆମାନେ ଯିବା ପରେ ଅମୋଘଅସ୍ତାଗାର ବିଶାଗର ଏକମାସ ବିଶ୍ୱାସୀ କର୍ମୀଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଗୁପ୍ତରେ କହିଲେ— “ଦେଖ, ଏ ଅମୋଘଅସ୍ତର ଶୂନ୍ୟକାଠି ତୁମର ହାତରେ ରହିଲା । ଘେଟ୍ଟଦେବାର ଠିକ ପୂର୍ବଦିନ ରତ୍ନିଃଷ୍ଠା ପରେ ତୁମେ କିପ୍ରେ ପ୍ରତି ଗାଁ’ର ମୁଣ୍ଡିଆମାନଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ହାତରେ କଜାରେ ଲେଖାଏଁ ଧରେଇ ଦେଇ କହିବ— ଏଇଟା ଭେଦ ଅଢ଼େଇ ଖର୍ଚ୍ଚ । କାଲି ବଡ଼ପକାଳୁ ଭେଦ ଘେଟ୍ଟରମାନଙ୍କୁ ଅଢ଼େଇ ନେଇ ଭାଲୁ ଦାସଙ୍କ ଗୁହାଳରେ ଯେପରି ପୁରେଇ ଦିଅନ୍ତି । ଆଉ ଗୁଣ୍ଡା ଲପଙ୍ଗା ଲଙ୍ଗଳା କଟୁରିଆ ଯେତେ ଅଛନ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କ ହାତରେ କୋଡ଼ିଏ ଲେଖାଏଁ ଗୁଞ୍ଜିଦେଇ କହିବ— ଏଇଟା ସାମାନ୍ୟ ପାନଶିଆ, ଭୋଟରେ ଜିତିଲେ ଭାଲୁ ଦାସେ ତେମେ ପକେଟ ଗରମ କରିବିବେ । ଭେଦ ଭୋଟରମାନଙ୍କୁ କିନ୍ତୁ କହିବ— ଭାଲୁ ଦାସ ଟଙ୍କା ପାଇବ କୁଆଡ଼ୁ ? ଏ ସବୁ ତିହାଡ଼ିନକାର ପ୍ରଗୁର— ଭାଲୁ ଦାସ ଟଙ୍କା ବାଣ୍ଡୁଛି । ଲୋକେ ଟଙ୍କା ପାଇଁ ଭାଲୁ ଦାସ ପାଖକୁ ଧାଇଁବେ । ଟଙ୍କା ନପାଇ ଭାଲୁ ଦାସ ଉପରେ ବାଣିପିବେ । ତିହାଡ଼ିନକା ଭୋଟତକ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଗୋଟେଇ ନେବ । ତମମାନଙ୍କୁ ଭଣ୍ଡେଇ ଭୋଟ ମାରିନେବାର ଏକ ଫଳ । ତୁମେମନେ ଏହି ତିହାଡ଼ି ପାଲରେ ପଡ଼ି ଗୋଟିଏ ଗର୍ବବର ବନ୍ଦ, ନିଷ୍ଠାପର ଦେଶସେବକ, ଚରିତବାନ୍ ଓ ଉତ୍ସାହ ଉଚକୋଟୀର ରଜମାତଙ୍କ ଭାଲୁ ଦାସଙ୍କୁ ଦିଶ ଓ ଦଶର ସେବା କରିବାକୁ ସୁଯୋଗ ନ ଦେବ ନ ଦିଅ । ନିଜର ହାନି କରିବ ତ କର । ପଛରେ କିନ୍ତୁ ପତ୍ରାଉଥିବ, ନେଡ଼ିଗୁଡ଼ କହୁଣିକୁ ବୋହିଯାଉଥିବ । * ବର୍ଷ ଯାଏ କାନ୍ଦୁଥିବ । ଭାଲୁ ଦାସ ପାଖରେ ଟଙ୍କା ନାହିଁ, ସେ ଦେଇପାଇବ ନାହିଁ । ଟଙ୍କା ନେଇ ଭୋଟ ବିକବାର ଇଚ୍ଛା ତ ହିଁ ତିହାଡ଼ି ପାଖକୁ ଯାଅ । ସେ ଦୁଇଟା ଟଙ୍କା ଦେଇ ତମଠୁଁ ଘେଟ୍ ନେବ

ତାପରେ ଗାଦିରେ ବସି ଦୁଇରେ ଯୋଡ଼ାଏ ଶୁନ କସାଇ ତମଠୁଁ
ଆଦାୟ କରିନେବ । ସେତେବେଳେ କୋବୋଉଥିକ—ଦରଦାମ୍
ବଢ଼ିଲ, ସବୁ ଖାଇବା ଜିନିଷରେ ଅପମିଶ୍ରଣ ହେଲ, ଅଖାଦ୍ୟ
ଖାଇ ଲୋକେ ରୋଗ ହେଲେ ଇତ୍ୟାଦି । ହେଲେ ଆଉ ଶୁଣିବାକୁ
କେବଳ ନଥୁବେ ବାପଧନ । ଟଙ୍କା ରୁହଁ ତ ତିହାଡ଼ି ନନା ପାଖକୁ ଯାଅ ।
ପ୍ରକୃତ ଦେଶ ଓ ଦଶର ସେବା ରୁହଁତ ଭଲୁ ଦାସ ପାଖକୁ ଆସ ।
ଏହା ଦ୍ୱାରା ଦୁଇଟା କାମ ହାସଲ ହେବ । ମୁଁ ଜଣେ ସାଧୁ ସତୋଟ
ରେଜମାନିଙ୍କ ବୋଲି ପରିଚିତ ହେବ ଆଉ ଲୋକେ ହନ୍ତୁ ତିହାଡ଼ି
ପାଖକୁ ଧାରୀ ତା'ଠୁଁ ଟଙ୍କା ଝଡ଼େଇବେ ।’

ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ବିଭାଗ କରି ସୁଦ୍ଧା ଭାଲୁ ଦାସଙ୍କ ମନ ଦୁଡ଼ିଗୁଡ଼,
ହେଉଥାଏ । ମନଟା ଖାଲି ବୋଦାପତ୍ରବା ଖାବ ପରି ଠାକୁରଙ୍କ
ପାଖକୁ ଘୋଷାଡ଼ି ହୋଇଯାଉଥାଏ । ସବୁ ବଳଠାରୁ ଦୈବବଳ ବଡ଼
ବୋଲି ଶାସ୍ତକାରମାନେ କହିଛନ୍ତି । ସବା ଶେଷରେ ଭାଲୁ ଦାସେ
ନୁଆ ବିଭାଗଟିଏ ଖୋଲି ଜଣେ ପୋଖର କର୍ମଣିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହାତରେ
ଛୁଡ଼ିଦେଲେ । ଠକ୍ ହେଲୁ ସେ ସବୁ ଗାଆଁରେ ଥିବା ଦେବଦେଶଙ୍କ
ପାଖରେ ହୋମ ଚଣ୍ଡୀପାଠ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ସହିତ ନିଷ୍ଠାପର
ଭାବରେ ଓଳିଏ ମାସ ଅରୁଆ ଖାଇ କରିବେ । ପ୍ରତି ଦେବଦେଶଙ୍କ
ପାଖରେ ଫିରିବାର ଦିନ ନିରୁତା ଗୁଆ ଘିଅରେ ହୋମ ହେବ ।
ଗୁଆ ଘିଅ ଅରୁଆ ଗୁଡ଼ିଳ ପରିବା ସମେତ ପ୍ରତି ବ୍ରାହ୍ମିଙ୍କୁ ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା
ବିଦାକ ଦିଆଯିବ । ଭାଲୁ ଦାସେ ଏତକ ବରତ କରିଦେଇ ନିଷ୍ଠିନ୍ତ
ହୋଇଗଲେ ।

ଭଲୁ ଦାସଙ୍କ ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକ ଲୁଚି ରହିପାରିଲ ନାହିଁ ।
ହନ୍ତୁ ତିହାଡ଼ିଙ୍କ ଗୁପ୍ତରରମାନେ ଭଲୁ ଦାସଙ୍କ କର୍ମୀମାନଙ୍କ
ସାଙ୍ଗରେ ରହି ସବୁ କିଛି ଟପିଟାପି ତିହାଡ଼ି ନନାକୁ ଜଣେଇ ଦେଲେ ।
ସେ ତଦ୍ୱାପ ବିଭଗମାନ ଖୋଲି ତାକୁ ଅଧିକ ମାର୍କିତ କରିବାରେ
ଲାଗିପଡ଼ିଲେ । ଦୈବବଳ ବିଭଗ ପାଇଁ ଜଣେ କର୍ମାଂଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ

ନିୟମକୁ କରିବ କି ନିଜ ପୃଷ୍ଠାଦିତଙ୍କୁ ନିୟମକୁ କରିବ ଏଇ ହନ୍ତରେ
ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଠିକ୍ ଏତିକବେଳକୁ ଜଣେ ଗେରୁଆ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଥିବା ତାହିକ
ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଦେଖିବାକୁ ଏକ ଗୁଡ଼ା ପରି । ହିପିବାକୁଆ ରୁଦ୍ଧାଷ୍ମମାଳା
ଦିଭୁଷିତ । ତହାକୁ ଆଣିବାଦ ଦେଇ ବସିଲେ । ତହାକୁ ଉକ୍ତଭରେ
ନମସ୍କାର କରିବାରୁ ସେ କହିଲେ — “ବେଷ୍ଟା, ନିଷାଚନରେ ତୁ ଠିକ୍
ହୋଇଥିବା ଜାଣ ମୁଁ ତୋ ପାଖକୁ ଆସିଛି । ମୁଁ ଜଣେ ବଡ଼ ତାହିକ,
ନଖ ଦପଣରେ ସବୁ ଜାଣିପାରେ । ଶନିଗ୍ରହ ତୋର ଏକ ଘାଟି
ଆନରେ ରହିଛନ୍ତି । ତନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟ ବିନା ତୁ ଯେତେ ରେଷ୍ଟା କଲେ
ବି ଜିତିପାରିବୁନି । ଦେଇକ କେବଳ ମୁଁ କରିଦେଇପାରିବ । ଆଗରୁର
ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପଇସା ନେବିନି । କିନ୍ତୁ ମୋ ସହ ତୁଙ୍କ କରିବାକୁ ହେବ ।
ଜିତିଗଲ ପରେ ମା’ କାତ୍ଥାୟମାର ପୁଜା ଖଇଁ ଓ ବିଶ୍ୱବିଜ୍ୟାତ କବତ
ପାଇଁ ଦୁଇ ହଜାର ଟଙ୍କା । ଦେବକୁ ପଡ଼ିବ । ଆଗରୁ କିଛି ଯାଚିଲେ ବି
ମୁଁ ନେବିନି । ବଜି କି ନା କହ ? ହେଇ ଦେଖ ମୋର ପ୍ରଶଂସାପନ୍ଥର
ତାତ୍ତ୍ଵା ।”

ତହାକୁ ଏ ତାଙ୍କ ହାତରୁ ତାତ୍ତ୍ଵା ମନ୍ତ୍ର ଦେଖିଲେ, ସତକୁ
ସତ ବଡ଼ ବଡ଼ ନେତାଙ୍କ ପ୍ରଶଂସାପନ୍ଥ । ମୁଣ୍ଡା ରସିଦିବି । କେଉଁଟିରେ
ଦୁଇ ହଜାର ଟଙ୍କାରୁ କମ୍ ନାହିଁ । ମନେ ମନେ ଭାବ ଲାଗିଲେ—
କ୍ଷତି କଥା ? ଜିତିଲେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମନ୍ଦୀ । ଗୋଟାଏ ମାରୁଆଡ଼କୁ
କହିଦେବା ମାସେ ସେ ଦୁଇ ହଜାର ଟଙ୍କା ବଢ଼େଇଦେବ । ନ ଜିତିଲେ
ତ ସେ କିଛି ନେବନି । ମୋ ଲୋକସାନର ପ୍ରଶ୍ନା ହିଁ ନାହିଁ । ଠକଣା
ବେଳକୁ ଭଗବାନ ଏମିତି ତାହିକଟିଏ ପଠାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ତାହିକର
ପ୍ରସ୍ତାବରେ ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବଜି ହୋଇଗଲେ । ଗୋଟାଏ ଭଲ
ବୁଦ୍ଧିଆଁ କାମ କରିବାକୁ ହେଲେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କରିବାର
ଦରକାର । ଷ୍ଟାମ କାଗଜ ଆସି ଏଗି ମେଣ୍ଟ ଲେଖା ହୋଇଗଲା ।
ଦୁଇଟା ନକଳ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ପାଖରେ ରହିଲା । ତାହିକ ଗୋଟାଏ
ତମା ଡେଉଁରିଆ କାଢି ପୁଟୁପୁଟୁ କରି ଗୁଡ଼ାଏ ମର କାହାରକୁ
ନ ଶୁଣିବା ଭଲ ବୋଲି ତହାକୁ ହାତରେ ବାନ୍ଧିଦେଲେ । ପ୍ରଶ୍ନାନ

ପୁଣ୍ୟ ପ୍ରବୋଧ ଦେଇ ପୁଣି ଥରେ କହିଲେ—“ଦେଖ, ସଥରେ ତୋହ ଲାଭ ଛଡ଼ା ନାହିଁ । ତୋତେ କିଛି ମାତ୍ର ଆଗଚ୍ଛବି ଦେବାକୁ ମଡ଼ି ନାହିଁ । ଜୟଲାଭ କଲେ ଦେବୁ, ନରେବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆଶଙ୍କା କରିବାର କିଛି ନାହିଁ । “ଜୟ ମା” କାଣ୍ଡେଯୁମ ।” ଏତକ କହି ତାହାଙ୍କ ବିଦାୟ ନେଲେ ।

ଦିନେ ଦିନନ ପରେ ଜଣେ କାପାଳିକ ହଳଦିଆ ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଭଲୁ ଦାସଙ୍କ ପାଖରେ ପଢ଼ିଲେ । ସେ ଜଣେ ଅଛି ଉତ୍ତର ତାବିକ । ମର ବଳରେ ଅସାଧ ସାଧନ କରିପାନ୍ତି ବୋଲି ଜଣେ ଦି'ଜଣ ଅଛି ବିଶୁଷ୍ଟ କର୍ମୀ ଭଲୁ ଦାସଙ୍କ ଜଣେଇ ଦେଲେ । ଭଲୁ ଦାସେ କାପାଳିକଙ୍କ ଗେ ଡ୍ରିଟଲେପତି, ଚରଣ ଧୂଳ ମୁଣ୍ଡରେ ମାରି କୃପା ଭିଷା କଲେ ଏବଂ କିଛି ଦଶନ୍ତି ପାଦତଳେ ଶୋଇବାର ଉପସମ କରୁଛନ୍ତି ଠିକ୍, ଏତିକିବେଳେ କାପାଳିକ ବାରଣକରି କହିଲେ—“ଆଉ ଥାଉ ଏବେ ନୁହେଁ । ମୁଁ ତ ଆସିଛି ତୋତେ ସାହାଯ୍ କରିବାକୁ । ଶାର ବଜରଙ୍ଗ ମୋତେ ତୋ ପାଖକୁ ପଠେଇଛି । ତା'ର ପୁନା ଟିକ୍କରିବେ କରେଇ ପାରିଲେ ତୋର ଅବଶ୍ୟ ଜିତାପଟ ହେବ । ତୋତେ କିନ୍ତୁ ଏକ ଅଜୀକାର ପସ ଲେଖିଦେବାକୁ ହେବ । ଜିତିଲେ ଦୁଇହଜାର ଟଙ୍କା ପୁନା ଖକ୍ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆଗଚ୍ଛବି ଏକ ପଇସା ବି ନୁହେଁ ।”

ଭଲୁ ଦାସେ ମଧ୍ୟ କାପାଳିକ ପାଖରେ ଥିବା ବଡ଼ ବଡ଼ ନେତାଙ୍କର ବହୁ ପ୍ରତିଧାନ ଦେଖିଲେ । ସରପଞ୍ଚତାରୁ ପ୍ରଧାନ ଦେଖିଯାଏ କେହି ବାଦ ପଡ଼ିନାହାନ୍ତି । ଏତେ ସୁଯୋଗ ଭଗଣରେ ଥିଲେ ମିଳେ । ଚଟାପଟ ସେ ବି ଶ୍ଵାମୀ କାଗଜ ଆଣି ଅଜୀକାର ପସ ଲେଖିଦେଲେ, ଦୁଇଁଙ୍କ ପାଖରେ ଦୁଇଟା ନକଳ ରହିଲା ।

ଦୁଇ ଶେଣୁଙ୍କ ଲଢ଼ିଇରେ ସାର ନିଷାରନମଣ୍ଡଳୀ [ଉଠିଲେ ପଡ଼ିଲୁ । ଲୋକେ ଆଉ ଶୋଇବସି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ନିତ ଖବର ମିଳୁଥାଏ—ଆଜି ଭଲୁଆ ଦଳର ଗୁରୁଟାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ପାଟିଙ୍ଗ, ଲାଲୀ

ହନ୍ତୁ ଦଳର ପାଞ୍ଜକର ଗୋଡ଼ିହାତ ଭଙ୍ଗିଛି । ଧୀ ଧପଡ଼ କରି
କରି ପୁଲିସ୍‌ବାଲ୍‌ଏ ଝାମ୍ ଖାଇଗଲେ । ମହା ଗଣ୍ଡଗୋଳ ଭିତର ଦେଇ
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶେଷ ହେଲା । ସବୁ ଶାନ୍ତ ମଢ଼ିଗଲା । କର୍ମୀମାନେ ପଂଗାଳି
ପଡ଼ିଗଲେ । ଭଲୁ ଦାସେ ଓ ହନ୍ତୁ ତିହାତ କିନ୍ତୁ ଶାରବଜରଙ୍ଗ ଓ
ମା' କାତ୍ୟାୟନା ନାମ ଶିଆପିଆ ଭୁଲି ଦିନରାତି ଜପିବାରେ ଲୁଗିଥାନ୍ତି ।

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଣ୍ଡରେ ଆଠ ଦଶଦିନ ବାଦ୍ ଶାରବଜରଙ୍ଗ ଓ
କାତ୍ୟାୟନଙ୍କ ଦୁଇ ପଣ୍ଡା କୋଟ୍ ଟେଣ୍ ପିନ୍ଧ ଗୋହିଏ ହୋଟେଲରେ
ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । କାଦମ୍ବର ଓ କୁକୁଟ ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ପରିତୃପ୍ତ ହୋଇ
ଉଭୟେ କିପରି ୨/୪ ମାସରେ ଥରେ ନିର୍ବାଚନ ହୁଅନ୍ତା ତାହା
ଶାରବଜରଙ୍ଗ ଓ ମା' କାତ୍ୟାୟନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । କାତ୍ୟାୟନଙ୍କ
ପଣ୍ଡା ପକେଟରୁ ଦିରହଜାର ଟଙ୍କାର ନୋଟ୍ କାଢ଼ିଲା । ହୋଟେଲ-
କାଲକୁ ୩୨୦ଟଙ୍କା ଦେବା ପରେ ବାକିତକ ଅଧା ଅଧା ବାଣ୍ଡିନେଇ
ହୋଟେଲ ଛୁଡ଼ିଲେ ।

ତ୍ରୋଟୁଳ୍ବାବାଙ୍କ ତ୍ରୋଟ୍ କିମିଆଁ

ଆସନ୍ତା ନିଷାଚନରେ ଠିଆ ହେବା ଲାଗି ହାଡ଼ିବରୁ ଦାସ
ଓରପ୍ ହାଉଡ଼ା ଦାସଙ୍କ ମନ ରମ୍‌ରମ୍‌ ହୋଇ କୁଣ୍ଡେଇ ହେଲା ।
ଦ୍ରୋଟ୍‌କଣ୍ଠୁଟା ଆଜି କାଳିକା ଟାଉଟଶ ସୁଗରେ ଯେ ସଂପ୍ରଧାନ କଣ୍ଠୁ
ତାହା କେହି ଅସୀକାର କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ହାଉଡ଼ା ଦାସେ ଧୀରେ
ଧୀରେ କଥାଟାକୁ ଟାଉଟର୍ ମେଳାରେ ପକେଇଲେ । ବିରୁର
ରୁଳିଲା ।

ଜଣେ ଟାଉଟର୍ କହିଲା—“ନିଷାଚନରେ ଠିଆ ହେବାକୁ
ହେଲେ, କିଛି ଗୋଟାଏ ଆଖିଦୁଶିଆ କାମ କରିବାକୁ ହେବ । ଦେଉଲ-
ତୋଳିବା ବା ବାଟରେ ହଗା । ଏମିତିଆ କାମ କିଛି କରିବାକୁ ହେବ,
ଯେପରିକି ସମସ୍ତେ ପରୁରିବେ, “ଆରେ କିଏ କଲା, ଆକେ କିଏ କଲା ?
ତାପରେ ଖୋଲତାଡ଼ ହୋଇ ନାଆଁଟା ଉଦ୍‌ଦିଦିବ ହୋଇ ବାଜିଯିବ;
ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ନାଆଁଟା ବସା ବାନ୍ଧିଯିବ । ତାପରେ ବେଶିଲୋକ
ଯେଉଁଥିରେ ହୋତା ହେଉଥିବେ, ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସେଇ ହୋତାରେ
ମାତିଯିବ; ଠିକ୍ ଯେମିତି ଦି’ରୁରିଟା ବିଲୁଆ ହୁକେ ହୋ ପାଟିକଲେ
ଆଉସବୁ ବିଲୁଆ ଯିଏ ଯେଉଁଠି ଥାଆନ୍ତି, ସମସ୍ତେ ‘ହୁକେ ହୋ’ରେ
ମାତିଯାଅନ୍ତି । ତାପରେ ସ-ସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ରହି ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବେଶି
ଜୋରରେ ପାଟିକରିବାକୁ ହେବ । ଦାନ୍ତ କଡ଼ମଡ଼ କରି, ହାତ ହଲେଇ,
ମନ୍ଦୀମାନଙ୍କୁ ତାତିଲ ତାତିଲ ଗାଳିରେ ପୋଡ଼ି ପକେଇବାକୁ ହେବ ।
ନିଷାଚନର ମୌସୁମ ଆସିଗଲେ, ଗୋଟାଏ ପଇସାବାଲ ପାଟିଆଡ଼େ
ଆଉଜି ଯାଇ, ଅନ୍ୟ ପାଟିମାନଙ୍କୁ ଗାଳିଗୁଲଜ କରିବ । ଘେମାନଙ୍କ
ନାଆଁରେ କଞ୍ଚା ଗାଲୁଆ କଥାସବୁ ତିଆରି କରି, ଗୁଡ଼ସୁଦ୍ଧରୁ ଏଗୁଡ଼ିକ
ସଂଗ୍ରହ କରିଛି ବୋଲି, ନିଜ ପାଟିର ନେତାମାନଙ୍କ ଆଗରେ ବୟାନ

କରିବ । ନେତାମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲ୍ଲବେଳେ ଦଶପଦର ଜଣକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଅଲବଡ଼ ନେଇଯିବ । ନେତାଏ ଧେମିତ ଜାଣିଯିବେ ଯେ ତୁମ ପଛରେ ବହୁତ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦଶ'ନକୁ ସିନା କମ୍ବଲୋକ ବାହାରୁଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ନେତାଦଶ'ନ ପାଇଁ ଲୋକେ ସବୁବେଳେ ହାଉଯାଉ । ନେତାଙ୍କ ପାଇଁ ଘିଆ, ଦୁଧ, ମାଛ ମହିରେ ମହିରେ ଭେଟି ଦେଉଥିବ । ‘ସେବା କାର୍ଯ୍ୟ ପୂଜାବଳେ, କବା ଅସାଧ ମଞ୍ଚିତଳେ ।’ ନେତାଙ୍କର ଟିକଟଟାଏ ନ ଦେବାକୁ ବାଟ ନଥିବ ।”

ହାଉଡ଼ା ଦାସେ ଷ୍ଟେଟ ପାଠ୍ୟୁଡ଼ାକ ପୁରସ୍କାର ହଜମ କରି ନପାର ଜଣକୁ ପରୁରିଲେ—“ସବୁତ ଶୁଣିଲି; ହେଲେ କେମିତି କେଉଁଠୁ କଅଣ କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିବ, ସେଇଟା ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ପଶୁନାହିଁ । କିଛି ଗୋଟାଏ ଖିଆ ମୋତେ ଧରେଇ ଦିଅନି ।”

ଜଣେ ଟାଉଟର、ଖିଆ ଧରେଇଲା—“ଦେଖ, ଆମ ଅଞ୍ଚଳରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ହାଇମ୍ପୁଲ ନକଲେ ଆଉ ଚଳିବନି । ଅନେକ ଲୋକ ବେଙ୍ଗ ସାହୁ ତୋଟାରେ ସ୍କୁଲ ବସେଇବାକୁ କହୁଛନ୍ତି; ହେଲେ ବେଙ୍ଗ ସାହୁ ତୋଟାଟା ଦେବାକୁ ନାପ୍ତିକରି ଦେଉଛି । ବଢ଼ିଆ ବଢ଼ିଆ ଆମ୍ବଗଛ ଲଗି ଗୁଡ଼ିବାକୁ ତା ସତ ବକ୍ତୁନି । ବାସ、ଏଇଠୁ କାମ ଆରମ୍ଭ କର ।”

ହାଉଡ଼ା ଦାସେ ପାଞ୍ଚମନ ପତିଶି ପ୍ରକୃତି ଏକାଠି କରି ଲାଗିପଡ଼ିଲେ । ବକ୍ତୁତାର ତାଉ ବଢ଼ି ଲଗିଲା । ସମେ ଗାଳିଗୁଲଜ ମିଶିଲା, ତାପରେ ହାତଗୋଡ଼ କଥା କହିଲେ । ବେଙ୍ଗ ସାହୁ କାନରେ ଭୁଲାବିଣ୍ଡା ଦେଇ ବସିଥାଏ । ହାଉଡ଼ା ଦାସେ ଏକାବେଳେକେ ଲାଗାମଛଡ଼ା ହୋଇଗଲେ । ଦିନେ ଶହୁ ଶହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ବେଙ୍ଗ ସାହୁ ତୋଟାରେ ପଣିଗଲେ ଆଉ ତୋଟାର ବହୁତ ଗଛ ହାଣି ପକେଇଲେ । ବେଙ୍ଗ ସାହୁ ଟଙ୍କା ତୋଡ଼ା ଧରି ଧାଇଁଲ କରେଶାକୁ । ଶେଷରେ ହାଉଡ଼ା ଦାସଙ୍କୁ ଆଉ କେବେ କବାରିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଛ ଛ ମାସ ମାମୁଁରେ ବିଶ୍ଵାମ ପାଇଁ ମୋନା ହୋଇଗଲେ । ଗଲ୍ଲବେଳେ ୪୦ ଜଣ ଟାଉଟର、ତାଙ୍କ ବେକରେ ପୁଲହାରଟାଏ

ପକେଇଦେଇ କହିଲେ—“ବାଟ ଖୋଲିଗଲୁ ଦାସେ, ବାଟ ଖୋଲିଗଲୁ । ମାମୁଁଘର ଶର୍ତ୍ତ ଦଶ୍ନ ଯିଏ ନକରିଛି, ସେ କସିନ୍‌କାଳେ ବିଧାନସଭା ଦଶ୍ନ କରିପାରିବନି । ଏଥର ମାମୁଁଘରୁ ବାହାରିଲୁ ବେଳେ ଗୋଡ଼ାଏ ଗୋଡ଼ ମାମୁଁଘରେତ ଆଉ ଗୋଡ଼ ବିଧାନ ସଭାରେ । ଭ୍ରଗାରେ ଥିଲେ ଏମିତିଆ ମଉକା ମିଳେ । ଫେରିଲବେଳକୁ ଆମେ ଖେଳରେ ଭ୍ରେଟ ପକେଇ ରଖିଥିବୁ । ତୁମେ ଖାଲି ଦିହାତିଆ କାଟି ପକେଇବ ।”

ପୁଲିସ୍‌ଗାଡ଼ି ରୂପିବାବେଳେ ଟାଉଟରୁ ଦଳ ନିଜ ନିଜ କୁଞ୍ଚ ଟେକି ହଲେଇ ଲାଗିଲେ । ବିଦାୟ ନେଲୁବେଳେ ଲୋକେ ରୁମାଲ୍‌ ହଲନ୍ତି ବୋଲି ସେମାନେ ଆଗରୁ ଜାଣିଥିଲେ । ଦୁର୍ଗାଖାଲୁ କାହାର ପକେଟରେ ଛାଡ଼ି ରୁମାଲ୍‌ଟାଏ ବି ନଥିଲୁ । ଫଳରେ ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ କୁଞ୍ଚକାନ ଟେକି ହଲେଇ ଲାଗିଲେ । ହେଣ୍ଟିମାରି ଟାଉଟରୁମାନେ ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ଫେରିଲେ ।

ହାଉଡ଼ା ଦାସେ ମାମୁଁଘର ଏକାବେଳେକେ ପୋଖର ନେତାର ମୁକୁଟ ପିନ୍ ଗାଆଁକୁ ଆସିଲେ । ଟାଉଟରୁଙ୍କ ଗହଣରେ ଏକ ସତ୍ତା ତାଙ୍କ ନିଜ ଘରେ ବସିଲା ।

ହାଉଡ଼ା ଦାସ ବଜୁଗମ୍ଭୀର ସ୍ଵରରେ କହିଲେ—“ମୁଁ ଗୁଡ଼ିବ ନାହିଁ, ଆଇନ୍‌କୁ ବଦେଲେଇବି ଓ ତାର ସାହାୟ୍ୟରେ ସେଇଠି ସ୍କୁଲୁ କରିବି । ଆଇନ୍‌ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯାଇ କିଛି କରିବେବ ନାହିଁ । ଏଥର ନିଷାଚନରେ ମୁଁ କଂଗ୍ରେସ ଟିକଟ୍‌ରେ ଠିଆ ହେବି; ଅଲବତ୍ ଜିତିବ ଆଉ ଅଲବତ୍ ମହୀଠାଏ ହୋଇ ବେଙ୍ଗ ସାହୁ ତୋଟା ଦଶଳ କରିବି ଓ ହାଇସ୍କୁଲୁ ବସେଇବି । ନିଷାଚନତ ଆସିବା ଆସିବା ଉପରେ ଆଜିଠୁଁ ଲାଗିଯାଅ ପରୁରରେ ।”

ନିଷାଚନର ଗୃହ ବିଷନ୍ତ ସୁଲୁ ସୁଲୁ ହୋଇ ବହି, ଟାଉଟରିଆ-ମାନଙ୍କ କାପ୍ତାକୁ ଉଲୁସାଇ ଦେଲା । ସେମାନଙ୍କୁ ଆଉ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଶୋଜିବା ଦରକାର ପଡ଼ିବନି । ହାଉଡ଼ା ଦାସ ନିଷ୍ଠାପ୍ତ କଂଗ୍ରେସ କମାଜନତାର ଟିକଟ୍‌ଟାଏ ପାଇବେ । ତେଣିକି ରୁଷିଆ ବା ଆମ୍ବରିକା-ଆଡ଼ି ଟଙ୍କାର ସୁଅ ପାଣିପରି ଛୁଟିବ । ସେତିକି ବେଳକୁ ଯିଏ ଯେତେ

ବାଲ୍‌ଟି, କୁଣ୍ଡ, ଗର, ତାଳ ଜୋଗାଡ଼ କର ପାରିବ, ସେତିକ ତା'ର ପୌତ୍ରଗ୍ୟ ।

ଟାଉଟରମାନେ ପ୍ରାର୍ଥୀ-ଟିକେଟ୍-ଗଡ଼ିଆରେ ହାଉଡ଼ା ଦାସଙ୍କୁ ଥୋପକରି ପକେଇ ଦେଇ ତେଣେଣାକୁ ରୁହିଁ ରହିଲେ । ଦିନ ପରେ ଦିନ ଗଡ଼ିଗଲା । ତେଣେଣା ଚୁପୁଖୁପୁ ହେବା ଦୂରେ ଥାଅ, ଟିକିଏ ଦୋହଲିଲ ନାହିଁ । ଥୋପରେ କଙ୍ଗେସ, ଜନତା, କମ୍ପୁୟନିଷ୍ଟ କି ଯୋଘାଳିଷ୍ଟ କେହି ହେଲେ ଶିଳିଲେ ନାହିଁ । ଟିକଟ୍ ମିଲିବା ଶେଷ ହେବା ପରେ ଟାଉଟରମାନେ ବନ୍‌ଶୀଳତା ପୋପାଡ଼ ଦେଇ ପଳେଇଲେ । କଙ୍ଗେସ କି ଜନତା ଟିକଟ୍-ଟାଏ ମିଲିଥିଲେ ସିନା ଟଙ୍କା-ସମୁଦ୍ର ଆମେରିକା କି ଛୁଟିଆ ଆଡ଼ି ମୌସୁମୀ ବାୟୁ ବୋହି ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଟଙ୍କା ବରଷେଇ ଥାଆନ୍ତା । ହାଉଡ଼ା ଦାସେ ସ୍ଥାଧୀନ ଭାବରେ ଠିଆ ହେଲେ ପାଣି ଟୋପାଏ ବି ମିଲିବନି । ଶୁଣା ଖର୍ତ୍ତିଶ୍ଵର୍ତ୍ତ ପାଖରେ ଟଙ୍କା କୁଆଡ଼ି ଆସିବ ଯେ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେବ । ଓଲଟି ସେମାନଙ୍କୁ ଶୋଷିବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି ।

ହାଉଡ଼ା ଦାସେ ଧାଁ ଧପଡ଼ କରି, କୌଣସିମତେ ଅମାନତ ଟଙ୍କାଟା ଯୋଗାଡ଼ କରି, ସ୍ଥାଧୀନ ଭାବରେ ଠିଆ ହୋଇସାର ରୁରି-ଆଡ଼କୁ ଖୋଜିଲା ବେଳକୁ କର୍ମୀମାନେ ଏକାବେଳେକେ ଶୁନ୍‌ଶାନ୍ । ଯେଉଁମାନେ ଦିନରାତି ତାଙ୍କର ପାଖରେ ନସରପସର ହେଉଥିଲେ, ଯାଆ କହିଲେ ପାଖ ଛୁଡ଼ି ନଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ଧାସ ବି ମିଲିବାକୁ ନାହିଁ; ହାଉଡ଼ା ଦାସେ ଖୋଜି ବୁଲିଲେ । ଟାଉଟରିଆ କର୍ମୀମାନେ ମହା ତରୁକା । ତାଙ୍କୁ ଦୁରରୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ଯେ କୌଣସି ଏକ ଗୁପ୍ତଥାନରେ ଯାଇ ଲୁଚି ଯାଉଥିଲେ ।

ଜଣେ ଦି'ଜଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅଗ୍ରନକ ମୁହାଁମୁହିଁ ରେଟ ହୋଇଗଲା । ଟାଉଟର ଶିରୋମଣି ତାଙ୍କୁ ବୁଝେଇ ଦେଲେ—“ଦେଖ, ତୁମେ ଆମକୁ ଭୁଲ ବୁଝନା । ଆମେ ଠିକ୍ କରିଛୁ କଂଗ୍ରେସ ଓ ଜନତାଠାରୁ ଟଙ୍କା ଖଲବୁ କିନ୍ତୁ ଗୁପ୍ତରେ ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ କାମ କରିବୁ । ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ଟଙ୍କା କୁଆଡ଼ି ଆସିବ ଯେ ଆପଣ ଆମକୁ ଦେବେ । ଆମେ

ଯଦି ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଏକବେଳେ ଟଙ୍କା ଖାଇ ନ ପାଇବା ତେବେ ଆମ କର୍ମୀପଣିଆକୁ ଧକ୍ । ଆମେ ଦିନବେଳା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉପର ମନରେ ପ୍ରଚୂର କରିବୁ । ବନ୍ଧିରେ ଚୁପ୍ଚ ଚୁପ୍ଚ ଶ୍ରେଷ୍ଠରମାନଙ୍କୁ ଆପଣକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେବାଲଗି ବୁଝେଇବୁ ।”

ହାଉଡ଼ା ଦାସଙ୍କ ମନ ମାନଗଲ । ସେ ମନେ ମନେ ଭବିଲେ, ଗୁପ୍ତ ପ୍ରଚୂରଟା ସବୁଠୁଁ ବଢ଼ିଆ କାମ । ପ୍ରଚୂର କଥା ପ୍ରତିପତ୍ର ଜାଣି-ପାଇବନି କି ଏହାର କାଟପାଣି ଲଗେଇ ପାଇବନି । ଫଳରେ ସେ ରେବବାଲିରେ ପୋତି ହୋଇପଡ଼ି ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇଯିବ ଆଉ ସେ ବିଧାନ ସଭରେ ରଢ଼ି ଗୁଡ଼ି ଗୁଡ଼ି ଚନ୍ଦରୁ ଚନ୍ଦରୁ ଖସେଇ ପକେଇବେ ।

ହାଉଡ଼ା ଦାସେ ସାଇକେଲ ଚିହ୍ନଟା ପାଇଥିଲେ । ମେହି ସାଇକଲଟା ଧର ସେ ଭାଷ୍ଟୁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ—“ଗୋଟିଏ ବି ପଇସା ଖଇଁ କରିବନି, ଗୋଟିଏ ବି ଜସ୍ତାହାର ଗୁପ୍ତିବନି, ଗୋଟିଏ ବି ପୋଷ୍ଟିର କାନ୍ଦୁରେ ମାରିବନି, ଗୋଟିଏ ବି ସଭା କରିବନି, ଗୋଟିଏ ବି ପଇସା ଶ୍ରେଷ୍ଠରକୁ ଦୁସ୍ତ ଦେବିନି, ଗୋଟିଏ ବି କିମ୍ବା ଭଡ଼ାରେ ଆଣିବନି, ଗୋଟିଏ ବି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କାହାକୁ ଖୁଆଇବି ନାହିଁ । ଏଇ ସାଇକେଲକୁ ରଥକରି ନିର୍ବାଚନ ଯୁଦ୍ଧ କେବଳ ମନ୍ତ୍ର ପକେଇବି, ବିଜୟଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ଘିନ୍ଧାନ୍ତିଆ କର ମୋ ଘରକୁ ଘୋଷାଡ଼ି ନେଇଯିବି ।”

‘ଜୟ ହର ହର ବୋଲ’ କହି ହାଉଡ଼ା ଦାସେ ସାଇକଲ ଉପରେ ଉଠିଲେ । ଯାାକୁ ଆଗରେ ପାଇଲେ ତାକୁ ଅଟକେଇ କହିଲେ—“ଆଜ୍ଞା, ଆପଣଙ୍କ ସେବା ପାଇଁ କମର କସି ବାହାରିଛି । ଅଣ୍ଟରେ ତ କାହାକୁ କେତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେଇଛନ୍ତି । ସେମାନେ କ’ଣ ଉପକାର କରିଥିଲ ? ଏବେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେଇ ଦେଖନ୍ତୁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର କି ସେବା କରୁଛି । ଆପଣ ଯେତେବେଳେ ରୁହିଁବେ, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଦୁଆରେ ହାଜର ହୋଇଯିବ ।”

ଏକଥା ଶୁଣି ସାଇଲ ପରେ କେହି କେହି କହନ୍ତି, “ଆଜ୍ଞା, କାହିଁକି ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ ପରିଶ୍ରମ କଲେ, ମୁଁ ତ ଏ ମଣ୍ଡଳୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠର ନୁହେଁ; ମୁଁ ଅନ୍ୟ ମଣ୍ଡଳୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠର ।”

ଆଉ ଜଣେ କହେ - “ଆହେ, ଏ ଉଡ଼ାଳାହାଜ ଓ ରକେଟ୍ ପୁଗରେ ତୁମେ ସାଇକେଲ୍ ଧରି କଥଣ କରିବ ହୋ । ନଈବାଲି ତଷ ବାହିଁ ସାର ହେବ ।”

ଜଣେ ଅଧେବି କହିବାର ଶୁଣାଗଲା—“ଆରେ ରଖ ହୋ କମ ସେବା, ଖୁବ୍ ଅଙ୍ଗେ ନିରେଇ ସାଇଳଣି । ଭୋଟ୍ ଖଣ୍ଡିକ ପାଇବା ପୁଣ୍ୟ ପୁରୁ ଗୋଲମ ବନିଯାଅ । ଭୋଟ ପାଇସାର ବିଧାନସଭା ଗାନ୍ଧରେ ବସିବା ମାସେ ବାଦ୍ ସାହା ବନିଯାଅ । ଯେଉଁମାନେ ତୁମକୁ ସେଠି ବସେଇଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଚନ୍ଦ୍ରିକେ ନାହିଁ, ଫାଟକ ବାହାରଙ୍କୁ ତଢି ନ ଦେବାକୁ ବାହର ସହିବ ନାହିଁ; ତମ ଖୁବାକୁ ଦଣ୍ଡବତ ବାବା, ଯାଥୀ ଯାଥ ତୁମ ରାସ୍ତା ଦେଖ ।”

ଆଉ ଜଣେ ମୁଖଲଜ୍ଜା ପୋଛୁ ଦେଇ ସାଫ୍ ସାଫ୍ କହିଦେଲା, “ତୁମମାନଙ୍କୁ ଟହିଥିଲୁ ସେଇ ନରେତ୍ରମ ଦାସ । ତୁମେ ଯେତେଜଣ ଠିଆ ହୋଇଥିଲ, ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଲାଜର ମଞ୍ଜି । ଭୋଟବେଳେ ଯେତିକି ଟଙ୍କା ଖଟେଇ ଥାଅ, ବିଧାନ ସଭକୁ ଯାଇ ତା’ର ଶହେରୁଣ୍ଣ ଲଭ ଉଠେଇବାରେ ଲାଗିପଡ଼ି । ଦଳେ ଅଯୋଗ୍ୟ ମାଙ୍କଡ଼ଙ୍କ ମୁହଁ ଉପରୁ ସ୍ବାଧୀନତା ଶାଳଗ୍ରାମଟା ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ, ବ୍ରାହ୍ମିଣ ସରକାର ରୂପିଗଲା । ମାଙ୍କଡ଼ମାନେ ଶାଳଗ୍ରାମକୁ ନରେଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ତୁମେ ସେହି ମାଙ୍କଡ଼ ଉଠିରୁ ଗୋଟିଏ ।”

ନିର୍ବିକାର ହାଉଡ଼ା ଦାସ ସବୁ ହଜମ କରିଦେଇ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଶିକାର ଖୋଜି ଗଲେ । କେତେଜଣ ବନ୍ଧୁ ତାଙ୍କୁ ଜିଗର କରି କହିଲେ—“କିଛି କଲେ କର ନକଲେ ନକର କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ନିବାଚନ ଉପ୍ରାଦାର ଅଳବଡ଼ ଛୁପ । ତୁମେ ନିବାଚିତ ହେଲେ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ କଥଣ କଥଣ କରିବ, ତାହା ସେମାନଙ୍କ କାନରେ ପକେଇବା ଉପିତ । ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ କଥା ଛୁପେଇ ବାଣ୍ଡୁଛନ୍ତି । ତୁମେ ନ ବାଣ୍ଡିଲେ ଲୋକେ ତୁମକୁ ଭୁଲିଯିବେ ।”

କଥାଗୁଡ଼ାକ ହସରେ ଉଡ଼େଇ ଦେଇ ହାଉଡ଼ା ଦାସ ଜହିଲେ—“ଯେଉଁ ସବୁ ଉପ୍ରାଦାର ଛୁପା ହେଉଛି, ସେଥିରେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ନିଜେ

କିପରି ଲୋକଙ୍କ ସେବା କରିବେ ତା ନଳେଖି, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଗୋଲ
ଖୋଲ ଅଛନ୍ତି । ତାକୁ ବି ପଡ଼ି ପାରିବେ ଶତକଡ଼ା ୨୦ ନଶ । ତାଙ୍କ
ଉଚ୍ଚରୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ତା ଉପରେ ଆଖି ବୁଲେଇବେ ବନ୍ଦିଠେ ।
କାହିଁକି ମୁଁ ଗୁଣ୍ଡିପୁଡ଼ିଆ କରିବାକୁ କି ଛୁଆଙ୍କ ନାକ ପୋଛିବା ପାଇଁ
ସେଗୁଡ଼ାକ ଛୁପିବ ? ବରଂ ଏମିତି ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୋ କଥା ଶୁଣେଇ
ପାରୁଛି । ଛପାର ଏଇଟା ବଡ଼ବୋପା ।”

ଇଷ୍ଟାହାର ଛପା କାମଟା ସିନା ଭୁବିଗଲ । ପୋଷ୍ଟର ନିହାତ
ଦରକାର; ସେଇକ ହେବ କିପରି । ହାଉଡ଼ା ଦାସଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟାଏ
ବୁଢ଼ି ଗାତଖୋଲ ପଣିଗଲ । ସେ କେତେଜଣ ସାଙ୍ଗଙ୍କ ଘରୁ ଯାଇ
ଏକ ପାଖିଆ କାଗଜ ସାଗର କରିଆଣିଲେ । ପଦାରେ ମରହୋଇଥିବା
ପୋଷ୍ଟରମାନଙ୍କ ଚିହ୍ନ ଆକାରର ସାଇକଲ ଚିହ୍ନ ନିଜ ହାତରେ
ଗାରେଇ ପକେଇଲେ । ଦି ତିନିଟା ଖେଚଡ଼ା ଟୋକାଙ୍କୁ ଡାକ
କହିଲେ—“ଦେଖ, ମୋର ଏ କାମଟା କରିଦିଆ; ମୁଁ ଭୁମକୁ ମୋ
ସାଙ୍ଗର ସିନେମା ହଲରେ ରୁକ୍ଷିତ କରେବ ଦେବ । ସିନେମା ହଲରେ
ରୁକ୍ଷିତ ହେଲେ ମାଗଣାରେ ସିନେମା ଦେଖା ହେବ ।” ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ
ଲୋଭମଧ୍ୟ ଜିନିଷ ଆଉ କିଛି ନାହିଁ; ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଟୋକାମାନେ ରାଜି
ହୋଇଗଲେ । ହାଉଡ଼ା ତାସେ କରେଇ ଦେଲେ—“ଦେଖ, ତୁମେ
କେବଳ ଏ ସାଇକଲ ଚିହ୍ନଟାକୁ ଗାଇବାକୁଣ୍ଠା ଚିହ୍ନ ଉପରେ ଅବା
ଲଗେଇ ମାଡ଼ିଦେବ; ଆଉ ମୋ ନୀଟାକୁ ତା ନୀ ଉପରେ ମାଡ଼ିଦେବ ।
ବାସ୍ ସେ ପୋଷ୍ଟରଟା ସେହି ସମୟଠାରୁ ମୋର କାମ କରିବ ।
ସିନେମା ପାଗଳ ଟୋକାଏ ରାତରେ ଲୁଚିଛପି କାମଟା ଖତମ,
କରିଦେଲେ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ଆଉ ଅନ୍ୟକାମ ସବୁ ଅତି
ଉତ୍ସାହର ସହିତ କଲେ । ଘରୁ ଖାଇ ଦୋଡ଼ା ଆଗରେ ଦେଇଲେ ।

ପ୍ରେଟ୍ ଦିନ ଦିକଟେଇ ଆସିବାରୁ ଟୋକାମାନେ ହାଉଡ଼ା
ଦାସଙ୍କୁ ଚିରକୁଟି ଛୁପିବା ଆରମ୍ଭ କରିବା ପାଇଁ କହିଲେ—“ହଜାର
ହଜାର ସନ୍ଧାରେ ନାଆଁ ଓ ନମ୍ବର ଚିରକୁଟିରେ ଲେଖିବାକୁ ହେବ ।
ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଛପା ହୋଇ କାମ ଅଧାଅଧ ହୋଇ ଗଲାଶ; ଆମର
ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛପା ହେଲାନି ।”

ହାଉଡ଼ା ଦାସେ ବୁଝେଇ ଦେଲେ—“ଆରେ ଏତେ କ୍ୟାନ୍ତି
କିଆଁ, ମୋର ଛବେଇବା ଦରକାର କଥା । ଗୁରିଜଣ ପରି ଚିରକୁଟି
ଛୁପିଛନ୍ତି; ସମସ୍ତେ ସେ ଚିରକୁଟିରେ ସେଇନାଆଁ, ସେଇ ଗାଆଁ, ସେଇ
ନମ୍ବର ଲେଖିବେ । ତେବେ ଆଉ ଅଧିକାଟାଏ ଛୁପି ଲାଭ କଥା ।
ନିଷାଚନ କେନ୍ତରେ କର୍ମଶଳକୁ ଭୋଟରର ନମ୍ବରଟା ଜଣେଇ ଦେବା
ହେଲା ଚିରକୁଟିର କାମ । ଚିରକୁଟି ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ କାମ କରିବ ।
କେନ୍ତକୁ ଗଲିବେଳେ ଚିରକୁଟିରୁ ସଙ୍କେତଟାକୁ କାଟିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।
ସେତେବେଳେ ‘ସମସ୍ତଙ୍କ ଚିରକୁଟି ସମାନ ହୋଇଯିବ । ଆମର
ଚିରକୁଟି ଛୁପିବା ବିଳକୁଳ ଦରକାର ନାହିଁ । ଚିରକୁଟିରେ ନାଆଁ,
ନମ୍ବର ଲେଖିବାରେ ଦେତିକି ସମୟ ନଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତା, ସେତିକି ସମୟ
ପ୍ରରୂରରେ ଲାଗିଯାଅ । ବୁଲି ବୁଲି ଲୋକଙ୍କୁ କୁହ, “ଘରମାନେ—ଯିଏ
ନିଷାଚନରେ ଯେତେ ବେଶି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଛି, ସିଏ ଯଦି ଜିତେ
ତେବେ ବିଧାନସଭା ଉଚରେ ଥାଇ ଖର୍ଚ୍ଚର ଶହେରୁଗା ଟଙ୍କା ସତର
ବାଟରେ ତୁମଠାରୁ ଶୋଷି ନେବ । ତୁମେ ଖାଲି ଛଟପଟ ହେଉଥିବ ।
ଦୟାମାୟୀ ନରଣୀ, ସିଏ ଶୋଷି ଲାଗିଥିବ । ନିଷାଚନ ବେଳର
ଶୁନ୍ୟଥାଳକୁ ପୁଣି ଟୁମ୍ ଟୁମ୍ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଶୋଷିବ । ଏଣୁ
ମଣଷି ଚହାଁ, ଯିଏ କରୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁନି ତାକୁର ଭୋଟ୍ ଦିଅ । ଆଉ
ଗୋଟାଏ କଥା, କୁହ—ଘରମାନେ ସାଇକଲ ଲୋକଙ୍କର ଯେତେ
ସେବା କରେ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଯାନ ସେତେ ସେବା କରିପାରେ ନାହିଁ ।
ବସ୍ତାକୁ ରୁହଁ, ଟିଟରଗାଡ଼ି କେତେ, ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି କେତେ ଆଉ
ସାଇକଲ କେତେ । ସାଇକଲ କାମ କେହି ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ।
ଘରମାନେ, ସାଇକଲକୁ ଭୁଲିବ ନାହିଁ; ଆଉ ଗୋଟିଏ କାମକର, ଗୋଟିଏ
ଭୋଟୁଳ ବାବା ଆବଶ୍ୟକ କରିଅ । ଯେମିତି ବଜାରରୁ ସେମିତି କର ।”

X

X

X

ଭୋଟ୍ ହେବାକୁ ଦଶବାରଦିନ ବାକି । ହଠାତ ଗାଆଁରେ
ଏକ ଭୋଟୁଳବାବାଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲା; ବାବା ଭାବ ରାଗି । ବେଶି
ରାଗିଗଲେ ମୁହଁରୁ ଦୋ ଅକ୍ଷର ବାହାର ପଡ଼ୁଛି । ରୁହଁ ରୁହଁ ଗାଆଁପାର
'୦' ବୁଲିଗଲୁ ଯେ ଜଣେ ସିକାଳଦର୍ଶୀ ବାବାଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଛି ।

ଲେକେ ଥାଟପଟାଳ ଭାଙ୍ଗିଲେ । ହାଉଡ଼ା ଦାସଙ୍କ ଟୋକାଏ ଆଉ ସେମାନଙ୍କର ସାଙ୍ଗମାନେ କଷି ବୁଲିଲେ ଯେ ବାବାଙ୍କ ଆଖିକୁ କିଛି ଅଛିବା ରହୁନି । ହାଉଡ଼ା ଦାସଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନେ ପୁଅ, ମାଇପ, ଭାଇ, ବନ୍ଧୁ ବିବଦ୍ଧ ସତ ପୁଜ୍ୟପ୍ରଶାମି ଅନାଦିଲେ । ଗୋଟିଏ ଚାଙ୍ଗୁରୁଙ୍ଗିଆଁଟୋ । ପରୁର ଦେଲ—“ବାବା, କିଏ ଭୋଟ୍ରେ ଜିଣିବ । ବାବା ହୋଧରେ ଆଶ୍ରାବ୍ୟ ଗାଲ ଦେଇ କହିଲେ, “ଆଗଭୂର ଏଇଟା କହିବାର କୁହେଁ; କର୍ମୀଯୋଙ୍ରେ ବାଧା ପଡ଼ିବ । ଯିଏ ଜିଲ୍ଲାବାଲ, ନାହିଁରେ ତେଲ ପକାଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିବ । ହାରିଲବାଲଏ ଘାଇଲୁ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିବେ । ମୋଟ ଉପରେ କର୍ମନିର୍ମଣ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ । ପାପ ଗାଆଁକୁ ହଇଜା ଘୋଟିଲିପରି ଘୋଟିଯିବ ।

ଭୋଟୁଳ୍କବାବା ଭାବାଣ ହାତର ଆଶୀର୍ବାଦ ମୁଦ୍ରା ଦେଖାଇ କହିଲେ—“ହା ବେଠା, କେ, ପରୁରିଛୁ । ହାମେ ଅବଶ୍ୟ କହିବା; ଦେଖ, ଯୋଉ ଚିହ୍ନକୁ କାଲ ବେଶି ଦେଖିବ, ସେହି ଚିହ୍ନରେ ମୋହର ମାରିବ । ଏହା ମା କାତ୍ୟାପୁନର ଆଜ୍ଞା । ମା କାତ୍ୟାପୁନ ଯେଉଁ ଚିହ୍ନଟା କାଲ ସମସ୍ତକୁ ବେଶି ଦେଖେଇବ, ତାକୁଇ ଭୋଟ୍, ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍, ଦେଇଦେବ । ଅନ୍ୟଥା ହେଲେ ଗୋଟିଏ ଝାଡ଼ାରେ ବଢ଼ ପୁଅ, ସ୍ବାମୀର ସ୍ତ୍ରୀ, ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ବାମୀ ଲଥ୍ଲଥ୍ଲ ହୋଇ ଟଳ ପଡ଼ିବେ । ଅନ୍ୟଥା ହେବନ୍ତି, ହେବନ୍ତି ।” ଏହା କହି ଭୋଟୁଳ୍କବାବା ତିମୁଠାକୁ ଦୁମ୍ବିକରି ଭୁଲୁଁ ଉପରେ କରୁଡ଼ି ଦେଲେ । ପୁଣି ରାଗିଯାଇ କହିଲେ—“କାତ୍ୟାପୁନ କହିଛନ୍ତି ଚିତରେ ଥିବା ଚିହ୍ନ ଚଳିବନି । ଖାଣ୍ଟି ଜିନିସଟା କରିବାକୁ ହେବ । ଚିତରେ ଲୁକୁଡ଼ା କି ସିଂହ ଦେଖି ଭୋଟ୍, ଦବନି; ରାତ୍ରାରେ ଯଦି ଦେଖି ସଂଖ୍ୟାରେ ଜାଅନ୍ତା କୁକୁଡ଼ା କି ସିଂହ ଦେଖିବ, ତେବେ ତାକୁଇ ଭୋଟ୍, ଦେବ । ମା କାତ୍ୟାପୁନ କହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ କୌଣସି ଏକ ଚିହ୍ନ କାଲ ସକାଳେ ବାଟି, ଘାଟେ, କେନ୍ଦ୍ରୀୟରୁଠି ଦେଖାଇବେ ।

ଭୋଟୁଳ୍କବାବା ଭାବାଣ ହାତର ଆଶୀର୍ବାଦ ମୁଦ୍ରା ଦେଖାଇ କହିଲେ—“ହା ବେଠା, କେ, ପରୁରିଛୁ । ହାମେ ଅବଶ୍ୟ କହିବା; ଦେଖ, ଯୋଉ ଚିହ୍ନକୁ କାଲ ବେଶି ଦେଖିବ, ସେହି ଚିହ୍ନରେ ମୋହର ମାରିବ । ଏହା ମା କାତ୍ୟାପୁନର ଆଜ୍ଞା । ମା କାତ୍ୟାପୁନ ଯେଉଁ ଚିହ୍ନଟା କାଲ ସମସ୍ତକୁ ବେଶି ଦେଖେଇବ, ତାକୁଇ ଭୋଟ୍, ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍, ଦେଇଦେବ । ଅନ୍ୟଥା ହେଲେ ଗୋଟିଏ ଝାଡ଼ାରେ ବଢ଼ ପୁଅ, ସ୍ବାମୀର ସ୍ତ୍ରୀ, ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ବାମୀ ଲଥ୍ଲଥ୍ଲ ହୋଇ ଟଳ ପଡ଼ିବେ । ଅନ୍ୟଥା ହେବନ୍ତି, ହେବନ୍ତି ।” ଏହା କହି ଭୋଟୁଳ୍କବାବା ତିମୁଠାକୁ ଦୁମ୍ବିକରି ଭୁଲୁଁ ଉପରେ କରୁଡ଼ି ଦେଲେ । ପୁଣି ରାଗିଯାଇ କହିଲେ—“କାତ୍ୟାପୁନ କହିଛନ୍ତି ଚିତରେ ଥିବା ଚିହ୍ନ ଚଳିବନି । ଖାଣ୍ଟି ଜିନିସଟା କରିବାକୁ ହେବ । ଚିତରେ ଲୁକୁଡ଼ା କି ସିଂହ ଦେଖି ଭୋଟ୍, ଦବନି; ରାତ୍ରାରେ ଯଦି ଦେଖି ସଂଖ୍ୟାରେ ଜାଅନ୍ତା କୁକୁଡ଼ା କି ସିଂହ ଦେଖିବ, ତେବେ ତାକୁଇ ଭୋଟ୍, ଦେବ । ମା କାତ୍ୟାପୁନ କହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ କୌଣସି ଏକ ଚିହ୍ନ କାଲ ସକାଳେ ବାଟି, ଘାଟେ, କେନ୍ଦ୍ରୀୟରୁଠି ଦେଖାଇବେ ।

ଖବରେତୋର ମନେରଖ, ଯେଉଁଠା ଦେଖି ସଂଖ୍ୟାର ଦେଖିବ ତାକୁଇ
ଡ୍ରେଟ୍ ଦେବ । ମା କାତ୍ୟାୟନ ତୋର ଛୋଟ ପୁଣ୍ଡ ହେଉ ।

ସକାଳୁ ସକାଳୁ ସମସ୍ତେ କାମଦାମ ସାରି ଡ୍ରେଟ୍ ଦେବା ପାଇଁ
ବାହାର ପଡ଼ିଲେ । ଏହୁ ବାହାରବା ମାନସ ଦାଣ୍ଡରେ ଦେଖିଲେ
ସାଇକଲେ ଆଉ ସାଇକଲରିକ୍ସା । ରିକ୍ସାଟା ସେଇ ସାଇକଲ ।
କାହିଁ ମଟର ଚାର୍ଟିଟାଏ ଧାଇଁଯାଉ ଥାଏ କିନ୍ତୁ ସାଇକଲ ଆଗରେ
ତା ସଂଖ୍ୟା ଏକାବେଳେ ନଗଣ୍ୟ । ଆଗରେ ସାଇକଲ, ପଛରେ
ସାଇକଲ, କଢ଼ିରେ ସାଇକଲ, ଯାଉଛି ସାଇକଲ, ଆସୁଛି ସାଇକଲ,
ଠିଆ ହୋଇଛି ସାଇକଲ । କାହିଁ ବାହୁରୁ ମନ୍ଦିରାର ରୂପୁଥିବା ନାଶ
କାହିଁ ? ଲଙ୍ଘନ ଧରି ଚନ୍ଦ ଭିତରେ ଫିଥିବା ରୂପୀ କାହିଁ ? ଦାଆ
ହାତୁଡ଼ି କାହିଁ, ରସ୍ତାରେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ କୁକୁଡ଼ା ଦେଖା ନାହାନ୍ତି ।
କାଳି ରତ୍ନରେ କରେଁ ସିଆ ଓ ଜନତିଆଏ କଥଣ ଗାଆଁର ସବୁଯାକ
କୁକୁଡ଼ା ଖାଇଗଲେ । ନାଃ, ଏବୁ ଦେବକୁଟ । ରସ୍ତାରେ କେନ୍ଦ୍ରକୁ
ଗଲବେଳେ ମାଳ ମାଳ ସାଇକଲ । ସାଇକଲରେ ସାଇକଲର
ଧକମ୍ପକା । ଯେଉଁଠା ଡ୍ରେଟ୍ ଦେଲେ, ସେଠା ବି ସାଇକଲ । ଆଉ
ସନ୍ଦେହ କରିବାର କିଛି ନାହିଁ । ମା କାତ୍ୟାୟନ ତ ଆଖିରେ ଆଜୁଠି
ଗେଞ୍ଜି ଦେଖେଇ ଦେଲେ । ତାଙ୍କ ଅଜ୍ଞକୁ ଅନ୍ୟଥା କରିବାର ଯୁ
ଆଉ କାହାର ଥାଉ ବା ନଥାଉ, ମହିଳାମାନଙ୍କର ବିଳକୁଳ, ନାହିଁ ।
ଇଶ୍ଵର ଅବିଶ୍ୱାସୀ, ନାସ୍ତିକ, ଦେବଦ୍ୱାସା କମ୍ପୁନିଷ୍ଟ ଆଉ ମୁଣ୍ଡମେପୁ
ପଡ଼ୁଆ ଆଖିପଂଟା ଲୋକଙ୍କୁ ଛୁଡ଼ିଦେଲେ, ବାକି ଅଣ୍ଟିରମାନେ
କୋତ୍ୟାୟନଙ୍କ କଥାକୁ ଏଡ଼ାଇ ଦେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଜନ୍ୟନା ମାନଙ୍କ
କଥା ଉଠିବାର ନୁହେଁ ।

ଡ୍ରେଟୁଳକାବା ଓ ତାଙ୍କ ଚେଲେଦଳ, ଓରପ ହାଉଡ଼ା ଦାସଙ୍କ
କର୍ମୀଗଣ ମିଳିଥିବା ଆଶାଙ୍କା ଟଙ୍କାପଇସା ବାଣ୍ଜକୁଣ୍ଠ କରି ନେଇ
ପଲେବାର ଉପରେ ଥିଲେ । ଫଳାଫଳ ବାହାରିଯିବା ପରେ, ଆଉ
ପଲେଇବାର ଦରକାର ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।

ପଙ୍କୀ ହୋଟ୍ ଗ୍ରହଣ ଡକ୍ଟର

ଦାରୁଠେଜର ଏକ ଦୁର୍ଗମ ପଙ୍କୀ ଅସ୍ତରେ ଘୋଟ୍ ଗ୍ରହଣ କେନ୍ଦ୍ର ଦେଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ସେହିଠାରେ କେନ୍ଦ୍ର ହାକମ ରୂପେ କାମ ଚଲେବାକୁ ହେବ ବୋଲି ସରକାରୀ ଆଦେଶନାମା ପାଇବା ମାତ୍ରେ ଅଧ୍ୟାପକ ବିଷ୍ଣୁବାବାନାଳ ପହିଲେ ଗୁମ୍ ମାରି ବସିଗଲେ । ମନେ ମନେ ଭଲ ମନ୍ଦର ହିସାବ ଫଞ୍ଚି ଉଆରି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସହାୟ କେନ୍ଦ୍ର ଅପେକ୍ଷା ପଙ୍କୀ କେନ୍ଦ୍ର ସେ ଅଳବତ୍ର ଭଲ, ତାହା ସେ ପହିଲେ ଭାବିଗଲେ । ସହର କେନ୍ଦ୍ର ମାନଙ୍କରେ ଘୋଟ୍ର ଭଡ଼ ଖୁବ୍ ବେଶି । ସେମାନଙ୍କୁ ସମ୍ବାଲିବାରେ ମଣିଷ ଝାଲନାଳ ହୋଇଯାଏ । ନାନା କୁତୁରୁପେଞ୍ଚିଆ, ମାରପେଞ୍ଚିଆ, ଦଗଲବାଜିଆ, ଭଣ୍ଡ ଘୋଟ୍ର ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଗୋଲେଇପୋଲେଇ ହୋଇଯାଇ ଥାଆନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଖାଷ୍ଟ ନକର ରଖିବା କାଠିକର ପାଠ । ଜଣେ ଆଉ ଜଣେ ଅନୁପସ୍ଥିତ ଘୋଟ୍ର ନାଆଁରେ ଘୋଟ୍ ଦେଇଦିଏ । ଏବରୁ କାମବେଳେ ଉଣ୍ଡିବା ମଧ୍ୟ ମହା ବିପଦ । ଘୋଟ୍ରଟା ଅନ୍ଧାରୁଆ ଦର ଭିତରେ ଦେଇ କାହିଁକି କୁହୁଛି ଘବ ଟିକିଏ ଉଣ୍ଡି ଦେଲେ କଥା ଶେଷ । ଘୋଟ୍ରଟି ତଜ୍ଜନଗନ୍ଧିନ କରିଛଠି - “କିହୋ ! ତୁମେ ଉଣ୍ଡୁଛୁ କିଆଁ ? ଗୋପନ ଘୋଟ୍ରଦାନ ନିଯୁମର ଶିଳ୍ପ କରୁଛ । ଆମେ ଏହା ଉପର ହାକମଙ୍କୁ ଜଣେଇ ଦେବୁ । ଆମେ କଅଣ ବୈର ନା ଟଷ୍ଟର ଯେ ଆମକୁ ଏମିତି ଉଣ୍ଡୁଛୁ ?”

ରୈରଙ୍କର ମୁହଁ ଠାଣ; କିଏ ଏତେ ହେଜାମରେ ପଣୁଛି । ଡାକୁଟା ଯଦି କୋଉ ମହୀଙ୍କର ପାଷା କୁକୁର ହୋଇଥିବ, ତେବେ ସତର ସେଣରେ ଯାଇ ପାଣି ଉଠିବ । କି ମିଳିବ ପେଥରୁ । ଦଗଲ-ବାଜ୍ଟା ଯାହା କୁହୁଛି କରୁ । ଓଲଟି ସେ ଶଳାଠାକୁ ପାକନେଇ

ପୁକୁଳେଇ କହିବାକୁ ପଡ଼ି—“ନା, ନା, ଆପଣ ଆଜ୍ଞା ସେପରି
ବିଶୁର କରୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ଆପଣଙ୍କର କାଳେ କଅଣ ଅସୁବିଧା ହେବ,
ସେଥିଲାଗି ଆପଣଙ୍କ ପାଖେ ପାଖେ ରହୁଛି । ଆପଣ ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନ୍ତି
ନାହିଁ; ମୁଁ ରୂପିଯାଉଛି ।” ଏହା ଉପରେ ପୁଣି ଆଉ ଗୋଟିଏ ହୁନି-
ମାନିଆ କାମ ତୁଳିବାକୁ ମଢ଼ି । ଯେତେ ଯେତେ ବଡ଼ ହାକିମ
ହୁକୁମା, ସମସ୍ତେ ପ୍ରାୟ ଏହି ସହଶ୍ରାଦ୍ଧ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଆସନ୍ତି । ସେମାନେ ଆସି
ପଢ଼ିଥୁ ଗଲେ, ନିଜର ନୁଆ ଜୋଇଁଠାରୁ ଅଧିକ ଅଭ୍ୟର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ
ହେବ । ‘ଆଜ୍ଞା, ଆପଣ, ହେଁ-ହେଁ’ର କୋତେଇ ରଖିବାକୁ ହେବ-
ନାହିଁ । ଲଜୁଡ଼ ପଚ ସେମାନଙ୍କ ପଛରେ ନସରପସର ହେବାକୁ
ପଡ଼ିବ । ସେମାନେ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଥିବା ସାଏ ନିଜକୁ କେନ୍ଦ୍ରର ରଜା
ମନେ ନକରି, ଦୁଆଶ ବା ଝାଡ଼ିଖାର ମନେକରିବାକୁ ହେବ ।
ସେ ସହଶ୍ରାଦ୍ଧ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଦଶହାତ ଦୁର୍ବ୍ଲାଙ୍ଘନ କୁହାର ବାବା, ଦଶହାତ
ଦୁର୍ବ୍ଲାଙ୍ଘନ କୁହାର !

ଏଇଠା ହେଉଛି ଅଧାପକ ବୈଶ୍ଵିକ ସାମଲଙ୍କର ପ୍ରଥମ ମଫାଲି
କେନ୍ଦ୍ର । ଏକଦମ୍ ନାଳି ଚାନ୍ଦା । ଯାହା ବି ହେଉ ସେ ହେଉଛି
ପଳ୍ଲୀ— ଯାହାକୁ ତେଣି ନନ୍ଦକଣ୍ଠେର ନିଜର ସମସ୍ତ ସୃଷ୍ଟିକୁ ପଲିଆ
ପଲିଆ କରିଦେଇ, ପଲିକଣ୍ଠ ନନ୍ଦକଣ୍ଠେର ବନିଗଲେ; ଯାହାର ଚିନ୍ତା
କଲମ ମୁନରେ ଆଜି ଆଜି ସଜି ରାତିରାପୁ ଥୋଇଦେଇ ଗଲେ
ତାଙ୍କର ଅମର କରିଚାଗୁଛି (ଲିଣ୍ଡା) । ସେହି ପଲିର ହୃଦୟ ଉଚରକୁ
ଠାକୁ ଭିତରେ ବସି ଥାଟ ସାକି ପଶି ଯିବାକୁ ହେବ । ତାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ
ନିଜକୁ, ପୋଖରୀରେ ପଇସା ହଜାଇଲ ଭଲ ହଜାଇ ଦେବାକୁ ହେବ ।
ତାର ସୁରଭିକୁ ବିରତି ଶୁଣୁଆ ଶୁଣ୍ଟିଲ ପରି ପେଟ ପୁରେଇ ଶୁଣ୍ଟିବାକୁ
ହେବ । ସରଳ, ନିଷ୍ଠାପ, ନିର୍ମାତା ପଲିବାସୀଙ୍କର ସାନ୍ତ୍ଵି, ଆତିଥ୍ୟ
କେଡ଼େ ଆକଷଣୀୟ ଓ ତୃପ୍ତିକର ହେବ ସତେ ! କେନ୍ଦ୍ରରେ ଧେଉଁ
ବୁରିଟି ଦିନ କଟାଇବାକୁ ହେବ, ତାହା ଜୀବନରେ ସ୍ଵରଣୀୟ ଓ
ଅଳିଗ୍ରଦାଗ ହୋଇ ରହିଯିବ । ସେଠାରେ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ସମ୍ବନ୍ଧ
ମିଳିବ, ତାର ଶତାଙ୍ଗ ବି ସହଶ୍ରାଦ୍ଧ କେନ୍ଦ୍ରରେ ମିଳିବ କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେଖ ।
କେନ୍ଦ୍ରରେ ସେ ହେବେ ଏକଛନ୍ତି ସମ୍ଭାବ । ତାଙ୍କ ମୁହଁଟା ହେବ
ଆଜିନେ, ସେ କେନ୍ଦ୍ର ଭିତରେ । ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ଯାହାକୁ ତାହାକୁ

ଗିରଫ୍ଟ କରି ଦେଇ ପାରିବେ । ଚୁଳ ଚଲେଇବାକୁ ବି ହୃଦ୍ୟମ ଦେଇ ପାରିବେ । ସେଠି ସେ ଦିନକିଆ ସୁଲଭାନ ପରି ରୂପ ଦିନଆ ଇନ୍ଦର ଗାନ୍ଧୀ ବନ୍ଦଯିବେ ।

ସେଠାରୁ ଫେର ଆସି କଲେଜର ଶ୍ରୀମନ୍ମାନଙ୍କୁ ପାଠ ପଡ଼େଇଲା ବେଳେ କହିବେ, ନନ୍ଦକିଶୋର ପଲ୍ଲୀ ବିଷୟରେ କଥାଣ କହି ନାହାନ୍ତି, ସଜ୍ଜ ବାଉତରପୁ ପଲ୍ଲୀର କେଉଁ ଶିଖିଟାକୁ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ଶ୍ରୀମନ୍ମାନଙ୍କୁ ସେ ମେକେଇ ଦେବେ; ସେମାନଙ୍କ ପାଠ ଉତ୍ତର ଭକ୍ତି ଓ ସମ୍ମାନ ଓଟାର ଆଖିବେ । ମୋଟ ଉପରେ ରୈରକୁ ଜେଲ୍ ଭିତରେ ଜବରଦପ୍ତି ଭାର୍ତ୍ତି କରିଦେଲାପରି, ମଧ୍ୟାଳୀ ଘୋଟ୍ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଘିରି ଦାଉଥା ଘୋଷାତି ଆଖି ସାହିତ୍ୟ ଭିତରେ ଭାର୍ତ୍ତି କରିଦେବେ ।

ଖୁବ୍ ଉତ୍ସାହ ଉଦ୍‌ବିନାର ସହ ଅଧାପକ ବେଷ୍ଟବ ସାମଲେ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ପକେଇଲେ । ପଲ୍ଲୀରେ ଯାହା ଯାହା ନ ମିଳିବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିଲା, ସେବୁଡ଼ାକ ତରବର ହୋଇ ସଗଢ଼ କରି ପଠକଇଲେ । କେନ୍ଦ୍ରରେ ରୂପିଟା ଦିନ କଟେଇବାକୁ ହେବ । ଗୋଟାଏ ଦିନ କାମ । କାକି ତିନିଦିନ ପାଙ୍କା—ଶାଳ ତନଖି ଓ ଏସାକର, ତେସାକର ବୋଲି ହୃଦ୍ୟମ ଚଲେଇବା କଥା । ଏ ତିନି ଦିନ ସମୟଟା କଟେଇବାକୁ ମୁଠାଏ ତାଆସ ସୁଟ୍ଟକେଣ୍ଟ ଭିତରେ ପୁରୁତ୍ୱରେ, ହତାତ ମନେ ପଡ଼ିଗଲ—ସେ ହେଉଛନ୍ତି କେନ୍ଦ୍ର ଏକଛମ ଅଧିପତି । ସେ ପୁଣି ତାଆସ ଖେଳିବେ ଅଧୀନସ୍ଥ ଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ! “ହୃଟ୍ଟହୃଟ୍” କହି ସେ ତାଆସ ମୁଠାକୁ ସୁଟ୍ଟକେଣ୍ଟରେ ନ ପୁରାଇ ପଦାକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଲେ । ଫିଙ୍ଗିଦେବା ପରେ ହୋସ୍ ଆସିଗଲା—ଆରେ ଆରେ, ତାଆସ ମୁଠାଟା କେନ୍ଦ୍ରରେ ସିନା ଦରକାର ପଡ଼ି ନଥାନ୍ତା, ଏଠି ସାଙ୍ଗ ଅଧାପକ-ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗ ଜମିଥା ଆନ୍ତା ! ଫୋପାଡ଼ ଦେବାଟା ଭୁଲ ହୋଇଗଲା । ମୁଠାଟାକୁ ଗୋଟାଇ ଆଣିବାକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲେ, ତାହା ନର୍ଦମା ଭିତରେ ଆମ୍ବହତ୍ୟା କରିପାରିଲାଣି । ‘ଜାନେ ଦୋ’ କହି ଏ ଫେର ଆସିଲେ ଆଉ ପୁରୁଷତ ଥିବା ତିନୋଟି ଦିନ ପଲ୍ଲୀ ଉପରେ ନନ୍ଦକିଶୋର ଓ ସଜ୍ଜ ବାଉତରପୁ ହୃଦ୍ୟ ପାଇଥିବା ବିଷୟ ଉପରେ ତିନି ସତା ଏକାଇଗଠ । କଞ୍ଚକରୁର କଷତା ଲେଖି ପକେଇବାକୁ ଠକ୍ କରି,

ନନ୍ଦକଣ୍ଠୋର ଗ୍ରହ୍ବାବଳୀ ଓ ପଞ୍ଜୀଶ୍ରୀ ବହି ଦୁଇଟି ସୁଟ୍‌କେଶ, ଭିତରେ ପୁରେଇଲେ । ଟ୍ରୁକ୍‌ରେ ମାଲମତା ବୋଲେଇ କର, ସାମଲେ ଥାଟ-ସତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, କେନ୍ଦ୍ରକୁ ରମାନା ହୋଇଗଲେ । ଟ୍ରୁକ୍, ଧକଡ଼ି, ଚକଡ଼ି, ହୋଇ କେନ୍ଦ୍ରଆଡ଼େ ଧାଇଁଥିଲ ବେଳେ ମୁଣ୍ଡିଘରର ହେଡ଼ିକ ଠାଠର ଅଗସ୍ତ୍ୟତିଥିବା ଗୁଡ଼ିକ ମନେ ପକାଇ ସେ ଭାବୁ ଥାଆନ୍ତି—କେନ୍ଦ୍ରଟି ନଈକୁ କିଆ ସ୍କୁଲଘର । ଘରଟି ନିଶ୍ଚଯ ପକ୍କା ଘର ହୋଇଥିବ । କେଉଁ ଗାଆଁରେ ଆଜିକାଳ ବିଜୁଳିବଣ୍ଣ ନାହିଁ ଯେ ସେଠି ନ ଥିବ ? ବିଜୁଳି ପଣ୍ଡା ନିଶ୍ଚଯ ଗୋଟିଏ ଥିବ । ଯେଇ ପଥେଷ୍ଟା । ବି: ଡଃ. ଓ: ଆଗରୁ ଆମ ରହିବା କୋଠର ଆଉ ଶ୍ରେଷ୍ଠଦେବା ବଡ଼ ଘରଟି ସଜିଲ-କରି ରଖିଥିବେ । ରହଣିଟା ବେଶ ଅରାମଦାୟକ ହେବ । ଖାଇବା ପିଇବା କଥା ଗୁଡ଼ । ମଫ଼ସଲର ଆତିଥ୍ୟ, ଖାଣ୍ଡିଦୂଧ, ଗୁଆଦିଅ, କୁକୁଡ଼ା, ଖାସି ବିଷପୁରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାକୁ ନଥିବ । ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ଯେବେଳେ ପ୍ରଧାନ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଭାବରେ ଯାଉଛନ୍ତି, ବ.ଡଃ.ଓ. ଏସବୁ ଜିନିଷରେ ଅଭାବ ରଖିଥିବେ ନା ! କିଏ ଜାଣେ ବି. ଡଃ. ଓ. ଟି ତାଙ୍କ ଛୁଟ ନ ହୋଇଥିବ ! ଏତକ ହୋଇଥିଲେ ତ କାମ ପାରେ ।

ଏହିଏହି ତିଙ୍କିଶାଳରୁ ତେଜାନାଳ ଯାଏ ଭାବୁ ଭାବୁ ଟ୍ରୁକଟା କେନ୍ଦ୍ର ପାଖରେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଲା । ବୈଷ୍ଣବ ସାମଲେ ଡ୍ରାଇଭରକୁ ପରୁରିଲେ— “କହୋ, ଏଠି କିଆ ଅଟକେଇଲ ?”

“ଅଜ୍ଞ, ଏଇ ପର କେନ୍ଦ୍ର ।”

“ଆରେ ନା, ନା, ଏଇଟା ଖଣ୍ଡିଆ ଗୁଲଘରଟାଏ, ଭଙ୍ଗାକାନ୍ଦି; ପ୍ରା ଗୁରିପାଖରେ ବାଡ଼ ଲାହିଁ ? କେନ୍ଦ୍ର, ପର ଗ୍ରୀ ସ୍କୁଲଘରେ ହୋଇଛି ? ଏଇଟା କଅଣ ସ୍କୁଲଘର ?”

“ଆଜ୍ଞା ହା । ଆପଣ ସହର ସ୍କୁଲ ସାଙ୍ଗରେ ଗ୍ରୀ ସ୍କୁଲର ତୁଳନା କରୁଛନ୍ତି କାହିଁକ ? ଏଇ ପାଖ ଗାଆଁରେ ପରମୋ ଘର । ମୁଁ ଜାଣିନି ? ଏଠି ରହିବାକୁ ହେବ ।”

“କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ଗୁହାଳ ପରି କୋଠା ଗୋଟିଏ । ତାହାର
ଉତ୍ତରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ରହିବୁ, ଖାଇବୁ, ପିଇବୁ, ଶୋଇବୁ ? କାହାର
ଦେଖାନାହିଁ, କଥା କଥା ? ବି.ଡ଼.ଓ. କାହିଁ ?”

“ଆଜ୍ଞା, ବୁନ୍ଦିକୁ ଅପରିସ୍ତ ଏଠାରୁ ଛଅ କଲେମିଟର ବାଟ ହେବ ।
ସେ ଥିବେ କି ନଥୁବେ କେଜାଣି ! ସେ କଣ୍ଠାକ୍ରମକୁ ବରଦ ଦେଇ
ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିବେ । କଣ୍ଠାକ୍ରମ କି ଗାଆଁ ମୁଖିଆ କାହାର ଦେଖା-
ଦର୍ଶନ ନାହିଁ ।”

ଦର ଉତ୍ତରଟା ପରାଷା କରିବାକୁ ବୈଶ୍ଵିକ ସାମଲେ ପଣି
ଯାଉ ଯାଉ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟାଏ ଲଙ୍ଗଳା ରୁଅ ଗେବି ହୋଇଗଲା ।
'ବାପାଲେ' ବୋଲି କୁହାଟି, ସାମଲେ ବସି ପଡ଼ିଲେ । ବିଶେଷ କିଛି
କିଛି ହୋଇ ନଥିଲା । ଉଥାପି ଟିକିଏ ଡେଟଳ ମାରିଦେଇ କହିଲେ—
ଘରେ ନ ପଶୁଣୁ ମୁଣ୍ଡରେ ରୂପ ବାଜିଲଣି । ଆଗକୁ କଥା ହେଉଛି
ଦେଖୋଯାଉ ।

ଦର ରୂପାଖ କାନ୍ଦୁରେ ସହସ୍ର କଣ । ମାଟିକାନ୍ଦୁ ବର୍ଷାରେ
ଧୋଇ ହୋଇଯାଇ ରୂପାଖ ପରି ହୋଇଯାଇଛି । ପାଖରୁ ଲୋକଙ୍କୁ
ଦୁରେଇ ରଖିବାକୁ ବାଡ଼ିର ଚନ୍ଦ୍ର ନାହିଁ । ସେ ଖୁବ୍ ବିବୃତ ହୋଇ-
ପଡ଼ିଲେ । ରୂପକୁ ରୂପୀ ଦେଖିଲେ ତାହା ମଧ୍ୟ ରୂପାଖ । ବିରକ୍ତ ହୋଇ
ସେ ବି.ଡ଼.ଓ ପାଖକୁ ଲୋକ ପଠାଇଲେ । ବି.ଡ଼.ଓ ବି କାହାକୁ ?

କଣ୍ଠାକ୍ରମ, ବି.ଡ଼.ଓ, ଗାଆଁର ମୁଖିଆ ଲୋକ କି ନିର୍ବାଚନ
ଫୁଲକାରେ ଠିଆହୋଇ ଜାନୁଷ୍ଠାଟ ମାରୁଥିବା ମାଲମାନଙ୍କର
କାହାର ବି ଦେଖାନାହିଁ । ଆଠଦଶଙ୍କ ବାରବୁଲ କୌତୁହଳାପାନ୍ତ
ଛୁଆଙ୍କ ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ହାବୁଡ଼େ ପଡ଼ିଲେ ନାହିଁ ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା । ସାମଲଙ୍କ ପେଟ ଗୁହାଜଳଶିଆ ପାଇଁ କଥି
କଥି ହୋଇ ଡାକ ଗୁଡ଼ିଲା । ପିଲଙ୍କଟାରୁ ସନ୍ଧାନ ନେଇ, ଲଣକୁ ଗୁହା-
ଜଳଶିଆ ପାଇଁ ପଠାଇଲେ । ସେ ଗୋଟାଏ ପଠର ଠୋଲରେ ଝାଗଟା
ମୁଢିମୁଆଁ ଧରି ଆସି କହିଲା—“ଏହାଠାରୁ ଭଲ ଆଉ କିନ୍ତୁ ଜଳଶିଆ

ନାହିଁ । ରୁହା ମିଳକ ସେ ଗୁଡ଼ପକା । ଆଉ ସେ ତିଲପରେ ପିଇଲେ ଆପଣ ବାନ୍ଧି କର ପକେଇବେ । ମୁଁ ଗୋଟାଏ ସତ୍ତେଇରେ ପିଇଦେଇ ଆସିଲା ।”

ସାମଲେ ଦାନ୍ତ କଡ଼ମଡ଼େଇ ଉଠିଲେ । ବିଃଡ଼ଃଓଃ, ଥାନାବାଲ ଓ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ପରମାୟୀ ସେହି ମୁହଁତ୍ତିରେ ଶେଷ ହୋଇଯାଉ ବୋଲି ଅନୁତ ଗଳାରେ ଅଦେଶ ଦେଲେ ।

ନିରଶାର ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ ସାମଲଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଭୁଇଁ ଛୁଇଁଲା । ଗାଆଁ ଭିକରକୁ .ଯାଇଥିବା ସିପାହିଟି ଦୁଇ ତନିଜଣ ଲୋକଙ୍କୁ ଧରି ଫେରିଲା । ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ହାଣି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୋଟେଇ ସର-ଞ୍ଜାମ ଥିଲା । ସିପାହିଟି ସାମଲଙ୍କୁ କହିଲା—“ଆଜ୍ଞା, ଏଠା ଲୋକଗୁଡ଼ାକ ଭାରି ସନ୍ଦେଖ୍ୟ । ସରକାରୀ ଲୋକେ ଯାହା ଖାଇବେ କି ନେବେ, ତାର ପଇସା ଦେବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଭାବ ‘କିଛି ନାହିଁ’ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି । ଏମିତିକି ପାଖ ମାଡ଼ୁ ନାହାନ୍ତି । ପାଖକୁ ଗଲେ କାଳେ ବେଠିରେ ଖଟେଇବେ, ସେ ଉଚ୍ଚରେ ପାଖ ମାଡ଼ୁ ନାହାନ୍ତି । ଆଜି ରାତିଟା ଆମକୁ ହାତେ ହାତେ ସବୁ କରିବାକୁ ହେବ । ବି.ଡ଼.ଓ. ଯାଇଛନ୍ତି ଦ୍ୱାବନେଶ୍ୱର କାମରେ । କାଳି କି ପଥରଦିନ ଆସିବେ । ଥାନାବାଲାଏ କଟାଳ କରିବାରୁ ଏମାନେ ଜିନିଷପଦ୍ଧତି ଧରି ଆସିଛନ୍ତି । ଆଗଭୂର ମଜୁରି ପାଇଲେ ବୋଲହାକ ବି କରିବେ ।

ସାମଲେ ତରବର ହୋଇ ଆଗଭୂର ଆଠଟା ଟଙ୍କା ବଡ଼େଇ ଦେଲେ ଆଉ ପଦ୍ମଲେ ରୁହାର ବରଦ କଲେ । ଦି'ପହରିଆ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟା ରୁହା ଏପର୍ମ୍ୟନ୍ତ ପାଟିକୁ ଯାଇ ନଥାଏ । ସମସ୍ତେ ଏକ ମନହୋଇ ଲୁଗି-ପଡ଼ିବାରୁ ରୁହାପିଆ ସବୁ ସବୁ ରାତି ନଅ ଓ ଗୋଟେଇ ସବୁ ସବୁ ରାତି ଗୋଟାଏ ବାଜିଗଲା ।

ପଞ୍ଜୀର ଆକାଶ ତାଳ ଅଧରିଆ ନିଦ ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ସାମଲଙ୍କର ଭାରି ମନ ଡାକୁଥିଲା । ହେଲେ ଡ୍ରେଟ୍, କାକ୍ସ, କାଗଜ ଆଦି ଦାଢ଼ି ଉପରୁଁ ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କୁ ସେଥିରୁ ନିବର୍ତ୍ତିଲା । ସେ ସେବୁଡ଼ିକୁ ଘର ଭିତରେ ରଖି, ତାରି ପାଖରେ ଶେଯ ପାରିଲେ । ଖଣ୍ଡ

କାହିଁ ଜନତା ! କାହିଁ ରଣୀ, କାହିଁ ଚନ୍ଦ୍ରକାଣୀ ! କାହିଁ ରମଚନ୍ଦ୍ର ମହାରଜା, କାହିଁ ରମା ବାଉଶା । ଜନତାବାଲଙ୍କ କମ୍ ସାହସ ନୁହେତ ! ଏଠି କଂଗ୍ରେସକୁ ହଟାଇବେ ଆଉ ନିଜେ ପୁଣି ଯାଇ ଗୋଡ଼ ଉପରେ ଗୋଡ଼ ପକାଇ ବସିପିବେ । ଉଁଁ ! ପୋଏ ଗୁଡ଼ମୁଆଁ ମନେ ମନେ ଖାଇ ଯାଉଛନ୍ତି ।”

ଠିକ୍, ଏତିକିବେଳେ ଭିତରଥାଡ଼ୁ ଖବର ଉଡ଼ି ଆସିଲା—
ଜନତା ୧୯୫ ଡେଚ୍ରେ ଆଗେଇଛି । କଂଗ୍ରେସିଆଙ୍କ ହଟଗୋଲ
ଅପ୍କରି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ଜନତାବାଲାଏ ବାଉଳା ହୋଇଗଲେ ।
କାମ ପ୍ରପାତ୍ରିତ ବୋଦାପର ଅମ୍ବକ୍ଷୁଅ ରିଜାର ଛୁଡ଼ି, ବୁବେରେ,
ବୋଲ ବୋଲରିଆ ରିଆ ରିଆରେ ରତ୍ନ ଛୁଡ଼ି, ଜୋତା, ଛତା, ବୁଦର
ଉଡ଼େଇ ଥାନଟାକୁ ଥରେଇ ଦେଲେ । ଜଣେ ଅଧେ ଉତ୍ତରଜନାର
ଶୀର୍ଷସ୍ଥାନକୁ ଉଠେଯାଇ, ଲୁଗାପଟାକୁ ଉଡ଼େଇ ଦେବାକୁ ଯାଉଥିଲେ ।
ଅବଶ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ସଜୀମାନଙ୍କ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ଫଳରେ ଯାନ୍ତି ରହିଲେ ।
ଜନତା ସମର୍ଥକ ଦଳଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବଡ଼ପାଟିଆ (ମାଇକ୍) ନିଦିତ ରତ୍ନ
ପ୍ରଶରଭାବେ ଛୁଡ଼ିଲ—ଆବେ ତମ ବୋପା ବନି ଗାନ୍ଧିରେ କସିବୁ ।
ବୁଲିଶ ବର୍ଷର ଗୁଡ଼ମୁଆଁ ଶିଆ ଆଜିଠୁଁ ସରିଗଲା ହୋ ବାପଧନ । ଆବେ,
ଆଡ଼କୁ ତୁମେ ବାସି ପେଜରୁ ମୁନ୍ଦାଏ ପାଇବନି । ସ୍ଵରଜ ଆଶ୍ରମରେ
ସେଉଁ ପଳତି, ଖାସିର ସୁଅ ଛୁଟିଥିଲ, ସବୁ କୁଆଡ଼ି ଉତ୍ତରେ ଯିବ ।
ସେଠି ଖାସି ତ ଖାସି, ଖାସିର ଲଣ୍ଠିଟାଏ ବି ଖୋଜିଲେ ମିଳିବନି ।
ଆରେ ସବୁଟିଲା ଦଳ, ପେଟର ଗୋଲେଇ ଅଧାକୁ କମି ଯିବରେ ।
ବେଦ୍ବେଳଗୁଡ଼ାକ ଭାବିଥିଲେ ଗାନ୍ଧିଟାକୁ ଇତ୍ତମରାର ପକ୍ଷା କରି ନେଇ-
ଛନ୍ତି । ଆରେ ଓଲୁଙ୍କ ବୋକରୁବୁହା ଦଳ ! ତମ ବୋପା, ବୁଢ଼ାବାପ
ଶିଳ-ଶିଳପୁଆମାନେତ ପବନରେ କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ିଗଲେ । ତାଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ର
ବର୍ଷ ରହିଲ ନାହିଁ; ଆଉ ତମେ ଶିମୁଳ ତୁଳାଗୁଡ଼ାକ ହଲିବନ ବୋଲି
ମନେ ମନେ ଆଖି କରିଛ । ତୁମର ବାରଟା ବାଜିବାକୁ ଆଉ କେତେ
ମିନିଟ୍ ବାଜା ।”

ଘର ଭିତରୁ ପୁଣି ଖବର ଉଡ଼ି ଆସିଲା—ଜନତା ଦଳ ୭୦
ଡେଚ୍ରେ ଆଗେଇଛି । କଙ୍ଗ୍ରେସିଆଙ୍କ ଟିକ୍ଟାର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା —

“ତଇରେ ବେଳିଆ ବାରଜାତି ତେରଗୋଲୁ ଦଳ, ୧୯୯ ରୁ ଏକାବେଳେକେ ୨୦ କୁ ଆସିଲେଣି । ଆଉ ଟିକିଏ ଗଲେ ଖବର ଆସିବ, ଜନତା ଦଳ ୧୯୯ ରେ ପଛେଇଛନ୍ତି । ଥପୁ ଧର, ଥପୁ ଧର; ତମ ପାଞ୍ଜି ଚିତ୍ତଗୁପ୍ତ ଖୋଲିଲଣି ।”

ଦର ଭିତରୁ ପୁଣି ଖବର ଆସିଲା—ଜନତାଦଳ ୫୦ ଶ୍ରେଷ୍ଠରେ ଆଗେଇଛନ୍ତି । ଉଭୟ ଦଳର ପାଟି ଥମିଗଲା । ଦୁଇଦଳ କଟକ ଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ଦୁଇହାତ ଧରି ଭିଡ଼ା ଓଟର ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲେ । ଜନତା ଦଳ ଗୋଟାଏ ହାତ ଭିଡ଼ି ମନେମନେ ଅନୁରୋଧ କରୁଥାନ୍ତି, “ହେ ମା କଟକଚଣ୍ଡି ! ଆଉ ଶସାନା, ଦଶତରକୁ ଯୋଡ଼ାଏ ବୋଦା ଦେବୁ । ତୋ ପାଦରେ ଶରଣ ଗଲୁ ମା । କଙ୍ଗେ ସିଆକୁ ଆସିଯାଏ ବଞ୍ଚେଇଲୁ । ଆମେ କଥଣ ତୋର ପୁଅ ମୋଡ଼ୁଁ ? ଆମକୁ କିଛିଦିନ ଗାଦିରେ ରଖ । ମା ! ତୋ ଗୋଡ଼ିତଳେ ପଡ଼ୁଛି, ଆଉ ଶସାନା ବରଂ କିଛି ବଢ଼େଇଦେ । ଆମକୁ ଦଣ ଦୋଡ଼େଇ ରଖ ।”

ଆରହାତ କଙ୍ଗେ ସିଆଏ ପ୍ରାଣପଣେ ଦୋଷାଡ଼ି ମନେ ମନେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ଲାଗିଲେ—“ମା ! ଏମିତି ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଦୟା କରୁଛୁ କାହିଁକି, ଦେ ତୋ ଦୟାର କୃଣ୍ଣ ଆମ ଉପରେ ଇନ୍ଦରେ । ୧୯୯ ରୁ ୨୦, ସେହରୁ ୫୦, ଏମିତି ଧୀରେ ଧୀରେ କାହିଁକି କମାଉଛୁ, ଏକା-ଅରକେ ଜନତିଆକୁ ଟପେଇ, ଆମକୁ ଷାଠିଏ, ସତ୍ତ୍ଵରୁ ହଜାର ଉପରେ ରଖିଦେ ମା’ । ଶହେଟା ବୋଦା ଦେବୁ ମା’ । ଆମକୁ ଆଜିଯାଏ ପାଳିଲୁ; ଆଜି କିଆଁ ପାଦରେ ଠେଲି ଦେଉଛୁ ! ଦେବୋଉରକାଳାଏ ତୋ ଧନରୁ ରୈର ଚପଟ କରିଦେଇଥିବେ । ଆମକୁ ଗାଦିରେ ରଖିଲେ ଆମେ ତୋ ଧନ ଫେରାଇ ଦେବୁ । ତା’ ଉପରେ କିଛି ସୁଧ ବି ଦେଇ-ଦେବୁ ମା । ଆଉ ରାଗନା ମା ।”

ଭିତରୁ ଖବର ଆସିଲା—କଙ୍ଗେସ ୨୦ ଶ୍ରେଷ୍ଠରେ ଆଗଉଛି । ଜନତିଆଏ ରଗରେ କଟକଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ହାତଟାକୁ ପଟ୍ଟକରି ଲୁଡ଼ିଦେଲେ । ବିଚରା ମା କଟକଚଣ୍ଡୀ କଙ୍ଗେ ସିଆଙ୍କ ଉପରେ ଲାଥୁକରି ଅଜାଡ଼ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ପର ! କଙ୍ଗେ ସିଆଏ ମମେମନେ ଠିକ୍ କରିନେଲେ—ମା’

କଟକଚଣ୍ଡୀ ସଦା ଜାଗ୍ରତା, କୃପାମୟୀ, ଆଜଙ୍କ ହାରଣୀ ପ୍ରତ୍ୟସ ଦେଖା—
ଆମର ଗୁହାର ଶୁଣିବାଲାଗି ସବ୍ଦା ତାଙ୍କର କାନ ମେଲ । ମା’
ଆମଠି ଦପ୍ତ । ରଖିଛନ୍ତି; ଏଥରେ ଆଉ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏ ଦପ୍ତ
ଯେ କେବେହେଲେ ଉଣା ହେବନାହିଁ, ଏଥରେ ବି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ଉଚ୍ଚର ଖବର ଆସିଲ—ଜନତା ଦଳ ୫୦୦ ଭୋଟରେ
ଆଗେଇଲ । କଂଗ୍ରେସିଆଙ୍କୁ ହାଉଳ ଖୁଆଇ ଲଗ ଲଗ ଖବର
ବାହାରିବାରେ ଲାଗିଲ—୧୫୦୦, ୨୩୦୦, ୪୭୦୦, ରଖାଟରେ ଜନତା
ଆଗେଇ ବୁଲିଛି । କଂଗ୍ରେସିଆଏ ମା କଟକଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ହାତକୁ ଛାଞ୍ଚାଡ଼ି
ଦେଇ ପେଳି ଦେଲେ; ଆଉ ଜନତିଆଏ ମାଆଙ୍କର ହାତକୁ ଅଣ୍ଟାଳିଲେ ।
ଦିଆଯାଇଥିବା ସମସ୍ତ ଭୋଟରେ ଅଧକରୁ ବେଶି ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ମାଆଙ୍କୁ ପୁରାପୂର ବିଶ୍ୱାସ କରିପିବା ଓ ତାଙ୍କ ଉପରେ ପୁଣ୍ଡି ଆସା
ରଖିବା ବିଜ୍ଞାଧାର କାର୍ଯ୍ୟ ହେବନି ବୋଲି ମଧ୍ୟ ମନେ ମନେ ଠିକ୍
କଲେ । କିନ୍ତୁ ସମୟ ପାଇଁ ପୁଣ୍ଡି ମାରବତା ଜାରି ରହିଲ । ଜନତିଆଏ
ଯେତେବେଳେ ଆଗେ ଆଗେ ଚଢ଼ି ହଜାରରେ
ପହଞ୍ଚିଗଲେ, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ଆନନ୍ଦର ଦଳେଇ ଘାଇ
ଘଙ୍ଗାଗଲା । କାନପଟା କୁହାଟ ଛୁଡ଼ି ସେମାନେ ଆନନ୍ଦ ବାଉଳା
ହୋଇଗଲେ । ଥୋକେ ଲୁଗାପଟା, ଛତା, ଜୋତା ଉପରକୁ
ପୋପାଡ଼ିଲେ । ଥୋକେ କୁଣ୍ଣାକୁଣ୍ଣ ହୋଇ ସାହାବୀ ମାଝ-ଅଣ୍ଟିର
ନାର ନାଶିଲେ । ଥୋକେ କାଲସୀଙ୍କ ପରି କୁହାଟ ଛୁଡ଼ି ଉଦ୍ଧବ ନାର
ନାଶିଲେ । ଆଉ ଥୋକେ କଳିହୃଡ଼ୀ ରଣ୍ଡୀଙ୍କ ପରି କଂଗ୍ରେସିଆଙ୍କୁ ଖତେଇ
ବିଗୁଲେଇ ହୋଇ ଗାଲିଗୁଲଜ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ—“ଆରେ
ଉଦ୍ବାଧଜା ଦଳ ! ଆରେ କୁଆଡ଼େ ଲୁଗିଗଲରେ, ଆରେ ତମ
ବାନ୍ଦରବଦନ ଟିକିଏ ଦେଖାଅରେ । ଆରେ ତମ ଇମର୍ବଜନ୍ସି ଆଉ
ଟିକିଏ ଟାଣ କରରେ । ଦଇରେ, ବେହିଆ ଥୋବର ଦଳ; ତୁମେ ସବୁ
ଛାତିପୁଲେଇ କହୁଥିଲନା—କେବଳ କଂଗ୍ରେସ, ଭାରତକୁ ଶାସନ
କରିପାରିବ, ଆଉ ମଧ୍ୟ କରିବ । ସେ ପୁଲାରୁତି କୁଆଡ଼େ ଗଲରେ ।
ଆରେ ତୁଣ୍ଡରୁ କଥା କାହାରୁନି ଯେ—”

ଶ୍ରୀମେନର ଝିଙ୍କାଏ ବାଣୀ ଶୁଣିବୁର୍ଯ୍ୟାଧନ ମାନ ସରେବରକୁ
ବାହାର ଆସିଲାପରି, ଜଣେ ବି'ଜଣ କଂଗ୍ରେସିଆ ଆଉ ସମ୍ବାଲ ନପାରି

କାଟପାଣି ଲଗେଇଲେ—“ଆରେ ଯାଆ ଯାଆରେ—ଏତେ ପ୍ରତିଦିନ ଦେଖାଅନାମ । ଏଇ ଗୋଟିକରେ ବାଜି ମାରିନେଲେ ଆଲୁସ୍ ହୋଇ-ଯିବନିମ । ବିଧାନ ସଭାରେ ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠତା ହାସଲ କଲେସିନା ପୁଟାଣି ଗୁଡ଼ାକ ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବ । ଇଆଡ଼ୁ ଏତେ ଲଙ୍କଳାମୁକୁଳା କିଆଁ ? ।

ହାତଦଳ ଖଣ୍ଡା ଖଣ୍ଡରେ ଭିତରେ ଦୁଇଦଳ ମୁହଁମୁହଁ ହୋଇଗଲେ । ଗୋଟାଏ ଖଣ୍ଡିଆ ଜନତା ଚପଲ ହଠାତ୍ ଚେଜାପରି ଉପରକୁ ଉଠିଯାଇ ଗୋଟାଏ କଂଗ୍ରେସିଆ ମୁଣ୍ଡର ପଡ଼ିଲା । ଲାଗିଲେ ଗୋଳ ପୁଇ । ଏ ଯୁଦ୍ଧରେ ଆଟମ୍‌ବମ୍‌ବେଳେ ତେଲ, ଜୋତା, ଚପଲ ହେଲା ମିଶାଇଲ୍‌ଛତା ହେଲା ଟର୍ପୋଡ଼ା । ଦଶ ପଦ୍ଧର ମିନିଟ୍ ଘୋର ଗୋଳପୁଇ ପରେ ନାଲି ପଢ଼ିଆ ଧାଇଁ ଆସି ଅବସ୍ଥାକୁ ସମ୍ବାଲ ନେଲେ; ହେଲେ କଳିକଳା ପାଟି ଲାଗି ରହିଲା । ଶେଷରେ ଜନତା ମୁଣ୍ଡରେ ମୁକୁଟ ବନ୍ଧାଦେବା ଆଗରୁ କଂଗ୍ରେସିଆଏ ଥାନ ଛୁଡ଼ି, ପଳେଇଲେ । ପଳେଇଲାବେଳେ କୃତ୍ୟକାହି ହେଉଥାଆନ୍ତି—“ହଅମ— ଏଇ ଥାନଟା ମାରିନେଲେ ବୋଲି କଥଣ ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠତାଟା ମାରିନେବେ ? ସବୁ ଥାନ ଗଣନି ସବୁ । କୁଆଡ଼େ ପଳେଇ ଗାତରେ ପଣି-କାକୁ ବାଟ ପାଇବେ ନାହିଁ । ସେତିକବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗାତରୁ ଦୋଷାଡ଼ି ଥାଣି, ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ପସାରୁଣିପତର ମକଚି ଉଷ୍ଟିବା ।”

ଏ କଥା ଜନତିଆଙ୍କ କାନରେ ଯେ ପଡ଼ିଲାନି, ଏମନ୍ତ ନୁହଁବେ । କଥାଗୁଡ଼ାକୁ ତାହାଲୁରେ ଉଡ଼ାଇଦେଇ ସେମାନେ କହିଲେ— “ହଅଁବେ, ବିଳୁଆଦଳ ଚାହିଁ ବସିଥାଏ ଛେଣ ପଛକୁ ।” ଦୁଇଦଳପାଇ ରେଡ଼ିଓ ପ୍ରଗ୍ରାମ କେନ୍ଦ୍ର ପାଶରେ ଠାକୁରଙ୍କପାଶେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପଢ଼ିଲା ପରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶୋଷ ଭୁଲି ପଡ଼ି ରହିଲେ । ଥାନ ଗଣନିରେ ଜନତିଆଏ ନାକବୁଡ଼ା ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠତା ହାସଲ କରିବାର ସମ୍ବାଦ ପ୍ରଗ୍ରାମିକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଯିବା ପରେ, ସେମାନନଙ୍କ ଆନନ୍ଦ କୋଳାହଳରେ ଥାନଟି ପାଟି ପଡ଼ିଲା । କଂଗ୍ରେସିଆଙ୍କର ରକ୍ତରୁତିକ ରୈବାଇବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନ ଥିଲା । ତଥାପି ତାଙ୍କ ଦଳର କେତେଜଣ ଫିଲ୍ମୁଡ଼ି ଦେଖାଇ କହିଲେ—“ଆରେ, ଏଇ ଗୋଟାଏ ଥାନ ମାରିନେଲ ବୋଲି ଏତେ ଉପ୍ରାଣୀ ହୋଇଯାଉଛି କାହିଁକି ? ଆହୁରି ୧୪୬୮ ଅଛି । ସହରଟାକୁ

ମାରନେଇ ଡେଉଁଥାଅ । ମଫଲ ଆନଗୁଡ଼ାକର ଫଳାଫଳ ବାହାର-
ପଡ଼ୁ; ମୁହଁ ଆମ୍ବିଲା ହୋଇଯିବରେ ଆମ୍ବିଲା ହୋଇଯିବ । ମୁହଁକୁ
ହେଙ୍ଗୁ ଶୁଣିଲ ପରି କରୁଥିବ । ଅୟ ଧର, ଅୟ ଧର । ଜନତିଆଏ ଏ
କଥାରେ କି କାନ ଦିଅନ୍ତି । ପାଟିରେ ତଣ୍ଟି ବସେଇବାକୁ ସେମାନଙ୍କର
ସମୟ ଅଣ୍ଟୁ ନ ଥାଏ ।

ସବୁ ସହର ମଫଲର ଫଳାଫଳ ବାହାରିଗଲା । କଂଗ୍ରେସିଆଙ୍କ
ଫକାସି ଉଡ଼ିଗଲେ ବି ମୁହଁ ଉଡ଼ିଙ୍କ ନ ରୁଢ଼ି କହିଲେ—“ହଅମ ୧୧୦ ଟା
ଆନ ସିନା ପାଇଗଲ, ମନୀନ୍ତ୍ରଳ ଗଡ଼ା ଦେଲ ବେଳକୁ ସେ କହିବ
ମୁଁ ମନୀ ହେବି, ସେ କହିବ ମୁଁ ମନୀ ହେବି । କାହାର ସଙ୍ଗେ କାହାର
ପଡ଼ିବନି । ୧୧୦ ଜ୍ୟୋତ କହିବେ ମନୀ ହେବାକୁ । ସେତିକିବେଳେ
ଜନତା ଦଳର ପାଠ ପଦାକୁ ଦିଶିଯିବ । କିଏ କୁଆଡ଼େ ଛୁଟ୍ଟି ଦୁରରେ
ପଡ଼ିବେ । ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଫେର, ଆସି ଆମର ତୋଡ଼ି ଧରିବେ ।

କଂଗ୍ରେସିଆଙ୍କ ଉପରେ ଚଢ଼ିକ ପଡ଼ିଗଲ । ମନୀ ମନ୍ତ୍ରଳଟା
ଗଡ଼ା ହୋଇଗଲା । ଜନତିଆଏ ଛୁଗୁଲେଇ ବିଗୁଲେଇ କହିଲେ—
“ଆହାହା, ବିରାଜିତଳ କେତେ ଆଶା ନ କରିଥିଲେ ଶିକା ଛୁଣ୍ଡିବ
ବୋଲି । ହାପୁ ହାପୁ ସବୁ ଫଳକ ଗଲା । ଆରେ, ରୁହିଁ ବସିଥାଅ; ଶିକା
ଛୁଣ୍ଡିବ ।”

ତଥାପି କଂଗ୍ରେସୀ ବିରାଜମାନେ ଶିକାକୁ ରୁହିଁ ରୁହିଁ କହିଲେ—
“ରହିଥାଅ ରହିଥାଅ, ପାଟିବାକୁ ଟିକିଏ ଡେର ଲାଗିବ । ଭିତରେ
ଭିତରେ ଗୋଷ୍ଠୀ ଗଡ଼ା ରୁଲିଛି । ସାଉମାସାତଣ୍ଟି କାମ ସରଗଲେ
ଦିନେ ଶୁଭବ ତୋହା । ମନୀନ୍ତ୍ରଳ ପାଟି ସତରପାଳ ହୋଇଯିବ ।

ବିଧାନ ସଭା ବୌଠକ ଉପରେ ବୌଠକ ବସିଲା । ମନୀମାନଙ୍କ
କଥା ଦୂରେ ଥାଉ, ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଶିଙ୍କରଶିଙ୍କ ରି ବି ଦେଖା
ଗଲନି । କଂଗ୍ରେସିଆଙ୍କ ତୁଣ୍ଡକୁ ଆଉ କିଛି ପଇଟିଲା ନାହିଁ । ଖେଚଡ଼ା
ଜନତିଆ ଜଣେ ଦିଜଣ ଦେଖେଇ ଶିଖେଇ କହି ଲାଗିଲେ—“ଆରେ
ହତାଶ ହୁଅନା, ମନରେ ଭାବିଲଗ—ଆଠର ମୁଖ ଲଙ୍ଘାକୁ ଡର
ଲୋକଙ୍କ ଟିଟକାରିକୁ ଡର କୌଣସି ମଠେ ଏଇ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ’ଟା ମାଟି
କାମୁଡ଼ି କଟେଇ ଦେବା । ତାପରେ ଜନତାର ଚିନ୍ତା ରହିବ ନାହିଁ ।
ଏମିତି ଭାବ ଭାବ ଶିକାକୁ ରୁହିଁଥାଅ; ସିକା ୧୦ ବର୍ଷ’ ହେଉ, ୧୫ ବର୍ଷ
ହେଉ ଦିନେ ନିଷ୍ଠେ ଛୁଣ୍ଡି ବ । ଆଉ ତେମେ କଂଗ୍ରେସୀ-ବିରାଜି ଦଳ
ପାଟି ସ୍ଥାନାଦ କରିବ ।

୦କାୠକି

ପିତାଶୁଣୀ ବସ୍ତିଟା ଗ୍ରେଟ ହେଲେ କଅଣ ହେବ, ଭୋଟର、ସଂଖ୍ୟା ହଜାରକୁ ଟପି ଯାଇଛି । ସେଥିଲାଗି ଶାସକ ତଥା ବିରୁଦ୍ଧ ଦଳିଆଙ୍କ ବପଟ ଏହି ବସ୍ତି ଉପରେ ସବୁଠାରୁ ବେଶି । ଶାସକଦଳ ଏମାନଙ୍କୁ ଆୟୁଷ୍ଟା ଥାୟୁଷ୍ଟା କରି ରେଣ୍ଡିବାରେ ଝାଳନାଳ ହୋଇ ଲାଗିଥିଲାଥାନ୍ତି । ଆଉ ବିରୁଦ୍ଧଦଳଆଏ, କେଉଁଠି ଟିକେ ପାଙ୍କ ପାଇଲେ ମୁହଁ ଗଲେଇ ଦେଇ ଭୁସିକରି ପଣିଯିବେ, ସେହି ତାକତରଣାରେ ଥାଆନ୍ତି । ଠିକ୍ ଯେମିତି ଓଳିଆ ଗାଇ ଷେତ ବାଡ଼ର ମୁହଁ ଏଠିସେଠି ମାରୁଥାଏ, କେଉଁଠି ବାଡ଼ରେ ଟିକିଏ ପାଙ୍କ ଅଛି । ପାଙ୍କଟିଏ ଦେଖିଲେ ଆଗ ଗୋଡ଼ିଟି ଗଲେଇ ଦିଏ । ସେଇଟି ଗୁଲିଗଲେ, ତେଣିକି ଗଣ୍ଡିଟାକୁ ପ୍ରାଣ-ମୁହଁ । ଭର୍ତ୍ତି କରିବାଏ; ଗଣ୍ଡିରେ କଣ୍ଠ ପଶୁ କି ଗଣ୍ଡିଟା ଚିରଗୁରି ଲହୁଲାହାଣ ହେଉ, ସେଥିଲା ଖାତିର ନଥାଏ । ବିରୁଦ୍ଧଦଳ ସେହିପରି ପାଙ୍କଟିଏ ଉଣ୍ଡିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଦୁଇ ଦଳଙ୍କୁ ଉଲ୍ଲାଭରେ ଜଣା-ଥାଏ ଯେ ପିତାଶୁଣିଆମାନେ ଯେଉଁ ଦଳଆଡ଼କୁ ତଳିବେ, ତାଙ୍କ ଖାଲେଇରେ ହଜାରେରୁ ଅଧିକ ଭୋଟ、ବୈଷ୍ଣଵିଜ୍ଞାନାପରି ଖୁବି ହୋଇ-ଯିବେ; ହେଲେ ପିତାଶୁଣିଆଏ କେଉଁଆଡ଼କୁ ତଳିବେ, ତାହା ଜାଣିବା କାଠିକର ପାଠ ଥିଲ । ତାହାସିନ୍ଧି ଶାସକଦଳ ନିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଥାଅନ୍ତି ଯେ ପିତାଶୁଣିଆଏ ସେମାନଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ଯଜମାନ । ସେମାନେ କେବେହେଲେ ତାଙ୍କୁ ଛୁଟି ଅନ୍ୟତ୍ବ ଯିବେ ନାହିଁ; ବିରୁଦ୍ଧ-ଦଳିଆଏ ୪୯ ‘ନା’ ଆଉ ୫୧ ‘ହୁ’ ଭିତରେ ଭାବୁଆଥାଅନ୍ତି ଶାସକଦଳକୁ ପିତାଶୁଣିଆଏ ଗୋଟିଏ ଯୁଗଧର ମୁଣ୍ଡେଇଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ମନ ତିଟା ଧରିଯିବାଏ । ଗୋଟାଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ ନିଷ୍ଠିଯୁ ରୁହଁଥିବେ । ଥରେ ମୁହଁ, ଦିଅର ମୁହଁ, ଗୁର ରୁହି ଥର ପୁଲିସ୍ ସେ ବସ୍ତିର ଖାତ ଜଣ

ମେଣାକୁ ହଲପଟା କରିଦେଇବୁ । ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯେତେ ଦଉଡ଼ାଦଉଡ଼ି କଲେ ବି କିଛି ଫଳ ହୋଇନି; ଓଲଟି ବନ୍ତି ଭିତରେ ଯେଉଁ ଗୈଗ ମଦ ଦୋକାନଟି ଥିଲ, ତାକୁ ପୁଲିସ ଧଂସନଂଶନ କରି-ଦେଇ, ମାଲିକ ହେଠା ସାମଲକୁ ମାମୁଁ ଘରକୁ ପଠେଇ ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଦେଇଲେ । ପିତାଶୁଣିଆଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେଜଣ କହିବାର ଶୁଣା ଯାଇଛି, ‘ଆରେ ଯା, ଯାହା ହୋ, କି ମନ୍ତ୍ରୀ ଦେଖେଇ ହେଉଛନ୍ତି ହୋ; ହେଠାଟାକୁ ତ ରଷା କରି ପାରିଲେନି । ଏମିତିଆ ମନ୍ତ୍ରୀ ଆଇ କେତେ ନଥାଇ କେତେ ! ହେଠାଟା କେତେ ଉପକାଶ ନଥିଲ । ନିତ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ କୁଆ କୁଆଏ ଅସଲ ମହୁଲି ଚଣାଉଥିଲ ତ ! ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ବା ପୁଲିସର ସେଥିର କଥା ଅଛେଇ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲ ଯେ ! ସେମାନଙ୍କର ନାଆଁ ଧରିବନି ।’ ଏ କଥାଗୁଡ଼ାକର କଥା କିଛି ଅର୍ଥ ନାହିଁ ! ଏଇଥିରୁ କଥା ବୁଝାପଡ଼ୁନି ପବନ କେଉଁଆଡ଼ି ବୋହିକାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । କଥା ହେଉଛି, ସବୁର କଲେ ହେଲା । ସବୁର ଗଛରେ ମେଡ୍ରା ଫଳବା କଥା ତ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ।

ଏହିପରି ଦୁଇଦଳର ଲେକେ ପିତାଶୁଣିଆଙ୍କ ବିଷୟରେ କଲୁନାଜଲୁନା ଲୋଇ ଥିଲେବେଳେ, ନିଷାଚନ ହତାତ ଆସି କବାଟ ଧୁଡ଼ି ଧୁଡ଼ି କଲା । ପିତାଶୁଣିଆଏ କବାଟ ଫିଟେଇ ଦେଖନ୍ତି ତ ନିଷାଚନ ଠିଆ ହୋଇ ହସୁଛି ।

କୋଉଁ ଗାଆଁ କୋଉଁ ବନ୍ତୁ ରେ କଥା ହେଲ କେଜାଣି, ପିତାଶୁଣି ଗାଆଁରେ ଏକ ଚମକ ରୁହଁ ରୁହଁ ଖେଳିଗଲା । ତା’ ପଛକୁ ପଛ ନିଷାଚନ ଜର—ମ୍ୟାଲେରିଆ କହିଲେ ଚଲେ । ମ୍ୟାଲେରିଆରେ ପହିଲେ ଦିହ କସମସ, ତା’ ପଛକୁ ଶୀତ, କଷ, ୧୦୪ ଡିଗ୍ରି ଜର । ଶେଷରେ ବୋହିବ ଖାଲ, ଦିହ ପଡ଼ିଯିବ ଥଣ୍ଡା, ବୋଗୀ ହେବ ହାଲିଆ । ଏତେ ହାଲିଆ ଯେ ପାହୁଡ଼େ ରୁଳିଲେ ହାମେଇ ପଡ଼ିବ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ପ୍ରାର୍ଥୀ ଓ କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ନିଷାଚନ ଜର ଘୋଟେ, ଠିକ ଏହିପରି ଲକ୍ଷଣ ସବୁ ଦେଖାଯାଏ । ‘ନିଷାଚନ ହେବ’, ଏହି ଖବରଟା ଶୁଣିବା ମାସକେ ସେମାନଙ୍କ ଦିହ ମନ ଉଷ୍ମ ହୋଇଯାଏ । ନିଷାଚନ ବେଳର ଧାଧପଡ଼ି, ପ୍ରତିପକ୍ଷର ଗାଳି, ତେଲ, ବୋଲୁଆ, ବେଳେ-

ବେଳେ ହାତାହାତି, ତା' ଉପରେ ପୁଲିସ୍ ଠେଙ୍ଗୁ ଶି ଓ ଘୋଷତ୍ତାର ଚିତ୍ର ଆଖି ଆଗରେ ନାଗପିବା ଫଳରେ ଦିହ ଶୀତେଇ ଉଠେ । ତା'ପରେ ନିଷାତନ କମ୍ପ । ନିଷାତନ ଧୂମ୍ରଧୂକ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କମ୍ପେଇଦିଏ । ସମସ୍ତେ ଖାପିଆ ଓ ଆଉସବୁ ଜଥା ଭୁଲି ନିଷାତନ କାମରେ ବୁଦ୍ଧି-ୟାଆନ୍ତି । କେତେବେଳେ ଆନନ୍ଦର କମ୍ପ ତ କେତେବେଳେ ଫ୍ରୋଧର କମ୍ପ, କେତେବେଳେ ବା ଦୁଃଖ ବା ଗୁଣିର କମ୍ପ । ଡ୍ରେଟ୍ ସରଗଲେ ସମସ୍ତେ ଫାଁ ଚାଳ ପଡ଼ିଯାଆନ୍ତି । ଝାଳ ଗମ ଗମ୍ ହୋଇ ବୋହିଯାଏ, ଅତ୍ୟଧିକ ପରଶ୍ରମ ପରଶ୍ରମ ଟିକିଏ ବିଣ୍ଣାମ୍ବିଳିଲେ ଝାଳ ଯେମିତି ବୋହି-ଆଏ; ଠିକ୍ ଯେମିତି । ତା' ପରେ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ମନେପଡ଼େ କେତେ ଧନ ଅଣ୍ଟାରୁ ଖସିଯାଇଛି । ବିଚର କି ହାରିଲବାଲ, କି ଜିତିଲବାଲ ହାଲିଆ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ମଣିଷର ବଳ ହେଲ ପଇସା । ସେତକ ଅଣ୍ଟାରୁ ରୁଲପିବା ଅର୍ଥ ବଳ ରୁଲଗଲ । ସେ ନିଜକୁ ଏତେ ଦୁର୍ବଳ ମନେକରେ ଯେ କିଛି ଦିନ ଘରେ କରିବା ଧରେ । ଏଥରୁ ଜଣେ ବେଧତ୍ତକ କହିଦେଇପାରିବ, ନିଷାତନ ଜର ନଦେଖିଲେ ମ୍ୟାଲେରିଆ ଜର ଦେଖ ।

ଅବେଳରେ ଅରୁନକ ନିଷାତନଟା ମାଡ଼ିଆପିଥବାରୁ ପିତାଶୁଣିଆଏ ଟିକିଏ ହଡ଼ିବଢ଼ିଇ ଗଲେ ସତ କିନ୍ତୁ ହାଉଳି ଖାଇଲେ ନାହିଁ । ଖବର ମିଳବାର ଠିକ୍ ତିନ ଦିନ ପରେ ଠାକୁରଘରେ ସଭା ବସେଇଲେ ।

ଅଧିକାଶ ପ୍ରଥମ ମନୀଙ୍କ ଶପଥପାଠ ପରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସଭା ନିଷ୍ଠାର ଗୋପନୀୟତା ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଶପଥପାଠ କରଇ ନେଲେ । “ମୁଁ ମା ପିତାଶୁଣୀଙ୍କ ଧଣ୍ଟା ଛୁଇଁ ନିଯୁମ କରୁଛି ଯେ ମୁଁ ସଭାରେ ଆଲୋଚନା ହୋଇଥିବା ବିଷୟ କାହାର ପାଖରେ ପ୍ରସ୍ତ କରିବ ନାହିଁ । ସଭାରେ ଯାହା ନିଷ୍ଠା ହେବ, ତାହା ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ପାଳିବ । ଅନ୍ୟ ଯିଏ ଯେତେ ଲଞ୍ଚ ଦେଲେ ବି ନିଜ ମତ ବଦଳାଇବି ନାହିଁ । ଯିଏ ଯାହା ଦେବ ତାହା ଖାଇବୁ କିନ୍ତୁ ଆମ ସଭା ଯାହାକୁ ଠିକ୍ କରିବେ ତାକୁଇ ଡ୍ରେଟ୍ ଦେବୁ ।”

ଶପଥପାଠ ପରେ ଅଧିକାଶ କହିଲେ, “ଏଥର ଶାସକ ଦଳକୁ
ଭୋଟ୍ ଦେବା କି ବିବାଧୀ ମେଣ୍ଟକୁ ଭୋଟ୍ ଦେବା ତାହା ବିରୁଦ୍ଧ-ଉଚ୍ଚର
କର ।” କଣେ ଅଛି ଉନ୍ନତିଜିତ ହୋଇପଡ଼ି କହିଲ—“ଗତ ତରଣି ବର୍ଷ
ହେଲା ଆମେ ଗୋଟିଏ ଦଳକୁ ଭୋଟ୍ ଦେଇ ଆସିଲେଇଁ । ଆମର ସେ
ଦଳଟା ଆଲୁଆ କି କଲେ ହେ ! ଆଉ ତା ନାଁ ଧରନା । ସେମାନଙ୍କର
ଉଚିତମାତ୍ର ଭାବ ଗରୁଣ୍ଠିଲା । ସେମାନେ ଆମକୁ ସେମାନଙ୍କ ବାଡ଼ିତଳେ
ରହିଥିଲା ଭଲ ମନେ କରୁଛନ୍ତି । ସତେଜ ଯେମିତି ଆମ କଢ଼ି ସାଆନ୍ତି !
ଭୋଟ୍ ବେଳେ ଭାଇ ଭାଇ ଡାକ କାନ୍ଦରେ ହାତ ପକାଇ ଦେବେ ।
ଭୋଟ୍ ପରେ ଆଉ ଦେଖା ନାହିଁ ? ଓଲଟି ଦେଖାକରି ଦୁଃଖ
ଜଣେଇବାକୁ ଗଲେ, କୋଠିର ବାଡ଼ ପାଖରୁ ତଣ୍ଡିଆ । ନା,ତାଙ୍କୁ ଆଉ
ଭୋଟ୍ ଦେବାନି !

ଆଉ ମୋହରିର କହିଲ, “ଓହୋ ! କେତେ ଜାଲିଆ, ବଦମାସ
ସେଗୁଡ଼ାକ । ଆଗ ଦୁମା’ତି ନିବାରଣ ବିଭାଗ ଅପମିଶ୍ରନାଶମାନଙ୍କୁ
ପକ୍ଷଦୂରିଲେ ବୋଲି, ସେହି ଦଳର ମନ୍ତ୍ରମାନେ ସେହି ବିଭାଗ ହାତରୁ
କ୍ଷମତା କାହିଁ ନେଲେ । ପ୍ରକାଶନରେ ଅପମିଶ୍ରନାଶଙ୍କ ଅପମିଶ୍ରନ
କରିବାକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି, ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଦି ହାତଆ ଟଙ୍କା ଖାଇଲେ ।
କେତେ ଜାତିଦ୍ରୋହୀ, ଜନଦ୍ରୋହୀ ଏଗୁଡ଼ାକ । ଟଙ୍କା ପାଇଁ ଏମାନେ
ଗୋଟିଏ ଜାତିକୁ ପଙ୍କୁ କରିଦେବାକୁ ପଛଭି ନାହାନ୍ତି । ସେ ପାପୀ,
ଦୁର୍ବୁନଗୁଡ଼ାଙ୍କ ନାଁ ଧରିବାର ନୁହେଁ ।”

ଆଉ ଜଣେ କହିଲ—“ହାଲକୁ ଯେଉଁ ଦଳ ମୁଣ୍ଡ ଟେକୁଛି, ସେ
କୋଉଁ ଭଲ ? ନରେତ୍ରମ ଦାସ ଯାହା କହିଛି, ସବୁ ଅଷ୍ଟରେ ଅଷ୍ଟରେ
ସତ । ସେମାନେ କଞ୍ଚି ସୁର୍ଯ୍ୟରୁ ଖସି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସମେଷ୍ଟ ଏକା ଲାଭର
ମଞ୍ଜି । ଏ ଦଳର ଲୋକେ କରଂ ଭଲ, କିନ୍ତୁ ନେତାଏ ଅସଲ
ଦୋଗଲା ।”

ସଭରେ ଦୁଇଦଳଙ୍କର ଏହିପରି ପିଣ୍ଡ ବଡ଼ାଗଲା ।

ଯାହାର ଯେଉଁ ଦଳପ୍ରତି ରାଗ ଥିଲ, ସେମାନେ ତାକୁ ନିଷ୍ଠାକ
ଶୋଧାଶୋଧ କରି ହାଲିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ରାଗର ତାଉଠା ଏତେ

ବଢ଼ିଯାଇ ଥିଲ ଯେ ଉଦ୍ଧିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଯଦି ଆଗରେ ଆଆନେ, ତେବେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନେ ଖୋମିମା ଅଡ଼ି'ର ପାଶ୍ କରି ଦେଉ-ଆଆନେ । ସମସ୍ତେ ଥକିପଡ଼ି ଶାନ୍ତ ହୋଇଯିବା ପରେ ଅଧିକାଶ ଗଲାଖଙ୍କାର ଆରମ୍ଭ କଲେ, “ଦେଖ, ଏବେ ଆମେ ଜାଣିପାରୁଛୁ ଦୁଇ-ଦଳ ଯାକରେ ଗୋଲମାଳିଆ, କିଳାପୋତିଆ, ଅବଶ୍ୟାସିଆ, ଲୋକେ ଭରପୂର ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଦୁଇ ଦଳରେ ଅଳ୍ପ ଯେଉଁ କେତେକ ଭଲ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ କଥା ଶୁଣୁଛି କିଏ ? ଏଥରକ କିଏ ଯେ ଗାନ୍ଧିରେ ବସିବ ତାହା ଜଣାଯାଉନି । ଗୋଟାଏ ଦଳ ଖଣ୍ଡ ତ ଆର ଦଳଟା ଦଗାବାଳ । ପାହାକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଦେବ, ଏକା କଥା । ତେଣୁ କରି ଆମେ ଆମର ପୂରୁବା ପୂରୁବ ସେହି ଖଣ୍ଡଦଳକୁ ଦେବା । କିନ୍ତୁ ଖବରଦାର ! ଏ କଥା କେହି ପ୍ରଦଟ୍ଟ କରିବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ଲୋକଙ୍କୁ ଚୁପୁଚୁପ୍, କରି କାନରେ କହିଦେବ—ଦେଖ, ଆମର ଠିକ୍ ହୋଇଛି । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆପଣଙ୍କୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଦେବୁ । କିନ୍ତୁ ଆମେ ବାହାରେ ଦେଖେଇ ହେବୁ ଯେ ଆମେ ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ ରାଗିଛୁ ଆଉ ନୁଆ ଦଳକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଦେବୁ ବୋଲି ମହାପ୍ରସାଦ ଛୁଇଁ ନିୟମ କରିଛୁ । ନୁଆ ଦଳଠାଟଙ୍କା ଖାଇବୁ, ଆପଣଙ୍କୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଦେବୁ । ଆପଣ ଆମର ଏ ରୂପକୁ ଭୁଲ ବୁଝିବେ ନାହିଁ ।”

“ନୁଆଦଳର ଲୋକଙ୍କୁ ବି ଶୁଆ କହିଲା ପରି ସେମିତି କହି-ଦେବ । ବାସ୍ ! ଆମେ ଦି’ଜଣଙ୍କ ପାଖରେ ଭଲ ହୋଇ ରହିବା । ନୁଆ ଦଳଟା ବାରଜାତି ତେରଗୋଲ ମିଶି ଗଡ଼ିଛନ୍ତି । ନଈ ବଢ଼ିରେ ଭସିଯାଉଥିବା କାଠ ଉପରେ ନେଉଳ-ସାପ ଯେମିତି ପରଷ୍ପରକୁ ଆହୁମଣ ନ କରି ଚୁପୁରୁପ ରହିଥାଆନ୍ତି, ଏ କାରଜାତି ତେର-ଗୋଲମାନେ ନିବାରନ-ନଈ ପାରହେବା ଲଗି ଏକାଠ କୁଣ୍ଡିଆ-କୁଣ୍ଣେଇ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି । ଜିଭୁଛନ୍ତି କି ନା ସନ୍ଦେହ । ଜିତିଲେ ବି ଗାନ୍ଧିରେ ବସିଲ ବେଳକୁ କାମୁଡ଼ାଳାମୁଡ଼ ହୋଇ ତଳେ କରୁଡ଼ି ହୋଇ ନ ପଡ଼ିଲୁ ! ଆମେ ଆମର ଆଗ ଦଳକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଦେବା । ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କିଣ୍ଠି ହେଲେ ଜାଣ-ପୌର୍ଣ୍ଣ ଅଛି । ଦେବାତ୍ ଯଦି ନୁଆ ଦଳ ଗାନ୍ଧିକୁ ଅଦ୍ସିଯାଆନ୍ତି, ତେବେ ଆମେ ଗୋଟାକପଣେ ତାଙ୍କର

ହୋଇଯାଇ କହିବା-“ଆମେ ସମସ୍ତେ ମେଣହୋଇ ଆମଣଙ୍କୁ ଘେଟ୍、
ଦେଇଛୁ ।” ସମସ୍ତଙ୍କ ମନକୁ କଥାଟା ପାଇଗଲା ।

ନିବାଚନର କବାଟ ଖୁଡ଼ୁ ଖୁଡ଼ୁ କରିବା କାମ ସରିଗଲା ।
ସେ କବାଟ ପେଳି ଦୁସ୍କରି ଘର ଭିତରେ ପଶିଗଲା । ଲଗିଗଲା
ହୋ-ହୋ, ଦୁମ୍ବାମ, ଭୁଷ୍ଟାଷ, ଜିପମାନଙ୍କର ଘୋର ଦୀର୍ଘର ଗର୍ଜନ;
ବଡ଼ପାଟିଆଗୁଡ଼ିକର ଦଡ଼ିଗଡ଼ିଆ ପାଟି ନିବାଚନ ମଣ୍ଡଳିକୁ ଉଠୁ-
ଇଲା ପକେଇଲା । ଶୀଘ୍ରାଣ୍ଟିରେ ଟାଉଟରମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ ପଶିଗଲା ।
ପ୍ରଗ୍ରହକମାନଙ୍କ ତଣ୍ଡି ଘାଗଡ଼ା ପଡ଼ିଗଲା । ତଥାପି ଚିଲେଇବାରେ
କୋତେଇ ନଥାଏ । ଭ୍ରେଟରମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଗାଆଣ ଗାଇଲାନି ।
ଜଣେ ପାକଳେଇ ପୁକୁଲେଇ ଦୁଆର ମୁହଁ ନ ଡେଉଣୁ ଆଉ ଜଣେ
ତା’ ଉପରକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ୁଥାଏ । ଭ୍ରେଟରମାନେ ଭାବିବାକୁ ଲଗିଲେ
ସେ ସେମାନଙ୍କର ସବୁ କିଛି କାମ, ଏପରି କି ଖାଇବା-ପିଇବା,
ଶୋଇବା ଆଦି କାମ ଛାଡ଼ିଦେଇ, କେବଳ ପ୍ରଗ୍ରହକମାନଙ୍କ କଥାରେ
କାନ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ୩୦ ବର୍ଷଧରି ପ୍ରାର୍ଥୀ, ପ୍ରଗ୍ରହକ ଓ କର୍ମୀମାନେ
ଗଣତନ୍ତ୍ର ଓ ନିବାଚନ ବିଷୟରେ ବହିସବୁ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଏପରି ସାଧୁ
ପାଲଟି ଯାଇଥିଲେ ଯେ, ପୁଲିସବାଲୁଙ୍କ ନାକରୁ ବୁଡ଼ା ଶିଦ୍ଧାଣ୍ଠ ବାହାର
ପଡ଼ିଲା । ଯୁଦ୍ଧରତ ଦୁଇ ଦିଲର ପ୍ରଗ୍ରହକ ଓ କର୍ମୀଙ୍କ ଅଳଗା ଅଳଗା
କରି ରଖିବାକୁ ସେମାନେ ଖଣ୍ଡିଆମଣ୍ଡିଆ ହେବାକୁ ଲଗିଲେ । ଦୂର-
ଦୂରନ୍ଦରରୁ ଛେଳି କୁକୁଡ଼ାମାନେ ବି ପ୍ରଗ୍ରହ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ
କରିବାକୁ ଅଣା ଯାଇଥିଲା । ସେଇଠିଁ ସେମାନେ ଆଉ ଦରକୁ ନ ଫେର
ସିଧାସଲଖ ସ୍ଵର୍ଗକୁ ରୁଲିଗଲେ । କାନ୍ଦୁ ବାଡ଼ ସବୁ ଘଡ଼ିକ ଘଡ଼ି ଭିନ୍ନ
ଭିନ୍ନ ପୋଷ୍ଟରରେ ମଣ୍ଡିତ ହୋଇ ହତଦମ, ବେଶ ବଦଳେଇବାରେ
ଲଗିଲେ । ଭୁରିଭ୍ରାଜନ ପାଉଥିବା ମନ୍ତ୍ରରର ଦେବତାମାନେ ତଥା
ଅପନ୍ନରରେ ଗଛମୁଳେ ପଡ଼ିଥିବା ମରଭୁକା ଦେବ-ଦେବିମାନେ ପୂଜା
ପାଇ ମଜ୍ଜାଲ ହୋଇଗଲେ । ଗବେସ୍ତା ଓ ବାଦ୍ୟକାରମାନଙ୍କର
ଆକାଶରୁ ବର୍ଷା ହେଲା । ନିବାଚନ ଜର ଏକାବେଳକେ ୧୧୦ ଡିଗ୍ରୀ
ହୋଇଗଲା ।

ପିତାଶୁଣିଆଙ୍କ ଘୋଷା ପାଠ ଶୁଣି ଶାସକଆମାନେ ଭାବିଲେ—
ସେମାନେ ଠିକ୍, କହିଲୁ । ସେମାନେ କାଳ କାଳ ଧରି ସେମାନଙ୍କୁ

ଏକମେଣ୍ଟ ହୋଇ ଭୋଟ- ଦେଇ ଆସିଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ବର୍ତ୍ତୁବାରପଣିଆ ଯୋଗି ହୋଇଗଲଣି । ସେମାନେ ଯେତେହେଲେ ତାଙ୍କର ଯତ୍ନମାନ । ଏଣୁ ଯିଏ ଯେତେ ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଉ ନା କାହିଁକି, ସେମାନେ ତାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅଛି କାହାକୁ ଭୋଟ- ଦେବେନି । ।

ନୂଆତଳିଆ ବି ପିତାଶୁଣିଥଙ୍କ ଶୁକପାଠ କଥା ଚାଣି ଭାବିଗଲେ ପିତାଶୁଣିଆଏ ଟିକ୍ କହୁଛନ୍ତି । ଏତେ ବର୍ଷପାଇ ଶାସକିଆଙ୍କୁ ଭୋଟ- ଦେଇ ଅସିଲେ କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ କଞ୍ଚକାଳେ ? ଶାସକିଆମାନେ ନିଜ ନିଜର ଦୁଇ ଦୁଇଟା ତିନି ତିନିଟା କୋଠା ବାଢ଼େଇ ଦେଇଛନ୍ତି; ହେଲେ ପିତାଶୁଣିଆଙ୍କର ଯେଉଁ ରାଜକୁ ସେଇ ରୁଳ । ସେମାନେ କଥାର ମଣିଷ ନୁହଁନ୍ତି ? ଶାସକିଆମାନେ ଭୋଟ- ନେଇ- ସାରି ନାହିଁର ଭେଳେ ପାଇ ଯେ ଶୋଇ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି ଆଉ ଅଛି ସ୍ଵାର୍ଥ- ପର ଭାବରେ ନିଜ ନିଜର କେବଳ ଉନ୍ନତି କରି ଲାଗିନ୍ତି, ତାହା ବୁଝିବା ପିତାଶୁଣିଆଙ୍କର ଆଉ କଥାର ବାକି ଅଛି ? ସେମାନେ ବି ଅଳକତ୍ତ ଭାବୁଥିବେ ଯେ, ଏତେ ଦିନପାଇ ଶାସକିଆଙ୍କୁ ଦେଇ ଫଳ ଦେଖିଲେ, ଏଥର ନୂଆ ଦଳକୁ ଦେଇ ଦେଖିବା । ଏଥର ପିତାଶୁଣିଆଏ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭୋଟ- ଦେବେ ।

ଦୁଇ ଦଳଯାକ ଏହିମରି ନିଶ୍ଚିବ ଭାବରେ ଭୋଟ- ପାଇବେ ବୋଲି ମନରେ ଆଖିବାକି ବସି ରହିଲେ । ଭୋଟ- ବାକ୍ସ ପିଟିବା ପରେ ଦୁଇଦଳ ଖୁସ୍ତି ପାଇଥିଲେ ଆଉ ନୂଆତଳିଆ ଅନ୍ୟ ଓ୍ଦୃଢ଼ିର ସବୁ ଭୋଟ- ମାରିନେଇ ଗାଦିରେ ବସିଗଲେ । ପିତାଶୁଣିଆଏ ନୂଆ ଦଳଙ୍କ ଲୋକ ସାଜି ବିଜୟ ପଟୁଆରରେ ସବା ଆଗରେ ବାନାବୈରଣ ଧରି, ଜୟ ଜୟକାର ଓ ଜିନ୍ଦାବାଦ୍ ଧୂନି ଦେଇ ରୁଳିଲେ । ନୂଆ ଦଳର କାରପଟଦାରମାନେ ପିତାଶୁଣିଆଙ୍କର ଅନ୍ତରିକ୍ଷା ସେମାନଙ୍କର ବୁଥ୍ ବାକ୍ସରୁ ବେଶ ବୁଝି ସାରିଥିଲେ । ପିତାଶୁଣିଆଏ ଡାଳେ ଡାଳେ ଯିବା ଦେଖି ସେମାନେ ପତରେ ପତରେ ଯିବା ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ମହା ଆଟୋମର ସହ ନୁଆ ଦଳର ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଗାନ୍ଧିର
କସିଲେ । ଦେଶସେବା, ଜନସେବା କରିବାକୁ ରୂପିତ ଅଣ୍ଟାକି
ଲାଗିଲେ । ଗୋଟିଏ କିଏ ଯଦି ଆଗରେ ହାବୁଡ଼ିପିବ, ତାଙ୍କୁ ମାଡ଼ିବସି
ସେବା କରି ପକେଇବେ । ଅନାର୍ଥ୍ୟ ଲେକରୁଡ଼ାକ କେହି ହାବୁଡ଼ିଲେ
ନାହିଁ । ଉପାୟ ନ ପାଇ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ରୂକଷା ମୁଣି ଖୋଲିଦେଲେ ।

ପହିଲ ଦିନରେ ୪୦ଟା ପିଆନପୋଷ୍ଟ ଖାଲି ହେଲା । ୪୦
ହଜାରରୁ ବେଶି ଦରଖାସ୍ତ ପଡ଼ିଲା । ପିତା ଶୁଣି ବସ୍ତିର ୪୫ ନିଜମା
ଟୋକା ତହିଁରେ ଥିଲେ । ଭୋଟ୍‌କେଳ ସେନାନେ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ବହୁତ
କାମ କରିଥିଲେ ବୋଲି ବହୁବାର ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲେ । ସାଷାଠକାର
ପରେ ସେମାନ ମନୀକୁ ଅଲଗା ଅଲଗା ଭେଟିଲେ । ଶୁଆପାଠ
ଗଢ଼ିଲାପରି ମନୀ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, ଦେଖ ମୁଁ କାହାର
ପାଇଁ ସୁପାରିଶ କରେନି, ଯାହାର ଯୋଗ୍ୟତା ଥିବ, ତାହାର ପାଇବା
ଉଚିତ । ମୋର ସେଥିରେ ହସ୍ତଶେଷ କରିବା ଉଚିତ ହେବନି । ତୁମ
କଥା ଭାଙ୍ଗି ପାରୁନି । ଗଜାନନ ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଲେଖି ଦେଉଛୁ ।
ସେ ପାରୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରେଣ୍ଟା କରିବେ । ମନୀଙ୍କ ୩୦୦ ରିଟି ନେଇ ଗୁପ୍ତରେ
ଅଲଗା ଅଲଗା ମୁକରିର କରିବା ହାଜିନଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ । ହାଜିମ ବି
ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ନିର୍ଭର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇ ବିଦାୟ କରିଦେଲା ।

ତଳ ହାଜିମ ବିବୁତ ହୋଇ ଉପର ହାଜିନଙ୍କୁ କହିଲେ,
“ଆଜ୍ଞା, ଏକ ଅଭ୍ୟୁକ୍ତ କଥା; ମୈ ତାଙ୍କର ସମ୍ପର୍କୀୟ ୪ ଜଣଙ୍କୁ
ପିଆନ ରୂକଷାରେ ରଖିବାକୁ ନିଜେ କହିଦେଇ ଗଲେ । ୮ସ ବି ଭଲକରି
ଜାଣିଛନ୍ତି ଯେ, ବାକି ୩୫୩ ଥାନ ପାଇଁ ଅଉ ଆଉ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବୋଲକରା-
ମାନେ ଆଗରୁ କାଳିକାଭୁକ୍ତ ହୋଇ ସାଇଛନ୍ତି । ଏପରିଷ୍ଠାଲେ ମୈ ଆଉ
୪ ଜଣଙ୍କୁ ଲେଖି ପଠାଉଛନ୍ତି କିପରି ?”

ଉପର ହାଜିମ ହସି ହସି କହିଲେ, “ସବୁ ଟିକ୍ ଥିଲୁ । ଏମିତିଆ
ଚିଠି ଆହୁରି ଅନେକ ଆସିବ । ସେଥିରେ ଘାବରେଇବାର କିନ୍ତୁ ନାହିଁ ।
କେଉଁ କାଳରେ ଲେଖା ହୋଇଛୁ ସେଇଟା ଆଗେ ଦେଖିବ । ଯଦି
ନେକିଆ କାଳରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବ, ତେବେ ସେ ଲେଖାକୁ ଗୁରୁତ୍ବ

ଦେବ । ଯଦି ବାଇଗଣିଆ କାଳରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବ, ତେବେ ପସ-
ବାହକକୁ ହଁ-ହଁ କହି ବିଦାୟ ଦେବା ପରେ ସିଧାସଳଖ ଅଳିଆ
ଟୋକେଇ ଭିତରକୁ ପକେଇ ଦେବ । ସବୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ଏକାଠି ବସି ଏଇଟା
ଠିକ୍ କରିଛନ୍ତି ଆଉ ଆମକୁ ଜଣେଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଫୋନ୍‌ରେ ବି
ସେମିତି । ଫୋନ୍‌ର ଯଦି ସେ କହିବେ—ମୁଁ ଅମୁକ ଦାସ କହୁଛି;
ତେବେ ସେବବୁ କଥା ଏ କାନରେ ପୁରେଇ ସେ କାନରେ କାଡ଼ି-
ଦେବ । ଯଦି ସେ କହିବେ, ମୁଁ ଅମୁକ ମନ୍ତ୍ରୀ କହୁଛନ୍ତି, ତେବେ ତାକୁ
ମୁଣ୍ଡରେ ରଖିବ । ଏହି ୪୦ଟା ପିଅନ ରୂକଷ ପାଇଁ ୪୦୯ ବାଇଗଣିଆ
କାଳର ଶିଠ ଆଉ ଅମୁକ ଦାସଙ୍କ ଠାରୁ ୮୦୦ ଫୋନ୍, ଡାକର
ପାଇବ ।”

ପିତାଶୁଣିର ଟଟାପାକ ନିକମା ଟୋକା ମନେ ମନେ ଗୁଡ଼-
ମୁଆଁ ଖାଇ ଲାଗିଲେ ଯେ, ସେମାନେ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଡ୍ରେଟ୍ ନଦେଇ ସୁନ୍ଦର
ତାଙ୍କୁ ଡାହା ଠକ ରୁକରିତକ ପାଇଗଲେ ! ତେଣେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବୁଆନ୍ତି—
ଠକ ପିତାଶୁଣିଆଏ ଆମକୁ [ବୋକା ଠରେଇଛନ୍ତି । ଆରେ ତୁମେ
ସମସ୍ତେ ତ ଆମ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ମୋହର ମାରିଲ, ଏସ ମୋହର ଚନ୍ଦ୍ର ସବୁ
ଲିଭେଇଲ କିଏ ? ବାକ୍ସ ଭିତରେ କଥଣ ଭୁଲ ପଣିଯାଇ ଲିଭେଇ
ପକେଇଲ ? ତୁମେ ଯେମିତିଆ ଡ୍ରେଟ୍, ଦେଇଥିଲ, ଆମେ ତୁମକୁ
ସେମିତିଆ ରୂକଷ ଦେଲୁ । ଆରେ ତୁମେ ଡାଳେ ଡାଳେ ଗଲେ, ଆମେ
ପତରେ ପତରେ ଯିବୁ । ତୁମେ ଆମକୁ ଠକୁଥିବ, ଆମେ ତୁମକୁ
ଠକୁଥିବୁ । ଠକାଠକ ଏମିତି ରୂଲିଥିବ ।

—*—

ଭେଡ଼ି କେପାର

କୋଳଖୋଞ୍ଜିଆ ଦଳ ଯେତେ ପ୍ରକାର ଚେଷ୍ଟା କଲେବି
ରୁଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳଙ୍କୁ କ୍ଷମତାରୁ ହଟେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । କାରପଟ୍-
ଦାରମାନଙ୍କର ମନରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଅବଶୋଷ ଆସିଗଲା । ସେମାନେ
ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ—ରୁଙ୍ଗୁଡ଼ିଆଏ କଥଣ ଗାଇକୁ
ଛେଷମରାର ପଟା କରିନେଲେ । ଯାବରୁ ତନ୍ଦ୍ରାର୍କେ ସେହିମାନେ
କ୍ଷମତାରେ ଆଇ ଆଖୁ ଦୋରୁଅ ପିଉଥୁବେ, ଆଉ ଆମେ ପୋଡ଼ା
ହୋଇଥିବା ସଠାତକ କେବଳ ଶୁଣୁଥିବୁ । ଏଇଆ କ'ଣ ଭଗବାନଙ୍କ
ଇଚ୍ଛା । ଦଳେ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ଖାଉଥୁବେ, ଆଉ ଦଳେ ସବୁଦିନ ପାଇଁ
ରୁହିଥୁବେ ଓ ଉଦ୍ଧଳ ବିକଳ ହେଉଥୁବେ । ନା-ନା, ଭଗବାନଙ୍କର
ଏପରି ଇଚ୍ଛା କେବେହେଲେ ହେବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଭଗବାନଙ୍କୁ
ସନ୍ଦେଶ, ବାବଢ଼ି ଦେଇ ପୁଜା କଲେ କଥଣ ହେଲା, ଆମେ ବି ଗୁଡ଼ିମୁଆଁ,
ମାଣ୍ଟିଆ ଜାଉ ଦେଇ ପୁଜୁଛୁ । ଆମେ ବେଣି ଭକ୍ତିରେ ପୁଜୁଛୁ । ଶାକୁଷ୍ଠ
ଦୁର୍ଯ୍ୟାଧନ ଠାରୁ ପଲତ୍ତ, ପାପୁସ, ରସାବଳୀ, ରଜଘେଗ ନ ଖାଇ,
ପାଣ୍ଟବମାନଙ୍କ ଠାରୁ ପଖାଳ ଘାଇ ସଜନା ଶାଗ ଖାଇଥୁଲେ । ରମତନ୍ଦ୍ର
ଶବ୍ଦରୁଣୀର ଅଳ୍ପଠା କୋଳି ବି ଶାଇ ଦେଇଥୁଲ । ତେଣୁ ଭଗବାନ
ନିଶ୍ଚପୁ ରୁଙ୍ଗୁଡ଼ିଆଙ୍କ ଦିବ୍ୟ ମିଶ୍ରାନଙ୍କୁ ପସନ୍ଦ ନକରି, ଆମ ଗୁଡ଼ିମୁଆଁ
ଓ ମାଣ୍ଟିଆ ଜାଉକୁ ଆଦରରେ ଖାଉଥୁବେ । ଏଣୁ ରୁଙ୍ଗୁଡ଼ିଆଙ୍କର ଗାନ୍ଧି
ମାନ୍ତ୍ର ବସିବାରେ ଭଗବାନଙ୍କର କୌଣସି ହାତ ନାହିଁ । ଏହା ପଛରେ
ଅନ୍ୟ କାରଣ ନିଶ୍ଚପୁ ଅଛି । ନିବାରନ ବଉଦ ଆଗରେ ଦେଖାଗଲଣି ।
ଘନେଇ ଆସିବାକୁ ଅଲ୍ଲାନି ବାକ । ଇଅନ୍ତୁ ସେ ସବୁ କାରଣର
ସନ୍ଧାନ ନେଇତାର କାଟପାଣି ନକଲେ, ଠିକଣା ସମୟ ବେଳକୁ ଥଠା-
ଠକ୍ ହୋଇଯିବ । ପୁଣି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ପାଇଁ ଆମେ ହେଲା ଶୁଣୁଥିବା ।

ବୋଲଖାଞ୍ଜିଆ ଦଳଙ୍କର ଏକ ଜରୁଗା ତଥ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣାରଣ ବୈଠକ ହସିଲା । ଦଳପତି ଆମୟ କଲେ—“ଆମ ଦୁର୍ଗତି ପାଇଁ ଆମେ ହିଁ ଦାୟୀ । ଏଥପାଇଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ବା ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ଦାୟୀ କରିବା ଏକ ଖରାପ କଥା । ଆମେ ନିଜ ଦୋଷ ଦୁଷ୍ଟଳତା ଶୋଜିବାକୁ କେବେହେଲେ ଚେଷ୍ଟା କରିବୁ । ନିଜ ଦୋଷ ଶୋଜି ପାଇବା ବଡ଼ କଷ୍ଟକର କଥା । ଦିନ ବେଳା ସମସ୍ତେ ସବୁ କିଛି ଦେଖିପାରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ପେରୁ ଓ ବାଦୁଡ଼ିଙ୍କୁ କିଛି ଦିଶେ ନାହିଁ । ଆମେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଦୋଷ-ଗୁଡ଼ାକ ସ୍ଵର୍ଗ ଦେଖିପାରୁ । ଅନ୍ୟମାନେ ଆମ ଦୋଷ ସ୍ଵର୍ଗ ଦେଖିପାରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ନିଜେ ନିଜର ଭୂଲ ଦେଖିପାରୁନା । ଅନ୍ତରର ସହ ବାହୁ ପରିଶ୍ରମ କଠିଲେ ଏହା ଅବଶ୍ୟ ଦିଶିବ ।”

ଜଣେ କହିଲେ —“ହଉ, ତେବେ ଆପଣ ବଚାଇ ଦିଅନ୍ତନା ଆମ ଦଳର ଭୂଲ୍ କେଉଁଠି ରହି ଯାଉଛି ! ଆମେ ଜାଣିଗଲୁ, ସେଥିପ୍ରତି ସରକ୍କ ରହିବା ।”

ଆଉ ଜଣେ କହିଲେ—“ହଉବା, ଲୁଗୁଡ଼ିପା କଅଣଟାଏ ଅଛିଯେ । ଆମର ଅସଳ କଥା ହେଲା ଧନବଳ ନାହିଁ । ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳ କହୁଦିନ ଯେମତାରେ ରହିବା ଫଳରେ ଭଣ୍ଡାର ଘରେ ଟଙ୍କା ଖୁଦ ଦେଇଛନ୍ତି । ଟଙ୍କା ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ିଇଛି । ମନଇଛା ଟଙ୍କା ବିଶ୍ଵ ଦେଉ-ଛନ୍ତି; ଡ୍ରେଟ୍ ତକ କଣି ନେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ଆମ ପାଖରେ ସେମିତିଆ ଟଙ୍କା ଥିଲେ, ଆମେ ବି ଗାଢି ଦଶଳ କରିଯାଆନ୍ତି ।”

ଦଳପତି ପ୍ରତିବାଦ କରି କହିଲେ —“ସେଇଟା ଠିକ୍ କଥା ନୁହେଁ । ତାହା ହୋଇଥିଲେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳର ପ୍ରଥିମାନେ ତ ସମସ୍ତେ ଜିତ ଆସୁଥାଆନ୍ତେ । ତାଙ୍କ ଏକରୁ ତ ପୁଣି ମେଣା ମେଣାମାନେ ଟଳିପଡ଼ି, ପସାରୁଣି ଶୁଣିଲ ପରି ମୁହଁ କରି ମାସ ମାସ ଧରି ଗାତରେ ଲୁଚୁଛନ୍ତି । ଟଙ୍କାଟା ଆଂଶିକ କାରଣ ହୋଇପାରେ କିନ୍ତୁ ଏକମାତ୍ର କାରଣ ନୁହେଁ ।”

ଆଉ ଜଣେ କହିଲେ—“ଧନଟା ଆଂଶିକ କାରଣ ମୁଁ ମାନୁଛି । ବଡ଼ କାରଣ ହେଲା—ସରକାରୀ କଳର କ୍ୟବହାର । ସରକାର ଗତି

ସାରିବା ପରେ ମହୀମାନେ ଆଉ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରଖନ୍ତିରୁ । ସେମାନେ ସମ୍ପର୍କ ରଖନ୍ତି ଟାଉଠରମାନଙ୍କ ସତ । ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରଖନ୍ତି ମରକାରୀ କର୍ମଚାରୀମାନ । ଆମ ସମ୍ବିଧାନ ସେଇ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳର ବଡ଼ ବଡ଼ କାରପଟଦାରମାନେ କରିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଷମତାକୁ ଯାବତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରାର୍କେ କିପରି ଜକଟି ମକଟି ଧରି ରଖିବେ, ତା'ର ଉପାୟ ଖଣ୍ଡି ଦେଇଥିଲେ । ନିର୍ବାଚନ ହୋଇ ନୁଆ ସରକାର ଗଡ଼ାହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୁରୁଣା ମହୀମଣ୍ଡଳ କାମ ଚଲେଇଥାଏନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ହାତରେ ଷମତା ରହିଲେ ନିରପେକ୍ଷ ନିର୍ବାଚନ ହେବ ବା କିପରି ? ଦି'ଦଳଙ୍କୁ ସମାନ ଆସନରେ ରଖି ନିର୍ବାଚନ ଫୁଲକାକୁ ଘୁଡ଼ିଦେବା ଉଚିତ । ଜଣକ ହାତରେ ଷମତା ହେବ, ଆର ଦଳ ପାଞ୍ଚା; ଏଇଟା ନିରପେକ୍ଷତା ନା ଭଣ୍ଟାମି ?”

ଜଣେ କହିଲେ—“ହଁ ହଁ ହୋ, ବୁଟେନରେ ନିର୍ବାଚନ ପୁରୁଷୁ ଥିବା ସରକାର ରକ୍ଷପା କିଏ, ଆଉ ସବୁ ଷମତା ରାଣୀ ହାତକୁ ରୂଳି-ପାଏ । ସମସ୍ତେ ସମାନ ସୁଯୋଗ ପାଇ ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ନ୍ତି ।”

ଦଳପତି କହିଲେ—“ଏଠେ ସେତକ ହୋଇଗଲେ, ସରକାରୀ କଳକୁ କାମରେ ଲଗେଇବ କିଏ ? ଲୋକମାନଙ୍କ କାମ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ପାଖରେ । କାମଚଳା ମହୀମାନଙ୍କ ଇଙ୍ଗିତ ପାଇ କର୍ମଚାରୀମାନେ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇ ଲୋକଙ୍କ ଭୋଟ-ରୁଡ଼ାକୁ ମହୀଙ୍କ ଆନ୍ଦଳେ ମୁହଁଇ ଦିଅନ୍ତି । ତଥାପି ଏଇଟା ଆଂଶିକ କାରଣ । ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳ ଏ ବାଟେ କିନ୍ତୁ ଭୋଟ-ମାରି ନିଅନ୍ତି ।”

ଆଉ ଜଣେ କହିଲେ—“ତେବେ ଆଉ କୋଉବାଟେ ସେମାନେ ବେଶି ଭୋଟ-ପାଉଛନ୍ତି ? ନିଶ୍ଚପୁ କୋଉବାଟେ ପାଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ତା ନହେଲେ ଗାହିରେ ତାଙ୍କର ତେର ମାଡ଼ନ୍ତା କିପରି ?”

ଦଳପତି କହିଲେ—“ସେମାନେ ଏଡ଼େ ତରକା ପଡ଼ିଲେଣି ଯେ ତାଙ୍କର ଆଉ ବେଶି ଭୋଟ-ଦରକାର ହେଉନି । ଏବେ ସେମାନେ ଭୋଟ-ପାଇଲବାକୁ ଦରକାର କଲେଣି । ଯିଏ ଭୋଟ-ପାଇଲ, ତାକୁ ନେଇଗଲେ କାମ ପାଇତେ । ଆଉ ଭୋଟରୁଙ୍କ ପଛେ ଗୋଡ଼େଇବେ କାହିଁକି ?”

ପୁଣ୍ଡ ବ୍ୟକ୍ତି କହିଲେ—“ହେଲା ହେଲା, ବଢ଼ିଆ ଏକ ଘୋଡ଼ା ବେପାର ନା ସେମିତିଆ କଅଣ, ଏକ ବେପାର ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି ।”

ଦଳପତି କହିଲେ—“ଏ ହେଁ, ସେଇଟାକୁ ଘୋଡ଼ା ବେପାର କୁହ ନାହିଁ । ଦୋଡ଼ାକୁ ଅପମାନ ହେବ । ସେଇଟାକୁ ଭେଡ଼ିବେପାର କୁହ । ଦୋଡ଼ାକୁ ତା ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ କିଣ୍ଟି କରେଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା-କଲେ ସେ ଡେଇଁବ, ନାତ ମାରିବ । ହିଁ-ହିଁ-ହିଁ ରଡ଼ି ଦେଇ ପ୍ରତିବାଦ କରିବ । କିନ୍ତୁ ଭେଡ଼ିକୁ ଯୁଆଡ଼େ ଅଡ଼େଇବ, ସେ ସେଇଆଡ଼େ ପ୍ରତି-ବାଦର ଚିହ୍ନ ଦେଖେଇ ଗୁଲିପିବ । ମଝେରେ ମଝେରେ କେବଳ ଭେଁ ଭେଁ ରଡ଼ି ଦେଉଥିବ । ସେଇଟା ତା’ର ପ୍ରତିବାଦ କି ଅନୁମୋଦନ ତାହା ଜାଣି ହେବନି । ଦଳରେ ଯେଉଁ ଦି’ଗୋଡ଼ିଆ ଭେଡ଼ିଠକ ଥାଆନ୍ତି, ସେଇମାନଙ୍କ ଯୋଗୁ ଆମେ ହନ୍ତସନ୍ତ ହେଉ । ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳଙ୍କ ଉପରେ ବିଚିତ୍ର ଲୋକେ ଆମକୁ ଭୋଟ、ଦିଅନ୍ତି । ବିରୁଦ୍ଧ ପକ୍ଷ ତ ସାତ ପାଞ୍ଜ, ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆଙ୍କୁ ବାଟ ମିଳିଯାଏ । ଆମ ଦଳରେ ଥିବା ଭେଡ଼ି-ମାନଙ୍କ ଆଗରେ କେବାଏ କେବାଏ ଘାସ ହଲନ୍ତି । କାଏଁ! ସେମାନେ ଭେଁ ଭେଁ ରଡ଼ିଦେଇ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼େଇ, ତାଙ୍କ ଗୁହାଳ ଭିତରେ ପଣିଯା’ନ୍ତି । ସେ ଭେଁ ଭେଁ ରଡ଼ିର ଅର୍ଥ ହେଉଛି—“ମୁଁ ନିବାଚନ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଝିଥିଲି ଯେ ବୋଲିଝୋଞ୍ଜି ଦଳରେ ରହିଲେ ଭଲ ଦେଶସେବା କରିଦେବ । କିନ୍ତୁ ଏବେ ଦେଖୁଣ୍ଡି, ବୋଲିଝୋଞ୍ଜି ଦଳରେ ରହି ଦେଶସେବା ତ ଦୂରର କଥା, ଦେଶର କୁଟାଖିଏ ବି ଉଠେଇ ହେଉନି । ମୁଁ ଏବେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳକୁ ଗୁଲିଲି । ଦେଶସେବା ପାଇଁ ସେଠାରେ ଅଳେନ୍ତା ଶେଷ ପଡ଼ିଲା । ସେଠାରେ ଯେଉଁମାନେ ଆଗରୁ ରହିଛନ୍ତି, ସେମାନେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର କୋଠାସବୁ ତିଆରି କରି ଦେଶଟାକୁ ସଜେଇ ଦେଲାଣି ! ସେମାନେ ନିଜେ କିପରି ଗୋଲଗୋଲ ହୋଇ ଦେଶକୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବିମଣ୍ଟିକ କରୁଛନ୍ତି ! ଆମେ ବୋଲିଝୋଞ୍ଜିଆ ଘରେ ରହିଛୁ । ଦେଶଟାକୁ ଟିକିଏ ହେଲେ ସୁନ୍ଦର କରି ପାଇଲୁନି । ଦେଶଟାକୁ କଦମ୍ବିଆ କରି ରଖିଲୁ ।”

ଆଉ ଗୋଟିଏ ରତ୍ନର ଅର୍ଥ ହେଉଛି—“କାହିଁକି ମୁଁ ଆଉ ବୋଲିଝୋଞ୍ଜି ଦଳରେ ରହିବ ? ଦାନ ଖରବତ ପଇସାଟିଏ ବି କରି-

ପାରିଲନ । ଉପୁର ଶତ୍ରେଟଙ୍କା ମିଳିଲେ ସିନା ପଇସାଟାଏ ଦାନ କରନ୍ତି । ବ୍ୟକସାୟୀ, କଣ୍ଠ୍ରାକ୍ଷର ତ ସମସ୍ତେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆଙ୍କ ଉପରେ ତାଳିଲେ । ପଇସାଧୂଆ ପାଣି ଟୋପାଏ ଆମ ଉପରେ ପଡ଼ିଲାନ । ଆମ ପ୍ରଣ୍ୟ ଭାରତ ଭୂମି ଦାନ ଖଇରାତର ଦେଶ । ମୋତେ ଖଇରାତ ଅଳବତ୍ର କରିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ବୋଲଖାଞ୍ଜି ଗୁଡ଼ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆକୁ ଚାଲିଲି ।”

ଆଉ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ରେଡ଼ି, ଯେଉଁମାନେ କି ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆଙ୍କ ଧାସ ଦେଖି ବୋଲଖାଞ୍ଜି ଦଳ ଗୁଡ଼ି ପଳାଇ ଥାଆନ୍ତି ଆଉ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆଙ୍କ ପତନ ଓ ବୋଲଖାଞ୍ଜିଆଙ୍କ ଉତ୍ତରାନ ଆସନ୍ତି ଜାଣିପାରି, ପୁଣି ବୋଲଖାଞ୍ଜିକୁ ଲେଉଛି ଆସନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କ ରଡ଼ିର ଅର୍ଥ ହେଲା—ଆମର ଏ ଆସନ୍ତି-ପ୍ରସବା ଥିବାରୁ ଉଦ୍‌ଦେଶ ମନରେ ଥିଲାକବଳ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆବାଲ ମୋ ଠାରୁ ବସ୍ତାଏ ତିନି ପମ୍ପିଟ୍ କରିଦେବେ କହି ଗୋଟିଏ କାଗଜରେ ଦସ୍ତଖତ କରାଇନେଲେ, ସେଥିରେ ତଥାକଥୁତ ମୋ ଦୋଷଣାଟା ଲେଖିଦେଲେ । ଏବେ ଆମର ସେ ଶଲ୍ଲସ ହୋଇଯାଇ-ଥିବାରୁ ଆମ ମନର ଉଦ୍‌ଦେଶଗଟା କମିଗଲା । ଆମେ ଏ ଜାଲ ଫିସାଦି ବୁଝିଗଲୁ । ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଓ ବୋଲଖାଞ୍ଜି ପ୍ରତିଷ୍ଠିପୁଣ୍ୟଶୀଳ ବୋଲି ଆମ ନାଆଁରେ ଯେଉଁ ଦୋଷଣାଗତ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା, ତାହା ସତ୍ୟ ନୁହେଁ ବୋଲି ଏବେ ମୁଁ ବୁଝି ସାଇଳଣ । ଏବେ ମୁଁ ଏବଂ ସେ ଉଭୟ ବୋଲଖାଞ୍ଜି ଦଳଟା ଅଛି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ପ୍ରଗତି ଦଳ ବୋଲି ମନେ କରୁଛୁ । ପୁଣି ଯଦି ସେମାନେ କେବେ ମୋତେ ଆଉ ଥରେ ଦସ୍ତଖତ କରିବାକୁ କହିବେ, ମୁଁ ଆଉ ତାହା କରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ମୋ ଘରେ ‘ସେ’ ମୋତେ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ତାଗିଦିବି କରି ଦେଇଛନ୍ତି ।”

ଆଉ ନକତେ ଭେଦିଙ୍କ ରଡ଼ିର ଅର୍ଥ ହେଉଛି—“ଆମ ବୋଲଖାଞ୍ଜି ଦଳରେ ଠିକ୍ ହୋଇଥିଲା, ସଂଖ୍ୟାନ୍ୟନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପାଇଁ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼ାଇବୁ । ମୁଁ ଦେଖିଲି କୋଲଖାଞ୍ଜି ଦଳ ଅପରା ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳ ସଂଖ୍ୟାନ୍ୟନ ସଂପ୍ରଦାୟ ଓ ହରିଜନଙ୍କ ପାଇଁ ସବୁବେଳେ ଲୁହ ଗଡ଼ାଉଛନ୍ତି । ଏବେ ଲୁହ ଗଡ଼ାଉଛନ୍ତି ଯେ ଫିଲେକର

ଲୁହ ଗୋଟାଏ ଟୋଟିଆରୁ ଅଧିକ ହେବ ପଛେ କମ୍ ହେବନି । ବୋଲଖାଞ୍ଜିଆଙ୍କ ଆଖିରୁ ଟୋପେ ହେଲେ ନଗିଡୁନ୍ତି, ସେଇ ଆଖିରେ ଆଇ ଜୁକୁ ଜୁକୁ କରୁଛି; ତେଣୁ ମୁଁ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳକୁ ଗଲି ।”

ଏମିତିଆ ଦି’ ଗୋଡ଼ିଆ ରେଡ଼ିଗୁଡ଼ାକ ଫି ଥର ଆମ ଦଳରୁ ଭେଁ ଭେଁ ରେଡ଼ିଗୁଡ଼ି ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳ ଭିତରେ ପଣିଯାଉଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଅଇଁଠା ପରି ଗୁଟି ଗୁଟି ନିଜକା ବେଶ୍ ଭାଗ୍ୟବାନ ମନେ-କରୁଛନ୍ତି । ଆମେ ସଂଖ୍ୟାନ୍ୟନ ପାଲଟି ଯାଉଛୁ । ଥରେ ଆମେ ଷମତା ହାସଲ କରି ପାରିଲେ, ଏ ଭେଡ଼ି ବେପାକୁ ଚଟାପଟ୍ ବନ୍ଦ କରି ଦିଅନ୍ତି । ଆଇନ୍ ଏମିତି ଖଣ୍ଡି ଦିଅନ୍ତି ଯେ, ଭେଡ଼ଙ୍କର ପଳେଇବାକୁ ଆଉ ଯୁ ରହନ୍ତାନି ।

...   ...

ସେ ବଷ୍ଟ ସବୁ ଅଣିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆଙ୍କ ଦଳ ବୋଲଖାଞ୍ଜି ଦଳ ଭିତରେ ସାମିଲ ହୋଇଲାଲେ । କଥାରେ ଅଛି ମଇଁଷ୍ ଶିଙ୍ଗ ପଟା, ଯୁଝିଲ ବେଳକୁ ଗୋଟା । ଦୟାଦୋଟ ନିଷାଚନ ଯୁଦ୍ଧରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳର ରଥୀମାନେ ଟଳ ପଡ଼ିଲେ । ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳଟା ଛତ୍ରକୁଳ ହୋଇ ଗଲା । ଦି’ଦଳର ମୁଖୀଆମାନଙ୍କ ପାଟିରୁ କେନେତଦିନ କଥା ବାହାରିଲ ନାହିଁ । ୩୦ ବଷ୍ଟ ପାଖାପାଖି ନିରବକୁଳ ଷମତା ଓ ବଜଳକ୍ଷୀ ଭେଗ କରିବା ପରେ ହଠାତ କିପରି ମାଙ୍କଡ଼ିତିତ ମାରିଗଲେ, ସେ ବିଷୟ ଭାବି ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ନେତାମାନେ ଭକୁଆ ହୋଇଗଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ପାଟିରୁ କଥା ବହାରିଲ ନାହିଁ । ବୋଲଖାଞ୍ଜିଆ ନେତାମାନେ ତ ପଢ଼ିଲେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାତିପାରିଲେନି ଯେ ସେମାନେ ଏତେ ବେଶି ସଂଖ୍ୟାରେ ଜିତିଛନ୍ତି । ହଠାତ ଦଳକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ଲଟରିଟାଏ ଯେମିତି ପାଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଅବାକିଆ ଆନନ୍ଦରେ ସେମାନେ କାଠଭୁତ ପାଲଟି ଗଲେ । ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବି କଥା ବାହାରିଲ ନାହିଁ । କିଛିଦିନ ପରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆଏ ଘରେ ଲୁଚି ବାହୁନିଲେ ଆଉ ବୋଲଖାଞ୍ଜିଆଏ ପଦାରେ ଗଜବାନା ଉଡ଼ାଇ, ପୁକୁର୍କି ଡିଆଁ ମାର ଓ କୁହାଟ ଉପରେ କୁହାଟ ଛୁଡ଼ି ତତ୍ତଵିଗ କମ୍ପାଇ ଦେଲେ । ଦେଶର କେଉଁ ଜାଗାରେ ଡେଟଳ, ବିଷଳ୍ୟକରଣୀ ଓ ଆରାଗ୍ୟ-ଭାଗ ମଳମ ସବୁ ଲାଗେଇବେ ତାହା ରୁରିଆଡ଼େ କହି ବୁଲିଲେ ।

ଗାନ୍ଧିରେ ବସିବାକୁ ପାଉ ପାଉ ରୂଳରେ ମୁଣ୍ଡ କାଲିନ୍ । ଯାହା ଟିକିଏ ରଂତୁଛି ହୋଇ ଯାଇଥିଲା, ସେଇଟା ଚଟାଗଠ ଅଷ୍ଟା ଲଗାରେ ଭଲ ହୋଇଗଲା । ଗାନ୍ଧିରେ ବସିପାରିବା ପରେ ମନେ ପଡ଼ିଲା ଭେଡ଼ି ବେପାର କିମ୍ବା କରିବା କଥା । ଦଳ ଭିତରେ ବହୁତ ଭେଡ଼ି ଅଛନ୍ତି । ଘାସ ଦେଖାଇ କିଏ ଯେମିତି ଭେଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ପଛନ୍ତେ ନେଇ ନ ଯାଆନ୍ତି ! ଭେଡ଼ିବେପାର ନିରୋଧ ଆଇନ୍-ଟାକୁ ଚଟାଗଠ ପାଶ କରଇ ଦେବାକୁ ସଜବାଜ ହେଲେ । ପୂରୁଷା ନେବା ଏ କହିଲେ ଥପୁଧର, ଏତେ ତରତର ହୋଇ ଲାଭ ନାହିଁ । ଘାସ ଏବେ ଆମ ହାତରେ । ତିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆଙ୍କ ହାତରେ କରୁ । କେତେକ ବଜ୍ୟରେ ତିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆଏ ବେଶି ସଂଖ୍ୟରେ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଭେଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଆମଥାରେ ଅଡ଼ାଇ ଆଣିପାରିବା ପରେ ଭେଡ଼ି ବେପାର ନିରୋଧ ଆଇନ୍ ଲାଗୁ କରିଦେବା । ସମସ୍ତେ ତାକ ତରଖ କଥାଟା ସମୁଜ୍ଜ ଯାଇ ରୂପ୍, ରହିଲେ ଆଉ ତିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳର ମେଣ୍ଟ ଉପରେ ଚଢ଼ି ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ମେଣ୍ଟ ଡରିବା କଥା ନୁହେଁ, ନିଶ୍ଚରେ ହାତମାରି ସେ ମନେ ମନେ କହିଲା— “ରହମ ପୁଅ, କଂସାର ସର ପାବକୁ କୁଳ ତାଉଁତାଉଁ କରୁଛ କ'ଣ ? ନିଜ ପଛଆଡ଼ ଆଗ ସମ୍ବାଲ ।” ତୋ ଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠାଲ ଟ୍ରେନିଂ ପାଇ ପ୍ରେଞ୍ଚୁଆ ଲୋକମାନେ ବୋଲଖାଞ୍ଜିଆ ମନୀମାନଙ୍କର ପାଖ ଲୋକ କନିଗଲେ । ଗୋଟାଏ ବଷ୍ଟ ଯାଇଛି କି ନାହିଁ, ମନୀମାନେ ହୋ ହୋ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ଜଣେ ଜଣକୁ କହିଲା—“ହେ, ତମ ପୁଅ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ଖାଇଗଲା ।” ସେ ଉପର କଲ, “ହଥମ, ତମ ଜୋଇଁ କଅଣ ସାଧୁ ପୁରୁଷ । ସେ ଭ ଖାଇ ଖାଇ ଅଣିଗଣ୍ଠିଆ କନି ଗଲଣି ।” ଆଉ ଜଣେ ଆଉ ଜଣକୁ କହିଲା, “ଏହୁ ତମ ପୁଅ ବହୁତ ଜନାକାରୀ କଲଣି ।” ଫମେ ସବୁ ମନୀଙ୍କ ନାଆଁଟେ ଅନିଗବ କଥା ସବୁ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଲା ? ସେମାନଙ୍କ କଢ଼ି ମୁଣ୍ଡିଆ, ବିଜଣକୁ ତଣ୍ଟିଆ ଲଗେଇ ଦେଲେ । ହାଉଁ ହାଉଁ ବେଶି ବଣ୍ଟି ଯିବାରୁ, ଜଣକୁ ଭିତରେ ପୁରେଇ ଆର ଜଣଙ୍କ ପାଇଁ ପାଠକ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ । ସେ ପ୍ରଦାରେ ରକତ ରୁହଳ ରୁହଳବାରେ ଲାଗିଲା । ବୋଲକରମାନେ ଦିନରାତ୍ର କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରି ବୋଲଖାଞ୍ଜିଆଙ୍କୁ ଦୁଇଖଣ୍ଡ କରିଦେଲେ । କଢ଼ି ମେଣ୍ଟ ଦଳ ଆଉ ବଢ଼ି ମେଣ୍ଟ, ଯାହାକୁ ତଣ୍ଟିଆଏ ଦେଇ ପାଠକ ପାର କରଇ ଦେଇଥିଲେ, ତା’ ଦଳ ତଣ୍ଟିଆ ଶିଆ ମେଣ୍ଟ କ୍ଷମତା ହାତକୁ ନେଇ

ବଡ଼ ମେଣାକୁ କିପରି ପାଠକ ପାର କରଇ ଦେବ, ସେହି ବାଟ ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଲେ । ଚଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ମେଣା ଆଉ ତଣିଆଙ୍ଗିଆ ମେଣାଙ୍କ ପୁସ୍ତଳ ଫୁସୁଳରେ ଦଳେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ସରନାଶ ସର୍ବ୍ୟ ନିଜ ଦଳ ଛୁଡ଼ି ନୁଆ ଦଳଟାଏ ଗଡ଼ିଲେ । ଚଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ମେଣା ଧୂର ମଦତ ଦେଇ କହିଲେ—“ଗଡ଼ ସରକାର, ମୋ ଦଳର ସମସ୍ତେ ତୁମ ପଛରେ ରହିବେ ।

ବୋଲଣ୍ଡାଙ୍ଗି-ବଡ଼ ମେଣାର ଏତେବେଳେ ନିଜ ଭାଙ୍ଗିଲ । ମୁଣ୍ଡର ହାତ ଦେଇ ‘ଭବିଲ—“ଯେଉଁରୁଡ଼ାଙ୍କ ଭେଡ଼ ରକ୍ଷକ ଓ ଭେଡ଼ ବେପାଶ ଦ୍ଵାରାଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ାକ ବି ଭେଡ଼ ପାଲଟିଲେ । ଆଗେ ସର୍ବ୍ୟମାନେ ଭେଡ଼ ଆଚରଣ ଦେଖାଉଥିଲେ, ଏବେ ମନ୍ତ୍ରୀଗୁଡ଼ାକ ଭେଡ଼-ଆଚରଣ ଦେଖେଇଲେ । ଭେଡ଼ ବେପାର ନିରେଧ ବିଲ୍‌ଟା ଆଗରୁ ପାଶ କରି ଦେଇଥିଲା, ଆଜି ଏପରି ଉଦ୍ଧଳ ବିକଳ ହେବାକୁ ପଢ଼ି ନ ଆଅନ୍ତା ।

ତେଣେ ଚଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳର ସର୍ବତେ ତାଙ୍କ ମେଣା କୁଳୁର ଉଠି କହିବାରେ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି, “ଶିଧନ୍ତି, ବେକୁଣ୍ଠ ଗୁଡ଼ାକ ଗାଦିରେ ବସିଯାଇ କେତେ ଦିମାକ ଦେବାଉଥିଲେ । ହେମାନଙ୍କର ପୁଣି ଏବେ ଅଷ୍ଟର୍” । ମୋ ଉଦ୍ଧରେ ଟିପ ଲଗେଇ ଦେବେ । ବେହିଆ ଥୋବରାଗୁଡ଼ାଙ୍କ ସ୍ଵରୂପ ପଦାରେ ପକାଇ ଦେଇଛି । ଯିଏ କହିଥିଲ ମୋତେ ବିର୍ବାହୀରେ ରୁକ୍ଷକ ମାରିବ, ଏବେ ଆସି ମୋ ଉପଳ ଚାଟୁଛି । ଯେଉଁ-ମାନେ ମୋତେ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ କରିଦେବେ ବୋଲି ପାଇକଣ୍ଠ ଭଢ଼ିଥିଲେ, ସେମାନେ ଆସି ମୋ ପାଦ ମଞ୍ଚାକୁଛନ୍ତି । ସେ ଛତରଣିଆଗୁଡ଼ାଙ୍କ କ୍ଷମତା ପାଇଁ ଏତେ ତଳକୁ ରୁଲିଗଲେଣି ଯେ ସାର ପୃଥିବୀର ରଜ-ମାତ୍ରିଜୀମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରକୁ ଛେପ ପକାଉଛନ୍ତି । ବୋଲଣ୍ଡାଙ୍ଗିଆଙ୍କ ଗୋଟାଏ ଦଳକୁ ଗାଦିରେ ବସେଇ ଦେଇଛି; ଏ.ବ ଆର ଦଳକୁ ଧରି ଏମାନଙ୍କୁ ଗାଦିରୁ ଘୋଷାଡ଼ି ନେଇ କଂସକତଙ୍ଗା ଦେବି । ସରକାର ରଖେଇ ଦେବିନା । ଆଉ ଥରେ ନାହାନା ନାହବହି ହେବ । ଘେଟରମାନେ ଏ ନିଦା ବେହଳ ଗୁମନଗୁଡ଼ଙ୍କୁ ଭଲ ଭାବରେ

ଚିହ୍ନ ଯାଇଛନ୍ତି ! ନଗଦ ! ନଗଦ ନିର୍ବାଚନ ହେଲେ ଏ ଗୁଡ଼ାକ
ଦଇଜାରେ ଗଲପରି ମୁଳିପାଇଁ ହୋଇଥିବେ । ନିର୍ବାଚନରେ ମୁଁ
ପୁଣି ଆସିବ । ଗୋଟି ଗୋଟିକରି ସେମାନଙ୍କ କାନ ଧରି ପର୍ବରିବି—
“କି ବାପଧନ, ରଜନୀତି କେବେ କରୁଥିଲ ? ଭେଦିବେପାର ନିର୍ବେଧ
ବିଲ୍‌ନ ଆଣି ଅପରା କରୁଥିଲ କାହିଁକି ? ଆସ ସମସ୍ତେ ମୋ ଗୋଡ଼-
ତଳେ ବସି ରଜନୀତିର ‘ଆ-ଆ’ ଦଶ ବର୍ଷ’ ଯାଏ ପଡ଼ି । ତା’ପରେ
ନିର୍ବାଚନରେ ଠିଆ ହେବ ।”

— * —

ଡ୍ରାଟ୍ ଚାଷ

ଅବୋଲକରା ରଜ୍ୟରେ ଘୋଟ୍, ଫଳାପଳ ବାହାର ପଡ଼ିବା
ପରେ, ସବାଣିଆ ଦଳ ଆଉ ପଦାରେ ମୁହଁ ଦେଖାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ।
ଦାଉଳି ଖାଇ କିଏ କେଉଁ ଗାତରେ ପଣି ଲୁଚିବ, ତାହା ଠିକ କରି-
ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁରୁ କଥା ବାହାରିଲ ନାହିଁ । ପାଣି
ଆପା ଆପା ହୋଇଗଲ । ଗତ ତିରଣ ବର୍ଷ ଧରି କେଡ଼େ ବେଧତ୍ତ-
କରେ ଆଖୁ କିଅଶରେ ପଣି କେଡ଼େ ଆଗମରେ ଆଖୁ ଚାରିମୁ
ଥିଲେ । ‘ହେ’ ବୋଲି କହିବାକୁ ପୁଅଟାଏ ନଥିଲ । ‘କୁଆଡ଼ୁ ଆସିଲ
ଏ ପଞ୍ଚ ଆତି ଦଳ, ସବୁ ସାରିଦେଲ । କୋଉଦିନ ଏଇଟା ଜନ୍ମ ହେଲ,
କୋଉଦିନ ହାତଗୋଡ଼ ଟାଣ କଲୁ କେହି ଜାଣିପାରିଲେ ନାହିଁ ।
ହଠାତ୍ ‘ହୁମ୍’ କରି ଗଜ୍ ନ କରି ଗୋଟାଏ ଛଣ୍ଡିଆରେ ସବାଣିଆଙ୍କୁ
ପୋଛି ଦେଲ । ସତିବମାନଙ୍କର କେତେ ସାର, ସାର, ଅନୁସରଣିଆ-
ଙ୍କର, କେତେ ଆଜ୍ଞା ଆଜ୍ଞା ଅନୁଷ୍ଟାନମାନଙ୍କଠାରୁ କେତେ ଫୁଲ ମାଳ,
କଣ୍ଠୀକଟର ଓ ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କଠାରୁ କେତେ ଦର୍ଶନୀୟକୁ ପୁଜା,
ମିଳ, ଓ ଖଣି ଢାଳିକମାନଙ୍କଠାରୁ କେତେ ଭେଟି । ଗୋଟାଏ ଦିନର
'ହୋ-ହା'ରେ ସବୁ କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇଗଲ । ଆଡ଼କୁ ଏ ସବୁ ପଞ୍ଚ-
ଆତିଆଜ ଆଡ଼େ ମୁହଁରିବ, ଆଉ ବାଲୁବାଲୁ କରି ଗୁହଁଥିବେ ସବା-
ଣିଆଏ; ଓହ ହୋ ହୋ, ଆଉ ସହି ହବନି; ଗୁଣି ପାଣିଯିବ ।

ରଜ୍ୟପାଳ ନରୋତ୍ତମ ଦାସ ଯେଉଁଦିନ ପଞ୍ଚ ଆତିଆଜୁ ସରକାର
ଗଢ଼ିବାକୁ ଡାକିଲେ, ସେ ଦିନଟା ସବାଣିଆଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ପାତ ଘୋଟିଗଲ-
ପରି ଲାଗିଲ । ସେମାନଙ୍କ ଉଚରୁ ଯେଉଁ କେତୋଟି ହଇଜା, ହାଡ଼-
ଫୁଟିରୁ ବର୍ତ୍ତି ଶାପଥ ଉତ୍ସବକୁ ଯାଇଥିଲେ ଯେମାନଙ୍କ ପିଣ୍ଡରୁ ପ୍ରାଣ
ବାହାର ଗଲାପରି ଲାଗିଲ । ଉତ୍ସବ ଫେଷେରେ କେମିତି ପଳେଇ ଆସି

ଶାତର ପଣିକେ, ସେଥିପାଇଁ ବାହାର ସହିଲ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ସୌଭାଗ୍ୟ ସେହି ଦିନ ବିଧାନ ସଭା ପଡ଼ିଆରେ ଉପର କଣ୍ଠା ତଳ କଣ୍ଠା ଦିଆହୋଇ ପୋତା ହୋଇଗଲା ।

ଉରସାମ୍ୟ ଜିନିଷଟା ବିଶ୍ୱବ୍ରାହ୍ମାଣ୍ଡରେ ଏକ ବଡ଼ ଜିନିଷ । ସବା-
ଶିଆଏ ଯେତିକ ଯେତିକ ତଳକୁ ଛାଲିଗଲେ, ପଞ୍ଚୁଆତିଆଏ ସେତିକ
ସେତିକ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲା । ଶପଥ ନିଆଗଲା ବେଳେ ସବାଖିଆଙ୍କ
ଶୁଣିରୁ ସବୁ ରକ୍ତ ଶୁଣିଗଲା ଆଉ ପଞ୍ଚୁଆତିଆଙ୍କ ଶୁଣିରେ କୁଆଡ଼ୁ
କୁଆଡ଼ୁ ରକ୍ତ ଆସି ଠେଳିପେଳି ପଣିବାରୁ ତାହା ଫୁଲିଗଲା ।
ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁ ମେମଟା ପଡ଼ିଗଲା ତ ଏମାନଙ୍କର ମୁହଁ ସଜ
ଗୋଲପ ପରି ଫୁଟି ଉଠିଲା । ସେମାନଙ୍କର ତଣ୍ଡି ଶୁଣିଗଲା ତ
ଏମାନଙ୍କର ତଣ୍ଡି ଓଡ଼ା ହୋଇଗଲା । ଉରସାମ୍ୟଟା ଏହିପରି ଭାବରେ
କାର୍ଯ୍ୟକାଣ୍ଡ ହୋଇଗଲା ।

ପଞ୍ଚୁଆତି ଦଳର ନେତା ଜନାଙ୍କିନ ଦାସଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟପାଳ
ଶୀ ନରେତ୍ରମ ଦାସ ମନ୍ଦୀମଣ୍ଡଳ ଗଡ଼ିବାକୁ ଡାକିଲେ । ସେଇ ଆଗରୁ
ତାଲିକା ବରି ରଖିଥିଲେ । ତାହା ନେଇ ସେ ଧାଇଁରଲେ । ରାଜ୍ୟପାଳ
ଜଣ ଜଣ କରି ଶପଥ ପାଠ କରଇ ଦେଲେ । ରାଜ୍ୟପାଳ ପୁଣ୍ୟ କଥା
ସବୁ ଭାବୁଥିଲେ କି ଆଡ଼ିକୁ କଥଣ ହେବ ସେ କଥା ଭାବୁଥିଲୁ, ତାହା
ତାଙ୍କୁଲ ଜଣା । ଜନାଙ୍କିନ ଦାସ ଗାନ୍ଧିନୀନ ହେଲାବେଳେ ସବାଖିଆ
ଦଳର ନେତାଙ୍କ ଅନ୍ତରୁ ଦୁର୍ବୀଳ ହୋଇଗଲା । ଶପଥ ପାଠର କଥାଗୁଡ଼ାଙ୍କ
ତାଙ୍କ କାନରେ ବିଲ୍‌କୁଳ୍‌ପଣ୍ଡିତ ନ ଥାଏ । ସେ କେବଳ ଭାବ ଲାଗି-
ଥାନ୍ତି, ବିଧାତା କ୍ୟା ନଭରେ କାନ, ଆବେ ଦନେଇ ଯାବେ ଦନେଇ
ମନ୍ଦୀ ଜନାଙ୍କିନ । ତିରଶି ବଣ୍ଟି କାଳ ଆମେ ସେ ଗାନ୍ଧିକୁ ଆମ
ଭରିଜାଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ କରି ରଖିଥିଲୁ । ଏମିତି ପୁଣି ଦୁର୍ବୀଳ୍ୟ ଘୋଟେ !
ତାଲିକା ଲଣ୍ଠି ଦନେଇ ପୁଣି ଆମର ଆଖି ଆଗରେ ଶୁଣି ଫୁଲେଇ
ଗାନ୍ଧିରେ ବସିବ । ଆରେ ଶୁଣି ପାଣିଯା । ହେ ବସୁଧା ଭୁ ବ ପାଣିଯା ।
ଆମେସବୁ — ନା—ନା—ସେମାନେ ସମଝେ ଯେହି ପାଠବାଟେ ତୋ
ଉତ୍ତରେ ପଣିଯାଆନ୍ତି । ଜାଗନ୍ନା ସମାଧି ପାଆନ୍ତି ।

ଶପଥ ପାଠ କାମ ସରିବା ପରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଜନାଙ୍ଗନ ଦାସ ଓରପ ଦନେଇ, ସବାଣିଆ ଦଳର ନେତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କଲେ ଓ ସହଯୋଗ କାମନା କଲେ । ହୃଦୟ ଭିତରୁ ବାହାରୁ-ଥିବା ବିଷର ସ୍ମୃତିରେ ବର ପକାଇ ଦେଇ ଓ ଜୋର କୁଳମ ସହ ଅପମିଶ୍ରିତ ହସ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲେ—“ଏଥରକ ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ ଦେଶସେବାର ଶୁଭ୍ୟର ଲଦା ହେଲା । ଆଡ଼କୁ ଦେଶ ଓ ଦଶର ସେବା କର । ଆମେ ଅଜ ପଢ଼ିଥିଲୁ । ଆମକୁ ଟିକିଏ ପୁରୁଷର ମିଳିଲା ।” ଏତକ କହି ପାଠ ବନ୍ଦ କରିବା ମାତ୍ରେ ବିଷ ସ୍ମୃତ ବନ୍ଦ ପୂଣି ଖୋଲିଗଲା—ଉଁଁ, ନିଜର ବାଣୀୟ ଦେଖାଇ ମୋତେ କେମିତି ଡହଳବିକଳ କରିବ, ପେଥିଲାଗି ଭଣ୍ଡ ମୋ ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଥିଲା । ରହ ରହ, ତୋତେ ସତର ଘାଟରେ ଯଦି ପାଣି ନ ପିଆଇଛୁ, ତେବେ ମୋ ନାଆଁରେ କୁକୁରଟାଏ ପାଳିବୁ । ଏଣେ ଜନାଙ୍ଗନ ଦାସେ ସହଯୋଗ କାମନା କରି ଫେରିବା ବେଳେ ଭାବ ଲାଗିଲେ—କୁତନ୍ତୀ, ଶଠ; ଶୁଭ୍ୟର ତିରଣ ବର୍ଷାଏ ବୋହିଥିଲା । ମୁଣ୍ଡରେ ତିରଣିଟା ବିଣ୍ଡି ହୋଇ ଯାଇଥିବ । ବଦମାସ, ରହିଥା । ତୋ ପାଇଁ ମୁଁ ଯଦି ଦି'ଗଣ୍ଡା କମିଶନ ନ ବସେଇଛୁ, ତେବେ ମୋ ନାଆଁରେ ଗୋଟିଏ କୁକୁର ପାଳିବୁ ।

ଶପଥ ପାଠ ଉତ୍ସବ ସରିଲା । ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଦୁଇଜଣ ମୁଣ୍ଡିମନ୍ତ୍ର ଅବତାର ନିଜ ନିଜ ତେରକୁ ରୂପିଗଲେ । ସବାଣିଆ ନେତା ନିଜ ତେରରେ କହିଲେ—“ଦେଶ ପକ୍ଷର ଏକ ଦୋର ବିପଦ ଆସିଗଲା । ଆମେ କେଡ଼େ ସୁରଖ ରୁରେ ଦେଶଟାକୁ ଆଗେଇ ନେଇ ଯାଉଥିଲୁ । ଲୋକଙ୍କୁ ଏଡ଼େ ଆଗମରେ ରଖିଥିଲୁ ଯେ କେହି ହେଲେ ଉଁ କି ଚାଁ କରୁ ନଥିଲେ । ଖବର କାଗଜରେ ଆମ ବିରୁଦ୍ଧରେ କିଛି ବି ବାହାରୁ ନଥିଲା । ବେତାରରେ ଓ ପତ୍ର ପତ୍ରିକାରେ ଆମର ଜୟ ଜୟକାର ବାହାରୁଥିଲା । ବଦମାସିଆ, ନିମଜହାରମ ଲୋକଗୁଡ଼ାକ ପରକଥାରେ ପଡ଼ି ଆମକୁ ତଡ଼ି ଦେଲେ । ପଞ୍ଚ ଆତିଆଏ ଯାହା କେଞ୍ଚି ପକାଇକେ ତାହା ଆମକୁ ବେଶ ମାଳମ୍ ଅଛି । ପାଣ୍ଡି ଜମତ ଜମତ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ଗଢ଼ ଯିବ । କାହାର କଥା କାହାର ସଙ୍ଗ ମେଳ ଖାଇବନି । ଲୋକଙ୍କ

ହଇଗଣ ବେଳେ ଆମେ ଚଳେ ଚଳେ ତାତିଲୁ ପାଣି ଗୁଡ଼ି ତତେଇ
ଦେଉଥିବା । ପାଞ୍ଚଟା ବଷ୍ଟ ରହୁଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ଦେଖ ।”

ସବାଖିଆ ଡେଇ ଭିତରେ, ପଞ୍ଚୁଆତି ଦଳକୁ ଡେଇ ପଡ଼ିବାକୁ
ଗୋଡ଼ି ଟେକି ରହିଥିବା କେତେଜଣ ଏ ଭାଷଣର ଅବିକଳ ନକଳ
ପଞ୍ଚୁଆତିଆଙ୍କ ପାଖରେ ପଣ୍ଡ କରିଦେଲେ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ସବାଖିଆଙ୍କ
ଧକ୍କାର କରି ନିଜ ଡେଇ ଭିତରେ କହିଲେ—“ବେହିଆଙ୍କ
ଅଧାନରେ ବଥ ହେଲେ କହନ୍ତି ହୁଇ ହେଲ । କିହୋ, ତମେ ତ ଖବର
କାଗଜ ପଥ ପର୍ବିକା ମୁହଁରେ ପାଳିବିଣ୍ଠା ଦେଲ । କିଏ ଯଦି ଉଁ ଆଁ
କଲୁ, ତାକୁ କେଳିରେ ପୂର୍ବରେଇଲ । ତୁମକୁ ସୃଜି କରିବାକୁ ଭଡ଼ାଟିଆ
ଲୋକ ନିୟୁକ୍ତ କଲ । ବେତାର ଓ ସରକାରୀ ସମ୍ବାଧାନଙ୍କୁ ତୁମର ଗୁଣ
କାର୍ତ୍ତିନ କରିବା କାମରେ ଲାଗେଇଲ । ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାର ଘୋର ପୁରୁ
ବେଳେ ଯାହା କରିବାକୁ ସାହୁପ କରି ନଥିଲା, ତମେ ତ ଶାନ୍ତି ବେଳେ
ତାର ଉବଳ କାମ କରି ପକେଇଲ । ଆଉ କଅଣ ବାଜି ରଖିଲ ଯେ ଏ
ମୁହଁ ଦୁରୁତ୍ୱ ଗାଲୁଗଲରେ ଲାଗି ଯାଇଛି । ରହିଥାଅ ରହିଥାଅ ।
କମିଶନ ବସେଇ ତମ ଇଚ୍ଛତ ମହତ ପଦାରେ ପକେଇ ଦେଉଛି ।”

ତେଣେ ଲୋକେ ମହୀମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଓ ସେମାନଙ୍କର
ଶ୍ରୀମୁଖରୁ ପଦେ ଅଧେ କଥାମୃତ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଅଥୟ ହୋଇ ପାଟିଭୁଣ୍ଡ
କଲେ । ମହୀମାନେ ଖତ୍ରିଶାଦ୍, ଫୋଇ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ
ହାଜର ହୋଇଗଲେ । ଲୋକେ ଆନନ୍ଦରେ ଅଥୟ ହୋଇ ଆଗ କେଉଁ
ଗାତରେ ଲୁହିଥିବା ସବାଖିଆଙ୍କୁ ଶାକିଗୁଲଜ କରି ପକେଇ ପାଟି
ପକେଇ ଦେଲେ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହାତ ହଲେଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଶାନ୍ତି କରି
ଦେଲେ ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଇ ସର୍ବପ୍ରତି ଭାଷଣରେ କହିଲେ
ଯେ, “ସବାଖିଆ ଦଳ ଯେପରି ଭାବରେ ଲୋକଙ୍କୁ ହଇଗଣ କରି ଦେଇଛନ୍ତି,
ସେମାନେ ପ୍ରଥମେ ତା’ର ପ୍ରତିକାର କରିବ । ଜନସାଧାରଣଙ୍କର
ସ୍ଵାଧୀନତା ଫେରଇ ଦେବେ । କିଳାପୋତିଆଙ୍କୁ ମୂଳପୋତ୍ତ କରି
ଦେବେ । ଦରଦାମ କରମେଇ ଦେବେ । ଲୋକପୀତ୍ରକ ଆଇନ୍ ପିଲୁରେ
ନାତ ମାରି ଛଡ଼ି ଦେବେ । ମୋଟ ଉପରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗେ
ସାଙ୍ଗେ ରକଣ ରାଜ୍ୟରୁ ଘୋଷାନ୍ତି ଆଖା, ରାଜ୍ୟରେ ପୁରୁରୁ ଦେବେ ।

ଏତକ ଆଗ କରିସାରି ଦମ୍ ନେବେ । ତା'ପରେ ଆଉ ସାହା ଲୋକେ ଆନନ୍ଦରେ ପୁକୁ'ଟି ଉଠାଇ ମାରି ଗୋଠ ଫେରନ୍ତା ଗୋରୁଙ୍କ ପରି ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ପଡ଼ିଆଟା ଶୂନ୍ୟାନ୍ ହୋଇଗଲା ।

ଲୋକମଙ୍ଗଳ କାମ କିପରି ସୁରୁ ହେବ ଆଉ କେଉଁ କାମଟାକୁ ଆଗ ହାତକୁ ନେବାକୁ ହେବ, ସେହି ବିଷୟ ଠିକ୍ କରିବାକୁ ସରକାରୀ ଦଳିଆଙ୍କ କଟାଟକିଳା ବୌଠିକ ବସିଲା । ସ୍ଵିର ହେଲ ଯେ, ଲୋକ-ମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କରିବା । ମୁସ୍କରୁ ଲୋକଟିମୁଁ ସବାଖିଆ ଦଳଙ୍କ ପ୍ରଥମେ ନିପାତ କରିଦେବାକୁ ହେବ । ତା' ନହେଲେ ସେମାନେ କିଛି କରେଇ ଦେବେନି । ଓଲଟି ଲୋକଙ୍କୁ ଆମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଟିହାଇବେ । ଦଳପତି ଚାପୁ, ଚାପୁ, କରି କହିଲେ—“ବୁଝିଲ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରାଜଣ ଠାରୁ ବାଜମାତି ଶିଖିଥିଲେ । ଆମର ବି ସବାଖିଆଙ୍କ ଠାରୁ କିଛି କିଛି ମାରଫେଞ୍ଚ ଶାତି ଶିଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆଜଠାରୁ ଆମେ ପୁଣି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ପରେ କିପରି ଭୋଟ, ସାଉଁଟିବା, ତାହାର ଚେଷ୍ଟାରେ ରହିବା । ଲୋକ-ହିତକର କାମ ପଢ଼କୁ ଥାଉ । ଏଇଆଡ଼ୁ ଲୋକଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ କରିଦେଲେ, ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ସେମାନଙ୍କର ଆଉ ମନେ ରହିବ ନାହିଁ । ସେତେବେଳକୁ ସବୁ ମଙ୍ଗଳ ତକ ଦିଦିଦଷା ହୋଇଯାଇଥିବ । ସେ ସବୁ କାମ ରୂପ କର୍ଷ ଛଅ ମାସ ପରେ ହେବ । ଏକେ ଆମର ପହିଲ କାମ ହେବ ସବାଖିଆଙ୍କ ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ଖଣ୍ଡ, ତଗାବାଜ, ଡିକେଇତ ପ୍ରମାଣ କରେଇ ସେମାନଙ୍କ ମାଟିରେ ମିଶେଇ ଦେବା । ଆଉ ଥିବେନା, ଭୋଟ, ବେଳେ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଲାଗିବେ । ଏଣୁ ବସାଅ କମିଶନ ।”

ପଞ୍ଚାନ୍ତିଆଙ୍କ ଉତ୍ସାହ ଉତ୍ସାହିତନା ଆଉ ଦେଖେ କିଏ । ଦେଶ-ଭେମାମ୍ବତ ପାଳ ଗଢା ହୋଇଥିଲା । ସେମାନେ ପାଇକପୁ ଭିଡ଼ ତା' ଉପରେ ଲୁଣପାଣି ଛିଞ୍ଚ ଦେଇଗଲେ । ରୁହୁ ରୁହୁ ଛତ୍ର ରୁଚିଆଡ଼େ ପୁଟି ଉଠିଲ—ରମା କମିଶନ, ଛତ୍ର, ଦାମା କମିଶନ, ଛତ୍ର, ଗୋପାଳଆ କମିଶନ ଛତ୍ର ଆଦି ହରେକ କଷମ ଛତ୍ର । ଏପରି ଛତ୍ରର ଧାରବାହିକ ବିବରଣୀ ଖବର କାଗଜ ରେଡ଼ିଓରେ ବିଜ୍ଞାପିତ ହେଲ । ଜଣେ ପଞ୍ଚାନ୍ତିଆଙ୍କା ମହୀ ତର ତର ହୋଇ ସବାଖିଆଙ୍କ ମେଣ୍ଟାମାନଙ୍କ ଜେଲ୍ ରେ ଠୁକ୍କି ଦେବାକୁ ବାହାରିଲେ । ପଞ୍ଚାନ୍ତିଆଙ୍କ

ଦଳପତି କିନ୍ତୁ କାମୁଡ଼ି ପକାଇ କହିଲେ— “ଥୁଣ୍ଡ ଧନ, ଏତେ ଦୁଇ ଆଗେଇ ଯାଅନା । ଗଲୁ ତିରଣୀ ବରଷ ଧରି ଦିହରେ ତୁମ ଯେତେ ସେତେ କମିଶନ ବସି ସାରିଲଣି । କେଉଁଠି କେହି ଜେଲ୍ ଯିବା କଥା ଶୁଣିଛ ? ପ୍ରକୃତରେ କମିଶନ ବସେଇବା ଏକ ଲୋକ ଧରେଇ କାମ । ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ବିପକ୍ଷବାଲୁଙ୍କୁ କେବଳ ନିନ୍ଦିତ କରେଇ ପୁଣ୍ଡଦେବ । ଆଜି ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଜେଲ୍ରେ ପୁରେଇ ଦେଇଲେ, କାଳି ସେମାନେ କ୍ଷମତାକୁ ଆସିଲେ ଆମକୁ ଜେଲ୍ରେ ପୁରେଇ ଦେବେ । ଯେତେ-ହେଲେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ତ ଏକା ଲୁହର ମଞ୍ଜି । ଲୋକଙ୍କୁ ବୋକା ବନେଇ ଆମେ ଭୋଟ୍ ରୂପ କରିଯିବା । ଜନତା ବିଲ ପଡ଼ିଛି । ସେମାନେ ଆଜିଯାଏ ଭୋଟ୍ ରୂପ କରି ଆନନ୍ଦରେ ରହିଲେ । ଆନ୍ତକୁ ବିଲ ଆମ ହାତରେ ଢକିଲ, ଆମେ ଥୋଡ଼ାଏ ଦିନ ଭୋଟ୍ ରୂପ କରି ଅମଳ କରିବା । ଆମେ ତାଙ୍କୁ, ସେମାନେ ଆମକୁ ଜେଲ୍ ଦିଆଦେଇ ହେଲେ, ଉଭୟେ ମୁଲପୋଛୁ ହେବା । ମଜା ମାରିବେ ନାଲି ଝଣ୍ଡିଆଏ । ସେମାନେ ତ ପରକାରିରୁ ଧାନ କାଟି ନେଇଯିବାରେ ଧୂଳିର । ଥରେ ଆମ କିଆରିରେ ପଣିଗଲେ ଆଉ ତାଙ୍କୁ କେହି ହୁରୁଡ଼େଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଜେଲ୍ ପୋଲିର ନାଆଁ ଧରନା । ଉହଁଙ୍କୁ ଥକ କିନ୍ତୁ ମାରିବନି ।”

କମିଶନ୍ କମିଶନ୍ ରଡ଼ି ଦେଇ ଦେଇ ରେଡ଼ିଓ ଥକ ପଡ଼ିଲା । ଲୋକଙ୍କ କାନ ତାବ୍ଦା ହୋଇଗଲ । ଖବର କାଗଜବାଲୁଙ୍କୁ ଅଇ ଦେଖାଇଲା । ଖୋଦି କମିଶନ୍ ବାଲୁଙ୍କ ହାତ, କାଗଜ ରାମ୍ ରାମ୍ କେମା ହୋଇଗଲ । ଏଆଡ଼ି ସୁର ଶବଦ ପଡ଼ି ଆସିଲାରୁ, ଲୋକେ ଚିଲେଇବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ—ଦରଦାମ୍ କମାଅ, ଦୁମାର୍ତ୍ତ ବୋକ, ଅପନିଶ୍ରଣକୁ ତଡ଼ି, ବିଶ୍ଵାସକୁ ହଟାଅ ଇତ୍ୟାକି ଇତ୍ୟାଦି । ବେଳ ଉଣ୍ଡି ସବାଜିଆଏ ବି ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ପଣି ପଞ୍ଚୁଆତିଆଙ୍କୁ ଗାଳି-ଗୁଲଜ କଲେ । କେତେ ମହୀ ହାତିଳ ଖାଇ ଦରଦାମ ଖସେଇବାକୁ କମର କଷିଲେ । ଅନ୍ୟମାନେ ତା’ର ବିରେଧ କରି କହିଲେ—“ଏ ସବୁରେ ଇଆଡ଼ି ମାତିଲେ, ନିଜ ହାତରେ ନିଜ ଗୋଟିଏ କାଟିଲପରି ହେବ । ଦରଦାମ ଖସେଇ ଦେଲେ, ଭୋଟ୍ ବେଳେ ବ୍ୟକସାୟୀମାନ କୁଆଡ଼ି ଟଙ୍କା ଆଣି ଆମକୁ ଦେବେ ? ଠିକ୍ ଭୋଟ୍ ପୁଣ୍ଡରୀ ଦରଦାମ ଖସେ-

ଇବା । ଶୋଷରେ ଲୋକ ମନ୍ଦିରକେ ତାକୁ ଯଦି ମୁହାସ ପାଣି ଦେବା, ତେବେ ତାର ଆନନ୍ଦ ସବୁଠୁଁ ବେଶି ହେବ; ଆଉ ସେ କି ତାହା ମନେ ରଖିବ, ଦେଲାବାଲୁର କଥା ମାନିବ । ଡ୍ରେଟ୍, ରୂପର ଏହା ଏକ ବଢ଼ିଆ ପାଗଯୋଗ । ଲୋକ ନଜରକୁ ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ଟାଣି ନେବାକୁ ହେବ ।”

ମନୀମାନେ, ଦରଦାମକୁ ନ ଛୁଇଁ ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ମୁହଁ ବୁଲେଇଲେ । ଲୋକେ କି ପାଟି କରୁଥିଲେ—ଦୁର୍ମାତି, ଦୁର୍ମାତି । ମନୀମାନେ ତାର ଉପରକୁ କୁଦିପଡ଼ି ତା ତଣି ଚପିଦେବାକୁ ସଜବାଜ ହେଲେ । ଦଳପତି ଏହାର ସୁରକ୍ଷାପାଇବା ମାତ୍ରେ ରହି ଗୁଡ଼ିଲେ—“ହଁ-ହଁ—ଏ କଥା କରୁଛ, ତମେ ସବୁ ଅପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ାକ କାହିଁକି ମନୀ ହେଲ ? ମୁଣ୍ଡରେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଦହି ନାହିଁ । ଦୁର୍ମାତି ହେଲ ଡ୍ରେଟ୍, ରୂପର ସବୁଳ ହେ । ଏ ଖତ୍ତିଲେଇବାର ଗୋଟାଏ ବାଗ ଅଛି । ଧାନ ରୂପ ଦେଖିନ ? କିଆରିରେ ଆଗ ଧନିରୁ ବୁଣି ବଡ଼ାନ୍ତି । ଧନିରୁ ବଡ଼ି ପାକଲେଇ ଆସିଲେ, ତାକୁ ତଳ କରି ମାଟିରେ ମିଶେଇ ଦିଅନ୍ତି । ତା’ପରେ ଧାନ ରୁଅନ୍ତି । ଫଳର ଧାନ ପ୍ରତୁର ଫଳେ । ଆମେ ସେମିତି ଦୁର୍ମାତିକୁ କିଆରିରେ ବଡ଼େଇବା । ଡ୍ରେଟ୍.ବେଳକୁ ଦୁର୍ମାତିକୁ ରଷି ଦେବା । ତା’ପରେ କିଆରିରେ ଗୋଟାଏ ଡ୍ରେଟ୍, ମଞ୍ଜ ପୋତିଲେ ଗୌଣିଏ ଡ୍ରେଟ୍ ଅମଳ ହେବ । ଲୋକେ ଆଶ୍ରୟ ହୋଇ ଖାଲି ଗୀତା ଶ୍ରେଣୀକ ବୋଲିବାରେ ଲାଗିଯିବେ—“ଯଦା ଯଦାହି ଧର୍ମସ୍ୟ ରୁଦ୍ଧିର୍ଭବତ ଘରତ, ଅଭ୍ୟର୍ଥାନ ମଧ୍ୟମସ୍ୟ ତଦମ୍ବାନଂ ସୁଜାମ୍ୟହଂ ।” ଠିକଣା ବେଳରେ ଦୁର୍ମାତିଟାର ପ୍ରତିରୋଧ କରିଦେଇଲେ ଲୋକେ ଆମକୁ ଭଗବାନଙ୍କ ଅବତାର ବୋଲି ବିରୁଦ୍ଧକେ । ତେଣିକି କେତେ ଡ୍ରେଟ୍, ଦାଇବ ଦାଅ ।”

ମନୀମାନଙ୍କ ମନକୁ କଥାଟା ପାଇଗଲ । ଏଥୁପାଇଁ ଶିକ୍ଷା କିଆଶକୁ ସେମାନେ ବେଶ୍‌ପଥନ କଲେ । ଏହା ଉପରେ ବୁଦ୍ଧିଜୀବିଙ୍କର ବେଶ୍‌ ଦୃଷ୍ଟି ଥାଏ । ବୁଦ୍ଧିଜୀବିଙ୍କ କଥା ଲୋକେ ଆଗ୍ରହରେ ମାନବେ । ଏଠାରେ ଆଶ୍ରୟକାଜା ଦୁର୍ମାତି ବୁଣା ରୁଳାଲ । ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ, କଶ୍ଚବିଦ୍ୟାକପ୍ରମାଧମିକ ବୋଡ଼ିରେ ଦୁର୍ମାତି ରୂପ ସବୁ ଏତ ଗଢ଼ିଆ

ହୋଇ କଢ଼ିଲେ ଯେ, ଜ୍ଞାନ ମଞ୍ଜି ପାଇଁ ସୁଚ୍ୟଗ୍ର ପରମିତ ଥାନ ରହିଲା ନାହିଁ । ସମବାୟ, ପରିବହନ ଆଦି କିଆଇରେ ବି ଗହଳିଆ ଦୁନ୍ତି କଢ଼ି ଲାଗିଲା ।

ତକ ତିଲକୁ ଅଖ ତିଲ । ତହିଁରେ ବଳଦ ଦି'ଟା ହଡ଼ା ଆଉ ଶଗଡ଼ିଆକୁ ଧଇଁ ପେଲୁଛି । ଶାସନ ଶଗଡ଼ି ଯେ କେନେବେଳେ ଓଲଟି ପଡ଼ିବ କି କେଉଁ ଖମାରେ ପଡ଼ି ଚୁରମାର ହୋଇପିବ, ତାହା ଦେଖିବାକୁ ଲୋକେ ଡିନା ଡିନା ଆଖିରେ ମୁହିଁ ରହିଲେ । ମହୀ-ଉପମହୀ ମାନେ ମହା ହସିଆର, ବାଜାରକୁ ଯେତେ ବାତଫୁଲୁସି ଦେଖାନ୍ତି ନା କାହିଁକି, ପେଟ ଭିତରଠା ସମସ୍ତଙ୍କର ହାକୁ ହାକୁ ହେଲା । ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଝିଣିକା କଥା ସମସ୍ତେ ପିଲାଦିନ ପଢ଼ିଥିଲେ । ଠକଣ୍ଠୀସମସ୍ତର ସେଇ କଥାଟି ସମସ୍ତଙ୍କର ମନେ ମଡ଼ିଲା । ଖାଲନାଳ ହୋଇ ସଞ୍ଚପୁରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଥିବା ପିମ୍ପୁଡ଼ିକୁ ଝିଣିକା କପରି ଖେଳିବାକୁ ଡାକିଲା ଆଉ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଦେଖାଇ କପରି ଝିଣିକାକୁ କହିଲ—“ଆରେ ହଟ୍ ହଟ୍, ଏଇଠା ସଞ୍ଚପୁ କରିବା ବେଳ । ଏତିକିବେଳେ ସଞ୍ଚପୁ ନକଲେ ତିରୋଟ ବେଳେ ଖାଇବି କଥଣ, ପିଲଙ୍କୁ ଖୋଇବି କଥଣ ? ତୁ ଯା ଖେଳ, ମୁଁ ସଞ୍ଚପୁରେ ଲାଗି ପଡ଼ିବି ।”

ସମସ୍ତେ ଭାବିଲେ—ଓ ! ସେଇଠା ପିମ୍ପୁଡ଼ି ନୁହେଁ, ସେ ଆନ ଗୁରୁ । ଗୁରୁ ଉପଦେଶ ମାନିବା ନିହାତ ଦରକାର । ଷମତାରୁ ଗଲେ କୋଉଁଠୁଁ କିଛି ମିଳବନି । ପୁଣି ଭୋଟ୍‌ରେ ଲଢ଼ିନ ବେଳକୁ ଭୋଟ୍‌ରଙ୍କ ମୁହଁରେ ଅସରନ୍ତି ଖାଦ୍ୟ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତିରାଟ ବେଳକୁ ଭୋଟ୍‌ରଙ୍କ ଦାଉ ବେଢ଼ି ଉପରେ କୋରଢ଼ି ପରି ହେବ । ଏଣୁ ନିଜକୁ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ବନେଇବାକୁ ହେବ ।

ସତକୁ ସତ ଗୋଟିଆ ଗୋଟେଇ, କୁଡ଼ା କୋହି ଓ ସଞ୍ଚପୁର ଧୂମ ରୁରିଆଡ଼େ ଲାଗିଗଲା । ଗଛରେ ଭୋଟ୍ ଫଳିଲ ବେଳକୁ ଏଗୁଡ଼ାଳ ଖଇଁ ହେବ । ମହୀମାନେ ଯେତେହେଲେ ଖେତ ମାଲିନ, ବେମାନେ ନିଜ ଦାତରେ ସବୁ କିଛି କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଭଲ ଭଲ ରୁଷୀ ଦରକାର । କେଉଁ ରୂପୀକୁ କେଉଁଠାରେ ମୁହଁପୁନ କଲେ ରୂପ

କାମଟା ସୁରୁଖୁ ରୁରେ ହେବ ଆଉ ଭଲ ଅମଳ ବି ହେବ, ସେ ବିଷୟରେ ଧାନ ଦିଆଗଲ । ସରକାରୀ ବୁକିଶାଆଙ୍କ ଭିତରେ ପୋଖର ରୂପୀମାନଙ୍କୁ ଖୋଜା ଲାଗିଲ । ଅଉଳ, ଅଉଳ, ନମ୍ବର କିଆରିମାନଙ୍କରେ ନାମଜାଦା ଅମଳିଆମାନଙ୍କୁ ରଖାଗଲ । ଭାଗରୂପୀ ଆଇନ ସେଠାରେ ବି ଲଗୁ କରି ଦିଆଗଲ । ସେମାନେ ଯାହା ଆଦାୟ କଲେ, ତହିଁରୁ ନିଜର ଅଧି ରଖି, ବାକିତକ ମନୀମାନଙ୍କ ହାତରେ ରାତି ଅଧରେ ଦେଇ ଆସିଲେ ।

ଏଣି ସବାଖିଆଏ ରକ ୧ ରୁଚିଲ ଗ୍ରେବେର ଭାବୁଆଆନ୍ତି—
ଦୁଅମ, ଏମାନଙ୍କର ପିତ୍ର କେତେ ଯେ କିଛି ନୁଆ ରୂପ ପ୍ରଣାଳୀ ଦେଖେ-
ଇବେ । ଆମେ ଯାହା ସବୁ କରିଯାଇଥିଲୁ ସେଇଆ ତ କରୁଛନ୍ତି ।
ଗୋଟାଏ କିଛି ନୁଆ ଉପାୟ ତ ଏ ଯାଏଁ ଖଟେଇ ପାଇଲେ ନାହିଁ,
ଯେଉଁଥିରେକି ଆହୁରି ଅଧିକ ଡ୍ରେଟ, ଅମଳ ହୋଇପାରିବ । ସେଇ
ବାଟରେ ତ ଆମେ ଶେଷରେ ଖତମ୍ ହୋଇଗଲୁ । ଅପୁଧର, ତୁମ ଦିନ
ମାତ୍ର ଆସୁଛୁ । ଏମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗକୁ ଲୋକେ ବି କିଏରେ କିଏରେ ଦେବାକୁ
ଆଗ୍ରହ କଲେ । ବେଳ ଉଣ୍ଡି ଉଣ୍ଡି ସବାଖିଆଏ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଲୋକଙ୍କ
ଭିତରେ ଲୁଚିରାହି ହରିଜନ ସମସ୍ୟା ପୋକ, ସାମ୍ବଦ୍ଧାୟକ ଦଙ୍ଗା
ପୋକ, ସବୋଦୟ ଅନଶନ ଅର୍ଥାତ୍ ସବୁ ପ୍ରକାର ଲୋକଙ୍କ ଅନଶନ
ବୋଇଲେ ହୃଦ ଅନଶନକୁ ଶିକ୍ଷକ ଅନଶନ, ରୋଗୀ ଅନଶନକୁ ଡାକ୍ତର
ଅନଶନ, ଶାଉଟି ଅନଶନକୁ ଦୋକାନଦାର ଅନଶନ, ମୂଲ୍ୟା ଅନ-
ଶନକୁ ମାଳିକ ଅନଶନର ପୋକସବୁ ଆଣି ଡ୍ରେଟ, କିଆରିରେ ପୁରେଇ
ଦେଲେ । ମନୀମାନେ ମନେ ମନେ ପ୍ରମାଦ ଗଣିଲେ ସତ କିନ୍ତୁ ଦବି-
ଗଲେ ନାହିଁ । ବଢ଼ିଆ ବଢ଼ିଆ କାଟମାରି ଓଷଦ ଠିକଣା କେଂଳେ
ପୋକଙ୍କ ଉପରେ ଛିଞ୍ଚି ଦେବାକୁ ପୃଷ୍ଠାମାନଙ୍କୁ ଲାଗେଇ ଦେଲେ ।

ମନୀମାନେ ଡ୍ରେଟ କିଆଗୁ ଉପରେ ଏହି ଧାନ ଦେଇଲ ଯେ
ଅନ୍ୟ କେଉଁ ଆତ୍ମକୁ ସେମାନେ ବିଲକୁଲ ରୁହିଲେ ନାହିଁ । କର୍ଷ ଦି’
କର୍ଷ ବିତିଗଲ । ଡ୍ରେଟ ଗଛ ଉପରେ ବିଶେଷ କିଛି ବିପଦ ଦେଖ
ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଲୋକ ବହୁ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ସହିଲେ ବି ନିଜ ହାତରେ
ଖାତିଥିବା କିନ୍ତୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେବାଟା ପସନ୍ କଲେ ନାହିଁ । ହଠାତ୍

କନ୍ତୁ ଖୋଦ、ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ‘ଓଡ଼ିଆ ରେଗ’ ଧରିଲା । ଦିନେ ଏକ କାଉନା ପ୍ରସ୍ତରରେ ଦେଖାଗଲା—ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ରେଗରେ ବାଉଳା ହୋଇ ଗାଳ ଦିଆଦେଇ ହେଉଛନ୍ତି । ଜଣେ କହୁଛି, “ତେ ହେ ତୋ ପୁଅ ଗୁଡ଼ାଏ ଗିଲି ପକେଇଲଣି ।” ଆର ଜଣକ ବାଡ଼ି ଉଠେଇ ଚିଲାଉଛି—“ରୂପ୍ରକର, ତୁଟା କୋଉ ଭଲ; ତୋ ଝିଅ ଜୋଇଁ ପର ଦିନ ବାତ ଗିଲିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ।” ଆଉ ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ କହୁଛି—“ହେ ହେ, ତୋ ପୁଅଟା କହେ ଜନାକାରୀ କେଶ、କଲଣି, ତାକୁ ସମ୍ବାଳ ।” ଆଉ ଜଣେ ରଢ଼ି କରୁଛି, “ହେଇଟି ତା ପୁଅ ରୈଗ ଆମଦାନା କରୁଛି ଦେଖ ।” ଜଣେ ବାଗରେ ପାଚିଯାଇ ଓ ବାଡ଼ିରେ ବାଡ଼ିଏ ବାଡ଼ିଏ ପକାଇ ଦି’ଜଣଙ୍କୁ ସେଠାରୁ ତଡ଼ି ଦେଲା । ସେ ଦି’ଜଣ ଗାଲିଗୁଲଜ କରି କହୁଆଆନ୍ତି—“ରହ ରହ, ଆମେ ଆମ ଫଞ୍ଜ ସଜେଇ ଆସୁଛୁ; ତୋ କରମନ୍ତି କେତେ ଦେଖିବା ।”

ଲୋକେ କାନରେ ହାତଦେଇ କୁହାକୁହି ହେଲେ—“ହେ ଭଗବାନ ! ଖୁଣ୍ଟକୁ ଉଚ୍ଚ ସିନା ତଳଆଡ଼ୁ ଖାଏ, ଉପରଆଡ଼ୁ ଖାଇବା କଥା ଦେଖିବା ତ ଦୂରର କଥା, ଆମେ ଶୁଣି ନଥୁଲୁ । ହେ ଭଗବାନ ! ରଣାକର ।”

ଦୃଶ୍ୟାଚିକାଦେ

ଅଗାଦଳ ହାତରେ ବହୁଦିନୀଏ ସମତା ରହିବାରୁ ସେମାନେ ଫମେ ସ୍ପେଜ୍ଞାରୁଷ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଖଗାଦଳଙ୍କ ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧ ଦଳ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଗୁଲିଚଳଣ, ଚନ୍ଦ୍ରାଧାର, ଓ କାମ ଅଗାଦଳଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଥିଲା । ହେଲେ ଲୋକେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ମଦର୍ଦ ଦେଉ ନଥୁବାରୁ ସେମାନେ ଅଗାଦଳକୁ ହଲଇ ଠାରୁ ନ ଥିଲେ । ଏ ଦୁଇଦଳକୁ ଗୁଡ଼ିଦେଲେ ଆହୁରି ଖାଉଛେ ଦଳ ଥିଲେ । ସେମାନେ ହେଲେ ତଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ; ବୋଲିଖାଞ୍ଜି, ବିଲତି, ଗୁଡ଼ି, କଜଳା ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି । ଏମାନଙ୍କ ଜନ୍ମପ୍ଲାନ ଥିଲା ଅଗାଦଳ । କିଏ ତଡ଼ା ଶାଇ ଦଳଟାଏ ଗଡ଼ିଲା ତ କିଏ ରୁଷ ପଳେଇଆସି ଆଉ ଗୋଟାଏ ଦଳ ଗଡ଼ିଲା । କାହାର ସଙ୍ଗେ କାହାର ପଡ଼ୁନଥିଲା । କଳି ହେଇଥିଲା ସେମାନଙ୍କର ବେଉସା । ଆଜି ଅଗା ସାଙ୍ଗରେ କଳି ତ କାଳି ଖଗା ସାଙ୍ଗରେ, ପଅରିଦିନ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ । ଅଗାଦଳ ଏଗୁଡ଼ାଙ୍କର ହାଲର ଦେଖି ନାହିରେ ତେଲ ପକାଇ ବସିଥାନ୍ତି । ମନ ଭିତରେ ଖଗାଦଳ ପ୍ରତି ଭୟ ଯେ ଟିକିଏ ଉକି ମାରୁନଥାଏ ତା ନୁହଁ । ହେଲେ ସେଥିପ୍ରତି ବେଶି ଧାନ ଦେଉ ନଥିଲେ ।

ପାଣିଠା ବହୁତ ଦିନୀଏ ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ରହିଲେ ପତି ସତି ଯାଏ, ଗନ୍ଧାଏ । ଅଗାଦଳର ଅବସ୍ଥା ଠିକ୍ ସେଇଆ ଧରିଲା । ସେମାନେ ଘରିଲେ ଯେ ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଢ଼ା ଆଜ୍ଞାଠି ଦେଖାଇବାକୁ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଇନ୍ଦ୍ର, ଚନ୍ଦ୍ର, ବରୁଣ କେହି ନାହାନ୍ତି । ଟିକି ଟିକି ଦଳଗୁଡ଼ାଙ୍କ କେହିହେଲେ ତାଙ୍କ ସମକଷ ନୁହଁନ୍ତି । ସବୁ ଗୁଡ଼ାଙ୍କ ନଅଙ୍କ ଆ । ସେମାନେ ଘୋଟରମାନଙ୍କୁ ଏମିତି ପରିସା ଚଟେଇ ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ, ଏମାନେ ଘୋଟରମାନଙ୍କ ପାଖ ମାଡ଼ିବା ମାସେ, ପଇସା ଆଶ, ଖାସି-

ଆଣ; ମଦ ପିଲ୍ଲା ଆଣ ବୋଲି ଚିଲେଇବେ । ସେ ରହି ଶୁଣି ଗୁନିଆଁରେ ସେମାନେ ପଳେଇ ଆସିବେ ।

ଉଚ୍ଚ ପାହ୍ୟା ହାକିମଙ୍କ ଉସ୍ତୁଙ୍ଗଳ ପୁଅ ଯେମିତି ତାଣ୍ଡବ ଲଳା ଲଗେଇ ଦିଏ, ସମାନେ ସେମିତି ଅଛ୍ୟାଗୁର ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ଯିଏ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କହିଲୁ ତାକୁ ଜେଲ୍, କାହାକୁ ବରଖାୟ, ବିରୁଦ୍ଧପତିକ ମୁହଁରେ ପାଳରୁଣ୍ଣା, କାହା ଦର ଭାଙ୍ଗ, କାହାକୁ ଜବରଦସ୍ତ ଖାୟ, ଏମିତି ଉଦୟ୍ୟୀଥୀ କାମ ଚଳେଇଲେ । ଟିକ ଦଳ-ମାନଙ୍କର ଶେଷରେ ତେତା ପଣିଲୁ । ସମସ୍ତେ ଏକଜୁଟ୍ ହୋଇ ଗୋଟାଏ ବଗାଦଳ ଗଡ଼ିଲେ । ଖୁବ୍ ଧୂମ୍ରଧନ୍ତାଳ ଲଗେଇ ନୁଆ ବଗା-ଦଳ ଅଗାକୁ ଠେଲି କୁଅ ଭିତରକୁ ଗଲେଇ ପକେଇଲେ ଆଉ ନିଶ୍ଚ ମୋଡ଼ି ଗାନ୍ଧିରେ ବସିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକେ ମନେ ମନେ ଭାବିଲେ ଯେ ତାର ବାହୁବଳ ଯୋଗୁଁ ଅଗାଦଳ ହାରିଲା । ଏକ ମେଳ ହୋଇ ଲଢ଼ି ଜିତ-ଥିବା କଥା ସମସ୍ତେ ଭୁଲିଗଲେ । ମନେ ମନେ ଠିକ୍ କଲେ ଘେଟର-ମାନଙ୍କ କଥା ପଛେ ବିରୁଦ୍ଧ କରସିବ, ଆଗ ଅଗାଦଳଙ୍କ ଦର ଭାଙ୍ଗ ସେମାନଙ୍କୁ ଖୋବଣ ଦିଆଯିବ । ବାସ୍ ଅଗାଦଳ ସାହା ସାହା କରି-ଥିଲେ ତାକୁ ଭାଙ୍ଗିବାରେ ଲୁଗିଗଲେ । ସେମାନେ ଯେଉଁ ରୈରମାନଙ୍କୁ ଜେଲ୍ମେର ଠୁକ୍କିଥିଲେ, ତାଙ୍କୁ ଖଲୁସ୍ କରି ଭଲ ଜାଗାରେ ବସେଇଲେ । ସେମାନେ ଯେଉଁ ସାଧୁମାନଙ୍କୁ ପୁଜା କରୁଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଜେଲ୍ମେର ଠୁକ୍କିଲେ । ମୋଟ ଉପରେ ଅଗାଦଳ କେଉଁଠି ଛାନ୍ତି, କେଉଁଠି ବଦ୍ବକାପୁ ଛାନ୍ତି, ସେହି ଥାନସବୁ ଖୋଜିବାରେ କାଳ ବିତାଇଲେ । ଘେଟର-ଙ୍କ କଥା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଏ ! କିଛି ଦିନ ଆସିମରେ କଟିଯିବାରୁ ପୁଣି ସେହି କଳିଖୋଇ ମୁଣ୍ଡରେ ପଣିଲୁ । ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଗୋଇ ଖୋଲି ନିଜକୁ ଶୁଭ ସୁବଞ୍ଚ ଭାବେ ଜାହିର କଲେ ଓ ପରଷ୍ପର ପାଇଁ ଗାତ ଖୋଲିଲେ ।

ଆଗାଦଳ ଏତିକ ଉଣ୍ଡୁ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଛଦ୍ମ ବେଶରେ ଗାତ ଖୋଲାରେ ସାହାୟ କଲେ, ଫଳରେ ବଗାଦଳର ନୁଆ ଘରଟି ସତର ପାଳ ହୋଇ ଭୁଷୁଡ଼ ପଡ଼ିଲା । ପୁଣି ଦର ତିଆର ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ବଗାଦଳ କିନ୍ତୁ ଅଳଗା ଅଳଗା ହୋଇ ଘର ଗଡ଼ିବାକୁ ବସିଲେ ।

ଆଗାଦଳର ଟାଉଟରୁମାନେ ଏ ଘର ମାଉସୀ ସେ ଘର ପିଉସୀ ହୋଇ ନାରେଦ ମୁନିଙ୍କ ସାହାୟ୍ୟ ନେଲେ । ବଗା ଦଳ ଥିଲେ ଥିଲେ ଦିନେ ଶୋଧାଶୋଧର ଅଣ୍ଟର ପବନ ଛୁଟେଇ ଦେଲେ । କିଏ କହିଲୁ “ହେ, ତୋ ପୁଅ କଳା ପୋତେଇ କରିଛୁ ।” ଆଉ ଜଣେ କହିଲୁ— “ଦୁଅବେ, ନିଜ ପଛ ଆଡ଼ ଦେଖ, ତୋ ଜ୍ଞାନ୍ତି କେତେ କଳାପୋତେଇ କରିଛୁ ଦେଖ ।” ଆଉ ଜଣେ କହିଲୁ, “ଆରେ ହେ, ତୋ ପୁଅ ସତର ନମ୍ବର ଜନାକାଶ କେସି କଲାଣି, ହେଇ ତା ଫଟୋ ଦେଖ ।” ନୂଆ ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଘର ଭିତରେ ପେନପେଲି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଘର ଅଜାଣ୍ଟ ଟେଇ ପଡ଼ି ମାଟିରେ ମିଣିଗଲ । ଅଗାଦଳଙ୍କର ଏତିକି ଦରକାର ଥିଲା । ଅଳପ ହେଲେ ବି ସେମାନଙ୍କର ମେଣ୍ଟିକ୍ ଥିଲା । ସେମାନେ ବଗାଦଳିଆଙ୍କ ମୁଣ୍ଡକୁ ଏକାବେଳେକେ ବିଗାଡ଼ି ଦେଲେ । ଫଳରେ ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ବର୍ଷବର୍ଷ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ବଗାଦଳ ପୁଣି ସତର ଫଢ଼ା ହୋଇ ଅଳଗା ଅଳଗା ଲଢ଼ିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭବୁ ଥାଆନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କର ପାଇଁ ବଗାଦଳ ଜିତିଥିଲା । ଏକୟୁଟ୍ ହୋଇ ଥିବାରୁ ଯେ ସେମାନେ ଜିତିଥିଲେ ତାହା ପୂର୍ବପୂର୍ବ ପାସୋର ଗଲେ । ଆଗାଦଳ ସେମାନଙ୍କୁ ଝାଟୁଆ ଓଳେଇଲା ପରି ରାଷ୍ଟ୍ର କଡ଼କୁ ଓଳେଇ ଦେଇ ହୃଦ ଗୌରବକୁ ପୁଣି ଫେରି ପାଇଲେ । ବଗାଦଳ ଏକାବେଳେକେ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇଗଲା । ଅଗାଦଳିଆଏ ପେଟ ଭିତରେ ଖାଲି କୁହୁକୁ ଥିଲେ । ରାଗତକ ପେଟ ଭିତରୁ ଉବୁକ ଉଠିଲା । ପହିଲେ ପହିଲେ କହୁଥିଲେ ଆମେ ପ୍ରତିଶୋଧପରାପୁଣ ନୋହଁ । ପାଟି କଥା ପାଟିରେ ରହିଲା । ହନୁମନ୍ତ ଲଙ୍କାଗଡ଼ ଧ୍ୟାସ କଲାପରି ବଗାଙ୍କର ଯେଉଁଠି ଯେତେ ଘର ଥିଲା, ସବୁ ଭାଙ୍ଗି ମାଟିରେ ମିଶେଇ ଦେଲେ । ଲୋକମାନେ ବଗାଙ୍କ ଅମଳରେ ବହୁତ କିଛି କଣ୍ଠ ପାଇଲେ, ସେଇଥି ଲଗି ସେମାନେ ବଗାଙ୍କ ହଟେଇଛନ୍ତି ବୋଲି କହିଲେ । ହେଲେ ବଗାଙ୍କ ଉପରେ ରାଗଟା ଟକମକ ହୋଇ ଫୁଟୁ ଥିଲା, ତେଣୁ ସେମାନେ ଲୋକଙ୍କ କଥା ଭୁଲି ଆଗ ବଗାଙ୍କ ଉପରେ ଗଗ ଛିଣ୍ଡେଇ ବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବଗାଏ କେଉଁଠି କଅଣ କରିଛନ୍ତି, ଗୁଲିଲ ତା’ର ତଳସ୍ । ବଗାଏ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ବରଖାସ୍ତ କରିଥିଲେ, ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ପାହୁଁଟି ଅଣି ପୁଣି ରୁକ୍ଷରାରେ ପୁରେଇଲେ । ଯେଉଁମାନେ

ନକଶରେ ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ କରଖାସ୍ତ କଲେ । ଲୋକହିତକର
ହୋଇଥାଉ ପଛକେ ଯାହା ସବୁ ବଗା କରିଥିଲେ ତାକୁ ଉଜାଗଲ ।

ଅଛି ଲୁନିମାନିଆ ହୋଇ ବଗା ତଳ ସତରପାଳ ହୋଇ
ଯାଇଥିଲେ । ପରମାରକୁ ଦୋଷ ଦେବା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି କରିବାର
ନଥିଲା । ସେମାନେ ଏକ ହୋଇ ଜିତ ଥିଲେ । ଅନେକ ହୋଇ
ହାରିଲେ । ଏ କଥା ସେମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ପଣିଲା ନାହିଁ ।

ଏ ସବୁ ଦେଖି ଖଗାଦଳ ଆନନ୍ଦରେ କୁରୁଳି ଉଠୁଆନ୍ତି ।
ତାଙ୍କ ମେଣା ଚାପୁ ଚାପୁ କରି କହିଲ—ଆରେ, ବଗା ଲୋକଙ୍କୁ ଭୁଲି
ଏମିତି କଳି କରୁ ଥାଆନ୍ତି । ପରମାର ଘର ଭାଙ୍ଗିବାରେ ଲାଗି ଥାଆନ୍ତି ।
ଲୋକେ ଶେଷରେ ଅନ୍ତର୍ବ୍ୟନ୍ତ ହୋଇ ଥାମକୁ ଲୋଡ଼ିବେ । ଥରେ ଆମ
ହାତକୁ କ୍ଷମତା ଆସିଗଲେ, ପୃଥିବୀରେ ଏମିତି କେବଳ ନାହିଁ, ସିଏକ
ଆମ ହାତରୁ ପୁଣି କ୍ଷମତା ଛଡ଼ାଇ ନେବ । ରୁଲ ଆମେ ସମସ୍ତେ
ନଖ ଘରିବା । ଅଗା ବଗାଙ୍କର କଳ ଯେମିତି ଜବ୍ବର ଲାଗେ,
ତା'ର ଉପାୟ କରିବା । ସେମାନେ ବୁଣିକେ, ଆମେ ଦାଇବୁ; ସେମାନେ
ବାନ୍ଧିବେ, ଆମେ ଟାଇବୁ । ସେମାନେ କଳ କରିବେ ଆମେ ଲପା
ଉଠେଇବୁ । ଶାସ୍ତ କହୁଛି—“ଦ୍ୱାପୁର୍ବିବାଦେ ତୃଷ୍ଣାୟୁଷ୍ୟ ଲଭମ୍ ।”

ଅପାର୍ଥ'ଙ୍କ ନିବାଚନ

ଦନୁଜମନ୍ତର ଆଶ୍ରୟ, କାହିଁ ଚରଣ ମହାନ୍ତି ଓ ସନାତନ ପ୍ରଧାନ ଓରପ୍, ଯଥାନ୍ତମେ ଦନେଇ, କହେଇ ଓ ସନେଇ ତନ ମିତ୍ର କଣ ଭିତରେ ଲୁଚିଛପି ନସରପସର ଦୋଇ ପଳାଉ ଥାଆନ୍ତି । ପୁଲିଶ୍, ସେମାନଙ୍କ ପିଣ୍ଡ ଧରିଥିଲେ । ହେଲେ ସେମାନେ ପୁଲିଶ୍‌କୁ ଭୁଅଁ ବୁଲେଇଦେଇ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ପଣି ଅନ୍ତର୍ଦୀନ ହୋଇଗଲେ । ପୁଲିଶ୍‌ବାଲ୍ଯ ଭାବିଲେ ଏ ତିନିଟାଯାକ ପକ୍କା ଟାଉଟର । ନିବାଚନ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଅଙ୍କୁଶକୃମି ବା ହୃକ୍ଷ୍ଵାମୀ । ଅଙ୍କୁଶ କୃମି ମଣିଷ ପେଟଙ୍କ ଗଲେ ଯେପରି ନିବିର୍ଭୂତ ତା'ର ରକ୍ତ ଶୋଷି ଶୋଷି ତାକୁ ଧଳା କଣିବିଏ, ଏମାନେ ଠିକ୍ ସେମିତି ନିବାଚନ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଠାରେ ଲାଗିରିଛି ସେମାନଙ୍କର ରକ୍ତରୀତୁ ଦାମିକା ଜନିଷ, ନାନା ଅବୈଧ ଉପାୟରେ ସଞ୍ଚିତ ଧନତକ ଶୋଷି ନିଅନ୍ତି । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଭେଟରମାନଙ୍କ ଡାହାଣୀ ଆଳୁଅ (ଓଁଲେଦି ଓଁସିପ୍ର) । ରାତରେ ଡାହାଣୀ ଆଳୁଅ ଯେପରି ପଥହର ପଥକମାନଙ୍କ ଭୁଲ ବାଟରେ ନେଇଯାଏ, ଏମାନେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭେଟରମାନଙ୍କୁ ପଟେଇ-ପାଟେଇ ଦୁମ୍ପିତିଗ୍ରସ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ବାଟ କଡ଼େଇ ନେଇ ଯାଆନ୍ତି । ପୁନଃଶୁ ଏମାନେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ନିକଟରେ ବର୍ଷାଦିନିଆ ରାତି-ବେଙ୍ଗ । ରାତି-ବେଙ୍ଗମାନେ ବର୍ଷାଦିନ ରାତରେ ଏକପୁଟ ହୋଇ ଏମିତି କଟଚ୍ କଟର ଶଙ୍କ କରନ୍ତି ଯେ, ଲୋକେ ରାତରେ ଭଲ ଭାବରେ ଶୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେହିପରି ଏ ଟାଉଟର, ଗୋଷ୍ଠୀ ନିବାଚନ ବେଳେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ପାଟିଆ ଧରି ଏମିତି ପାଟିଭୁଣ୍ଡ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ଯେ, ଲୋକେ ଥସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଶାନ୍ତିରକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଏମାନେ ମହାଦେବଙ୍କ ବୁଲିଷ୍ଟଣ୍ । ବୁଲିଷ୍ଟଣାନେ ବେପରିବାୟ, ଭାବରେ ବାଢ଼ି ଭାଙ୍ଗି

ସମସ୍ତଙ୍କର ବିଶବସନ ହେଉଳ ସୁତା କେବଳ ସେମାନଙ୍କୁ ମହାଦେବଙ୍କ ବିରକ୍ତିଭାଜନ ହେବା ଭୟରେ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଦି'ଗୁର ଠେଣା ପକେଇ-ବାକୁ ସାହସ କରନ୍ତି ନାହିଁ; କେବଳ ହୋ ହୋ କରି ଅନ୍ତରେ ଦିଅନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଯଦି କେବଳ ଆଖିପାଖରେ ନଥାନ୍ତି, ତେବେ କଷିକର ଦି'ଗୁର ଠେଣା ପକେଇ ଥାଆନ୍ତି ! ଠିକ୍ ସେହିପରି ଏ ଟାଉଟର୍ମାନେ ଅପର ପକ୍ଷର ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ଚଢ଼ିଛି କରି ଦିଅନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ସହ ଧସ୍ତା-ଧସ୍ତ କରନ୍ତି । ସେମାନେ ପୁଣ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଲୋକ । ପୁଣ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍ଗୁ ନୂଆ-ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ପାରନ୍ତି । ଏହି ଭୟରେ ଶାନ୍ତିରକ୍ଷକମାନେ କେବଳ ହୋ ହୋ କରନ୍ତି । ନିଜେ ମାଡ଼ ଶାଆନ୍ତି ପଛକେ ଦୁଇଦଳ ମହିରେ ପଣି ଦୁନ୍ତିଙ୍କୁ ଅଳଗା କରି ଦିଅନ୍ତି । ଅଛି ବେଣି ହୋଇଗଲେ, ରୁରିଆଡ଼ିକୁ ବୁଝି ଦି'ଠେଣା । ଯେ ନ ଦିଅନ୍ତି ଏମନ୍ତ ଦୁଃଖେଁ । ଠିକ୍ ଏମିତିଆ ପରି-ସ୍ଥିତିରେ ପୁଲିଶ୍‌ବାଲ୍‌ଏ ଦନେଇ, କହେଇ, ସନେଇ ଉପରେ ଦି'ଗୁର ଠେଣା ଦେବାକୁ ସେମାନଙ୍କ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇ ଥୁଳେ । ଗୋଟିଏ ଗାଉଁଲିଆ ନିଷ୍ଠାଚନ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଏମାନେ ଏବେ ଦୁର୍ଦ୍ରଶ୍ୟ ହୋଇ ଉଠେଲେ ଯେ ଦୁନିଆଁରେ ତାଙ୍କ ଉପରକୁ ଆଉ କିଏ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ସେମାନଙ୍କୁ ଜଣାଗଲା ନାହିଁ । ଫଳରେ ତିନିହେଁ କେନ୍ଦ୍ରରେ ତାଣ୍ଟବ ନୃତ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ତଣ୍ଟ୍ରୀ ରୁମୁଣ୍ଡାମାନଙ୍କୁ ଧରି ଏମାନେ କେନ୍ଦ୍ର ଭିତରେ ଧସେଇ ପଣିଲେ । କେନ୍ଦ୍ରରେ ଥିବା କର୍ମମୁଖମାନଙ୍କୁ ବାଡ଼େଇ ଘେଟ୍‌ବାକ୍‌ସ୍‌କୁ ନେଇ ପଲେଇଲେ । କାଣ୍ଟଟା ଘଟେଇ ସାରିବାପରେ ସେମାନଙ୍କର ତେତା ପଣିଲା । କେନ୍ଦ୍ର, ଜଗିଥିବା ନଡ଼ି-ବଢ଼ିଆ ନିଶ୍ଚତ ପୁଲିଶ୍‌, ତା' ଉପରକୁ ଥାନାର ଲଠିଆଳ ପୁଲିଶ୍‌, ତା ଉପରକୁ ବନ୍ଧୁକୁଧାରୀ ରିକର୍ ପୋସ୍, ତା ଉପରକୁ ସୌନ୍ୟପାମନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ପଣିଲେ । ଗୁନିଆଁରେ ତିନିହେଁ ଘେଟ୍‌ବାକ୍‌ସଟାକୁ ଗୁଣିଆଁ ରାଷ୍ଟାରେ ପୋପାଡ଼ ଦେଇ, ଅମନ୍ତା ମାଡ଼ ବଣ ଭିତରକୁ ପଲେଇଲେ । ପୁଲିଶ୍‌ବାଲ୍‌ଏ ଭାବିଲେ ସେମାନେ ଗୁଣିଆଁ ଭିତରେ ଲୁଚି ଯାଇଛନ୍ତି, ତେଣୁ ସେମାନେ ଗୁଣିଆଁ ଧୂଣ୍ଡାଳିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେମାନେ ଏଇ ସୁନ୍ଦରାରେ ବଣ ଭିତରକୁ ପଲେଇଗଲେ । ବଣ ଭିତରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଦଜିଗଲେ । ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଫେଷରେ ଗୋଟାଏ ପାହାଡ଼ ପାଖରେ ପଞ୍ଚଶିଲେ । ପାହାଡ଼ ଦିହିରେ ଗୋଟାଏ ଝରଣା

ଦେଖି ତିନିହେଁ ଅଞ୍ଜୁଲା କରି ପେଟେ ପେଟେ ପାଣି ପିଇଗଲେ । ସାଷ୍ଟମ ହୋଇ ଭାବିଲେ, ଭାରତବର୍ଷ'ରେ ଯେଉଁଠି ଗୋଟିଏ ଝରଣା-
ଥିବା ପାହାଡ଼ କି ପଦ୍ମତ ଥିବ, ସେଠି ଅଳବତ୍ର ଜଣେ ବାବାଜି ଆଶ୍ରମ
କରି ରହିଥିବ । ତେଣୁ ନିକଟରେ ନିଶ୍ଚଯ୍ୟ ଜଣେ ବାବାଜିର ଆଶ୍ରମ
ଥିବ । ସତକୁ ସତ ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ଫା ଦେଖାଗଲା । ତା' ଭିତରୁ ବାବାଜି
ଜଣେ କଠିନ ମାଡ଼ ବାହାର ଆସିଲେ । ତିନିହେଁ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ହୋଇ
ଗୋଡ଼ିଛିଲେ ପଡ଼ିଗଲେ । ବାବାଜି ଆଶୀର୍ବାଦ କରି କହିଲେ—ଆହୁ
ଆହୁ ବେଟା, ଯାଥ ଗାଧଆପାଧୁଆ କରି କିଛି ପ୍ରସାଦ ସେବନ କର
ଆଉ ସାଷ୍ଟମ ହୁଅ । ତୁମେମାନେ ବହୁତ କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛୁ । ଏତକ
ଶୁଣିବାମାତ୍ରେ ତିନି ହେଁ ଧରିପଡ଼ା ହୋଇ ଗାଧୋଇ ପଡ଼ିଲେ, କୁରୁତା
ପିନ୍ଧ ଲୁନା ଶୁଣେଇଲେ । ଲୁଗା ପିନ୍ଧ ଗୁହାକୁ ଗଲେ । ବାବାଜି,
କଦଳୀ, ସପୁରୀ, ପିଜୁଡ଼ି, ଆମ୍ବ ପ୍ରସାଦ କାଢ଼ି ଦେଲେ । ପରମ ତୃପ୍ତି
ପାଇ ତିନିହେଁ ଥକାମାରି ବସିଗଲେ । ଗଛ ଗୁରୁତାରେ ବଢ଼ିଆ ନିଦ
ହୋଇଗଲା । ଉଠିଲ ବେଳକୁ ଦିନ ରତରତ । ବାବାଜିଙ୍କୁ ଦନେଇ
ପରୁରିଲ—“ବାବା ! ରତିରେ ଏଠି କୋଉଠି ଆଶ୍ରମ୍ ନେବା ?”
ବାବାଜି କହିଲେ—“ଏଠି ଭଗବାନ ଯଥେଷ୍ଟ ପଥର ଚଟାଣର ଶେଯ
ଦେଇଛନ୍ତି । ଗଛର ଆବରଣ ଦେଇଛନ୍ତି । ଯୋଉଠି ପାରେ ସେଇଠି
ଗଡ଼ିଯାଅ । ପାଖରେ ବିପ୍ରର ଫଳଗଛ, ଅମୃତ ପରି ଝରଣା ପାଣି,
ଖରା ବର୍ଷାରୁ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଗଛ ପଥର କୋରନ୍ତି ଅଛି । ଆଉ ଅଧିକ
କଅଣ ଦରକାର ? ଆଉ ଅଧିକ ରୂପୀକା ଅର୍ଥ ଲୋଭ । ଏଇଟା ଆସି-
ଗଲେ ବେଟା ତଳକୁ ତଳକୁ ।”

ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡେଇ କୁଣ୍ଡେଇ କହେଇ ପରୁରିଲ—“ବାବା ଆପଣ
ଯାହା କହିଲେ ତାହା ଠିକ୍ ଯେ, ହେଲେ ଏ ବାଘ ଭାଲୁ ଜାଗାରେ
ରତିରେ ପଦାରେ ଶୋଇଲେ ସେମାନଙ୍କ ପାଟିରେ ଜାବନଟା ଯିବ
ନାହିଁ ତ ?”

ବାବାଜି ମୁକ୍ତିଦସା ଦେଇ କହିଲେ—“ବଣରେ କେବଳ
କଅଣ ବାଘ ଭାଲୁ ଅଛନ୍ତି । ଲୋକାଳୟରେ କଅଣ ଦି'ଗୋଡ଼ିଆ ବାଘ
ଭାଲୁ ନାହାନ୍ତି, ସେମାନେ କଅଣ ଲୋକଙ୍କ କାଳୁବାଲୁ କରି ମାଛ

ନାହାନ୍ତି ? ସେଠିତ ତୁମେମାନେ ତାକତରଖରେ ଚକ୍ରଛ । ଏଠି ସେମିତି ହୃସିଆରରେ ଚଳିବ । ବେଳେବେଳେ ସେଠି ସେମିତି ଦୁଘ୍ରଟଣା ହେଉଛି, ଏଠି ସେମିତି ହବ; ସେଥିପାଇଁ ଏତେ ତର କାହିଁକି ? ଆଶ୍ରମ ଆଗରେ ଏଇ ଯୋଜି ବଡ଼ ପାଙ୍କା ଥାନଟି ଅଛି, ତାର ଲାଗି ବାଘ ଏଲୁ ଏଠାକୁ ପ୍ରାୟ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । ଭୟ କରିବାର କାହିଁ କାରଣ ନାହିଁ । ନିହାତି ଯଦି ଭୟ ହୁଏ କି ବିପଦର ଆଶଙ୍କା ଦେଖାଇଏ, ତେବେ ମୋ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରକୁ ପଣିଯାଇ ପଥର କବାଟଟାକୁ ଆଉଜେଇ ଦେବ । ଆଜି ସାଗରକ ମୁଁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ଫାରେ ଧାନମଗ୍ନ ରହିବ ।”

ଏହା କହି ବାବାଜି କମଣ୍ଡକୁ ଧରି ଗୁଲିଗଲେ । ଏ ତିନିହେଁ ବିପଦ ଦେଖାଯିବା ଆଗରୁ ଗୁହା ଭିତରେ ପଣିଗଲେ । ଗତି ବଡ଼ ଗୁଲିଲ ।

ରତ୍ନ ଅଧବେଳକୁ ଗୋଟାଏ ସି-ସି-ଶକ ଶୁଭିଲ । ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମେ ପାଙ୍କା ଥାନଟା ବିରାଟ ଟଙ୍କ ‘ଆଲୁ’ ଅରେ ଆଲୋକିତ ହୋଇଗଲ । ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ନୂହା ଥାଳିଆ ଭଲିଆ ବସୁ ଧୀରେ ତଳକୁ ଖସିଲ । ତା ପେଟ ଭିତରୁ ରୁରିଟା ଚକଲଗା ଗୋଡ଼ କାହାର ପଡ଼ିଲ । ବସୁଟା ରୁରିଗୋଡ଼ ଭୁଲୁଁରେ ଲଗାଇ ଠିଆ ହେଲ । ରୁରି ପାଞ୍ଚ ଜଣ ସୂଦର, ବକ୍ତୁଆ ଜୁଆନ ତା’ ଭିତରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲେ । ସେମାନେ ପରିଷାର ଓଡ଼ିଆରେ ବଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିବାର ଦେଖି, ଏ ତିନି ଜଣଙ୍କର ବିସୁୟର ସୀମା ରହିଲ ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କର ପାଟି ମେଲ ହୋଇଗଲ । କଥା ବାହାରିଲ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତାରୁ ପରିଷାର ବୁଝିଗଲେ ଯେ ସେମାନେ ଏ ପୃଥିବୀର ବାସିନ୍ଦା ନୁହିଁନ୍ତି । କେଉଁ ଏକ ଭଦ୍ରାନାମକ ଗ୍ରହରୁ ଏଠିକ ଆସିଛନ୍ତି । ଦନେଇ କହେଇକୁ ପରୁରିଲ—“ହଇରେ, ଆମ ସୁମ୍ପୁୟଙ୍କର ଭଦ୍ରା ବୋଲି ଗୋଟାଏ ଗ୍ରହ ଅଛିକରେ ? କହେଇ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲ— “ଘର, ସେ ଭୁଗୋଳ ପ୍ରଶ୍ନ ମୋତେ ପରୁରନା । ସେଇ ଭୁଗୋଳ ଲାଗି ମୋ ପୋଥରେ ଢୋଇ ବନ୍ଧା ହେଲ । କିନ୍ତୁ କୁଆଡ଼ୁ କରି ନପାରିବାରୁ ଶେଷରେ ଶଳମାତିରେ ପଣିଲ ।” ସନେଇ କହିଲ—‘ମୋର ବି ସେଇ ଅବସ୍ଥା ।’ ଦନେଇ କହିଲ—ସେମାନେ ନିଶ୍ଚପୁ ପୁଲିସ୍, ନୁହିଁନ୍ତି ।

ଉଦ୍‌ବୁଲୋକ ଭଲ ଜଣା ଯାଉଛନ୍ତି, ଗୁଲ ଯିବା ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାକାରୀ କରିବା ।”

ତିନିହେଁ ଉଠି ସେମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଝୁଲିଲେ । ସେମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ସମସ୍ତେ ଆନନ୍ଦରେ ସ୍ଵାଗତମ୍, ସ୍ଵାଗତମ୍, ଧୂନି ଦେଲେ । ତିନିହେଁ ହାତ ଯୋଡ଼ି ନମସ୍କାର ନମସ୍କାର କହିଲେ । ତା’ପରେ ସମସ୍ତେ କୁଣ୍ଠିଆକୁଣ୍ଠେଇ ହେଲେ । ଏମାନେ ପରୁରିଲେ, “ଆପଣମାନେ ତେବେ ଓଡ଼ିଆ ?”

“ଖାଲି ଓଡ଼ିଆ ନୋହଁ, ନିଧୂମ ଓଡ଼ିଆ, ଜବରଦସ୍ତ ଓଡ଼ିଆ । ଆମର ଏକ ଗଣତାନ୍ତିକ ସରକାର ମୟ ଅଛି ।

“ଆଗ୍ରା, ଆପଣଙ୍କ ସରକାରରେ କେତେଜଣ ମହି ଅଛନ୍ତି ?”

“ନିକଟରେ ନିବାଚନ ହେବ, ତେଣୁ ପୂର୍ବ ସରକାର ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଯାଇଛି । ସବୁ ଷମତା ବନ୍ଧୁ, ପତଙ୍କ ହାତରେ ରହିଛି । ଆପଣ ଗୁଲନ୍ତ ନା ଆମ ନିବାଚନ ଦେଖି ଆସିବେ ।”

“ଯାଆନ୍ତୁ ଯେ, ପାନ କଟୁଆ, ବିଜ୍ଞାପନ, ପୋଷାକ କିଛି ନାହିଁ । ଯିବୁ କେମିତି ?”

“ଓଁ ! ଏ ଅଛି ସାମାନ୍ୟ କଥା । ସବୁକିଛି ଆମ ଯାନ ଭିତରେ ମହୁଦି, ଅଛି । ଆସନ୍ତୁ ଆସନ୍ତୁ, ଯାନ ଭିତରକୁ ଆସନ୍ତୁ ।”

ତିନିହେଁ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯାନ ଭିତରକୁ ଗଲେ । ସେମାନେ ଅଛି ଆଦରରେ ପୋଷାକପତ୍ର ଓ ଜଳଣିଆ ଦେଲେ । ସବୁ ପ୍ରକାର ଓଡ଼ିଆ ପିଠା ପଣା, ହେଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ବେଶି ସୁସାଦୁ ।

ତିନିହେଁ ଯିବାକୁ ବଜି ହେବାରୁ ଯାନଟି ଘୂରିଘୂରି ଉପରକୁ ଉଠିଲା । କିଛି ସମୟ ପରେ ଦନେଇ ପରୁରିଲା—“ଯାନଟା ଭୁଲୁଛୁ ତ ଉଠିଲା । ଆପଣଙ୍କ ଗ୍ରହ ଆଡ଼େ ଆଗର ନାହିଁ କାହିଁକି ? ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ କେତେ ମାସ ଲାଗିବ ?”

ଜଣେ କହିଲା—“ଆମ ଯାନଟି ଏବେ ସେକେଣ୍ଟକୁ ଏକଶତ ଅଣୀହଜାର ମାରିଲୁ ବେଗରେ ଯାଉଛି । ଆପଣଙ୍କ ଗ୍ରହଠାରୁ ଆମ

ଗ୍ରହର ଦୂରତା ଘାଟିଏ କୋଟି ଅଣୀ ଲକ୍ଷ ମାଇଲ୍ । ମାସ ଦଶାକର ବାଟ ୧' ଏହା ଶୁଣି ଦନେଇର ମୁଣ୍ଡ ବୁଲେଇ ଦେଲୁ । କହେଇ, ସନେଇ ହଁ । କରି ନିଷ୍ଠାକ୍ ହୋଇଗଲେ । ଜଣେ ଗୋଟିଏ ଶିଶିରୁ ଳଟି ବଢ଼ିକା କାଢ଼ି ୩ ଜଣଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗୁଞ୍ଜିଦେଲୁ । ୩ ଜଣଙ୍କର ମାନସିକ ଭାରସାମ୍ୟ ପୂଣି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଫେରି ଆସିଲୁ ।

ଜଣେ ତାଙ୍କ ଗ୍ରହକୁ ରେଡ଼ିଓ ସାଧାୟରେ ଜଣାଇ ଦେଲୁ ଯେ ସେମାନେ ତିନି ଜଣ ବିଶିଷ୍ଟ ଅତିଥିଙ୍କୁ ପୃଥିବୀରୁ ନେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ସେଠାରୁ ଖବର ମଧ୍ୟ ପାଇଲେ ଯେ, ରଷ୍ଣ୍ଣପତି ଏହାଶୁଣି ଅତି ପ୍ରୀତ ହୋଇଛନ୍ତି ଆଉ ଏମାନଙ୍କୁ ମହା ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରି ପାଗ୍ରେଷ୍ଟି ନେଇଯିବାକୁ ଆବଦଶ ଦେଇ ସାରିଲେଣି ।

ଯାନଟି ଠିକ୍ ଦଶାକ ପରେ ଭଦ୍ରା ଗ୍ରହରେ ଅବତରଣ କଲା । ଏକ ବିରାଟ ଜନତା ସେମାନଙ୍କୁ ପାର୍ଶ୍ଵରୁ ନେଇଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଚହିଥିଲେ । ଏମାନେ ଯାନରୁ ଓହ୍ଲାଇବା ମାତ୍ରେ ରଷ୍ଣ୍ଣପତିଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ସତିକ ତିନଙ୍କ କେକରେ ପୁଲମାଳ ପକାଇ ଗାଡ଼ିରେ ଅତିଥୁ ଭବନକୁ ନେଇଗଲେ । ତିନିହେଁ ମନେ ମନେ ଭାବୁଆଆନ୍ତି—ପୃଥିବୀରେ ଶହେ-ଥର ଜନ୍ମ-ମରଣ ବିତେଇ ଥିଲେ ବି ଏ ଆଦର ମିଳି ନଥାନ୍ତା ।

ଏକ ସାଧାରଣ ସତ୍ତ୍ଵରେ ତିନି ଜଣଙ୍କୁ ବିପୁଳ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଦିଆଗଲା । ରଷ୍ଣ୍ଣପତି ସମ୍ମର୍ଦ୍ଦନା ଦେଇସାରି କହିଲେ—“ଆମ ଦେଶରେ ଆପଣମାନଙ୍କଠାରୁ ଗୋପନ ରଖିବାର କିଛି ନାହିଁ । ଏଠାରେ ଆପଣମାନେ ଅବାଧ ଚିତରଣ କରିପାରିବେ । ସବୁ କିଛି ଦେଖି ପାରିବେ, ପରୁ ବୁଝିପାରିବେ ଏବଂ ସ୍ଵାଧୀନ ଭବରେ ନିଜର ମନ ପ୍ରକାଶ କରିପାରିବେ ।

ସରକାଙ୍ଗ ଅତିଥିଶାଳାରେ ତିନି ଜଣ କେଶ୍ ଆସମରେ ରହି-ଥିଲା କେଳେ, ମାସକ ପରେ ନିଷ୍ଠାଚନ ହେବବୋଲି ଜାଣିଲେ । ଦନେଇ କହିଲା, ହଇରେ କହେଇ ! କେମିତିଆ ନିଷ୍ଠାଚନଟାଏ ହବକିରେ ? କାହିଁ ପ୍ରଚୁରର ସୁର ଶବଦ ନାହିଁ, କାହାରେ ପ୍ରାଚୀରପସ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ନିଷ୍ଠାଚନରେ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଦେଖା ଦଶିନ ବି ନାହିଁ । ଏଠି ବୋଧହୃଦୟ ନିଷ୍ଠାଚନରୁ ଏକ ଖୋଲ ହେଉଛି ।

ପରଦିନ ସମସ୍ତେ ନିଷାଚନ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟକୁ ଯାଇ ଜାଣି ପାରିଲେ
ଯେ ଏ ଦେଶରେ ମାତ୍ର ଦୁଇଟି ଦଳ । ବାଆଁ, ଡାହାଣ । ପ୍ରତ୍ୟେକ
ନିଷାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରେ ଉଭୟ ଦଳ ଜଣେ ଲେଖାଏଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଠିଆ
କରନ୍ତି । ଅଧିକ ପ୍ରାର୍ଥୀଠିଆ ନହେବା ପାଇଁ କିଛି ଆଜନ୍ତୁ କଟକଣା ନାହିଁ
କିନ୍ତୁ ଦଳ ଜଣକୁ ଠିକ୍ କରିବା ପରେ ଅନ୍ୟ କେହି ଠିଆ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।
ପ୍ରାର୍ଥୀପତ୍ର ବାଖଲର ଶେଷ ସମୟ ଆଉ ମାତ୍ର ଛଦନ ବାକି ।

ଏତକ ଶୁଣି ଫେରିବା ପରେ ତିନି ଜଣଙ୍କର ପ୍ରତଣ୍ଟ ନିଷାଚନ
ଗଲୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲୁ । ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପରୁର ବୁଝିଲେ ଯେ ଏଥରକ
ଡାହାଣ ଦଳର ଜିତବାର ସମ୍ଭାବନା ବେଶି । ତିନି ଜଣୟାକ ବାଉଁଆ
ଥିଲେ । ତେଣୁ ବାଉଁଆ ଦଳକୁ କେମିତି ଜିତେଇବେ ତାର ପେଞ୍ଚ
ପାଞ୍ଚରେ ଲାଗିଥିଲେ । ବାଉଁଆ ଦଳର ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟକୁ ଯାଇ
କର୍ମକ୍ରୂମାନଙ୍କୁ ଜିତାପଟର ସୁତ ସବୁ ବଚେଇଲା । ଦନ୍ତେଇ
କହିଲା, “ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ଯାହା ଜାଣିପାରୁଛି ଡାହାଣ ଦଳ ବାଜି ମାରି
ନେବ । ଆପଣ ଗୋଟାଏ କାମ କରନ୍ତୁ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣ୍ଡଳୀରେ ଡାହାଣ
ଉଳିଆ ଦଶ ବାରଜଣ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଠିଆ କରଇ ଦିଅନ୍ତି । ତାହା ହେଲେ
ଡାହାଣିଆ ଭୋଟ୍‌ଗୁଡ଼ାକ ବାଣୀ ହୋଇଯିବ । ବାଉଁଆ ଅଳ୍କୁଶରେ
ହେଣ୍ଟିମାର ଗୁଲି ଆସିବ । କର୍ମକ୍ରୂମାନଙ୍କୁ ନାପସନ୍ଦ କର
କହିଲେ— ଏଇଠା ଅସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ସମସ୍ତେ କହିବେ ।

କହେଇ କହିଲା— କାହିଁକି ? ଆମ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ଗୋଟିଏ
ଗୋଟିଏ ନିଷାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରେ ୩୧/୩୨ ଜଣ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଠିଆ ହୁଅନ୍ତି ।”
ଏହା ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ୨/୩ ଜଣ କର୍ମକ୍ରୂମାନଙ୍କୁ ହାତୁଁ କରି ବେହୋସ୍
ହୋଇଗଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ପାଣି ଛିଞ୍ଚ ସେମାନଙ୍କୁ ସାଷ୍ଟମ
କରଗଲା । ପରେ ସେ କହିଲେ ଯେ, ଜଣକରୁ ଦିଜଣ କଥା ଆମେ
ତିନା କରିପାରୁନା । ୩୧/୩୨ କହିଦେବାରୁ ଅତି ବିସ୍ମୟରେ ଆମ
ହୋସ୍ ବୁଡ଼ିଗଲା ।

ସନ୍ଦେଶ କହିଲା—“ହଉ ସେ କଥା ନ ହେଲେ ନାହିଁ,
ନିଷାଚନ ରତ୍ନରେ ଭୋଟର୍‌ମାନଙ୍କ ଉଚିତରେ ଅମୋଦ ଅସ୍ତ୍ର
ତଳେଇ ଦିଅ ।”

“ସେଇଟା କେମିତିଆ ଜିନିଷ” ବୋଲି ବାଉଁଆ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ପରୁରିବାରୁ ସନେଇ କହିଲ—“ରାତି ଅଧରେ ଶ୍ଵେଟରୂମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଥିବା ମେଣାମେଣା ଲୋକଙ୍କୁ ମୋଟା ଟଙ୍କା ଦେଇ ବଣୀଭୂତ କରି ଦେବାକୁ ହୁଏ । ସକାଳୁ ନିଦାନ । ଟଙ୍କା, ରାତିରେ ସେମାନଙ୍କ ମନକୁ କାବୁ କରିନିଏ । ସେମାନଙ୍କ ମନକୁ ବଦଳେଇବା ପାଇଁ ଆଉ ସମୟ ମିଳେ ନାହିଁ । ଆମ ଦେଶରେ ଏଇଟା ବଡ଼ିଆ କାମ ଦେଖେଇଛି । ଏଠି ମଧ୍ୟ ସେଇଆ ହବ ।”

ଏହା ଶୁଣି କାର୍ଯ୍ୟାଳୟର କର୍ମକର୍ତ୍ତା ସମସ୍ତେ ମୁଖ ବିକୃତ କଲେ । ଜଣେ ଏକାବେଳେ କଥାଟାକୁ ନାପିପଦ କରି କହିଲେ—“ଏ ସବୁ କଥା କଲୁନାଗାତ । ଯାହାକୁ ଟଙ୍କା ଯାଚିବ ସେ ଶ୍ରଷ୍ଟା ରାଗିଯାଇ କହିବ—“କଥଣ ମୋ ବିବେକକୁ ତୁମେ ଟଙ୍କା ଦେଇ କଣିବ ? ମୋତେ ଏପରି ଭାବରେ ଅପମାନିତ ଓ ଲଞ୍ଚିତ କରିବାକୁ ତୁମର ଏତେ ଦୁଃସାହସ ହୋଇଛି ! ତୁମେ ଏତେ ଅସାମାଜିକ ଜୀବ ! ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଶୁଦ୍ଧିଦେଲି । ଫେରୁ ବାରୁ କହିଲେ ପୁଲିସ୍ ହାତରେ ଧରଇ-ଦେବି ।”

ତିନିହେଁ ଆଉ ଅଧିକ ପାଟିତୁଣ୍ଡ ନକରି ଅତିଥିଶାଳାକୁ ରୁଲି ଆସିଲେ ଓ ରାତିରେ ମନ୍ଦିରା ଚଲେଇଲେ । ଦନେଇ କହିଲ—“ଏଠା ଲୋକେ ଆମକୁ ସବୁ କଥା ଲୁଗୁଡ଼ିଛନ୍ତି । ଆମେ ବିଦେଶୀ, ପୁଣି ତାଙ୍କର ଅତିଥି । ତେଣୁ ଆମ ପାଶରେ ନିଜର ଟେକ ଦେଖାଉଛନ୍ତି । ଗୁଲି ବାଉଁଆ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଶକୁ ଯିବା । ସେମାନଙ୍କୁ ବାଟ ବରେଇ ଯେ କୌଣସି ମତେ ଜିତେଇ ଦେବା । ସକାଳୁ ସକାଳୁ ତିନିଜଣଯାକ ବାଣୀ ହୋଇ ଗଲା ଜଣ ବାଉଁଆ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ପାଶକୁ ଗଲେ । ଦନେଇ ଜଣେ ବାଉଁଆ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ କହିଲ—“ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ଦେଖୁଣ୍ଡ ଆପଣ ଟିକିଏ ହେଲେ ତିନ୍ତୁତ ଦେଖାଯାଉ ନାହାନ୍ତି । ନିଦାନ ଆଉ ଅଳ୍ପଦିନ ରହିଲା ଅଥବା ଆପଣ ଏକୁଟିଆ, ଚାପୁରୁଷ ବସି ରହିଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ କର୍ମୀ କାହାନ୍ତି, ପ୍ରଗୁରକ କାହାନ୍ତି, ବଡ଼ପାଟିଆ କାହିଁ ? ଏ ସବୁ ବହୁ ଆଗରୁ ଯୋଗାଡ଼ କରିବା ଦରକାର । ଏତକ ଯୋଗାଡ଼ ନକରି ଆପଣ ଜିତିବାକୁ ଆଶା କରୁଛନ୍ତି କିପରି ? ଆଗ୍ରହ ଆପଣ ନିଦାନ ଇତ୍ତାହାର ଛୁପିଲେଣି ?”

ପ୍ରାର୍ଥୀ ଜଣକ ଅବାକ୍ ହୋଇ ଯାଇ କହିଲେ—“ନିର୍ବାଚନ କେଳେ ଏ ସବୁର ଦରକାର କଥଣ ? ଆମର ଏଠି କାମରେ ପ୍ରବୁର ହୁଏ, କଥାରେ ବୁଝେଁ । ଯିଏ କାମ କରିଥିବ ବା କରୁଥିବ, ଲେକେ ତାକୁ ମନେ ରଖିବେ । ଯିଏ ବେଣି ଭଲ କାମ କରିଥିବ, ଲେକେ ତାକୁର ଘେଟ୍ ଦେବେ । ପାଞ୍ଚରେ ପ୍ରବୁର କରିବା ଅର୍ଥ ଘେଟ୍ରମାନଙ୍କୁ ଠକବା । ଏହା ଏଠାରେ ଅଛି ଶୁଣ୍ୟ ବିବେଚିତ ହୁଏ ।”

ଦନେଇ ଟିକିଏ ଦବିଯାଇ କହିଲ—“ପ୍ରବୁର ନହେଲେ ନାହିଁ—ମାତବରିଆ ନିର୍ବାଚନ ଇଷ୍ଟାହାରଟାଏ ଛୁପି ବାଣିବା ତ ନିହାତି ଦରକାର । ସେଗୁଡ଼ାକ ଛୁପିଲେଣି ନା ନାହିଁ ?”

“କେବଳ ସରକାର ତାହା ଛୁପନ୍ତି । ଆମ ଦଳ କଥଣ କଥଣ କରିବ, ତାହା ଦଳର ମୁଖ୍ୟ ଲେଖି ସରକାରଙ୍କୁ ଦେଇଦିଅନ୍ତି । ସରକାର ତାହା ଛୁପି ବାଣି ଦିଅନ୍ତି । ଇଷ୍ଟାହାରର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ବାଉଁ ଆ ଆଉ ଆର ପାଖରେ ଡାହାଣିଆଁ ଦଳର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଛୁପି ଥାଆନ୍ତି । ସେଇଥିରୁ ଲେକେ ପଡ଼ି ପସନ୍ଦ ମୁତ୍ତାବକ ଘେଟ୍ ଦିଅନ୍ତି ।”

ଦନେଇ କହିଲ—“ଦେଖୁଣ୍ଣି ଆପଣମାନେ ନିର୍ବାଚନ ବିଷୟରେ ଆମଠାରୁ ତେର ପଛରେ ପଡ଼ିଜନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ନିର୍ବାଚନଟା ସାଧା ସିଧା । ଅଲଶା ରଜମାନିରେ କି କାମ ହୁଏ ? ରଜମାନିରେ ପଲ୍‌ଟିପ୍‌ପୂରାଇବାକୁ ହୁଏ ।”

ପ୍ରାର୍ଥୀ ପରୁରିଲେ ସେ ପୁଣି କଥଣ ? ରଜମାନି କହିଲ ବୁଝିଲି; କିନ୍ତୁ ପଲ୍‌ଟିପ୍‌ପୂରା କଥଣ ? ତାକୁ ରଜମାନିରେ ପୁଣି ପୂରେଇବ କେମିତି ?

ଦନେଇ ହସି ଦେଇ କହିଲ—“ସେଇଟା ବଡ଼ ଗୁମର କଥା । ଧରନ୍ତ ଆପଣ ଯେମିତି ଯାହାଯାହା କରିବେ ବୋଲି ଲେଖିଲେ, ସେମାନେ ବି ସେମିତି ଯାହା ଯାହା କରିବେ ଲେଖିଦେଲେ । ଲେକେ ହୁଏତ ଆପଣଙ୍କ ଭଲ କଥାକୁ ପସନ୍ଦ ନକରି ସେମାନଙ୍କର ମନ କଥାକୁ ପସନ୍ଦ କରିବେ । ଦୁଇରୁଚ ପୁଣି ପାଚିଲ କଦଳୀ ଖାଇବାକୁ ଭଲ ପାଏନି । ଆପଣଙ୍କର ଉଠକୁ ହେଉଛି ବିପକ୍ଷ ଦଳର ସବୁ ଗୋଇ ଖୋଲ ଇଷ୍ଟାହାରରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା, ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନର କଳା-

ଦାଗ ସବୁ ପ୍ରକାଶ କରିବା । ତାହାରେଲେ ସିନା ଲୋକେ ସେମା-
ନକୁ ଦୃଶ୍ୟାକରି ଆପଣଙ୍କୁ ଭୋଟ ଦେବେ ।

ପ୍ରାର୍ଥୀ ହଠାତ ଉଠିଯାଇ ଗୋଟାଏ ଶାନ୍ତିକ ବଟିକା
(ଟ୍ରାନ୍‌କ୍ଲୁନିଇଜର) ଶାଇଦେଇ ଆସି ବସିଲେ ଏବଂ କହିଲୁ—
“ଆମେ ସେ ସବୁ ଲେଖିଲେ ସେମାନେ ବି ସେମିତି ଲେଖିବେ ।
ପରଷ୍ପରର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଛିଦ୍ର ପଦାରେ ପକାଇ ଉଭୟେ କଥାଣ ନକୁ
ଯିବୁ ? ନିର୍ବାଚନ କେଳେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କୁସ୍ତାକାଶଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଘଣ୍ଟାରେ
ବଜନ କରିବେ । କ୍ଷମା କରିବେ; ଆପଣ ଆସନ୍ତୁ ।”

ଦନେଇ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କୁ ନିପଟ ବୋକା ଭାବ ବିରକ୍ତିରସହ
ପଲେଇ ଆସିଲା । ଅତିଥି ଶାଳାରେ କହେଇ ଓ ସନେଇକୁ ଦେଖିଲା ।
କହେଇ କହି ପକେଇଲା—“ହେ ! ଏଠିକା ଲୋକଗୁଡ଼ାକ ନିପଟ
ମୁଣ୍ଡ । ବୋକାଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ଭଲ କଥା କହିଲେ, ତାକୁ ଓଲଟା, ବୁଝୁ-
ଜନ୍ମ ଆଉ ତା'ର କରଥ କରୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ଜଣେ ବାଉଁଆ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କୁ
କହିଲି—ରୁଲ ଗୋଟାଏ ଫଞ୍ଜ ଗଢ଼ିବା, ଡାହାଣିଆ ଦଳକୁ ସଭାସମିତି
କରେଇ ଦେବାନି, ତାଙ୍କ ପ୍ରମୁଖକମାନଙ୍କୁ ଘୁଷ୍ଟ, ଦେଇ ଅନ୍ତିଆର
କରିନେବା । ସେ କହିଲା, ଏଠି ପ୍ରବୁର, ସଭା କି ସମିତି କହି ହୁଏ
ନାହିଁ । ମୁଁ କାହିଁକି ଏମିତିଆ କଥା ସବୁ କହୁଛି ସେଥିଲାଗି ମୋ
ଉପରେ ଭାରି ରାତିଗଲ ।”

ସନେଇ ବି ଅନୁରୂପ ଅଭିଯୋଗ କରି କହିଲା—ମୁଁ ଜଣକୁ
କହିଲି, ରୁଲ ଭୋଟର ମାନଙ୍କୁ ଖୁଆଇ ପିଆଇ ମଜ୍‌ଗୁଲ୍ କରିଦେବା ।
ଭୋଟ, ପୁରୁଷଦିନ ରାତରେ ସେମାନଙ୍କୁ ମଦହିମା ଯୋଗେଇ ଦେବା ।
ନିର୍ବାଚନ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କୁ ଘୁଷ୍ଟରେ ବଶକରି ଜାଲ, ଭୋଟର ମାନଙ୍କ
ଦାଗ ଗୁଡ଼ାଏ ଭୋଟ ଦିଆଇ ଦେବା । ପ୍ରତି ଭୋଟର କାହିଁକି ପରକୁ ଯାଇ
ସତି ଲେଖାଏଁ ଟଙ୍କା ଆଉ ଟଙ୍କାଏ ମହାପ୍ରସାଦ ଧରେଇ ଦେଇ ବାଉଁଆ
ଦଳକୁ ଯେମିତି ନିଶ୍ଚିତ ଧାରରେ ଭୋଟ, ଦିଅନ୍ତି ସେଥିଲାଗି ହଳପ
କରେଇ ନେବା । ସବୁ ସତି ଯଦି ଡାହାଣିଆ ଦଳ ଭୋଟ, ପାଇଥିବାର
ଜାଣିବା, ତେବେ କେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ହଟଗୋଲ କରି ଭୋଟ, ବାଜସକୁ
ହରଣରୁଲ କରି ନେଇଯିବା । ସେଇଟା ନିପଟ ଗବାଟାଏ । ମୋତେ
ଧକ୍କାର କରି କହିଲା—“ଏ କଥା ଆଉ କୌଣସିତାରେ କହିବେ

ନାହିଁ । ମହିଳାମାନେ ଏହା ଶୁଣିଲେ ଆପଣଙ୍କ ଉପରକୁ ଗୋବର ପାଣି ଛୁଟିବେ । ସେ ଗାଲୁଆଟା ପୁଣି ମୋତେ ଉରେଇ କହୁଛି—“ଆମ ବାୟୁ ମଣ୍ଡଳରେ କୁଚିନ୍ଦାର ଘନତା ବଡ଼ି ଯିବଣି । ଏହା ଏଠା ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ାଇ ପାରିବନି । ଫଳରେ ସରକାର ଆପଣଙ୍କ ଦାୟୀ କରିବେ । ଏପରି କୁଚିନ୍ଦା ଆଉ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ ।”

ତିନିହେଁ ହସି ଉଠିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଗୁପ୍ତକାର୍ଯ୍ୟମକୁ ଅବ୍ୟାହତ ରଖି ସେଠି ବାଉଁଆ ଦଳକୁ ଯେ କୌଣସି ମତେ ଜିତେଇ-ବାକୁ ବନ୍ଦପରିକର ହେଲେ ।

ପରଦିନ ଭୋର୍ତ୍ତୁ ଦଳେ ନିରପତ୍ର କର୍ମରୂପ ଅତିଥିଶାଳାକୁ ଆସି କହିଲେ—“ଆଜ୍ଞା, ବନ୍ଧୁପତି ଆପଣମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏ ଗ୍ରହରୁ କାଢ଼ିନେଇ ଆପଣଙ୍କ ଗ୍ରହରେ ଛୁଟି ଦେବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଇ-ଛନ୍ତି । ଆମେ ବଡ଼ ଦୁଃଖିତ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏଠାରୁ ଯାନ ଭିତରକୁ ନେଇଯିବୁ ।”

ତିନିହେଁ ଏକ ସଙ୍ଗେ ଚିଲେଇ ଉଠିଲେ—“ନା—ନା—ଆମେ ଏଠାରୁ ଯିବୁନି । ଆମେ ଏଠାରୁ ଯିବୁନି । ଆମେ ଏଠାରୁ ଯିବୁନି ।” ନିରପତ୍ର କର୍ମରୂପମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରକୁ କହି ଏକ ପାଣି ଛୁଟି ଘୋଷାଡ଼ୁ ଥାଆନ୍ତି । ତିନିହେଁ ଚିଲେଇ ଲାଗି ଥାଆନ୍ତି—“ଆମେ ଏଠାରୁ ଯିବୁନି ।”

ତୋତ୍ର ଜଣଙ୍କର ଘୋର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେମାନେ ଜାଣି ପାରିଲେ ଯେ ସେମାନେ ଖୁଦିଖାନି ହୋଇ ପୁକ୍କର ଗୁଡ଼ାରେ ଶୋଇ-ଛନ୍ତି । ଭୋର ହୋଇ ଗଲାଣି । ମୁଣ୍ଡ ଟେକ ଦେଖିଲେ ପୁକ୍କଦିନର ବାବାଜି ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ କମଣ୍ଡକୁରୁ ପାଣି ଛୁଟି କହୁଛନ୍ତି—“ମୁଁ ତ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଏଠାରୁ ଯିବାକୁ କହୁନି । ତୁମ୍ଭେମାନେ ଆନନ୍ଦରେ ଏଠାରେ ରହିପାର ।”

ତିନିହେଁ ବାବାଜିଙ୍କ ଗୋଡ଼ିତଳେ ପଡ଼ିଯାଇ କହିଲେ—“ଆମକୁ ଏହିଠାରେ ଆଶ୍ରୟ ଦିଅନ୍ତି । ଆମେ ଆଉ ଲୋକାଲୟକୁ ଯିବୁନି କି କୁଣ୍ଡିତ ରଜମନି ଆଉ କରିବୁନି ।”

ବାବାଜି ସେମାନଙ୍କ କଥାରେ ଗଜି ହୋଇଗଲେ ॥